

**UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
*NICOLAE TESTEMIȚANU***

CATEDRA DE FILOSOFIE ȘI BIOETICĂ

Cu titlu de manuscris
CZU: 17:159.9-058.56(043.2)

COJOCARU, VIOREL

**SPECIFICUL REPERELOR BIOETICE ÎN CONSILIEREA
SPIRITUALĂ A DEȚINUȚILOR:
ANALIZĂ TEORETICO-PRACTICĂ**

632.01-ETICĂ ȘI BIOETICĂ

Teză de doctor în filosofie

Conducător științific:

Ojovan Vitalie, doctor habilitat în
filosofie, conferențiar universitar

Autor:

CHIȘINĂU, 2022

© Cojocaru, Viorel, 2022

CUPRINS

ADNOTARE (în română, rusă și engleză)	5
LISTA ABREVIERILOR	6
INTRODUCERE	9
1. BIOETICA - PREMISĂ CONCEPTUALĂ ESENȚIALĂ A STUDIULUI UMANIST PRIVIND VIAȚA DE CORECȚIE	18
1.1. Necesitatea elaborării unui concept eficient al perfecționării consilierii spirituale în condiții de libertate limitată	19
1.2. Prisme teoretico-metodologice ale aplicării reperelor bioetice în consilierea spirituală specială	43
1.3. Concluzii la capitolul 1	60
2. ASISTENȚA SPIRITUALĂ ÎN CONDIȚII EXISTENȚIALE SPECIALE: ANALIZA CONCEPTELOR CONTEMPORANE	62
2.1. Aspecte etice ale abordării practicii spirituale în condiții de penitenciar	63
2.2. Interferențe interdisciplinare ale consilierii spirituale	77
2.3. Concluzii la capitolul 2	91
3. CONFIGURAREA SUPORTULUI ETICO-PRACTIC ÎN PROCESUL CONSILIERII SPIRITUALE	93
3.1. Integrarea potențialului bioetic în constituirea unei strategii eficiente a asistenței spirituale la diferite categorii de deținuți	94
3.2. Clasificarea valorilor morale în implementarea asistenței spirituale în mediul privat de libertate	122
3.3. Perspective ale aplicării unei tactici în consilierea spirituală bazată pe principiile bioetice în condițiile penitenciarelor din Republica Moldova	141
3.4. Concluzii la capitolul 3	162
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	164
BIBLIOGRAFIE	167
ANEXE	188

Anexa 1. Repartizarea pe categorii a problemelor depistate la deținuți ce necesită soluționare prin consiliere spirituală în penitenciarele din Republica Moldova	188
Anexa 2. Modelul consilierii spirituale a deținuților în unele penitenciare din Republica Moldova	190
Anexa 3. Aplicarea reperelor bioetice în procesul de consiliere spirituală a deținuților	192
Anexa 4. Date statistice oficiale privind deținuții din penitenciarele Republicii Moldova	193
Anexa 5. Consilierea spirituală a unui deținut cu tentativă de suicid (studiu de caz)	195
Anexa 6. Modelul bioetic de consiliere spirituală	197
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	198
CURRICULUM VITAE	199

ADNOTARE

COJOCARU Viorel, „Specificul reperelor bioetice în consilierea spirituală a deținuților: analiză teoretico-practică”, teză de doctor în filosofie, specialitatea 632.01-Etică și bioetică, Chișinău, 2022

Structura tezei: introducere, 3 compartimente, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 270 titluri, 6 anexe, 166 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 29 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: bioetică, consiliere spirituală, vulnerabilitate, valoare, deținut, penitenciar, asistent spiritual, spiritualitate.

Scopul tezei constă în configurarea și implementarea conceptului de consiliere spirituală a deținuților prin valorificarea potențialului bioetic.

Obiectivele lucrării: identificarea interferențelor dintre bioetică și alte domenii privind aportul cercetărilor interdisciplinare în consilierea spirituală; relevarea conceptelor bioetice referitor la consilierea spirituală; determinarea rolului special al bioeticii în analiza modului de viață în penitenciar; fundamentarea principiilor bioetice la consilierea spirituală în condiții de detenție; evidențierea aspectelor bioeticii sociale în procesul consilierii spirituale; elucidarea componentelor teoretico-practice în procesul consilierii deținuților; delimitarea principalelor probleme ale implementării postulatelor bioetice în consilierea spirituală.

Noutatea lucrării în cauză rezidă în aceea că, deși iau în discuție aspecte care, într-un fel sau altul, și-au găsit reflectare în literatura de specialitate, totuși se impune prin promovarea unei viziuni inovatoare, de ansamblu, globale și interdisciplinare atât asupra conceptului de consiliere spirituală a deținuților prin valorificarea potențialului bioetic, cât și a noțiunilor de „asistență spirituală” și „principii bioetice ale consilierii spirituale”, care sunt abordate insuficient în literatura de specialitate. S-a efectuat pentru prima dată o analiză teoretică în domeniul configurării suportului etico-practic în procesul consilierii spirituale și în sistemele de implementare a acestora în Republica Moldova. Astfel, lucrarea reprezintă una din primele cercetări științifice complexe consacrată cercetării etico-practice în procesul consilierii spiritual-practice a deținuților în condițiile penitenciarelor autohtone. Totodată, pentru prima dată studiul a fost efectuat din perspectiva aplicării unei tactici concrete în consilierea spirituală bazată pe principiile bioetice în condițiile penitenciarelor din țară. În scopul eficientizării asistenței spirituale în condițiile existențiale specifice de penitenciar, s-a prezentat o clasificare a valorilor morale în implementarea asistenței spirituale în mediul privat de libertate.

Originalitatea cercetării constă în conceperea/formularea inedită și prezentarea în funcție de fapt original al indicațiilor metodologice a bioeticii sociale, a procesului de bioetizare, de evaluare bioetică și de adaptare a deținuților la un habitat general corespunzător cerințelor în vigoare, dar și menținerea calitativă a stării psihosomatie în particular.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme importante se regăsește în realizarea potențialului bioetic la interferența cu alte discipline în procesul consilierii spirituale a persoanelor private de libertate, eficientizarea condițiilor spirituale ale condamnaților în perioada detenției. Cu aportul consilierii spirituale se dorește omiterea și minimalizarea crizelor spiritual-morale create de mediul specific, ce denaturează atât valoarea ființei umane, cât și starea psihosomatică a condamnatului.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării are un caracter științifico-practic interdisciplinar și cuprinde: elaborarea modalităților de optimizare al climatului spiritual specific condiției umane din penitenciar; desemnarea unor posibile perspective în modul de viață post-penitenciar; argumentarea necesității de elaborare a unui îndrumar pentru consilierii spirituale în instituțiile penitenciare; indicarea utilității unui cadru normativ privind educarea și socializarea deținuților. Prin rezultatele obținute se va accentua rolul bioeticii sociale și celei medicale, promovarea unor concepte de esență formativă în zonele de interes ale diverselor instituții de stat, religioase, culturale ș.a.

Implimentarea rezultatelor științifice s-a produs prin intermediul proiectelor științifice în cadrul programelor instituționale și de stat, la foruri științifice naționale și internaționale, și prin organizarea unor traininguri, seminare practice cu specialiști antrenați în activitatea instituțiilor penitenciare.

РЕЗЮМЕ

КОЖОКАРУ Виорел, „Специфика биоэтических ориентиров в духовном консультировании осужденных: теоретико-практический анализ”. Кандидатская диссертация по специальности 632.01-Этика и биоэтика, Кишинэу, 2022.

Структура диссертации: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография включает 270 названий, 6 приложений, основной текст составляет 166 страниц. Результаты исследования представлены в 29 публикациях.

Область исследования: философские науки, этика, биоэтика.

Ключевые слова: *биоэтика, духовное консультирование, уязвимость, ценность, заключенный, пенитенциарное учреждение, духовный советник, духовность.*

Цель исследования: конфигурация и внедрение концепции духовного консультирования заключенных, основываясь на биоэтическом потенциале.

Для достижения цели были выдвинуты следующие **задачи**: выявление интерференций между биоэтикой и другими областями наук относительно вклада междисциплинарных исследований в духовное консультирование; раскрытие биоэтических концепций относительно духовного консультирования; обоснование биоэтических принципов духовного консультирования в условиях лишения свободы; выделение аспектов социальной биоэтики в процессе духовного консультирования; прояснение теоретико-практических компонентов в процессе консультирования осужденных; разграничение основных проблем реализации и претворение в духовном консультировании биоэтических постулатов.

Новизна рассматриваемой работы заключается в том, что, хотя и обсуждались аспекты, так или иначе получившие отражение в специальной литературе, тем не менее она навязана продвижением новаторского, общего, глобального и междисциплинарного видения относительно концепции духовного консультирования заключенных путем освоения биоэтического потенциала, а также понятия «духовная помощь» и «биоэтические принципы духовного консультирования», недостаточно освещенных в специальной литературе. Впервые проведен теоретический анализ в области настройки этико-практической поддержки в процессе духовного консультирования и имплементированные в системах Республике Молдова. Таким образом, работа представляет собой одно из первых комплексных научных исследований, посвященных этико-практическим исследованиям в процессе духовно-практического консультирования осужденных в условиях местных пенитенциарных учреждений. Впервые проведено исследование с позиции применения конкретной тактики духовного консультирования, основанной на биоэтических принципах, в условиях пенитенциарных учреждений страны. В целях повышения эффективности духовной помощи в конкретных бытийных условиях пенитенциарного учреждения представлена классификация нравственных ценностей, которая приложилось в осуществлении духовной помощи в тюремной среде.

Научная оригинальность результатов исследования заключается в формулировке и изложении по исходному факту методологических указаний социальной биоэтики, процесса биоэтизации, биоэтической оценки и адаптации заключенных к общей среде обитания, соответствующих действующим требованиям, а также качественного содержания психосоматического состояния в частности.

Полученные результаты, способствующие решению проблемы, заключаются в реализации биоэтического потенциала в интерференции с другими дисциплинами в процессе духовного консультирования лиц, лишенных свободы, улучшение условий духовного содержания осужденных. С помощью духовного консультирования преследуется предотвращение и минимизирование духовно-нравственного кризиса, создаваемые конкретной средой, искажающие как ценность человека, так и психосоматическое состояние осужденного.

Теоретическая значимость и прикладное значение диссертации носят междисциплинарный научно-практический характер и включают в себя: разработку возможностей оптимизации духовного климата, характерного для условий содержания человека в исправительном учреждении; обозначение возможных перспектив постпенитенциарного образа жизни; аргументируя необходимость разработки руководства для духовных консультантов в тюрьмах; обоснование необходимости нормативной базы для образования и социализации заключенных. Полученные результаты позволяют подчеркнуть роль социальной и медицинской биоэтики, продвижения концепций формообразующей сущности в сферы интересов различных государственных институтов, религиозных, культурных и т. д.

Внедрение научных результатов осуществлялось через научные проекты в рамках ведомственных и государственных программ, на национальных и международных научных форумах, а также путем организации тренингов, практических семинаров со специалистами, прошедшими обучение в сфере деятельности пенитенциарных учреждений.

ANNOTATION

COJOCARU Viorel, „The specificity of bioethical landmarks in the spiritual counseling of detainees: theoretical-practical analysis”, doctoral thesis in philosophy, specialty 632.01-Ethics and bioethics, Chisinau, 2022

Thesis structure: introduction, 3 compartments, general conclusions and recommendations, bibliography of 270 titles, 6 annexes, 166 pages of basic text. The results are published in 29 scientific papers.

Keywords: bioethics, spiritual counseling, vulnerability, value, detainee, penitentiary, spiritual assistant, spirituality.

The thesis aims to configure and implement the concept of spiritual counselling of detainees by capitalizing on the bioethical potential.

To achieve the goal, the following objectives were proposed: identifying the interferences between bioethics and other fields regarding the contribution of interdisciplinary research in spiritual counselling; revealing bioethical concepts regarding spiritual counselling; determining the unique role of bioethics in the analysis of the way of life in the penitentiary; the foundation of bioethical principles in spiritual counseling in conditions of detention; highlighting the aspects of social bioethics in the process of spiritual counselling; the elucidation of the theoretical-practical components in the process of counselling detainees; defining the main problems of implementation of bioethical postulates in spiritual counselling.

The novelty of the work in question resides in the fact that, although I discuss aspects that, in one way or another, have been reflected in the specialized literature, it is nevertheless imposed by promoting an innovative, overall, global and interdisciplinary vision both on the concept of spiritual counselling of detainees by capitalizing on the bioethical potential, as well as the notions of "spiritual assistance" and "bioethical principles of spiritual counselling", which are insufficiently addressed in the specialized literature.

A theoretical analysis was carried out for the first time in the Republic of Moldova in the field of configuring ethical-practical support in the process of spiritual counselling and its implementation systems. Thus, the work represents one of the first complex scientific research devoted to ethical-practical research in the spiritual-practical counselling of detainees under the conditions of local penitentiaries. At the same time, for the first time, the study was conducted from the perspective of applying a concrete tactic in spiritual counselling based on bioethical principles in the conditions of the country's penitentiaries. To make spiritual assistance more efficient in the specific existential needs of the penitentiary, a classification of moral values in the implementation of spiritual assistance in the prison environment was presented.

The originality of the research consists in the novel conception and factual presentation of the methodological indications of social bioethics, the process of bioethics, bioethical evaluation and adaptation of detainees to a general habitat corresponding to the requirements in force, but also the qualitative maintenance of the psychosomatic state in particular.

The obtained results that contribute to the solution of a problem can be found in the realization of the bioethical potential in the interference with other disciplines in the process of spiritual counselling of persons deprived of liberty, and the efficiency of the spiritual conditions of the convicts during the detention period. With the contribution of spiritual counselling, it is desired to omit and minimize the spiritual-moral crises created by the specific environment, which distort both the value of the human being and the psychosomatic state of the convict.

The implementation of the scientific results took place through scientific projects within the institutional and state programs, at national and international scientific forums, and by organizing training, and practical seminars with specialists trained in the activity of penitentiary institutions.

LISTA ABREVIERILOR

AS – Asistență spirituală

CERM – Codul de Executare a Republicii Moldova

CPRM – Codul Penal al Republicii Moldova

CPT – Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante

CS – Consiliere spirituală

HIV-SIDA – Sindromul imonudeficienței umane dobândite

IP – Instituție penitenciară

NORLAM – Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremă a Legii în Moldova

ONG – Organizații Non Guvernamentale

ONU – Organizația Națiunilor Unite

SUA – Statele Unite ale Americii

TBC – bacilul de tubercul Koch

UE – Uniunea Europeană

USMF – Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța subiectului investigat derivă din faptul că bioetica, din momentul lansării sale pe mapamond și până în prezent, s-a manifestat drept un important potențial teoretic și aplicativ pentru domeniile ce vizează, înainte de toate, viața și sănătatea omului în orice condiții. Pe măsura evoluării și dezvoltării capacităților sale intrinseci, bioetica și-a demonstrat posibilitatea de a se integra în unele sectoare de activitate pentru a contribui la soluționarea unor dificultăți persistente, de durată, sau apărute la moment. Un spațiu social specific se prezintă a fi cel de penitenciar. Importanța subiectului investigat rezidă și în elucidarea problemelor morale, sociale, medicale, juridice etc. cu care se confruntă deținuții din mediul penitenciar. Problemele deținuților și habitatul penitenciar au constituit subiectul general al cercetării, dar și condițiile respective din R. Moldova. Studiarea mediului privat de libertate s-a axat pe prestarea serviciilor de sănătate, conduita și educația deținuților, contribuind în mod esențial la îmbunătățirea calității vieții din penitenciar. Indispensabil de acest segment ține și aspectul spiritual-moral al condamnatului. Unele subiecte bioetice au fost abordate nu doar în privința identificării reperelor teoretice actuale, ci și a recomandărilor practice curente. Un subiect de actualitate constituie și evidențierea anumitor interconexiuni, cum ar fi cea: medicină – morală – instituții penitenciare (IP) – societate. Tema investigată este actuală și prin faptul argumentării necesității de înaintare a unor propuneri de ordin legislativ, a elaborării unor coduri, ghiduri și manuale, fapt care va facilita considerabil consilierea spirituală (CS) a deținuților ghidată de principiile și valorile bioeticii.

Sunt cunoscute condițiile de detenție în R. Moldova, care nu reprezintă nivelul standardelor europene. Situația se complică și prin persistența pericolului de atentate, directe sau indirecte, la viața și sănătatea respectivului contingent de cetățeni. Acest mod de viață, în diferitele sale ipostaze, este studiat insuficient, iar în unele cazuri superficial, cu atât mai mult subiectele ce țin de atitudinea morală față de viața și sănătatea deținuților.

O problemă cu care se confruntă condamnații se referă la aspectul spiritual, iar mecanismele de redresare a situației lor trebuie să fie identificate prin abordarea unui studiu care ar avea la bază următoarele domenii: filosofie, știință, etică, religie etc. Totodată, principiile metodologice eficiente, în cadrul abordării interdisciplinare a CS, se fundamentează preponderent pe bioetică. Astfel, devine destul de actuală prezentarea practică a influenței pozitive asupra conștiinței umane, care poate fi exercitată prin intermediul CS eficiente experimentată în penitenciarele din țările Europei de Vest.

În spațiul social al Europei de Est, din care face parte și R. Moldova, există multiple probleme sociale destul de profunde, precum: infracționalitatea, delict de orice gen ce poartă un caracter accentuat și stabil. După pronunțarea verdictului de către instanțele judiciare, o bună parte

de condamnați rămân să ispășească diferite termene de detenție într-o IP. Din această cauză, numeroase subiecte bioetice trebuie analizate nu doar în privința desemnării unor structuri teoretice actuale, ci și din punctul de vedere al recomandărilor practice imediate.

Actualmente, societatea din R. Moldova se confruntă cu numeroase probleme generate nu doar de factorul economic instabil, ci și de procesul exodului sistematic al cetățenilor, educația monoparentală și chiar influența străzii, iar rezultatele acestora confirmă creșterea numărului de crime săvârșite de minori și adolescenți. Deținuții reprezintă un contingent caracterizat prin vulnerabilitate generală, dar și de una specială, cum ar fi: minorii, femeile, străinii, bolnavii (terminali, cu stare severă accentuată, cu maladii cronice, inclusiv diabeticii, cei infectați cu sindromul imunodeficienței umane dobândite HIV-SIDA, bolnavii de tuberculoză etc.) [12]. Un factor important ce necesită cuantificat poate fi considerat starea sănătății mentale a tuturor deținuților. Nivelul tulburărilor psihice este considerat cu mult mai ridicat în mediul penitenciar, comparativ cu populația generală. Tocmai din acest considerent, în acel mediu specific, CS devine indispensabilă.

Specialiștii în bioetică își propun să identifice aceste probleme, aflate la interferența diverselor domenii, pentru a le soluționa. Încercarea de a devansa frontiera amenințărilor prevăzute este oportună, nu doar conștientizarea lor, ci și redimensionarea atitudinii omului față de propria existență, pentru că altfel pot fi provocate riscuri vitale de durată. Este deosebit de actual să se stabilească esența firească a vieții persoanei private de libertate raportată la reperele bioeticii și, în al doilea rând, să fie determinați factorii nocivi carcerali ce influențează viața și sănătatea condamnatului, precum și soluționarea acestora prin procesul CS, excluzând dilemele și contradicțiile etice ce apar în cadrul habitatului privat de libertate.

Scopul tezei constă în definirea unui concept referitor la CS a deținuților prin valorificarea potențialului bioetic.

Pentru atingerea scopului, s-a propus realizarea următoarelor **obiective**:

- identificarea interferențelor dintre bioetică și alte domenii privind aportul cercetărilor interdisciplinare în CS;
- relevarea conceptelor bioetice referitor la CS;
- determinarea rolului special al bioeticii în analiza modului de viață în penitenciar;
- fundamentarea principiilor bioetice la CS în condiții de detenție;
- evidențierea aspectelor bioeticii sociale în procesul CS;
- elucidarea componentelor teoretico-practice în procesul consilierii deținuților;
- delimitarea principalelor probleme ale implementării postulatelor bioetice în CS.

Suportul metodologic al lucrării. Cercetarea realizată s-a axat pe câteva grupuri de metode: aplicarea *instrumentarului metodologic al eticii și bioeticii*; metoda *sistemică-discursivă*, printre acestea un rol aparte are *metoda hermeneutică*, prin care se solicită adaptarea axiologiei la diverse probleme etice, fiind condiționate de mediul penitenciar. *Metoda analizei structural-funcțională* a oferit realizarea unei imagini de ansamblu asupra studiului interdisciplinar al mecanismului complex de consiliere. O serie de metode includ abordările: *fenomenologiei, teologiei morale și a bioeticii sociale*. Un grup aparte îl constituie metodele: *sociologică, analiza, sinteza, inducția, deducția*; metodele empirice: *chestionarea, observația, experimentul*, metoda *statistico-matematică* de prelucrare a datelor din chestionare.

Noutatea lucrării în cauză rezidă în aceea că, deși iau în discuție aspecte care, într-un fel sau altul, și-au găsit reflectare în literatura de specialitate, totuși se impune prin promovarea unei viziuni inovatoare, de ansamblu, globale și interdisciplinare atât asupra conceptului de consiliere spirituală a deținuților prin valorificarea potențialului bioetic, cât și a noțiunilor de „asistență spirituală” (AS) și „principii bioetice ale CS”, care sunt abordate insuficient în literatura de specialitate. S-a efectuat pentru prima dată o analiză teoretică în domeniul configurării suportului etico-practic în procesul CS și în sistemele de implementare a acestora în R. Moldova. Astfel, lucrarea reprezintă una din primele cercetări științifice complexe consacrată cercetării etico-practice în procesul consilierii spiritual-practice a deținuților în condițiile penitenciarelor autohtone. Totodată, pentru prima dată studiul a fost efectuat din perspectiva aplicării unei tactici concrete în consilierea spirituală bazată pe principiile bioetice în condițiile penitenciarelor din țară. În scopul eficientizării AS în condițiile existențiale specifice de penitenciar, s-a prezentat o clasificare a valorilor morale în implementarea CS în mediul privat de libertate.

Originalitatea cercetării constă în conceperea/formularea inedită și prezentarea în funcție de fapt original al indicațiilor metodologice a bioeticii sociale, a procesului de bioetizare, de evaluare bioetică și de adaptare a deținuților la un habitat general corespunzător cerințelor în vigoare, dar și menținerea calitativă a stării psihosomatice în particular.

Problema științifică importantă soluționată prin intermediul cercetării efectuate se regăsește în realizarea potențialului bioetic la interferența cu alte discipline în procesul CS a persoanelor private de libertate, eficientizarea condițiilor spirituale ale condamnaților în perioada detenției. Cu aportul CS se dorește omiterea și minimalizarea crizelor spiritual-morale create de mediul specific, ce denaturează atât valoarea ființei umane, cât și starea psihosomatică a condamnatului.

Importanța studiului realizat constă în implementarea potențialului bioetic în procesul CS a deținutului cu componente interdisciplinare raportat la grupurile vulnerabile, precum și la

condițiile unui habitat privat de libertate. Aceasta se prezintă prin: expunerea rolului bioeticii sociale într-un mediu privat de libertate; explicarea existenței obiective a corelației: bioetică – valori spiritual-morale – deținut; accentuarea rolului consilierii spirituale în procesul soluționării și evitării diverselor crize morale cu urmări ce produc dereglări ale stării sănătății somatice și mintale ale deținutului în perioada detenției; oferirea libertății spirituale versus libertatea juridică, socială, comunitară ș.a. ce maximizează confortul habitual carceral; relevarea varietăților conceptelor teoretice ale spectrului valoric/nonvaloric existent în mediul penitenciar analizat prin prisma bioeticii; configurarea unui suport metodologic potrivit perspectivei actului AS speciale, fiind comparat cu alte state și adaptat la sistemul penitenciar național.

Valoarea aplicativă a lucrării are un caracter științifico-practic multidisciplinar și cuprinde:

- elaborarea modalităților de optimizare a climatului spiritual specific condiției umane din penitenciar;
- desemnarea potențialelor aspecte în modul de viață post-penitenciar;
- argumentarea necesității de elaborare a unui îndrumar pentru consilierii spirituali în IP;
- a indica nevoia unui cadru normativ privind educarea și socializarea deținuților;
- aprofundarea și continuarea cercetărilor prin care se vor dezvolta ideile expuse în cercetare pentru soluționarea problemelor comportamentale, medicale ș.a. din mediul privat de libertate, precum și aprofundarea studiilor de rigoare din domeniul bioeticii sociale, eticii penitenciare, axiologiei etc.;
- crearea unui suport adecvat optimizării relațiilor spiritual-morale între deținuți, între deținuți și societate și cele între deținuți și IP;
- promovarea CS prin diferite filiere și IP, sociale, de probațiune etc., de asemenea și promovarea unor postulate bioetice cu consecință formativă directă sau tangențială zonei de interes a diverselor instituții de stat, religioase, culturale ș.a. privind remedierea sau reformarea politicilor educative și curative instituționalizate din zona reeducării speciale.

Consilierea spirituală în mediul penitenciar are tendința de a suplini deficitul de cunoștințe, de experiență personală, de apreciere și acomodare la modul trai, inclusiv cea cu atribuție la credința în Dumnezeu. În acest caz CS se impune nu doar ca o soluție, dar și ca o suplinire a deficienței. Sfera de aplicare a CS ține de serviciile de AS, bioetică, pedagogie specială, medicină, IP, organele administrative locale, asistența socială etc.

Problemele principale de cercetare înaintate cu titlu de ipoteze sunt:

– potențialul conceptual și aplicativ al bioeticii, realizat până în prezent cu predilecție în medicina clinică și cea de cercetare, are perspective temeinice de manifestare într-un cadru mai divers al activității umane;

– actualmente se identifică și alte domenii sociale în care bioetica poate avea evidente contribuții în remedierea unor stări existente, iar mediul penitenciar de habitat al deținuților și de activitate pentru personalul serviciului de detenție se relevă drept un cadru oportun pentru afirmarea valorilor bioeticii;

– consilierea spirituală aplicată prin repere bioetice corespunzătoare afirmă noi și eficiente posibilități de redresare a calității vieții condamnatului, de ameliorare a mediului carceral și de eficientizare a activității contingentului de angajați ce deservește unele sectoare ale penitenciarului.

Suportul metodologic al lucrării. Cercetarea realizată s-a axat pe câteva grupuri de metode. Primul grup de metode se caracterizează prin aplicarea *instrumentarului metodologic al eticii și bioeticii*. Baza teoretico-metodologică a cercetării o constituie fundamentala teorie a bioeticii lansată de W.R. Potter, apoi dezvoltată de o pleadă de cercetători în domeniu, printre care s-a afirmat temeinic și *metoda bioetică*. Al doilea grup de metode sunt cele *sistemo-discursive*. Utilizarea acestora orientează cercetările spre fundamentarea valorilor moral-spirituale, precum și explicarea sau reglementarea teoretico-practică a acestora. Printre acestea un rol aparte are *metoda hermeneutică*, prin care se solicită adaptarea axiologiei morale în diverse probleme etice condiționate de mediul penitenciar. *Metoda analizei structural-funcționale* a oferit realizarea unei imagini de ansamblu asupra studiului interdisciplinar al mecanismului complex de consiliere. Alt grup de metode include următoarele abordări: *fenomenologia, teologiei morale, bioetica socială*. Un grup aparte îl constituie metodele: *sociologia, analiza, sinteza, inducția, deducția*; metodele empirice: *chestionarea, observația, experimentul*, metoda *statistico-matematică* de prelucrare a datelor din chestionare.

Însăși lucrarea de față reprezintă o temelie teoretico-metodologică, prin care se trasează dezvoltarea, configurarea reperelor metodologice interdisciplinare în consilierea spirituală a grupurilor speciale de populație (în cazul de față – cea a deținuților).

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele cercetării au fost aprobate în cadrul rapoartelor la diverse manifestări științifice. Unele dintre studiile întreprinse au fost prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale. Începând cu anul 2013, anual s-au publicat articole științifice privitor la problema interconexiunii multidisciplinare a CS speciale axate pe diverse repere bioetice, dezvoltându-se oportunitatea constituirii respectivelor conexiuni în virtutea maximalizării calității vieții și sănătății persoanei private de libertate. În această perioadă au fost prezentate și eventual publicate materiale în cadrul conferințelor tradiționale anuale organizate la

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (USMF) și dedicate *Zilelor Universității* (anii 2014-2019); Seminarelor Științifice Naționale „*Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*” (2017-2018); Seminarului științific interinstituțional „*Interdisciplinaritate în abordarea vulnerabilității*” (2020); Conferințele Științifice Internaționale organizate de către Catedra de filosofie și bioetică cu genericul „*Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei*”, coord. T.N.Țirdea (2018-2019); „*Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*”, coord. V.Ojovanu (anii 2018-2020); Sesiunilor Științifice „*Filosofia și perspectiva umană*” consacrate Zilei Mondiale a Filosofiei” (2014-2019); Meselor rotunde de către Catedra de filosofie și bioetică în comun cu Centrul de Informare Europeană și Biblioteca Științifică Medicală: „*Abordarea dilemelor medicale în politicile europene de sănătate*” (2018); „*Libertatea, solidaritatea și respectul reciproc în sistemul medical european*” (2019); „*Valori europene în contextul pandemiei Covid-19*” (2020); Colocviul Internațional de Antropologie (2016-2017) ș.a.

Unele aspecte au fost prezentate și publicate peste hotare în cadrul forurilor științifice internaționale: la cel de al *VII-lea Congres Național de Bioetică cu participare internațională* (Kiev, Ucraina, 2019); la conferințele științifice internaționale *Сахаровские чтения. Экологические проблемы XXI века* (Minsk, Bielorusia, 2017-2020); la Seminarul Național de Educație Penitenciară *Dilemmas der pädagogischen korrektheit von bewohnern für das leben* (Frankfurt, Germania, 2018); la Conferința Internațională de Educație Penitenciară *Reeducare prin tortură versus reeducare prin cultură* (Iași, România, 2018); la Conferința Internațională *History, Spirituality, Culture. Dialogue and interactivity* (Galați, România, 2019), la Conferința științifico-practică internațională *Spațiul European de securitate: provocări, oportunități, perspective de integrare* (Chișinău, 2019).

Participarea ca membru-executor la două proiecte de cercetare de asemenea a fost dedicată unor ipostaze importante ale tezei: proiectul instituțional „*Promovarea și implementarea practică a Bioeticii medicale în Republica Moldova*” (2015-2019); proiectul de cercetări științifice „*Abordarea interdisciplinară bioetico-socio-medicală a contingentului vulnerabil de populație cu stare severă de sănătate și posibilitățile de reabilitare*” din cadrul Programului de Stat 2020-2023.

Rezultatele cercetării au fost prezentate și discutate la 29 manifestări științifice dintre care: internaționale organizate peste hotare – 7; internaționale organizate în R. Moldova – 9; naționale – 5 și instituționale – 8, publicându-se 29 de teze științifice, dintre care: 1 capitol din monografie tipărită peste hotare; articole științifice în culegere internațională sau revistă internațională – 4; rezumate științifice în culegere internațională sau revistă internațională – 5; articole științifice în

culegere națională sau revistă națională – 9; rezumate științifice în culegere națională sau revistă națională – 9 și material instructiv-metodic -1.

Sumarul compartimentelor tezei

Structura tezei este definită de problema, scopul cercetării și sarcinile preconizate. Conținutul este etalat în trei capitole, precedate de introducere și succedate de concluzii generale și recomandări, bibliografie (270 de titluri), adnotări în limbile română, engleză și rusă. Volumul tezei conține 166 de pagini de text de bază.

În ***Introducere***, este prezentată importanța și actualitatea subiectului de cercetare, fiind determinate problema, scopul și obiectivele tezei, este accentuată noutatea științifică a tezei, problema științifică importantă soluționată, însemnătatea teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, precum și enunțarea rezultatelor realizate prin publicațiile care s-au tipărit și participarea la manifestări științifice naționale și internaționale și a tezelor propuse spre susținere.

Primul capitol „Bioetica - premisă conceptuală esențială a studiului umanist privind viața de corecție” este împărțit în două subcapitole. În primul dintre ele: „Necesitatea elaborării unui concept eficient al perfecționării consilierii spirituale în condiții de libertate limitată”, sunt redată oportunitățile elaborării unui model eficient de AS, raportat la reperele bioeticii și la condițiile existențiale a unui habitat privat de libertate. În cadrul lui s-au menționat cele mai dese crize întâlnite pe parcursul detenției precum și soluționarea acestora. Tot acest concept s-a expus prin prisma tipurilor de habitat în mediul penitenciar al R. Molodva, prin varietatea comportamentală a persoanei private de libertate și prin utilitatea identificării postulatelor teologico-spirituale în perfecționarea spirituală a deținuților. Al doilea subcapitol – „Prisme teoretico-metodologice ale aplicării reperelor bioetice în consilierea spirituală specială”, este rezervată premiselor metodologice atât filosofice, cât și teologice care orientează prezenta abordare și susține adoptarea deciziilor morale concrete. Aici s-au structurat câteva grupuri de metode prezentate în studierea aplicării reperelor bioetice în CS. Sunt expuse și unele postulate teoretice utilizate în CS specială, în corespundere a condițiilor private de libertate, asigurând sarcinile obiective ale asistenței.

Al doilea capitol „Asistența spirituală în condiții existențiale speciale: analiza conceptelor contemporane”, poartă un caracter descriptiv și rezumativ, fiind redată cercetările relevante subiectului, publicate în țară și peste hotare, unde se tratează subiecte filosofice, etice, bioetice, juridice, teologice, psihologice, pedagogice, etc pentru a stabili conexiunea interdisciplinară a CS speciale, fundamentată pe reperele conceptuale și normative ale bioeticii. În primul subcapitol – „Aspecte etice ale abordării practicii spirituale în condiții de penitenciar”, relevă tabloul general al habitatului și condițiilor private de libertate, aspecte comparate între trecut și prezent, între poziția R. Moldova și cea europeană și americană. Semnalarea valorii preponderente a CS se

raportează direct spre abilitățile, cunoștințele, experiența, asistentului spiritual expuse, formulându-se concepte cu privire la identificarea unui model dorit și adaptat condițiilor penitenciare ale R. Moldova. Al doilea subcapitol „Interferențe interdisciplinare ale consilierii spirituale”, sunt expuse tendințele conceptuale multidisciplinare a CS generale, dar și a celei speciale condiționate de mediul privat de libertate. Prin prisma potențialului bioetizării persoanelor participante la procesul AS (condamnați, membrii familiilor lor, lucrătorii IP, etc.), se evidențiază rolul și atributele CS speciale. Totodată, sunt menționate studiile ce relevă implicații directe sau tangențiale, la definirea, formularea și caracterizarea conceptuală a CS speciale axate pe reperele bioeticii, prezentând interes pentru stabilirea dimensiunii teoretice propuse spre cercetare.

Al treilea capitol, „Configurarea suportului etico-practic în procesul consilierii spirituale”, concretizează o analiză teoretică a practicii și a problemelor sau dilemelor morale identificate în procesul CS speciale. Capitolul este configurat în trei subcapitole. Primul este intitulat „Integrarea potențialului bioetic în constituirea unei strategii eficiente a asistenței spirituale la diferite categorii de deținuți”, unde se analizează grupurile de condamnați, raportați nu doar la perioadele detenției, ci și la formele vulnerabilității lor. Totodată, sunt sistematizate grupurile de condamnați pe următoarele domenii: pe vulnerabilitate, pe infracțiunile săvârșite, pe principalele diagnoze generale grave, pe comportamente. Al doilea subcapitol – „Clasificarea valorilor morale în implementarea asistenței spirituale în mediul privat de libertate”, relevă nu doar clasificarea valorilor morale ci și ierarhizarea lor în contextul CS în mediul privat de libertate. Astfel, sunt caracterizate valorile moral-spirituale existente sau cultivate în habitatul penitenciar, dar și cele mai uzuale non-valori întâlnite în acest micromediu social. Al treilea subcapitol – „Perspective ale aplicării unei tactici în consilierea spirituală bazată pe principiile bioeticii în condițiile penitenciarelor din Republica Moldova”, formulează și sistematizează metodele și instrumentele CS a deținuților. Acestea sunt redată pentru soluționarea celor mai frecvente crize și probleme morale întâlnite în mediul penitenciar al R. Moldova, prin procesul CS, fiind formulate în urma studiilor întreprinse.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Se evidențiază implicarea la scară largă a bioeticii sociale, mai ales în domeniile de instituționalizare a persoanelor vulnerabile, inclusiv în penitenciare. Acest fapt denotă utilitatea promovării potențialului bioeticii atât pentru evitarea unor inconveniențe teoretice și aplicative, cât și în eficientizarea atingerii obiectivelor educaționale trasate.

2. Prin corelația potențialului bioeticii cu diverse domenii ale științei în scopul menținerii siguranței persoanei, a unei stări medicale și sociale adecvate, CS, interdisciplinară prin esența sa,

devine indispensabilă pentru contingentul de deținuți, mediul carceral fiind și el antrenat în procesul de secularizare, globalizare, tehnologizare etc.

3. În condițiile private de libertate, o deosebită importanță capătă AS, drept instrument eficace de menținere a sănătății psihice și somatice, a integrității spirituale a deținutului.

4. Analiza procesului de recuperare și echilibrare psihosomatică, moral-spirituală a persoanei private de libertate, în oferă posibilitatea de a însuși ca reper existențial valorile moral-spirituale nu doar pe durata detenției, ci și cea post-detenție.

1. BIOETICA - PREMISĂ CONCEPTUALĂ ESENȚIALĂ A STUDIULUI UMANIST PRIVIND VIAȚA DE CORECȚIE

Contingentul de persoane este unul privat de libertate, fiind limitat în posibilități, disperați, etc. În diverse condiții ostile de supraviețuire oamenii au creat în paralel, un stil propriu de existență. Mediul penitenciar devine spațiul de adaptare la anumite forme de supraviețuire, acestea necesitând a fi explorate și coordonate într-o structură socială corespunzătoare vieții carcerale.

Mulți cercetători care au studiat mediul penitenciar (sociologi, juriști, psihologi) au afirmat că închisoarea are consecințe psihice, ale stării de sănătate și de alt gen mai mult negative decât pozitive. Această opinie este incertă, căci niciodată nu s-au cunoscut pe deplin modalitățile în care deținutul răspunde total sau parțial la complexitatea procesului de condiționare în IP. În acest aspect e necesar de accentuat posibilitățile CS axate pe reperele bioeticii, fapt ce ar promova modificări prosociale eficiente, omițând sau minimalizând din acel circuit habitual capacitățile „valorilor” criminale, adică a antivalorilor ce realmente domină micromediul existențial al deținuților, totodată influențând esențial nu doar sistemul de detenție, dar și societatea în ansamblu. De asemenea, abordările științifice și psihanalitice consideră că există multiple consecințe pe termen lung ale privării libertății. Astfel, în condițiile sistemului instituționalizat deținuții devin manipulativi, fiind influențați spre acțiuni delictive. În urma experienței noastre, printr-un proces amplu al AS în penitenciare, s-a constatat că efectele pozitive ale consilierii sunt surprinzătoare, fundamentând oportunitățile aplicării eficiente ale acesteia în acest micromediu social ca fiind multiple, în dependență de metodologia și instrumentele aplicării, precum și de capacitățile individuale ale consilierului. CS reprezintă un proces interdisciplinar de susținere și reabilitare spirituală a condamnatului realizată prin diverse modalități de acțiune spiritual-morală.

Elaborarea unui concept eficient al perfecționării spirituale va contribui nu doar la uzualitatea sa practică, extrem de necesară sistemului de detenție, dar care poate fi un reper eficient elaborarea cercetărilor științifice, actelor normative, manualelor etc. Orientările etico-științifice țin neapărat de protejarea persoanei, iar acest fapt corespunde obiectivelor CS.

Arealul științific (teoretic și aplicativ), precum și aspectul interdisciplinar al bioeticii constituie o premisă pentru CS, permițând identificarea unor posibilități conceptuale și metodologice aplicative în procesul consilierii. Bioetizarea devine indispensabilă în societatea contemporană, cu atât mai mult pentru mediul penitenciar. CS specială axată pe reperele bioetice constituie un potențial conceptual ce poate contribui la redresarea eficientă a sistemului de detenție.

1.1. Necesitatea elaborării unui concept eficient al perfecționării consilierii spirituale în condiții de libertate limitată

Societatea contemporană devine cuprinsă de un violent fenomen de criminalizare a populației și de încălcări de drept comun [177, p.93], astfel că oportunitatea acestui concept este inevitabil în procesul contracaraării recidivelor infracționale. În scopul anihilării diverselor efecte negative, a acțiunilor criminale de diferită nuanță și complexitate, AS putea să se manifeste într-un cadru social și civilizațional mai extins.

Actualmente, în mod general, în mediul penitenciar AS rămâne a fi în faza debutului. Problema constituirii în mod special a CS în mediul penitenciar e abordată doar superficial sau accidental în unele publicații științifice cu caracter social, teologic sau psihologic. Elaborarea conceptului eficient al perfecționării spirituale în mediul penitenciar devine oportun abordării pe larg a subiectelor de consiliere, atât de importante și pe nedrept nevalorificate. În acest caz apare un imperativ triplu: *primo*, cercetările la temă ar putea elucida și propune soluții referitor stării de lucruri în mediul penitenciar; *secundo*, la subiect s-a acumulat un impunător material necesar investigațiilor; *terțio*, formularea unei paradigme teoretico-practice axată pe principiile și valorile bioetice ar contribui la ridicarea calității vieții în mediul penitenciar.

Ar facilita mult investigațiile de rigoare și prin contribuția lor la elaborarea unei cercetări ample în bioetică, fapt ce ar oferi un material destul de util, depistându-se situații problematice noi, identificarea pluridisciplinară a soluțiilor. Putem menționa în acest sens primele succese obținute în studiile de bioetică și afirmarea ei în spațiul nostru național.

Una dintre cele mai actuale probleme ale mediului penitenciar din perspectiva bioeticii sociale reprezintă elaborarea unui concept eficient de CS în condiții de libertate limitată, care ar susține calitatea vieții deținutului și ar promova valorile morale în acest mediu special.

Oportunitatea elaborării unui concept eficient de CS în mediul penitenciar pornește nu doar de la condiționarea existențială obiectivă a problemelor comportamental-penale în care se află societatea, ci și prin anumite principii și imperative lansate de către cercetătorii în filosofie și știință preocupați de soarta umanității. Printre acestea se intuiește și necesitatea formulării unor repere axiologice, ce pot contribui la elaborarea unor strategii de menținere a calității vieții și integrității persoanei în mediul penitenciar. Acest demers se axează pe posibilitatea noilor abordări, pentru că „asimilarea noilor căi de dezvoltare, efectuată în condițiile de criză de timp, se realizează în diverse domenii ale culturii umane: în filosofie, artă, religie, în știință. E vorba despre principiile fundamentale ale existenței umane, despre elaborarea noilor valori ce țin să asigure strategia de supraviețuire și a progresului omenirii. Deci, filosofia contemporană trebuie să devină o filosofie a supraviețuirii” [244, p.5].

Necesitatea elaborării conceptului de CS în mediul penitenciar ține de obiectivele cercetării științifice axate pe promovarea și implementarea valorilor morale în conduita și habitatul privat de libertate. CS reprezintă un proces interdisciplinar de susținere și reabilitare spirituală a condamnatului realizată prin diverse modalități de acțiune spiritual-morală. Este oportună explicarea diferențelor dintre noțiunile CS și AS: CS în literatura de specialitate are un sens mai îngust decât AS, fiind o parte componentă a realizării acesteia, iar termenii „consilier spiritual” și „asistent spiritual” sunt sinonime.

Cercetările diferitor categorii de specialiști: medici, psihologi, sociologi, juriști, teologi, etc. și-au expus necesitatea consilierii din perspectiva obiectivelor specialităților de bază, cu tangențe interdisciplinare. Elaborarea conceptului de perfecționare spirituală e necesar să se axeze pe principiile, imperativele și valorile bioeticii.

Cu toate că se atestă anumite similitudini, totuși există particularități pentru fiecare dintre consilierile dintre tipurile de consiliere aplicate în mediul carceral: socială, juridică, medicală, psihologică, religioasă și spirituală. Astfel, preocuparea de bază a *consilierilor sociali* este perfectarea diverselor acte, certificate de naștere, căsătorie, divorț etc., inclusiv soluționarea problemelor ce țin de ajutorul deținuților social-vulnerabili. *Consilierea juridică* pune accente pe explicarea regulamentului IP, a drepturilor și obligațiilor deținutului pe parcursul detenției și post-detenției, ajută la formularea diferitor acte necesare instanței de judecată etc. Scopul *consilierii medicale* constă în susținerea persoanelor private de libertate referitor la problemele de sănătate. Prin *consilierea psihologică* se susține condamnatul la apariția și depășirea situațiilor de criză prin metode psihologice. *Consilierea spirituală* în mediul penitenciar este una bazată pe criteriul interdisciplinar, corelează cu toate celelalte tipuri de consiliere, dar se axează preponderent pe sensibilizarea și implicarea factorului moral și abordarea subiectelor bioetice specifice și dificile, cum ar fi cele de protejare și siguranță a vieții individuale, de menținere a sănătății, diminare a suferinței (somatice sau/și psihice), ridicare a nivelului calității vieții.

Aplicarea în consilierea spirituală a reperelor bioetice conferă acesteia un important potențial aplicativ, specific, concentrându-se pe subiecte și probleme ce țin de viața, sănătatea, suferința, calitatea vieții în general, a persoanei deținute.

O determinantă importantă în elaborarea unui concept modern de consiliere se precipitează pe statutul spiritual-moral al deținutului. Chiar dacă cercetările speciale centrate pe viața mediului penitenciar se conturează în prezent, nu doar în plan global, ci și în cel al R. Moldova, se marchează de o copleșitoare criză morală, exprimată prin prisma patosului subculturii uzuale a sistemului valoric existent. Nu există, până în prezent, un standard de apreciere spiritual-morală a deținutului, caracterizat prin vulnerabilitate și suferință, astfel că, H. Enghelhardt are dreptate justificând „cum

ar trebui să comparăm valorile libertății, egalității, prosperității și securității în articularea politicii de asistență socială? Comparația va depinde de standardul ales pentru comparație. Mai mult căutarea unui bine ar putea fi în tensiune cu căutarea unui bine diferit” [101, p.138]. Lipsa standardelor de apreciere a statutului spiritual-moral al condamnatului necesită identificarea soluțiilor potrivite. CS eficientă poate implica mecanisme de fortificare a nivelului spiritual-moral al deținutului. Funcționarea valorilor în mediul penitenciar depinde de condiția habitatului, de cultura deținutului și de alți factori.

Un imperativ presant, în mod special pentru R. Moldova, este condiționat de o stringență necesitate de remediere spirituală a deținuților. Această situație se potențează și prin lipsa de interes a organelor de resort, deoarece în spațiul R. Moldova accentele se pun mai mult pe pedeapsă decât pe educare, constatându-se o particularitate generalizată în țările post-sovietice. În mediul apusean și cel american procesul satisfacerii pedepselor se realizează mai subtil și constant, accentele plasându-se pe calitatea vieții deținutului pe parcursul detenției, pe educarea și asimilarea valorilor și chiar însușirea unei profesii. În țările fostului lagăr socialist, această tendință este exprimată cu accente contradictorii, în raport cu valorile moral-societale. În statele aflate în procesul de tranziție, areal care se referă și la spațiul R. Moldova, criza valorilor tradiționale se manifestă mai tranșant. Factorii ce declanșează această stare sunt diverși, predominând substituirea valorilor spiritual-morale-sociale, cu precădere în mod accentuat și în spațiul penitenciar, apoi lipsa specialiștilor antrenați în implementarea normelor și standardelor ce valorifică calitatea vieții în mediul penitenciar, inclusiv și în menținerea profesională a deținutului. CS în mediul penitenciar al R. Moldova este într-un proces de debut față de țările UE sau din SUA, state unde se poate interveni în schimbarea vectorului formării morale.

Altă oportunitate este determinată de faptul că metoda de CS poate fi nu doar cea mai ieftină, ci și mai accesibilă, și mai eficientă în privința ameliorării stării psihosomatice a deținuților. Pe lângă faptul că majoritatea politicilor naționale de penitenciar se axează pe metodele cu acces financiar redus, atunci, cu investiții puține, AS se poate aplica în ameliorarea crizelor la diverse categorii de deținuți. Eficacitatea CS ține preponderent de calitățile asistentului spiritual, el nu poate face parte din administrația unei IP.

Din cele expuse derivă o altă condiție potrivită elaborării unui set de soluții în corespundere cu cele mai necesare componente ale condiției de deținut: viață, sănătate, integritate corporală și spirituală, calitatea vieții, anihilarea suferinței etc., care și constituie, subiectele de bază ale abordării bioeticii. Elaborarea acestor soluții vor facilita CS indiferent de specialitatea de bază a asistentului, iar promovarea acestor performanțe vor contribui la familiarizarea cu principiile și problemele bioetice atât ale angajaților, cât și ale deținuților. Aceste mecanisme, bazate pe valori

esențiale, ar contribui la un echilibru spiritual-moral între deținut și administrație, între deținut – deținut, între deținut și societate. Asemenea soluții sunt benefice societății contemporane aflate într-un proces omniprezent al globalizării, ce „denotă un interes tot mai accentuat față de valorile spirituale, care au în istorie un rol omniprezent și constant de echilibru social și de perpetuare a tezaurului spiritului uman” [177, p.3]. CS, bazată pe principii bioetice, include acceptarea și promovarea în cadrul mediului penitenciar a respectivelor valori, coordonarea activităților educative conform valorilor morale tradiționale, promovarea unor soluții manageriale în respectivele IP caracterizate prin evitarea diletantismului, crizelor morale, lipsei de disciplină, care, pentru majoritatea angajaților, poate servi drept reper de conduită profesională conformă. Succesul promovării în mediul penitenciar ale valorilor spiritual-morale devine punctul ultim, care poate anihila manifestările rebeliunii, fie ele intrapersonale sau interpersonale - stări întâlnite des în sistemul privat de libertate, mecanismul ce îndreaptă deținutul spre cele mai oribile momente de criză din perioada detenției.

Altă oportunitate este impulsionată de lipsa publicațiilor științifice, metodice și informative potrivite CS speciale. Toate metodele și experiențele consilierii, inclusiv și cele conexe acestora, reprezintă o realitate mereu actualizată de implicarea diversilor factori biologici, sociali, politici, etici, economici etc., fapt ce necesită abordarea în publicațiile științifice, metodice și informative accesibile specialiștilor antrenați în activitățile de penitenciar. Abordările de aceste categorii pot contribui la elaborarea politicilor educative eficiente în acest mediu. Majoritatea publicațiilor științifice, centrate pe mediul penitenciar, se axează pe subiecte juridice, sociale, psihologice, medicale, evitându-se abordările valorilor morale specifice mediului respectiv.

Deficitul într-un cadru mondial, ne mai vorbind de cel național, al specialiștilor ce posedă în mod profesionist capacitatea CS în IP, constituie un alt impuls în elaborarea unui concept eficient de perfecționare spirituală a deținuților. În același timp, are o importanță deosebită evidențierea și explorarea potențialului științific existent. Dacă în țările apusene, privitor la bioetica medicală, paralel cu elaborările științifice, într-un tempou rapid s-au editat și difuzat manuale, studii monografice, atunci ceea ce ține de abordările bioeticii sociale, raportate la condițiile de penitenciar, țările Uniunii Europene (UE) implementează în pionierat diverse metode și mecanisme prin Comisiile de Bioetică penitenciară. În R. Moldova, problemele etico-sociale din penitenciare au rămas pe planul doi, din cauza perturbărilor sociale ce au avut loc în ultimii 20 de ani. Adaptarea la nesfârșit a noilor politici juridice în sistemul penitenciar vor tergiversa implicarea conceptelor experimentate și bine stabilite în țările dezvoltate.

Vorbind de contextul devenirii oportunităților în privința elaborării unui concept eficient al perfecționării spirituale a deținuților prin consiliere, trebuie de remarcat că acest fapt constituie

realitatea complexă, atât din punct de vedere organizatoric, cât din punct de vedere al dinamicii procesului. CS competentă antrenată în realizarea și implementarea conceptului print-un sistem, eficient concordant cu valorile morale în mediul penitenciar, trebuie să ia în considerație o serie de factori: 1) factorii sociali spirituali, ce determină conexitatea contradictorie dintre sistemul moral tradițional, pe de o parte, și normele pseudomorale de conduită improvizate și perpetuate în mediul penitenciar, pe de altă parte. Criza sistemului moral existent în mediul penitenciar, precum și degradarea nivelului de cultură al deținuților pot împovăra implementarea mecanismelor axate pe concept; 2) factorii politici interni, care continuă să promoveze politici populiste, influențând conștiința deținutului în scopul formării unui anturaj prielnic de a ține disciplina sub control; 3) factorii socio-intelectuali, care relevă intervenția fenomenului analfabetismului în mediul penitenciar, iar implementarea corectă a mecanismelor respective va contracara analfabetismul, sau, și mai mult, vor cultiva interesele profesionale la deținuți după experiența țărilor UE.

Deținuții se confruntă cu un set unic de raporturi și presiuni interne cărora se impune să le facă față pe parcursul detenției, la unele să reacționeze, iar la altele să se adapteze, astfel încât să-și mențină integritatea psihosomatică în perioadele de criză ale detenției [86]. În cadrul elaborării unui concept eficient destinat CS a condamnaților se impune a ține cont și de specificul micromediului social format din deținuți, mediu ce se caracterizează prin acțiunea a câtorva tipuri de factori care influențează negativ condiția de persoană privată de libertate. Astfel, se evidențiază primul grup de crize spirituale „generice” întâlnite la toate categoriile de deținuți, în toate perioadele detenției și indiferent de stat, cum ar fi: izolarea rapidă de familie, de societate, de condiții neobișnuite de existență – separarea de cele mai importate sfere ale vieții: odihna, munca și recrearea, alte raporturi în mediul microsocial etc.

Cea mai problematică perioadă a detenției, caracterizată prin cele mai numeroase crize comportamentale cu repercusiuni grave asupra integrității fizice și spirituale, constituie durata arestului și prima jumătate de an al detenției propriu-zise. Cea mai acută problemă în mediul penitenciar al R. Moldova constituie supraaglomerarea instituțiilor de arest preventiv și subfinanțarea a celor de durată, afectând grav condițiile de supraviețuire în acest micromediu social, astfel „deținuții experimentează din plin suferințele asociate prizonizării, adaptarea la mediul penitenciar este întotdeauna dificilă, uneori creează obișnuințe în ceea ce privește modul de gândire și de acțiune, care pot fi disfuncționale, efectul psihologic al încarcerării variind considerabil de la individ la individ și fiind adesea reversibil” [41, p.23]. Factorii ce declanșează un comportament dificil în această perioadă sunt cei psihosociali, cel mai important fiind stresul, producându-se în general când deținutul este plasat în situații noi, iar experiențele anterioare din societate și cunoștințele pe care le deținea despre mediul penitenciar se dovedesc a fi insuficiente

pentru o ajustare rapidă. Habitatul în penitenciar constituie un mediu străin prin excelență, reinterpretarea contextuală nu este facilă, un șoc cultural covârșitor producându-se mai ales pentru persoanele care se găsesc pentru prima dată în această situație [248]. Factorii ce produc deținutului un disconfort spiritual în această perioadă, el fiind nevoit să facă față acestora, sunt: pierderea libertății, potențialul ridicat la violență, conflicte cu ceilalți condamnați sau cu personalul instituției, numărul limitat de programe și înlesniri, etc, el mai trebuie să facă față zgomotului din penitenciar, izolării și plictiselii etc.

Problemă primordială pentru fiecare persoană nou intrată în mediul penitenciar constituie adaptarea la rigorile închisorii. O consecință dramatică este privarea de libertate a persoanele cu vârstă înaintată. Noul condamnat nu poate controla noul mediu de trai, fiind obligat să apeleze la ceilalți colegi sau la membrii IP, mai ales când acesta are un comportament dezechilibrat și îndemânări reduse pentru rezolvarea problemelor parvenite. Studiarea mecanismelor de CS specială, legate de adaptarea persoanei private de libertate la mediul penitenciar și asupra calității vieții, în această perioadă, sunt pe deplin justificate, iar utilizarea instrumentelor de CS în baza unui concept eficient al perfecționării spirituale este foarte important din perspectiva acțiunilor ce pot fi incluse în procedeele recuperative desfășurate în IP, precum și din perspectiva rezultatelor directe asupra ajustării și reintegrării sociale.

Procesul adaptării condamnatului la mediul penitenciar este studiat extensiv de către cercetătorii din domeniile psihologiei și sociologiei, ce implică un set unic de adaptări psihosociale micromediului și produc rezultate cu eficiență diferită, drept răspuns la multiplele provocări de ordin social și psihologic ale habitatului privat de libertate. În termenii CS, procesul adaptării implică încorporarea, asimilarea normelor morale a vieții private de libertate în modul nou de habituaire, de gândire, simțire și acțiune a persoanei în detrimentul altor nonvalori ce contaminatează sistemul și deraiază de la starea sa normală: somatică, psihologică și spirituală. CS eficientă necesită o analiză temeinică a comportamentului deținutului prin metoda biografică – colectarea datelor deținutului atât din perioada pre detenție, cât și în perioada detenției, iar pentru obținerea unei imagini cât mai completă a circumstanțelor, a acțiunilor, a intereselor și intențiilor e necesar de a face evaluarea deprinderilor infracționale din trecutul și prezentul condamnatului. Prin AS se implică condamnatul în evaluarea obiectivă proprie a conduitei din trecut, uneori cu foarte multe detalii, omițându-se diversele circumstanțe ce favorizează deraierea de la comportamentul normal, contracarându-se acțiunile ce denaturează starea de sănătate psihică și fizică. La moment, CS din penitenciarele R. Moldova se limitează doar la mărturisirea religioasă, fapt confirmat de prezența în unele instituții doar a preoților capelani ce realizează AS îngustă. În primele cinci luni de la încarcerare și în perioada arestului condamnații se împart în două categorii comportamentale,

raportate nu doar la asistentul spiritual, ci la toți angajații penitenciarului: prima categorie o constituie obedienții, cei care ascultă de consilier din dorința de a fi susținuți pe parcursul detenției, aceștia deseori se victimizează în fața oricărui angajat al instituției sau în fața colegilor de celulă, și a doua categorie – rebelii, sunt cei care resping categoric orice intervenție spirituală, medicală, socială etc. Din grupul al doilea fac parte condamnații care refuză tratamentele medicale, având un comportament agresiv, cei bolnavi, alienații mintal, simulatorii de boală și majoritatea deținuților pe viață, ei formează orientări colective axate pe principiul „războiul tuturor împotriva tuturor” [95, p.92]. Criza care declanșează comportamentele deviante în această perioadă rezidă în faptul că persoanele private de libertate nu se decid a alege: să cedeze sau nu presiunilor; puțini dintre ei devin adaptabili și sunt conștienți de ceea ce se întâmplă cu propria lor viață. Procesul AS este facilitat prin dialoguri sistematice în cazul persoanelor ce intră în mediul penitenciar la o vârstă fragedă, înainte ca să-și formeze abilitățile și capacitățile de control asupra propriei vieți, care să-l ajute în procesul menținerii integrității personale. Pentru aceștia există mai puține presiuni instituționale între solicitările adaptărilor și autonomia unui adult matur, astfel, ajustarea comportamentală se produce mai rapid în cazul deținuților tineri, dacă aceștia se accesează corect la normele morale, conduitele acestora prin CS.

Pe tot parcursul detenției, dar mai ales în perioada adaptării, majoritatea deținuților, indiferent de sex și vârstă, oscilează între aceste două categorii comportamentale menționate mai sus. CS pentru prima categorie e una facilă, având următoarele instrumente: dialogurile în grup pe teme etice, lecturarea cărților, vizionarea filmelor și discuțiile în privat pe subiecte personale. A doua categorie de condamnați necesită aplicații pluridisciplinare în AS. Deținuții din această categorie se consiliază în particular de către un asistent experimentat, posibil susținut de alți specialiști: medici, psihologi, asistenți sociali și juridici, deoarece unele crize au fonduri multiple de reacții pe fundal psihoemoțional sau chiar cu dereglări somatice. În urma observațiilor noastre, s-a constatat faptul că acești deținuți mereu sunt perindați prin diferite IP, în dependență de statutul deținutului (instituții de siguranță sau maximă siguranță), moment ce denaturează efectul CS. În aceste situații consilierul spiritual primar necesită a se deplasa în IP respectivă pentru finalizarea procesului de AS, în speranța recuperărilor comportamentale, valorificându-se eficient starea psihosomatică a deținutului.

Habitatul limitat de libertate reprezintă o adaptare naturală continuă a condamnaților, ca răspuns la condițiile neobișnuite de viață din cadrul micromediului de penitenciar. Disfuncționalitățile posibile ale acestor adaptări nu sunt patologice prin esența lor, chiar dacă pot fi și distructive, deoarece acestea uneori pot fi catalogate drept reacții „normale” la un set de condiții neconforme. Acest proces se manifestă mai ales în cazul detenției juvenile, când condițiile

de viață se schimbă și pe fundal hormonal. Crizele comportamentale în perioada detenției pentru grupurile de condamnați minori devin mereu metamorfozate atât de condițiile vieții private de libertate, cât și de factorii pubertari, iar CS se axează pe ajustarea comportamentului la tranziția acestor stări, la formarea și cultivarea valorilor moral-spirituale.

Pe parcursul detenției comportamentul deținuților se concentrează pe o continuă adaptare, chiar dacă ei deja devin mai obișnuiți cu limitele impuse de mediul privat de libertate. În acest aspect, mecanismele CS speciale necesită să fie ajustate la crizele parvenite, iar în mediile corecționale periculoase se axează doar pe supraviețuirea condamnatului și la evitarea acțiunilor imorale. De exemplu, o simplă ceartă între membrii celulei poate genera stări ce vor culmina cu autorâniri și cu tentative suicidale – efecte pronunțate pe fundalul vulnerabilității deținutului în fața provocărilor. În acest caz, AS se desfășoară în acel grup, fiind axată pe restabilirea relațiilor dintre ei, iar pentru deținutul cu tentative distructive serioase se impune o consiliere privată, contracarându-se efectele negative ale crizelor sale.

O consecință firească, survenită pe parcursul adaptării la mediul penitenciar al deținutului, și pe toată perioada detenției este formarea subculturilor pe grupuri, sau chiar pe instituții, manifestându-se comportamental într-un mod special. Percepția inițială a noului venit în celulă, și în relațiile cu colegii, se schimbă în primele 2-3 zile, aceștia nu mai sunt numiți în funcție de infracțiunea comisă, ci de calitățile lor personale. Ei devin persoane ce necesită compasiune și solidaritate. Astfel că apare un sentiment de nedreptate și ostilitate în raport cu lumea liberă, se solidarizează ca deținuți să-și formuleze o subcultură proprie, care uneori poate deraia în detrimentul sănătății psihosomatice [112, p.58]. În multiple cazuri, CS în mediul instituțiilor de arest preventiv poate fi de lungă durată, axat pe mecanisme speciale de culturalizare, dar când unii dintre arestați pot fi scutiți de privarea de libertate, revenirea lor în lumea liberă va demara prin prisma subculturii adaptate din sistem [121, p.200-201].

În momentul încarcerării, în opinia sociologului britanic S. Milgram, unii condamnați se supun mai degrabă unor exigențe administrative decât celor morale, astfel explicându-se unele comportamente agresive ale gardienilor din perioada arestului [153]. Cele mai cunoscute efecte ale încarcerării sunt: infantilizarea, mortificarea, instituționalizarea, stigmatizarea și alienarea [95, p.93], acestea se produc în urma privațiunii de libertate și ruperea de lumea liberă, pierderea contactului cu sexul opus, monotonia și neadaptarea la regulile sistemului penitenciar, indiferent de durata pedepsei sau tipul închisorii, ele au același caracter și aceeași intensitate. Prin prisma celor relatate reiese că cele mai evidențiate și diferite crize comportamentale se produc în perioada arestului, astfel că, în acele instituții e bine să-și desfășoare activitatea un asistent spiritual cu

experiență, formulând instrumente ce ar contracara consecința acestor efecte cu impact negativ asupra sănătății psihosomatice a deținutului.

Aparent, în activitatea sa, penitenciarul nu poate fi actual cu momentul contemporan social, sistemul închisorilor poate înainta doar dacă progresează atât cu politicile organizatorice instituționale, cât și cu formularea diverselor concepte fundamentale ale vieții private de libertate: aceasta implică evitarea ideii de model ideal, deschiderea spre societatea civilă, studii calitative asupra problemicii umane existențiale mediului, experimentarea – ca principiu de îmbunătățire a vieții condamnatului. Pentru a înțelege izolarea și scopurile ei, este necesar de înțeles interpretarea vieții din interiorul penitenciarului, „trebuie să vedem viața penitenciarului ca ceva mai mult decât o problemă de ziduri, gratii, celule și lacăte, trebuie să vedem penitenciarul ca pe o societate în societate” [221, p.8]. Condiționarea privării de libertate a deținutului prin izolare deseori amplifică crizele de comportament existente până la arest. Acest tip de izolare se cere a fi tratat nu doar din unghiul separării deținutului de mediul social, ci izolarea lui de surse de informare, despărțirea de multiple alimente consumabile zilnic, de multe deprinderi etc. Pentru majoritatea dintre condamnați această individualizare separată devine o catastrofă ce condiționează diverse crize morale atât în relație cu el însuși, cât și cu colegii de celulă, administrație, specialiștii jurisprudenței, societate etc. Serviciile IP au ca misiune socială să contribuie la optimizarea calității vieții colectivelor pe care le deservească. Dacă în alte contexte social-organizaționale primează rezultatul, în sistemul penitenciar preocuparea majoră este cea a procedurilor, a protocoalelor instituționale. Rezultatul acestora fiind înclinarea orientărilor spre proceduri în detrimentul consecințelor. Însuși faptul că fiecărui deținut i se rezervă timp de a se întrevedea cu membrii familiei pe lungă durată reflectă o consecință dublă: prima e cea pozitivă, exprimată prin sudarea relațiilor cu familia, ce contează extrem de mult în restabilirea morală a deținutului și facilitează propriul efort în depășirea crizelor parvenite pe parcursul detenției. A doua consecință e cea negativă, rezultată din faptul că după fiecare întrevedere de scurtă sau lungă durată, comportamentul deținutului se modifică pe o perioadă limitată, astfel, aceste întâlniri pot fi catalogate drept factori ce contribuie la formarea unui disconfort spiritual pentru o perioadă scurtă de timp, numită readaptare. Cele mai importante surse ale incomodității spirituale în perioada detenției, sunt regulile penitenciarului, manevrele personalului penitenciar și ale celorlalți deținuți, intimidarea de natură sexuală generată de unii deținuți, gestionarea inteligentă a timpului, menținerea relațiilor cu familia sau cu alte persoane semnificative, menținerea identității proprii și a sănătății psihosomatice, a stimei de sine etc.

Pe parcursul privării de libertate, condamnații experimentează niveluri ridicate de crize comportamentale în momentele apropiate de termenul de eliberare, ca urmare a incertitudinilor

legate de lumea „de afară”, stigmatizare, neîncredere, frică etc. Un subiect aparține în acest context îl formează CS a deținuților ce-și activează comportamentul rebel cu câteva luni înainte de eliberare. Factorii care declanșează aceste manifestări sunt diferiți: sociali – lipsa locului de trai, a familiei, bătrânețile etc., cei psihologici – frica de libertate, de stigmatizarea societății, de neadaptare la noul statut etc, și cei morali – lenea, violența verbală și cea fizică, mânia, invidia, ș.a. Tocmai din aceste motive consilierul spiritual, în comun cu alți specialiști, necesită a forma grupuri de condamnați ce urmează a fi eliberați și pregătiți pentru eliberare, subiect superficial analizat în IP din R. Moldova. Comparativ cu țările UE și cele din SUA, pregătirea de eliberare se face pe tot parcursul detenției, se pregătește mai întâi familia lui prin participarea la diverse programe, iar după eliberare condamnatul este patronat de familie și de diverse instituții statale, ecleziastice sau neguvernamentale. În aceste state, IP se axează nu doar pe reeducarea deținutului sau pe pedeapsa pentru crima săvârșită, ci și pe cultivarea lui valorică sau profesională. În unele din IP de acest gen, condamnații își pot finaliza studiile, chiar și cele superioare, prin diverse programe. În aceste penitenciare CS va aduce rezultate rezonabile, contribuind enorm la cultivarea morală și profesională a persoanei private de libertate.

Pentru UE fenomenul crizelor comportamentale în mediul penitenciar vizează cele mai obiective cercetări din domeniul psihologic și cel social. Studiile argumentează că orice definiție a crizelor comportamentale în mediul penitenciar necesită recunoașterea unui număr de elemente - cheie: comportamente agresive ce pot include unul sau mai multe incidente; asimetria puterii, care nu este întotdeauna evidentă, dar poate fi implicată; frica față de o agresiune repetată; percepția eronată a victimei despre mediul penitenciar; motivația ce stă în spatele acțiunilor și intenția, care pot fi destul de complexe; existența unor factori ce acutizează condițiile de izolare: prezența manipulatorilor, bolnavilor psihici, pârătorilor, violatorilor etc [127, p.184-197].

O altă categorie de factori ce influențează negativ condiția deținutului se consideră și existența în habitatul de penitenciar a unor condiții „în plus” de izolare: prezența manipulatorilor, pârătorilor, bolnavilor psihici, simulatorilor de boală, violențelor, violatorilor, perversilor și manifestarea perversiunilor etc., dându-i mediului o formă specială de izolare, considerată complexă. Aceste manifestări se produc în mediul carceral deoarece există persoane ce caută să obțină avantaje, sau să exploateze lipsa de atenție, consecința fiind neîncrederea interpersonală și suspiciunea, pe care tot acești indivizi o declanșează. Frica apare ca un rezultat comun în stilul de viață al multor condamnați, astfel, mulți dintre ei caută să evite anumite zone de risc din penitenciar, un număr aproape egal petrec mai mult timp în celule ca o metodă de prudență suplimentară împotriva victimizării, decât în libertatea redusă a penitenciarului. Mulți condamnați păstrează aproape obiecte ce pot fi utilizate ca arme de autoapărare [41, p.38], identifică indivizi

care ar putea fi utilizați ca bariere de protecție împotriva agresorilor, profitându-se de vulnerabilitatea acută a altora. Unii din condamnați găsesc etalarea la disciplina statică a penitenciarului, raportată la prezența frecventă a violenței, probabilitatea și posibilitatea victimizării prin agresiuni fizice, sexuale etc., influențează negativ condiția de habitat în acest micromediu social, obligând astfel persoana privată de libertate la diverse negocieri a intențiilor dominante ale altora, axate pe absența unui respect față de ceea ce reprezintă starea de bine și calitatea vieții în mediul înconjurător. Condamnații care nu se simt în siguranță pe durata detenției foarte dificil interacționează la programele de consiliere socială și medicală [237], în rezultat ei devin irascibili, respingând majoritatea platformelor instituționale de corecție.

Violența în mediul penitenciar este indispensabilă de contextul în care se produce. Majoritatea cercetărilor din acest domeniu focalizează factologic procesul pe adaptare și coping [237; 238]. Aceștia enumeră factorii care produc sau anihilează violența în mediul penitenciar: stilul managerial al penitenciarului și platforma administrativă, autonomia condamnatului și tipurile de relație dintre administrație și deținuți, climatul organizațional și supraaglomerarea. Mai sunt și alți factori situaționali, organizaționali, care influențează probabilitatea ca o persoană privată de libertate să devină sau nu violentă. Prezența persoanelor violente în mediul penitenciar devine subiectul primordial în studiul habitatului special din punct de vedere psihologic, juridic și social, dar studiile acestora s-au axat pe condamnații ca persoane ce victimizează și doar foarte puțin ca victime. Specialiștii care au examinat victimizarea în mediul penitenciar s-au limitat la cele mai severe expresii: suicidul, omucidul, agresiunile sexuale, autorănișurile etc., toate considerate consecințele violențelor [172, p.268-270]. CS aplicată în contracararea acestor situații de criză comportamentală se axează pe motivele violențelor în mediul penitenciar, ce pornesc de la prezența în celule a pârătorilor, a celor ce neglijează igiena proprie, ajungând până la denaturarea relațiilor ierarhice în cadrul grupului de condamnați, a proceselor de socializare, sau a încălcărilor codului care le guvernează comportamentul. O cauză socială ce caracterizează prezența violenței în IP din R. Moldova, ce nu poate fi ameliorată prin AS, este supraaglomerarea într-o singură cameră, chiar dacă unii specialiști propun o analiză mai amplă a managementului conflictelor din mai multe puncte de vedere în acest context [107, p.220-235], totuși, violențele rămân nerezolvate. Un obiectiv aparte din procesul AS la aceste categorii de condamnați revine contracararea răzbunării, aceasta fiind încurajată de puternica reflecție a faptului că, întrucât un deținut evită să se răzbune, dă dovadă clară de slăbiciune, astfel că toate tipurile de răzbunare în interiorul instituției este „legitimă” și nu presupune explicații ulterioare. Consilierului spiritual îi revine sarcina de a anticipa aceste derapări comportamentale apelând la instrumentele ce ar cultiva solidaritatea, încrederea, iertarea etc. Educarea acestor valori în mediul penitenciar se desfășoară

foarte lent la aceste categorii de condamnați, mai ales că unii dintre ei fac parte din ierarhia grupului de deținuți, sau pentru stabilirea unei poziții noi relației cu alți condamnați. O consiliere multidisciplinară, axată pe operații practice, va ușura procesul de menținere a securității deținuților într-o IP ce se confruntă cu acest tip de crize.

CS în procesul contracarării violenței fizice și verbale în IP este indispensabilă de activitățile reeducative ale deținuților. O AS eficientă se axează pe anticipările acțiunilor violente, unele manifestate prin amenințări, având ca scop de a forța pe colegul celulei, sau altă persoană, să întreprindă ceva împotriva voinței proprii, uneori constrângând colegul să renunțe la bunurile personale etc. Deseori victima amenințată se adresează gardianului sau consilierilor după susținere, iar pentru a contracara conflictul, victima sau agresorul sunt izolați în alte celule. Cunosându-se agresorul, victima și celula, asistentul spiritual abordează subiecte specifice problemei și-și preconizează întâlniri sistematice cu aceste categorii de condamnați, astfel formându-se grupuri – țintă de consiliere, ulterior ele pot fi transformate într-un mic grup de discuții axat pe: dialog la subiectele viață, solidaritate, familie, respect, răbdare, menținerea sănătății, etc., pot fi dezbătute diverse cărți, filme, emisiuni, conferințe ș.a. În același fel cum deținuții cu un comportament agresiv utilizează celulele drept locație ce furnizează un cadru ideal pentru astfel de manifestări, tot așa și CS se desfășoară în acele locuri, având deținuții agresori și victimele potențialei violențe. În aceste cazuri, deseori se separă agresorul de victimă și CS se derulează pentru ambii separat, unele instrumente se utilizează pentru agresor și altele – pentru victimă.

Elementul general dintre violența verbală și abuzul fizic este că ambele devin forme de exprimare a concursului de stabilire a statusului în mediul penitenciar, de a fi mai bine plasat față de ceilalți. În mod zeflemist, violența verbală are două obiective: primul – de a răni sentimentele altui deținut, ce cauzează pierderea controlului, fapt ce duce inevitabil la violențe fizice, și al doilea obiectiv ține de răzbunare, deținutul inițial resimte nevoia reevaluării proprii slăbiciuni, sau reactualizează un incident mai vechi prin lansarea unui atac verbal. Tocmai din acest motiv problema asigurării securității în mediul penitenciar devine stringentă nu doar pentru IP din R. Moldova, ci și pentru penitenciarele din întreaga lume. CS axată pe calitatea vieții, indiferent de circumstanțe și orientarea ei spre sacralitate, va contribui mult la evitarea diverselor crize comportamentale, cultivându-se un habitat privat de libertate focusat pe valorile morale. Experimentele centrate pe creșterea spirituală a deținuților, organizate în penitenciarele din Germania, Austria, Danemarca și alte țări, dau prilejul organelor naționale competente să-și revizuiască politicile de reeducare aplicate azi în acest sistem.

Problema violenței verbale în mediul penitenciar este una predominantă și cu mari carențe în anihilarea ei. Limbajul insultător este uzual în acest micromediu social, uneori se utilizează ca instrument în primele strategii de construire a unei relații de dominare, alteori se emit insulte manipulative cu diverse etichete abuzive, imorale, cu scopul de a distruge reputația unui condamnat. Toate acestea devin surse ale violențelor verbale continue. De exemplu, un cadru didactic universitar care a luat mită, etichetat drept „bulangiu”, „avarul”, „docentul”, „profesorul” etc., și un simplu deținut cu statut dominant în IP creează un conflict verbal și fizic ce poate dura pe toată perioada detenției, doar din motivul că primul nu acceptă etichetarea. Un tip de violență verbală, care atârână greu în mediul privat de libertate, este cea de agresor sexual – molestat de copii, incest, violator de bătrâni, sau atribuirea etichetei de homosexual. Antipatia generală față de astfel de condamnați a fi identificat sau etichetat în acest fel, uneori fără fundament sigur, expune deținutul la riscuri serioase de violență fizică și verbală [129, p.428-433]. În IP naționale aceste categorii de condamnați sunt izolați de restul, asigurându-li-se securitatea fizică, alteori sunt utilizați în scopuri sexuale de către ceilalți condamnați, considerată din partea altor deținuți drept pedeapsă pentru crima săvârșită.

Prezența violatorilor și agresorilor sexuali în mediul penitenciar constituie alt factor serios „în plus” de izolare, iar condamnatul necesită a fi prudent în acțiunile sale fizice și verbale. Această vigilență se atribuie și asistentului spiritual, pentru a evita apartenența unor grupe de interes indispensabile mediului penitenciar, ce ar putea denatura eficacitatea CS. Studiile internaționale din IP demonstrează că ocupații sexuale în acest mediu, majoritatea contactelor sexuale fiind cu persoane de același sex. În mediul privat de libertate aceste raporturi sexuale pot fi consensuale sau constrânse. Statistica europeană arată că „1-3% dintre deținuți devin victime ale violului” [137, p.62]. În urma unor cercetări efectuate în țările din Europa de Vest de către Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante (CPT), s-a constatat că violența sexuală în mediul penitenciar va fi și în continuare o problemă stringentă, deoarece politicile de prevenire a violențelor includ: evitarea supraaglomerării IP și a camerelor, asigurarea unui număr suficient de angajați, supraveghetori și specialiști, îmbunătățirea structurală a IP ce ar permite personalului să protejeze deținuții potențial vulnerabili împotriva violenței sexuale, netolerarea ierarhiilor și a „status”-urilor în mediul condamnaților etc. Tocmai din acest motiv „agresorii sexuali, inclusiv parafilia, în mediul penitenciar sunt orientați spre pedepsire, nu spre tratament, chiar și în cazurile în care este adecvată și eficace administrarea unui tratament” [137, p.46; 17], excepție de la acest concept fac doar persoanele deținute alienate mintal. CS în contracararea acestor crize comportamentale se desfășoară foarte dificil, deoarece persoanele din acest grup sunt mereu perindate prin diverse IP, fapt ce complică realizarea AS complexe.

Un factor marcant ce trebuie cuantificat este prezența ridicată a numărului de deținuți cu tulburări psihice, producând un disconfort spiritual condamnaților sănătoși. Condamnații simptomatic psihiatrici devin în mod deosebit vulnerabili, comparativ cu cei sănătoși, provocând deseori conflicte între deținuți, pentru o majoritate se accentuează vulnerabilitatea și se complică procesul recuperării din motivul că unii au „probleme legate de aritmetică și alfabetizare, unii din ei au un nivel de inteligență sub cel mediu” [137, p.29].

Deținuții cu termenul de execuție major sunt în mod particular vulnerabili la procesul combinării apatiei cu pierderea capacității de a iniția și dirija un comportament la propria inițiativă, deseori culminând cu o depresie clinică până la tulburări psihice. CS poate contribui la identificarea persoanelor private de libertate cu tulburări psihice, recomandându-le consultația psihiatrului din IP. Abilitatea consilierului spiritual în acest context este oportună pentru reducerea violenței și a evitării bolilor rezultate din anxietate și depresie, care frecvent sunt întâlnite în mediul carceral. Pentru această categorie de condamnați, asistența medicală, socială, spirituală și cea psihologică elaborează opțiuni terapeutice comune, implicându-i pe acești pacienți în activități de reabilitare pentru depășirea crizelor și pregătirea lor pentru viața independentă, specialiștii în domeniul psihiatriei penitenciare recomandând tehnica ergoterapiei multidisciplinară [137, p.29]. Ergoterapia necesită a fi parte din programul de recuperare, asigurând motivația participării la programe psihosociale, dezvoltând competențele de relaționare și învățare, orientate spre îmbunătățirea propriei imagini, obiectiv realizat și prin AS. Nu toate IP din R. Moldova posedă un specialist în domeniul psihiatriei, iar până la internarea într-o unitate de psihiatrie penitenciară deținutul bolnav mintal este izolat și plasat în zone sporite de securitate a instituției. În aceste cazuri, CS individuală a deținuților cu tulburări psihice are ca scop păstrarea integrității corporale, deoarece majoritatea dintre ei sunt capabili la autorâniri și automutilări.

Unii psihosociologi, vizați în cercetările mediului penitenciar, susțin că adaptarea comportamentală la procesul deținerii este ajustarea la problemele imediate, la presiunile exercitate asupra unor deținuți care conștientizează faptul că într-o zi vor reveni în societate. Un exemplu convingător este acela al comportamentelor homosexuale în mediul penitenciar, fenomen întâlnit în IP, comportamente care pot fi văzute și ca o adaptare relativ normală la o situație anormală, manifestare rapid abandonată după eliberare. Evitarea acestor manifestări va reduce în rândul deținuților repulsia față de sexul opus, iar AS religioasă poate valorifica potențialul abstenenței și menținerea sistematică a întrevederilor de lungă durată cu familia. O bună parte dintre condamnații care-și schimbă orientarea sexuală în mediul penitenciar abandonează familia sau membrii acestora, iar dacă identifică schimbarea orientării, îl părăsește.

Un alt factor ce amplifică procesul de izolare în mediul penitenciar este prezența manipulatorilor și a vulnerabililor. Manipulatorii în micromediul social privat de libertate manifestă comportamente deviante ce interacționează direct și indirect cu ceilalți colegi, prin agresiuni verbale, fizice, sexuale, iar cel indirect reprezintă o formă de manipulare în care intențiile sale cu alți condamnați devin neclare sau camuflate în poziții acceptabile, caracterizate printr-o gamă largă de maniere, cum ar fi: glumele și critica exagerată, bârfa și lansarea de zvonuri etc. Toate acestea formează un cadru specific mediului ce pulsează sistematic impresii și circumstanțe nesigure în comportamentul condamnaților. Evitarea acestor deraieri comportamentale devine practic imposibilă, deoarece construirea ierarhiei și a statusului în relație cu ceilalți deținuți se axează pe diverse interpretări și jonglări verbale focusate anume pe aceste maniere. CS poate susține deținutul să evite implicarea lui în aceste cercuri, chiar dacă sunt normale mediului privat de libertate, ele nu sunt obligatorii, iar acest tip de asistență se desfășoară în perioada arestului sau în prima jumătate a anului de detenție. Din experiența proprie s-a constatat că deținuții religioși sunt omiși din aceste cercuri, din motivul că pentru ei manipularile, bârfa, critica ș.a., nu doar că sunt componentele unui comportament anormal, ci mai sunt catalogate drept păcate, iar viața lor este orientată spre o purificare spirituală.

Existența vulnerabililor sau a comportamentelor vulnerabile în mediul penitenciar amplifică potențialul problemelor deja existente. Aceste grupuri riscă a deveni ușor ținta unor agresiuni sau intermediarii constrânși a unor fapte imorale, fiind deja victimizați, tind să fie vulnerabili la alte forme ale victimizării. Aceste tipuri de manifestări „nu se limitează doar la apariția unei slăbiciuni fizice, se suprapune altor caracteristici pentru creșterea pericolului de a fi atacat” [172, p.269]. Efectul impunității și a vulnerabilității crește riscul ca persoana privată de libertate să fie agresată, este consecința unor demonstrații publice a slăbiciunilor ce determină vulnerabilitatea. Examinarea metodelor de CS a acestei categorii de condamnați se axează pe evitarea agresiunilor, fiind realizată prin două strategii: pentru reducerea vulnerabilității, deținutului i se propune retragerea din statusul lumii interlope, utilizându-se tactici de creștere a religiozității lui, și a doua strategie constă prin identificarea în individul privat de libertate vulnerabil, numit în limbajul autohton al lumii interlope „objenii”, a unei reputații de persoană dificil comportamentală, axată pe valorile morale: demnitate și echitate [117]. Cultivarea acestor valori în mediul deținuților vulnerabili se realizează cu aport comun și sistematic, implicați în procesul de CS specială: organizatori ai întâlnirilor cu asistentul spiritual, a lecțiilor, participarea activă la activitățile consilierului etc. Depășirea acestor manifestări porcede de la identificarea persoanelor private de libertate cu comportament deviant și a specificului în mediul penitenciar.

Actualitatea consilierii persoanelor cu comportament deviant în mediul penitenciar constituie un subiect important pentru depășirea multor crize comportamentale, unele sistematice și accentuate. În aceste circumstanțe, mulți dintre condamnați, indiferent în ce perioadă de detenție s-ar afla, manifestă un comportament deviant, exprimat prin „modalitate de a acționa, conduită prin care persoana se abate de la normele în vigoare și, ca urmare, poate cauza efecte negative, dezastruoase pentru viața și sănătatea proprie sau a celor din jur” [176, p.173]. Deviația comportamentală în penitenciare reprezintă acțiunile deținuților ce contravin normelor morale din societate, uneori acestea se declanșează premeditat, pentru a stimula unele crize de conduită, sau pentru a obține diverse beneficii. Consecința acestor deviații în acest micromediu social nu doar că realizează un impact negativ ambianței spiritual-morale a instituției, ci mai amplifică factorii negativi ce vulnabilizează habitatul privat de libertate.

Studiile europene axate pe cercetările deviației comportamentale a condamnaților expun diverse păreri ce țin de factorii declanșatori ai acestor devieri, unele nu au tangență cu R. Moldova, de exemplu: cele religioase și rasiale, majoritatea deținuților sunt de confesiune declarată ortodoxă, și nu s-au înregistrat polemici între ceilalți de alte confesiuni, iar ce ține de factorul rasial, atunci zona Europei de Est e scutită de asemenea polemici. Motivele devierii comportamentale ale deținuților la nivel mondial, tangibile și cu mediul din R. Moldova, pot fi clasificate în câteva grupuri: din prima grupare, care este cea mai des întâlnită, fac parte cele emoționale – caracterizate mai ales prin lipsa libertății și a dificultăților parvenite în procesul de adaptare la noul mediu. Aceste manifestări, nefiind soluționate, purced la altă categorie de motive – la cele neuropsihice, prezentate prin diverse derapări ale caracterului, fie că sunt înnăscute, sau, în cele mai dese cazuri, fiind dobândite în urma crizelor comportamentale neajustate. Lipsa familiei și respingerea societății libere constituie categoria motivelor auxiliare ce contribuie la manifestarea acțiunilor deviante. Această caracterizare prezintă și o formă de ierarhizare a cauzelor apariției conduitelor deviante în mediul penitenciar.

Unii din cercetătorii criminologiei subliniază faptul că trecutul criminal al deținutului prezice comportamentele deviante în penitenciar [110; 49]. Acești autori americani clasifică comportamentul deviant al condamnaților în șase categorii prin prisma factorilor care provoacă deviația în mediul penitenciar. Patru dintre aceste categorii includ abateri disciplinare, care nu au nici o trăsătură criminală publică: prima categorie cuprinde devierile relaționate problemelor de securitate ale penitenciarului (provocarea de revolte, proteste, includerea în demonstrații, luările de ostatici etc.); în a doua categorie se includ raporturile intra personale (neîndeplinirea sarcinilor de muncă conform regulamentelor, accesul într-o zonă interzisă etc.); în a treia se includ subiectele legate de proprietate (deținerea unor obiecte interzise, camăta) și a patra categorie reziduală

formată din alte abateri (deficitul igienei corporale, automutilarea, tatuarea sau șantajul). Datele experimentale furnizate de profesorul S. Camp au constatat că istoria criminală utilizată pentru a realiza clasificările comportamentale ale deținuților a fost un indicator semnificativ pentru patru din clasările conduitelor indezirabile. Autorul este de părere că majoritatea comportamentelor deviante ale deținuților se asociază cu recidivismul [49]. Al cincilea factor, deosebit de polemizat în mediul jurisprudenței penale, ține de înclinația genetică criminogenă, care variază în raport de vârstă, țară și cultură. Este un factor potențial, ce nu poate fi calculat direct, considerându-se că acesta tinde să se manifeste în comportamentul tuturor deținuților. Ultimul factor ține de cultura condamnatului, definită ca valori și legi colective, onorate de condamnați în orice IP, indiferent de stat.

Clasificarea conduitelor deviante în mediul penitenciar sunt determinate de specificul cercetătorului și de obiectivul abordat, de exemplu, specialiștii în jurisprudență clasează aceste comportamente în baza delictelor săvârșite, iar sociologii – prin prisma factorilor ce determină o devianță comportamentală socială. Toate clasificările sunt binevenite, dar pentru acest studiu, cea mai rezonabilă ține de formele manifestărilor negative propriu-zise ale comportamentului deviant în mediul penitenciar, astfel că ele se împart în două mari grupuri: 1. exprimarea devianței comportamentale în formă particulară prin autodistrugere, automutilare, autoagresiune, simularea bolilor și crizelor, suicidul etc; și 2 manifestarea conduitelor general-distructive prin: violență verbală și fizică, influență dominantă distructivă, interacțiune interpersonală în realizarea delictelor, consumul de droguri, boli mintale, deviații sexuale etc.

Pentru prima categorie de comportamente deviante, a celor particulare, CS se axează pe educarea deținutului de a-și proteja propria persoană în fața provocărilor din perioada detenției. Majoritatea deținuților, mai accentuat la femei [213, p.33-38] și foarte redus la minori [212, p.37-38], au mărturisit că în perioada arestului și până la un an jumătate de deținuți au avut gânduri de suicid. Tocmai din acest motiv în IP de arest preventiv merită să-și desfășoare activitatea un consilier spiritual cu experiență. Pentru categoria a doua de comportamente deviante este necesar o abordare complexă, nu doar spirituală, fiindcă în cele mai dese cazuri, atât persoanele private de libertate, cât și mediul condiționează manifestarea și menținerea acestor deviații, exprimate în grup sau cu repercusiuni asupra altor deținuți. Depășirea acestora necesită implicarea mai multor specialiști ai IP din diverse domenii, iar CS, în acest context, se axează pe ajustarea habitatului la un comportament moral, ce ar îmbunătăți calitatea psihică a vieții. De exemplu, un condamnat pe delikte sexuale se manifestă în penitenciar ca o persoană maniacal sexuală. La interacțiunea cu persoanele de sex opus devine necontrolat emoțional. În procesul reeducării, medicii se axează pe identificarea simptomaticii psihiatrice cu repercusiuni asupra comportamentului și tratarea

pacientului, gardienii asigură securitatea angajaților, dar și a condamnatului, asistentul psihologic îl ajută să-și controleze emoțiile, iar asistentul spiritual se ocupă cu promovarea valorilor comportamentale prin diverse mecanisme, de o importanță majoră. Cele mai indicate instrumente în depășirea acestor deraieri sunt: convorbirile sistematice pe diverse teme ce ar trezi în conștiința lui frica de vicii și lecturarea cărților educativ-morale axate pe comportamentele morale interpersonale. Dacă asistentul spiritual este preot și deținutul e credincios, drept instrument de CS poate servi și mărturisirea religioasă sistematică, chiar în anturajul persoanelor de sex opus. Fiecare strategie în CS focusată pe depășirea manifestărilor comportamentale deviante țin de convingerea personală a deținutului că „eu însumi sunt de ajuns în perfecționarea spirituală și modelarea propriului comportament”, eficacitate dovedită în dezarmarea tuturor formelor comune de apărare împotriva vulnerabilității și adaptarea la condițiile private pe toată perioada detenției [40, p.133].

Caracteristicile individuale ale conduitelor deviante în penitenciare sunt văzute ca parte componentă, ce explică reacția acestor deraieri agresive. Chiar dacă studiile asupra deviației comportamentale în mediul penitenciar sunt puține, totuși, cele realizate în IP europene relevă că mediul privat de libertate „reprezintă variabila cea mai importantă în determinarea naturii și extinderii comportamentelor deviante. Agresorii nu trebuie văzuți doar ca persoane rele în mod inerent, scoși din mediul în care acționează ei își vor schimba comportamentul” [127]. Din aceste constatări rezultă că deviația comportamentală a deținutului este rezultatul situației sociale creată de mediul privat și nu este nimic rău în mod general, dacă s-ar afla în alt mediu, probabil, persoana ar avea alt comportament. Această afirmație poate fi considerată pentru R. Moldova nejustificată, deoarece o bună parte din condamnați au demonstrat înainte de privarea libertății diverse crize comportamentale, de exemplu: multe crime s-au săvârșit în timp ce era în stare de ebrietate sau a drogurilor, iar cel mai des – din interesul unei grupări sau gașcă. Continuarea tolerării acestor deviații în mediul penitenciar va dezvolta o serie de focare a unor anormalități comportamentale, creând epidemii ale conduitei anormale la nivel de zonă și chiar stat.

Alte studii afirmă că „tinerii raportează semnificativ mai multe comportamente deviante decât adulții, raportul fiind 70% tineri față de 52% în cazul adulților” [127, p.189]. În urma experienței proprii, s-a constatat că, indiferent de vârstă și sex, de perioada detenției și de instituție, o dată sau de mai multe ori condamnații au apelat la aceste tipuri de comportamente deviante pentru diverse scopuri, mai ales spre dobândirea unui status dominant în IP, ori de constrângerea administrației de a-l transfera într-o altă locație sau într-o altă instituție. Din acest punct de vedere, comportamentele deviante ce au un rezultat personal/particular sunt mai ușor de contracarat, chiar dacă e nevoie de mai mult timp, decât acelea care produc disconfort general, fiindcă sunt implicați factori declanșatori multipli și numărul persoanelor poate crește chiar pe parcursul anihilării.

Un moment important în CS a neutralizării comportamentelor deviante în mediul penitenciar constituie aspectul relaționării sociale a grupurilor de persoane private de libertate, mai ales în perioada prearest (legăturile cu școala, biserica, familia, cluburile speciale etc.). Nu există studii specifice care ar elucida aceste rapoarte, sau dacă și există, exprimă tangențial doar unele impresii ale autorilor. În baza referințelor la instituțiile sociale menționate, AS îi crește potențialul recuperării prin identificarea dimensiunii implicării viitorului condamnat în activitățile sociale, aspect valorificat în perioada habitatului privat de libertate drept instrument de evitare a conduitelor deviante.

Momentul prielnic de identificare la deținuți a comportamentelor deviante este perioada arestului, iar prin metodele observației și biografiei consilierul spiritual poate cunoaște aceste deraieri. De ce în perioada arestului? În acest timp, condiționarea vulnerabilității prin însăși privarea libertății se accentuează anormalitățile comportamentale. Mediului penitenciar i se înscriu diverse grupuri de clasificări ale factorilor și manifestărilor conduitelor deviante. Principalii factori ce „catalizează” apariție diverselor comportamente nocive pentru sănătate sunt: prezența de durată a unor emoții negative, caracterizate prin tulburări de personalitate, anxietate, ce au capacitatea de a dezechilibra psihosomatic persoana privată de libertate, evoluând spre diverse patologii grave, și prezența stresului permanent, provocând scăderea imunității organismului, soldate cu diverse patologii [176, p.98-109]. Acești factori își lasă amprenta nu doar pe durata detenției, ci și pentru mulți ani după eliberarea condamnatului. Procesul CS a deținuților cu comportament deviant, în toate perioadele detenției, abordează metoda convorbirii, realizată prin trei instrumente: în primul rând primele întâlniri și lecții cu toți condamnații se axează pe mesajul „să nu alergăm după lucruri irealizabile”, astfel că alergând după libertate pierdem forțele necesare după eliberare. Un alt subiect ce necesită pus în discuție de către asistentul spiritual este „recunoașterea greșelii”, prin metoda biografiei sau a instrumentului de mărturisire religioasă, ceea ce-l face pe deținut să mediteze la procesul reparării incorectitudinii. Și ultimul instrument este „adaptarea la ceea ce ai”, atunci când prețuiești ce ai la moment, în același timp valorifici și ceea ce ai pierdut. Cu aportul CS, în perioada arestului deținutul cu ușurință poate evita crizele comportamentale, ce au efecte negative nu doar asupra propriei integrități psihosomatice, dar și asupra colegilor, ducând la o formă flexibilă de adaptare.

Pentru anihilarea și prevenirea deviațiilor comportamentale în mediul penitenciar un factor major îl are controlul medical, cel psihoneurologic și cel social special. Însăși IP prezintă organul juridic responsabil de profilaxia și reeducarea persoanelor cu comportamente deviante, deoarece o bună parte dintre condamnați sunt privați de libertate în urma unei deviații comportamentale. În procesul anihilărilor acestor deviații, „concentrate” în mediul penitenciar raportat la cel liber, se

includ mai mulți specialiști, care formulează și ajustează diverse metode. De exemplu, medicii sunt dispuși să influențeze decisiv redresarea situațiilor de crize comportamentale manifestate prin simularea bolii, a bolilor mintale, autorănire, consum de droguri etc. Cu siguranță, aceste realizări se desfășoară destul de anevoios, deoarece comportamentul deviant se definește prin agresivitate, irascibilitate, acțiuni și cuvinte necenzurate, iar la toate aceste manifestări negative se mai adaugă și condițiile de activitate medicală constrânsă de mediul penitenciar, dar mai ales, incultura, analfabetismul multor condamnați.

O abordare pluridisciplinară în anihilarea deviațiilor comportamentale în IP posedă un potențial major, în raport cu implicarea specialiștilor în mod separat. De aceste deraieri într-o IP se preocupă specialiștii: medicul, psihologul, pedagogul, asistentul spiritual și cel social, dar și consilierul juridic. Specialiștii în domeniul educației penitenciare consideră că deținuții cu tulburări comportamentale, constrânși de anumite condiții psihofizice ale mediului carceral, pot fi reabilitați prin diverse metode educative, unde se poate implica cu mult succes consilierul spiritual. Importanța AS poate fi promovată atât de personalul IP, de condamnați, dar și personal de consilier. CS a deținuților cu comportament deviant se desfășoară sistematic, prin recomandări echitabile și pentru supraveghetorii instituției, cu diverse soluții conceptuale în situații și circumstanțe sensibile.

Alături de vulnerabilități, crizele individuale, comportamentele deviante și factorii negativi presanți ce condiționează mediul carceral există și unele posibilități eficiente, care necesită a fi remodelate și aplicate corespunzător, dacă exemplificăm situația R. Moldova. În mod reprezentativ legal, condamnaților le sunt interzise unele drepturi, în plus aceștia-și pierd controlul personal asupra unor ipostaze ale existenței, care le sunt garantate celorlalți cetățeni. Aceștia coabitează în încăperi uneori extrem de mici, deteriorate, având insuficient control asupra colegilor, cu cei care trebuie să împartă acest spațiu au reduse selecții de activități pe care le pot desfășura. Unii se simt naivi, iar condițiile degradante în care trăiesc le reamintesc în mod repetat statutul pe care-l au și rolul social stigmatizant de condamnat, astfel devalorizându-se personalitatea și viața proprie. Ținând cont de valorificarea tradiției și culturii spirituale naționale, în procesul CS și a elaborării conceptului, eficient de perfecționare spirituală, se accesează postulatele creștine axate pe menținerea calității vieții personale uzuale.

Pentru unii condamnați, viața în detenție nu-și are sens, recurgând la diverse metode de constrângere a propriei vieți, iar în multe cazuri cu repercusiuni asupra altor persoane, și dacă ei nu se mai regăsesc nici în ei înșiși, nici în profesii sau activități, atunci oportună le este prezentată regăsirea în divinitate, ca remediu de împăcare. CS creștină/religioasă se concentrează pe scopul vieții, aceasta nefiind doar plină și productivă, ci, în cazul dat are loc continuarea existenței ființei

umane, viața fiind „darul sacru” [31]. Contrastul dintre teoriile de lungă perspectivă și cele de scurtă viziune cu privire la viață, declanșându-se frecvent în gândirea deținutului, devin din ele, descurajante și deziluzionante, iar condamnatul devine fără repere morale în habitatul său. CS, prin abordarea conceptului creștin despre viață, oferă posibilitatea lărgirii orizonturilor de recuperare psihică a deținutului utilizând ambele perspective: prin viziunea scurtă - condamnatului i se prezintă viața privată de libertate drept prilej esențial în focusarea luptei cu propriile vicii, acestea fiind depășite cu ajutorul mecanismelor religioase de consiliere: rugăciune, liniște interioară, mărturisirea ca Taină, acceptarea suferințelor și transfigurarea lor prin răbdarea hristică etc. Din perspectivele de lungă durată, în procesul AS condamnatului i se oferă tehnici de abordare și adaptare în relațiile altruiste, astfel depășind crizele emoționale și a stresului pe toată durata detenției. Cele mai importante instrumente utilizate în realizarea acestui obiectiv sunt: citirea și comentarea cărților din Biblie, discutarea despre viețile unor sfinți părinți și ale unor deținuți care și-au manifestat potențialul spiritual-religios în penitenciar și care au depășit cu mult persoanele din libertate etc.

În aspect religios creștin, devotamentul dragostei altruiste se accesează mai eficient decât într-o CS nereligioasă, deoarece în ipostază creștină dragostea se axează pe viața lui Iisus Hristos, care a fost una profund altruistă. În procesul AS a deținutului se urmărește cultivarea fraternității, care va propulsa condamnații spre o viață activă spiritual în mediul lor. Exemplul deținuților politici religioși din penitenciarele românești Aiud, Gherla, Pitești, Târgu-Ocna ș.a., care au fost numiți „misticii”, nu doar pentru faptul că participau activ la diverse manifestări mistice în celule, dar și pentru că viețuiau după principiile evanghelice. Abordarea spiritual creștină a fraternității în micromediul penitenciar va lărgi dimensiunile esențiale ale vieții umane, persoana privată de libertate se va concentra pe exigențele tainei colegului, ale solidarității și susținerii în perioadele de criză. Celula poate fi transformată într-un laborator, unde deținuții „primesc, elaborează și actualizează lucrarea divino-umană; care, rămânând adânc înrădăcinată în învățătura Domnului, deschide sufletele către inventivitate și creativitate” [129, p.24].

Un moment aparte în procesul CS a deținuților necesită formularea și adaptarea unei noțiuni normativ creștine a „persoanei”, deoarece teologia clasează persoana peste limitele tuturor libertăților, considerând că „omul este alcătuit după chipul lui Dumnezeu, adică faptului că omul aparține în același timp și pământului, și cerului, și efemerului, și eternului, că este muritor, dar în același timp, chemat la îndumnezeire, adică la o umanitate plenară” [180, p.40]. Focusarea unei vieți vulnerabile pe aceste postulate valorifică în general toată starea psihică și spirituală, înlesnind depășirea tuturor provocărilor negative ale mediului. Îndelungatul timp liber de care dispune condamnatul în perioada detenției se poate valorifica prin CS, ajutându-l prin meditație la aceste

mesaje să-și cultive propriile abilități și instrumente spiritual-morale de a rezista fenomenelor dăunătoare. La întâlnirile sistematice ale consilierului cu deținuții, mai ales în ambianța celulelor, prin discutarea diverselor subiecte raportate la libertatea spirituală a omului se educă calitățile morale. Conceptul libertății spirituale în penitenciar merită abordat prin relația persoanei umane cu Dumnezeu, deoarece „nevoia de libertate, de adevăr și bunătate – pecete a transcendenței – depășește cruzimea, minciuna și sclavia acestei lumi, precum și setea tainică de absolut, care, ignorată, ne pune în mișcare patimile – nebunie specifică doar omului” [180, p.42]. Axarea pe valorificarea libertății spirituale și divine susține nu doar condamnatul, ci și orice persoană constrânsă psihic și fizic de diverși factori, care, fie spiritualizează această suferință, fie apelează la diverse metode „anestezizante”, cum ar fi: drogurile, alcoolul, violența și chiar suicidul.

Conceptul libertății în mediul penitenciar raportat la relația deținut – divinitate, menționat mai sus, necesită abordat și prin intermediu demnității persoanei în fața divinității, deoarece „demnitatea persoanei este oferită de Dumnezeu prin naștere, iar viața merită orientată spre sacralitate” [30, p.86]. Lipsa libertății fizice facilitează percepția libertății spirituale, iar absența unui sentiment de fericire profund induce condamnatul la identificarea surselor ce declanșează ocazional asemenea patos, unele de sorginte imorală: violența fizică și verbală, devierile sexuale, pâra etc. Numai printr-un proces de CS se poate educa condamnatul să aprecieze potențialul libertății spirituale ca metodă de soluționare a crizelor comportamentale, iar raportarea directă la libertatea divină va spori eficacitatea recuperării deținutului, menționând că „Dumnezeu există și ne iubește, El ne dă întâlnire în fericire și în tristețe ca să ne smulgă din neființă și, astfel, se deschide în fața noastră un anumit spațiu al libertății” [180, p.42].

Persoana, viețuind după principiile evanghelice, se raportează diferit în fața provocărilor psihoemotive ale vieții, iar privarea de libertate cu nimic nu împiedică deținutul să coabiteze după normele creștine. Deci, prin acestea, el poate deveni reprezentarea bunătății profunde, a frumuseții spirituale, a înțelepciunii și a libertății lui Dumnezeu, chiar dacă se află într-o lume imoralizată. Utilizându-se în procesul CS instrumentele de formare la persoana privată de libertate a conștiinței religioase prin rugăciune, contemplare, spovedanie etc. se consolidează lupta cu propriile vicii, facilitând accesarea și desăvârșirea libertății spirituale, pentru că din perspectiva teologiei creștine, unde este Dumnezeu, acolo e și libertatea (II Corinteni 3,7).

În procesul CS a deținuților contează forma abordării conceptului creștin a „persoanei”, că „taina persoanei nu poate fi definită” [23, p.74], iar orice demers simplist în AS se ciocnește de taina persoanei, ce tinde mereu spre o schimbare. În urma AS concrete pe deținuți s-a constatat că această metamorfoză comportamentală îi urmărește pe tot parcursul vieții, dar cu tendințe și aplicativitate minimă, deoarece condiționarea libertății este substanțială. Unii dintre ei reușesc să-

și perfecționeze atât scopul habitual, cât și statutul. Raportarea la taina persoanei, ca enorm potențial spre transformare, explică unele momente cunoscute mediului carceral, în care deținutul cu devieri comportamentale grave își schimbă conduita, iar ceilalți caracterizează transformarea drept simulare comportamentală. Aceste probleme constituie principalele dificultăți ale consilierului spiritual în relație cu administrația penitenciarului. În abordarea teologică, modificările comportamentale inopinate nu sunt străine, ele constituie o influență directă a forței divine, ce merită calculată și în procesul CS axate pe principiile evanghelice.

Din punct de vedere spiritual, nu există o justificare a erorilor săvârșite de către condamnat, or, regăsirea potențialului recuperator al deținutului nu se desfășoară doar prin identificarea persoanei, sau a greșelilor săvârșite, ci și a surselor specifice problemelor trăite (boala organică, starea imorală și influența negativismelor sociale), acestea denaturând orizonturile deținutului în raport cu existența umană, astfel se condiționează un habitat axat pe acele probleme trăite, iar mediul privat de libertate le accentuează. Asistentul spiritual susține deținutul religios să participe personal la restaurarea sensului existenței umane, nu doar prin lecții și dialoguri deconectate de la realitate, ci și prin propria viață, exemplu angajat plenar în transfigurarea suferinței, creând pace în jur și un confort spiritual deosebit, cultivând cele două valori indisolubile vieții de penitenciar: solidaritate și dragoste.

Îndepărtându-se de valorile spiritual- morale, omul se îndepărtează de sine însuși, depășind cu greu toate formele de criză interioară, descoperindu-se pe sine în cel mai profund mod, „escamotează mai ales moartea și își cultivă sănătatea prin medicamente în exces, căutând astfel să umple vidul existenței sale” [119, p.19]. CS creștină pornește de la conceptul că viața umană este darul divin, atenționează conștiința morală a deținutului că viața însăși, indiferent de condiții, necesită să fie primită, prețuită și dăruită înapoi lui Dumnezeu printr-o bună administrare. Abordarea acestor postulate antropologice creștine și cultivarea interesului de a trăi calitativ spiritual, chiar în condițiile private de libertate, susține deținuții să evite cele mai complicate crize: automutilarea, autoagresiunea, suicidul ș.a. Focusată pe aceste postulate, CS începe de la originea transcendentă și soarta eternă a persoanei, altfel riscă să micșoreze persoana privată de libertate la o nulitate, fără scop și fără speranță, aici se confirmă inevitabilul respect pentru viața umană ca fiind „sacră în virtutea naturii sale create, care întruchipează și dă expresie „chipului” divin” [31, p.19].

Conceptul de calitate a vieții și sacralitatea ei încorporează diverse interpretări interminabile atât în mediul medical, cât și în cel filosofic, etic, religios, didactic, orientate spre autonomia persoanei, sensul pozitiv al vieții și puterea personală în explorarea ei, astfel ocupând o poziție centrală în dezbaterile bioetice contemporane. Evitând contradicțiile științifice axate pe

cele trei teorii ale abordării conceptelor „calitatea vieții” și „sacralitatea vieții”, [1, p.90], în aspect religios-creștin, sacralitatea vieții se concentrează pe demnitatea și valoarea persoanei în fața divinității, chiar în forma finală a vieții, deoarece „sacralitatea și calitatea vieții nu trebuie privite în opoziție, ci ele trebuie considerate complementare. Experiența creștină arată că durerea și suferința au potențial izbăvitor” [31, p.21], iar din perspectivă hedonistă, conceptul de calitate-sacralitate nu are valoare în mediul penitenciar, când absentează pe termen lung stările mentale ale plăcerii. Pentru consilierii spirituali din mediul penitenciar, abordarea conceptului de sacralitate poate fi integrată rațional în calitatea vieții, deoarece primul concept se raportează la sfințenia vieții. Utilizarea noțiunii „sacră” se bazează pe deosebirea dintre „sacralitatea” ereditară a vieții umane, ca și funcție a naturii umane, și prin „sfințenia ei”, calitate personală/individuală, obținută prin dobândirea însușirilor morale.

Poziția CS în aspect creștinesc se axează pe expresia sacralitatea vieții, identificată prin diverse manifestări religioase și bazată în general pe două concepte. Primul concept – viața prin natura ei este sfântă, indiferent de condiționările apărute. Această convingere se justifică în mediul penitenciar prin abordarea libertății spirituale a deținutului atât în raport cu el, cât și cu colegii, cu administrația, cu familia, dar mai ales cu divinitatea. Valoarea vieții nu poate fi dependentă de nici o condiție sau atribut ce ar putea să o individualizeze, ea necesită respect și ocrotire în toate împrejurările existențiale. Al doilea concept se manifestă prin explorarea postulatului că toate viețile umane au aceeași valoare în fața divinității, indiferent de statut, sex, rasă, vârstă etc. Aceasta implică faptul că toate persoanele private de libertate au dreptul la viață, la una de calitate, ca și cei din libertate, mai ales că în sens creștin „viața se află în afara ei, dincolo de limitele existenței pământești” [31, p.252]. Aceasta poate fi considerată o abordare creștinească a conceptului „calitatea vieții”.

Tratarea conceptului „calitatea vieții” în perspectivă mai profundă, prin caracterizarea sfințeniei persoanei umane, presupune înțelegerea rostului suferinței, mai ales ca rezultat al faptelor săvârșite, duce la experimentarea umană și echilibrarea ei prin CS, explicând raportul deținutului asupra propriei vieți și administrarea ei corectă.

În concluzie, elaborarea unui concept eficient al perfecționării spirituale va contribui la minimalizarea numărului de condamnați cu recidive multiple, problemă stringentă a R. Moldova; la sporirea calității vieții și îmbunătățirea relațiilor între ei, familie și IP. O CS eficientă va determina orientarea condamnatului spre axa valorilor morale, valabile și în perioada post-detenenței, fapt ce va reduce stereotipurile ce descurajează integrarea socială a deținutului după eliberare.

1.2. Prisme teoretico-metodologice ale aplicării reperelor bioetice în consilierea spirituală specială

CS în mediul general se axează pe diverse concepte și norme pedagogice și psihologice ce o caracterizează, dar și pe aplicativitatea teoriilor, imperativelor și principiilor bioetice. Diversitatea problemelor social-morale abordate în AS generală valorifică potențialul manifestărilor de bioetizare a societății. Mediul penitenciar reprezintă un micromediu social special raportat diferit de cel liber la normele și valorile moralei aplicate, distinct și prin componența individual-umană, caracterizată nu doar printr-o vulnerabilitate generală sau specială, ci și prin capacitatea intelectuală de percepere a problemelor, aplicarea și adaptarea la normele comportamentale.

Viața ca valoare, indiferent de circumstanțe, a fundamentat diverse cercetări etice și filosofice. Oncologul american V.R.Potter înnobilează sistemul medico-social contemporan cu includerea unor concepte și afirmații etico-medicale raportate la viață prin caracterul ei moral. Profunde sale preocupări în acest aspect a început ca în anul 1970 prin articolul „Biotica - știință a supraviețuirii”. În circuitul științific este inclus termenul de *bioetică*, mai târziu acesta devine o știință ce îmbină cunoștințele biologice cu valorile umane. În prezent, bioetica sintetizează mai multe discipline filosofico-umanistice și medico-biologice în scopul de a proteja și cunoaște biosul de pe pozițiile eticii. Astăzi, când manifestările vulnerabilității umane se intensifică, se accentuează actualitatea implementării principiilor și valorilor morale cu referire nu doar la viață, ci și la sănătatea și moartea persoanei. Bioetica a devenit metodologie, suport metodologic în analiza unor probleme, preponderent din medicină, dar și din alte domenii strâns legate cu viața și sănătatea persoanelor. Aplicarea componentelor teoretice ale bioeticii constituie un suport metodologic important în abordarea procesului de CS a deținuților.

Aplicativitatea reperelor bioetice în procesul CS formează un areal teoretic și practic deosebit, prin conexiunea stabilirii unor vectori metodologici speciali (Tabelul A3.1). Examinarea multilaterală a tabloului axiologic în procesul AS și corelarea lui cu analizele bioetice fundamentează poziționarea câtorva repere cu accente pluridisciplinare. Specificul mediului penitenciar condiționează caracterizarea anumitor circumstanțe referențiale existente în procesul aplicării reperelor bioetice: veracitatea socială condiționată, reprezentată nu doar printr-un aspect legislativ penal instituționalizat, ci și prin interacționarea lui cu un model istoric, perpetuat, bine conturat, ce condiționează analizarea axiologico-morală a normelor de conduită, incluzând diverse forme teoretico-practice din filosofie, etică, religie, artă etc. Printre aceste domenii, un loc important îl ocupă bioetica, constituită din sintetizarea disciplinelor contemporane propriu-zise și a celor pluridisciplinare, cu referire la viața privată de libertate. Bioetica constituie și o metodă ce

formează un registru valoric special, fundamental și profesional, focusat pe registrul valoric general – axiologic, și, nu în ultimul rând, caracterizarea bioeticii ca știință a supraviețuirii, axată concret pe un sistem bine conturat în implicarea reperelor bioetice la restabilirea potențialului somatico-spiritual uman a persoanei private de libertate. În procesul aplicării reperelor bioetice la AS a încarcerărilor se disting doi factori, ce permit o realizare eficientă: aportul axiologiei moral-spirituale – component indispensabil al reorganizării și adaptării habitatului din penitenciar, obiectiv primordial în IP ale țărilor UE, astfel formând un caracter clasic al teoriei valorilor, și al doilea criteriu se raportează direct la bioetică – știința supraviețuirii – ce stimulează îmbinarea cunoștințelor medicale, sociale, juridice, psihologice cu valorile umane [263, p.9], iar valorile spiritual umane formează un alt sistem valoric pluridisciplinar. Majoritatea programelor de recuperare comportamentală a deținuților din penitenciarele unor țări vest-europene se focusează pe axiologia medicală și cea moral-spirituală, în baza cărora s-a stabilit categoria clasică a filosofiei valorilor în acest micromediu social, astfel relevându-se oportunitatea de a identifica și formula concepte de bază ale metodologiei moral-spirituale, adaptată condițiilor private de libertate, trasând noi metode ale CS prin prisma reperelor bioetice. Astfel, bioetica necesită prezentare dublă: în primul rând ca domeniu filosofic interdisciplinar, ce permite conectarea cu axiologia valorilor spiritual-umane, și, în al doilea rând, ca instrument metodologic, constituind din multitudinile de concepte, repere, principii ce susțin bioetizarea persoanelor private de libertate, a familiilor lor, dar și a personalului angajat al IP. Aceste noțiuni implementate în procesul CS facilitează adaptarea deținutului la noul habitat privat de libertate și-l susține la evitarea diverselor crize moral-comportamentale ce pot dăuna grav integrității psihosomatice.

În urma celor relatate mai sus, s-au structurat patru grupuri de metode în studierea aplicării reperelor bioetice în CS:

Primul grup de metode se caracterizează prin *aplicarea instrumentarului metodologic al eticii și bioeticii*. Valorificarea principiilor etice în această cercetare se axează pe cele două direcții ale demersului metodologic aristotelic. Prima cuprinde acțiunea conștiințioasă, redirecționată spre principii, fiind teoretico-științifică, unde prevalează relevanța principiilor adevărate în domeniul terapeutic al CS speciale. Metoda aceasta reprezintă utilizarea dialecticii aristotelice [6], administrată prin combinarea teoriilor contradictorii existente în uzualitatea actuală referitor la viață, sănătate, fericire, libertate, plăcere, securitate etc., exploatate deplin în procesul recuperator al persoanei private de libertate prin intermediul CS. Metoda are la bază enunțul aristotelic cu privire la etică, relatându-se că „există deosebire între raționamentele ce pornesc de la principii și acelea ce conduc spre principii” [5, p.32]. A doua direcție a demersului metodologic aristotelic cuprinde acționarea persoanei dinspre principii, spre manifestările dinamico-practice, astfel că în

forma noii cunoașteri nu se urmărește examinarea empirică a naturii valorilor moral-spirituale, ci adaptarea la condițiile habitatului privat de libertate, precum și la valorificarea lor.

Obiectivele educativ-morale ale IP la nivel internațional sunt orientate spre modificarea comportamentală a persoanelor private de libertate, focusată nu doar pe aspectul cognitiv al valorilor spiritual-morale, ci mai ales pe însușirea lor în practică, adaptarea stilului de viață la această axă de norme morale. Cunoașterea acestora la standardul instituțional nu doar cu obiectiv cognitiv, ci mai ales ca unul metodologic, care ajută deținutul prin procesul CS să devină o persoană moral responsabilă, sau în termeni spirituali – o persoană virtuoasă. Despre demersurile metodologice aristotelice s-au descris diverse teze și concepte etice aplicabile în multe domenii. O importanță deosebită în această cercetare o are teza profesorului V. Mureșan, prin care experimentează și evidențiază importanța acestor demersuri metodologice aristotelice, afirmând că ghidul practic al principiilor stabilite prin *metoda dialecticii* „serves de data aceasta nu ca premise universale din care se deduc univoc evaluările unor cazuri particulare, ci ca exemple paradigmatică de virtuți sau de viață fericită, care sunt punctele de plecare ale unor procese calitative de evaluare morală a cazurilor noi prin analogie cu aceste paradigme” [165, p.39], ținându-se cont de particularitățile și circumstanțele micromediului social privat de libertate.

Cu aportul metodei dialectice se pretinde, pe de o parte, la formularea unor principii morale ajustate sistemului penitenciar, iar pe de altă parte, la estimarea faptelor morale ale deținuților, dar și ale angajaților IP. Aceste evaluări necesită raportate la teoriile eticii normative, condiționând obiectivitatea deontologică în aprobarea deciziilor instituționale disciplinare. Filosofia morală recunoaște trei categorii de teorii normative: teorii consecințialiste [156]; teorii ale virtuții [5], teorii deontologice [134]. Toate acestea au fundamentat analiza faptului moral în arealul etic și bioetic realizat prin *metodele principistă și cazuistică*.

În spațiul cercetărilor bioetice, metoda principistă este abordată în conjunctura aplicării tehnologiilor scientofage în diversele activități umane, care produc debateri pluridisciplinare focusate pe teoriile moralei. În această cercetare, problematica se orientează spre condițiile legate de supraviețuire, atât în plan general, cât și în cel special, ce implică condamnatul în starea sa cotidiană sau în diverse situații de criză. Evaluarea acestor subiecte în micromediul social carceral din perspectiva teoriei principiste se deduc principiile morale ale bioeticii, fundamentate pe concepția antropocentristă, realizată prin asumarea moralității comune. În mediul penitenciar, moralitatea comună se definește prin acceptarea de către toate persoanele a unui set dublu de norme morale: pentru condamnați – adaptarea persoanei la noul habitat, la acele reguli morale, iar pentru angajații IP – promovarea acestor norme în relațiile cu deținuții, aceștia din urmă fiind cei interesați de implementarea principiilor morale în acțiunile persoanelor private de libertate. CS devine

factorul primordial ce coagulează și complianțează manifestarea celor două seturi de norme morale, unele dintre ele se constrâng din acțiunile desfășurate atât al condamnaților, cât și al angajaților IP, ele sunt universale, devin valabile pentru toți indiferent de vârstă, țară și naționalitate.

Teoriile moralei clasice conțin multiple principii, iar în procesul CS se includ majoritatea acestora, constituind o interpretare relevantă pentru studierea complexității aplicative a reperelor bioetice. În urma cercetărilor realizate în practică (în unele penitenciare din R. Moldova), s-a constatat că cel mai important principiu necesar să fie respectat este al binefacerii – toate persoanele dintr-o IP (deținuți sau angajați) au obligația de a respecta acest principiu prin susținerea reciprocă, promovând acțiunile de interes comun și de o importanță majoră, raportate la beneficiile, riscurile, daunele posibile etc. Prin prisma acestui principiu necesită a fi adaptate sistemului juridic al IP naționale majoritatea actelor juridice normative. Distribuirea echitabilă a serviciilor medicale, acelor juridice, psihologice și spirituale, a asistenței sociale într-o IP formează principiul dreptății, realizat fiind și prin respectarea individualității persoanei private de libertate.

Un alt principiu moral indispensabil mediului penitenciar este respectul față de persoana umană, indiferent de fapta comisă, de sex, și de vârstă, executat nu doar de condamnați, ci și de angajații IP. În acest aspect, închisorile din R. Moldova și cele din fostele țări sovietice, respectul între deținuți se axează pe diverse noțiuni pseudomorale, expuse în așa-numitul „cod al lumii interlope”, ce complică asigurarea eficacității desfășurării respectului reciproc, acest cod condiționând diverse dileme morale în unele domenii, cum ar fi: medical, social, juridic și altele.

Din principiul general al respectării persoanei derivă alt principiu – nefacerii răului, – fiecare necesită să se abțină de la acțiuni ce cauzează mai multe prejudicii decât beneficii. Particularitatea situației existențiale condiționate de însăși privarea libertății fizice privită nu ca pedeapsă, ci ca o procedură recuperatoare a persoanei cu devieri comportamentale sau ca o acțiune ce ar permite cultivarea valorilor morale în relațiile interpersonale. Tot mai des în spațiul european, specialiștii în etică, pasionați de habitatul penitenciar, promovează un principiu de bază al bioeticii – cel al autonomiei, care se realizează prin libertatea condamnatului de a lua deciziile pe termen scurt în privința sănătății, muncii, relațiilor familiale, toate adaptate la normele disciplinare ale IP. Acest principiu se realizează extrem de dificil în majoritatea IP internaționale, cu excepție doar la penitenciarele de tip „grupuri de interes”, mai mult ca atât, ele generează diverse dificultăți în desfășurarea activităților medicale și sociale. Dezacordul parțial cu această poziție se justifică prin faptul că în penitenciarele R. Moldova principiul autonomiei se manifestă prin libertatea condamnatului de a accepta sau refuza ofertele de muncă, dacă-i permite sănătatea, întâlnirile de scurtă și lungă durată cu membrii familiilor, de a accepta sau refuza serviciile medicale [134] –

alarmant fiind refuzul la tratament al deținuților infectați HIV-SIDA și cu bacilul de tubercul Koch (TBC). Această renunțare la medicație provoacă diverse probleme la nivel mondial, iar politicile de sănătate promovate azi în sistemul penitenciar continuă să confirme că închisorile devin focare autentice ale acestor patologii.

O altă categorie de principii bioetice sunt determinate de *metodologia biocentristă*, exprimându-se prin sporirea faptului moral asupra biosului (viului). În contextul general și cel special, etica viului se valorifică prin trei direcții: 1) – prin perfecționarea și dezvoltarea noilor direcții științifice, care vor analiza și soluționa diverse dileme etice în societatea liberă, dar și în ce privată. Mediul penitenciar reprezintă un areal încă nevalorificat din punct de vedere științific în procesul analizării acestor dileme, cu propuneri justificate adaptate sistemului ce ar promova calitatea vieții deținuților. 2) – se referă la cercetările biomedicale în sistemul privat de libertate, precum și garantarea aplicării principiilor morale. Acest sens se referă la aplicativitatea de facto a pedepselor în mediul penitenciar raportate la necesitatea prevalării vieții și integrității persoanei, indiferent de circumstanță, evitându-se toate tipurile de violență. 3) – ține de modul interpretării bioeticii ca știință a supraviețuirii, îmbinând cunoașterea obiectivă cu moralitatea, ce purced la dezvoltarea/aplicarea eticii vieții în formularea unei noi metodologii – cea biocentristă. Aceasta reprezintă o nouă direcție științifică interdisciplinară ce leagă următoarele domenii: etica, filosofia, dreptul, medicina, teologia, biologia. Aplicarea acestor direcții induce spre elaborarea principiilor teoretico-metodologice ale bioeticii drept premise conceptuale în procesul CS manifestate prin următoarele principii: coevoluționismului, socializării, libertății, moralității, vulnerabilității, libertății – toate acestea duc la formularea conceptelor și mecanismelor în aplicarea reperelor bioetice în procesul CS a deținuților.

Interpretarea eticii biologice în mediul penitenciar are ca fundament principiile filosofico-teoretic și metodologic - biosferocentrist, ce scot în evidență, mediul privat de libertate. De asemenea sunt implicate și alte principii metodologice, cum ar fi: vulnerabilității, socializării, responsabilității, binefacerii. Aplicativitatea acestor principii în mediul penitenciar duce direct spre constituirea unui model național-teoretic al bioeticii cu ajustare la IP, răspândind influența moralității în acest micromediu social.

În urma cercetărilor realizate, s-a constatat că bioetica, la rândul său, devine valoare în sistemul valoric spiritual, manifestată în aspect teoretic și practic, contribuind la atribuirea ei ca funcție metodologică pentru CS generală și specială.

O altă grupare de metode sunt cele *sistematico-discursive*. Utilizarea acestora orientează cercetările spre fundamentarea valorilor moral-spirituale, precum și explicarea sau reglementarea teoretico-practică a acestora, atât în procesul CS, cât și în evaluarea acțiunilor condamnaților în

perioadele de criză, dar și pe toată durata detenției. Principiile morale vor contribui la procesul elaborării unui cod de legi, sau, cel puțin, raportarea normelor penale la principiile morale. În această ordine de idei, se simte necesitatea de a confirma prin CS uzualitatea stringentă a cultivării normelor morale în mediul privat de libertate, precum și exprimarea fundamentului etico-spiritual al principiilor morale, condiționând o sistematizare, ierarhizare și structurare a valorilor morale adaptabile micromediului social privat.

În procesul abordării acestora în AS specială e oportună analizarea anumitor metode, de exemplu: *metoda hermeneutică* – ce solicită adaptarea exprimării axiologiei morale în problemele etice condiționate de mediul penitenciar. Metoda hermeneutică conferă posibilitatea dublei interpretări: actuale și contextual-istorice. Această metodă include o taxonomie specifică a valorilor morale, condiționată atât de vulnerabilitatea persoanei private de libertate, cât și de posibilitatea implementărilor în IP a ceva nou [79]. *Metoda deductivă* cere analiza sensului variat al conceptului valorilor morale aplicate în CS axată pe reperele bioetice. *Metoda inductivă* decurge de la prescripțiile morale spre formarea unei discipline instituționale, unde problemele și crizele deținuților se reglementează prin prisma valorilor morale. *Metoda structuralistă* – presupune investigarea unor grupuri de valori sau sisteme, implicate în bioetizarea condamnăților în procesul CS.

În contextul celor expuse necesită o abordare *fenomenologică* a valorilor morale în bioetică. Pe parcursul istoriei, fenomenologia a fost interpretată de pe diverse poziții, ajungând până la formarea diferitor poziții conceptual-teoretice, analizând momentele esențiale ale fenomenologiei valorii. Dintre multiplele interpretări fenomenologice, în acest studiu a reprezentat interes fenomenologia eticii aplicate, fiind un element – cheie în executarea cercetării bioetice în CS a deținuților, pornind de la analiza faptului moral-spiritual în condițiile private de libertate și adaptarea subiectului uman.

Conform viziunii filosofilor Ed. Husserl și M. Heidegger, cei care au inițiat dezvoltarea fenomenologiei ca metodă filosofică ce se axată pe postulatul că realitatea umană e formată din diverse evenimente trăite sau analizate de conștiința umană. Fenomenologia ca știință și metodă presupune o modificare a conștiinței din perspectiva cunoașterii, având ca temei convingerea că fără de conștiință persoanele rămân în tăcere. În contextul acestei cercetări, metoda fenomenologică este indispensabilă, deoarece presupune îmbinarea cunoștințelor, a stereotipurilor persoanei private de libertate despre habitatul penitenciar ca model de observație, la reflectarea și pătrunderea intuitivă în esența realității, fundamentate pe evenimentele deja desfășurate. Toți condamnații în perioada primelor șase luni din momentul arestării se ciocnesc de neconcordanța cunoștințelor despre închisoare cu realitatea mediului condiționat. În opinia fondatorului

fenomenologiei Ed. Husserl, această metodă ajută a descoperi lumea în mod autentic, din perspectiva cunoașterii acesteia (a lumii) doar prin simplificare fenomenologică, deoarece orice act de conștiință este o conștientizare despre Ceva. Elevul lui Ed. Husserl, M. Heidegger, continuă ideile profesorului său, ajungând la concluzia că o cunoaștere autentică este posibilă doar prin descrierea și studierea ființei umane, mai ales când este angajată la participarea esențială în lume.

Fenomenologia s-a dezvoltat diversificându-se în mai multe forme, după specificul cercetătorilor: psihologi, pedagogi, teologi etc. [70], ea rămâne valabilă și în domeniul bioeticii, fiind una dintre cele mai utilizate metode în studiul empiric al problemelor de bioetică. În procesul cercetării bioetice focusate pe CS trebuie să se creeze conlucrarea dintre conceptele teoretice ale AS ajustate mediului penitenciar și experiența ca formă a cunoașterii, astfel îmbinând raționamentul și aplicarea circumstanțelor diferite pe care le trăiesc condamnații, analizate prin varietate și similaritate, adică, cunoștințele inițiate ale cercetătorului sau consilierului spiritual fac parte din configurarea studierii interpretative. În acest fel el își dezvoltă capacitatea de a se angaja prin raționament în diverse situații ale deținuților. Procesul cunoașterii problemelor moral-spirituale generale și speciale ale habitatului privat de libertate s-au realizat prin tehnica sau metoda dialogului. Diverse interviuri cu diferiți deținuți au fost întreprinse într-o perioadă de zece ani.

CS în mediul penitenciar continuă a fi o sursă de informație autentică, iar studiile în baza acestor observații pot contribui atât la formularea și adaptarea politicilor juridice în aspect penal corecțional ce vor cultiva în acest mediu valorile morale, cât și la identificarea cognitivă a noilor și diverselor probleme-crise apărute la intra și inter condamnați.

Metoda fenomenologiei de analizare menționată mai sus și utilizată în diverse studii contemporane nu pretind redarea unui tablou fără erori ale realității, mai ales în mediul penitenciar, aceasta presupune identificarea doar a unor explicații plauzibile raportate la fenomenele petrecute în lumea habitatului privat de libertate.

Adepții fenomenologiei, cercetând fenomenele vieții spirituale, o interpretează diferit. În acest studiu e importantă interpretarea filosofilor Ed. Husserl și M. Heidegger, dar cea mai rezonabilă pare a fi cea reprezentată de N. Hartmann, deoarece metoda fenomenologică e caracterizată prin interpretarea valorilor ca independente de lucruri, astfel că faptele bune sunt respectivele bunuri. Acest concept al metodei fenomenologiei generalizează în procesul CS manifestarea tehnicilor prin prisma axiologiei. Manifestarea fenomenului bioetic are o contribuție substanțială în formarea unui sistem integru de valori morale, esențial și pentru implementări teoretico-practice în procesul CS. Cea mai potrivită posibilitate metodologică în analiza și interpretarea valorilor spirituale este cea sistematico-axiologică, reprezentând o metodă ce ar

facilita rezolvarea crizelor comportamentale în lupta cu agresiunea, automutilarea, suicidul etc, „formând atitudini durabile ale persoanei față de propria sănătate drept o valoare vitală, iar la nivel de societate – atitudinea către sănătatea sociumului ca o valoare socială” [267, p.551].

Categoria *metodelor sistemico-discursive*, aplicate în procesul implicării reperelor bioeticii în CS, contribuie la cunoașterea teoretică a interpretărilor practice ale valorilor morale în medicina penitenciară, sistematizarea și ierarhizarea valorilor, ținându-se cont și de condiționările acestui micromediu special.

Din acest punct de vedere, se consideră că utilitatea metodei deductive în această cercetare se axează pe investigațiile teoretico-conceptuale, ce nu ating scopul propus prin formularea unor instrumente practice ajustate, ce ar permite bioetizarea condamnatului. Prin abordarea metodei inductive aplicată în diverse situații, inclusiv în cazul crizelor morale, ar permite adaptarea deținutului la un nou habitat, transformându-i conduita conform valorilor spiritual-morale, prefăcându-l drept o persoană utilă societății, dar mai ales familiei. Prin aplicarea instrumentarului metodologico-conceptual în studiul bioetic al habitatului privat de libertate se formează concepte și trasee morale de interpretare practică. Metodele sistemico-discursive sunt binevenite pentru conceptualizarea și teoretizarea generală a subiectului cercetat, însă când ne raportăm direct la CS, ele sunt insuficiente, deoarece fiecare persoană trăiește individual problema, iar mediul penitenciar are capacitatea de a modifica acțiunile și manifestările persoanei. În cazul dat avem nevoie și de altă metodă specifică AS, anume de cele ale teologiei morale, care țin cont de anumite principii necesare omului de a se orienta în diverse situații.

Necesitatea unei orientări morale devine reală pentru persoana privată de libertate în două faze: prima - implică știința și cultivarea valorilor morale, și a doua - cunoașterea deplină a faptului religios. Realizarea acestui proces poate evita crizele morale cu impact negativ asupra stării sănătății psihosomateice a condamnatului, în cazul când este realizată prin asumarea valorilor morale și identificarea anumitor concepte-cheie de natură teologică, cum ar fi, de exemplu, înțelegerea și practicarea experienței mistico-religioase. În acest sens, survine o implicare metodologică în studiul dat ce ar evidenția o serie de categorii și stări morale ce caracterizează CS.

Teologia morală are trăsături specifice față de alte domenii filosofico-morale, însă utilizează deopotrivă cu cele generale. *Metoda teologiei morale* are scopul restabilirii spirituale a ființei umane în raport cu divinitatea. De aceea, prin diverse mijloace, omul poate ajunge la împlinirea scopului divin. Astăzi, teologia morală cunoaște trei metode de cercetare și tratare a subiectelor morale, „metode care corespund respectiv cunoștinței adevărului, împlinirii poruncilor și unirii cu Dumnezeu” [159, p.39]. Metodele teologiei morale sunt: *metoda scolastică*, *metoda cazuistică* și *metoda mistică*.

Metoda scolastică, numită scolastic-speculativă, este una pozitivă, speculativă și deductivă. Ea conturează și evidențiază adevărurile moralei din ideile fundamentale ale teologiei speculative, axată pe Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. În procesul CS în mediul penitenciar aplicarea acestei metode constă prin analiza amănunțită a raporturilor dintre legile morale, conștiința morală și urmările acestora în procesul habitual special, realizându-se în „derivarea noțiunilor morale fundamentale din teologia speculativă, de unde îi revine și numele de metodă speculativă” [159, p.39]. Preocuparea de bază este orientată pe noțiunile de bine și dreptate, redirecționate spre divinitate, fapt realizat prin revelația divină naturală și supranaturală, având în vedere, în mod special, doctrina despre faptele morale, iar unul din obiectivul CS în penitenciar constă anume din cunoașterea și implementarea în practică a noțiunilor și a valorilor morale. Oportunitatea acestei metode se justifică prin însăși natura sa, deoarece ea nu posedă nimic în sine peiorativ, iar de s-a denaturat conștiința uneori, a fost din motivul „unor chestiuni secundare și de amănunt pe care le-a urmărit, pierzând din vedere tocmai problemele esențiale, precum și din pricina discuțiilor teoretice inutile în care s-a adâncit, pierzând contactul cu viața reală” [159, p.39].

Metoda cazuistică sau practic-cazuistică a fost privită doar ca un rezultat al minuțiozității unor teologi privind comportamentul persoanei în diverse ipostaze ale vieții. Cazuistica se concentra pe urmărirea aplicărilor legii morale în diverse cazuri ale vieții, concretizându-se în formularea și emiterea rețetelor morale pentru fiecare caz în parte [54, p.24]. De fapt, această metodă constituie ceva mai mult, ea pornește de la noțiunile moralei pozitive și disciplinare, poate și instituțional ecleziastice, axată și pe multiplele cazuri concrete ale practicii și vieții spirituale, încercând să releve în mod analitic repere de soluționare a problemelor survenite. Din punctul de vedere al cercetării, aceste metode sunt indispensabile, deoarece acțiunile deținutului oscilează între respectarea normelor morale fundamentale și a principiilor imperativ-comportamentale ale lumii interlope. În acest proces, metoda cazuistică obligă respectarea normelor morale, indiferent de situație, apreciere condiționată de natura divină a vieții în sine, cunoscută sub numele „doctrină sau învățătura despre obligații”. Chiar dacă unii moraliști consideră că ea nu doar rezolvă întrebările comportamentale survenite în diverse circumstanțe ale vieții, ci sistematizează, clasifică principiile morale generale, ea nu satisface pe deplin toate cerințele, având unele lipsuri, deoarece se extinde doar asupra unui areal restrâns al vieții morale, neapreciind faptele după calitatea ori moralitatea lor externă, se focusează doar asupra păcatului.

Metoda ascetică, numită și mistică sau duhovnicească, reprezintă un mare interes în procesul CS a deținuților, deoarece ea se axează pe faptele și intențiile morale prin care deținutul poate ajunge la cea mai înaltă treaptă a desăvârșirii morale. Această metodă a fost bine cunoscută

și des aplicată de către condamnații politici din perioada comunistă. Și azi se mai găsesc deținuți ce se axează în comportamentul lor pe învățătura despre virtuți, explicându-se că unii dintre aceștia după eliberare se retrag din viața socială, uneori tind spre monahism. Prin această metodă persoana tinde să realizeze complex viața spirituală, spre divinitate, deoarece, el nu se ocupă doar cu analiza și practicarea virtuților, ci și cu rădăcinile acestora. Din punctul de vedere al teologiei ortodoxe, acest tip de viață virtuoasă, duhovnicească, se realizează prin unirea cu Hristos, cu aportul mijloacelor oferite de Biserică, numindu-se viață ascetică.

Este complicat de realizat tipul de habitat ascetic în condițiile private de libertate, sau unde imoralul e concentrat, faptul că deținuții sunt receptivi la activitățile desfășurate de preoții capelani rezultă că o sistematizare și o ajustare concretă a unor proiecte spirituale pot fi realizate prin anumite metode. În împlinirea vieții de asceză, se propun trei căi ce necesită ajustate la condițiile de penitenciar: prima e numită *calea purificării*, ce constă în „curățirea sufletului de păcate și lepădarea de plăcerile senzuale; mijloacele necesare pentru realizarea acesteia sunt: pocăința, meditația, examinarea conștiinței, exercițiile morale (rugăciune, post, priveghere etc.)” [159, p.41]. Această metodă, îndeplinită prin instrumentele menționate, constituie cea mai des, sau chiar unica, utilizată în CS a deținuților în penitenciarele R. Moldova, la care participă circa de 60% dintre deținuți. A doua e numită *calea eliminării*, ce constă în cunoașterea vieții hristice, realizată în mediul penitenciar nu doar prin procesul euharistic, ci și prin raportarea acțiunilor la complexitatea învățăturilor imperative ale Evangheliei. Și ultima cale, unde greu urcă oamenii liberi, dar cu mari posibilități a celor privați de libertate, este starea perfecțiunii sacre, iar viața persoanei e străbătută de contemplare continuă la viața spiritual-duhovnicească. În urma practicii realizate cu deținuții privați de libertate pe viață s-a constatat că unii dintre ei au asemenea orientări, sau poate doar intenții, dar care se realizează cu dificultate. Abundența timpului liber și lipsa activităților zilnice de rutină la condamnatul ce a conștientizat și a practicat primele două căi poate fi redirecționat spre această perfecțiune spirituală, unii dintre ei chiar către o transfigurare radicală a vieții. Prin sistematizarea și cultivarea acestei metode ei contribuie la dezvoltarea unei discipline corespunzătoare în mediul penitenciar, iar în paralel cu practicarea orientărilor către valorile spiritual- morale se va consolida importanța valorii vieții în raport cu suferința.

Astfel, toate cele trei metode din cadrul teologiei morale sunt importante în CS. Doar prin îmbinarea acestora se obține eficacitatea metodei generale a teologiei morale, care în mediul penitenciar oferă premise speciale de aplicare, de exemplu: singurătate a permite experimentarea diverselor instrumente mistice, precum rugăciunea, meditația, contemplarea. Pentru IP din R. Moldova această metodă este una potrivită, deoarece consilierii spirituali, care sunt în mare parte

preoți capelani ei înșiși experimentează cu succes instrumentele acestei metode în comun cu deținuții.

În urma cercetărilor întreprinse s-a constatat, că majoritatea studiilor în mediul penitenciar axate pe principiile bioeticii se refereau doar la probleme legate de bolnavii mintal, de cei infectați cu HIV-SIDA și TBC, dar mai puține privitor la vulnerabilitatea deținuților, fiind evitate aprecierile efectelor negative ale crizelor moral-comportamentale asupra stării psihosomatice a deținuților manifestate mai ales prin agresiune și automutilare până la suicid. Adaptarea reperelor bioetice în studierea vieții din condițiile izolate de trai facilitează elaborarea conceptelor destinate în armonizarea diverselor relații ale deținuților. Proiectele filosofiei moderne stabilite, în acest context, pretind să fructifice pozițiile bioetice în menținerea vieții și ridicarea calității ei prin abordarea principiilor bioeticii medicale și a celei sociale. Cele mai semnificative tentative de a stabili un criteriu obiectiv pentru estimarea practică a diverselor sisteme morale, ajustate mediului penitenciar o constituie CS, recurgând la un criteriu de ordin superior: – e instituționalizarea, raționalizarea reperelor bioetice în diversele politici penale ale R. Moldova. Cu alte cuvinte, se referă la eșecul pe care-l manifestă azi sistemul penitenciar național, fiind departe de a suscita cu interes moral, din moment ce crește numărul deținuților cu două sau mai multe condamnări. Cauza e și însăși funcționarea și alcătuirea unei societăți cu declinare morală, fragmentată, vulnerabilă social și intelectual, grupul țintă de unde și provin majoritatea condamnăților, iar mediul penitenciar este un laborator de modificări comportamentele, unde se transmit aceleași convingeri morale, poate fi mecanismul de transformare a multora din ei.

Din cele expuse mai sus, H. Engelhardt propune pentru soluționarea diverselor dileme morale, cu ajustările de rigoare mediului penitenciar, clarificarea conceptelor morale în două categorii: morala cu conținut și morala fără conținut, expunându-le, utilizează în mod sistematic unele diferențe esențiale. Morala cu conținut înaintea concepte și norme etice fundamentale focusate pe autoritatea morală a ceea ce este corect sau greșit în diverse circumstanțe. În schimb morala fără conținut indică procedura acceptării unor situații particulare, apelând la instrumentele negocierii prin contacte, acorduri etc. [101, p.13]. De exemplu, încarcerarea unui adolescent, condamnat pe agresiuni sexuale, după întâmpinarea generală a deținuților îl vor consola, iar din punctul de vedere al crimei săvârșite îl vor izola, evitându-se violențele sexuale și fizice, deoarece condamnații nu acceptă această și alte forme de agresiuni. Astfel că adolescentul, incapabil să-și rezolve divergențele prin argumente de tip moral, apelează fie la statutul unor condamnați, cerând protecție, fie acceptă propriul statut sau își creează o proprie comunitate, în dependență de normele permissive. Metoda CS aplică în practică diverse modele de structurare și ierarhizare a valorilor morale în raport cu circumstanțele condiționate, dar și cu conduitele existente.

Un postulat de ordin metodologic în procesul CS ar constitui modul de abordare a deciziilor morale. O poziție rezonabilă ar fi cea a bioeticianului J. Breck, el pornește de la simpla întrebare: cum se pronunță o persoană asupra ceea ce este corect, bine, drept, potrivit, acceptat de comportamentul nostru, mai ales într-un mediu cu totul special, cum ar fi cel penitenciar. În opinia sa, rezultatul și rolul decisiv se raportează la conștiința morală a deținutului și discernământul asistentului spiritual. În filosofia creștină, conștiința este capacitatea nativă a persoanei de a întreprinde judecăți morale [31, p.37-38]. În diversele situații de criză apare conflictul între ceea ce vreau și ceea ce știu, consecința alegerii va fi determinată fie de sistemul axiologic existent în mediul penitenciar, condiționat de factorii umani, fie de încrederea și relația deținutului cu AS. Tot spectrul de instrumente utilizate în CS specială se axează pe viața condamnatului integrat spre transcendență, obiectiv suprem în acest proces. Aplicativitatea principiilor bioetice formează conexiuni în luarea deciziilor etice, care sunt axate pe metodele morale.

În susținerea celor mai importante instrumente de realizarea CS, axată pe reperele bioeticii alături de intelectualizarea bioetică a mediului social privat de libertate, de suficientă informare etc., ar fi necesar de inclus și metodologia bioeticii sociale, care ar completa substanțial pe cele menționate mai sus. În primul rând, faptul că manifestarea filosofico-științifică „bioetică socială” inclusă în domeniul respectiv oferă posibilitatea perfecționării durabile a biosului uman într-un sistem privat de libertate, fiind unul în proces de cercetare, poate veni cu diverse îmbunătățiri în mediul penitenciar nu doar a domeniului medical, ci și al celui social, juridic, psihologic, dar și spiritual. În al doilea rând, implementând doctrina bioetică a lui V. Potter vizavi de bioetică, în sensul larg al cuvântului, reușim să formulăm, să adoptăm și să implementăm diverse decizii plauzibile care ar îmbunătăți calitatea vieții condamnaților, vector european de o importanță majoră în politicile penale executorii. Profesorul T.N. Țirdea, referindu-se succint asupra precizării esenței teoretico-metodologice a bioeticii sociale, menționa că „acest nou tip, neordinar de etică biologică – bioeticii sociale, căreia îi aparține un rol aparte în realizarea strategiei de supraviețuire, în scoaterea în evidență a esenței bioeticii în proporții planetare (bioeticii globale), ce constituie momentul-cheie în elaborarea strategiei de supraviețuire, în evaluarea adecvată a potențialului moral al acesteia” [242, p.169; 268].

Implicarea CS în procesul bioetizării persoanelor private de libertate se manifestă prin adaptarea metodelor conceptuale ale bioeticii la condiția IP, raportată la cota maximă a vulnerabilității, dar și la informarea spiritual-morală a tuturor persoanelor închisorii, conținutul căreia îl constituie bioetica cu principiile, valorile și normele sale.

Teoriile consilierii. Toate conceptele metodologice de mai sus necesită justificate pe teorii fundamentale privitor la consiliere în general, și, în special, la cea din IP. Consilierea se

fundamentează teoretic în baza diferitor științe umaniste. Procesul pedagogic și psihologic a fost și este cercetat de diferite domenii științifice și teoretizat după specificul lor de aplicare. Teoria consilierii s-a configurat la intersecția științelor umaniste, precum: filosofia, sociologia, teologia, psihologia și pedagogia, care i-au oferit baza necesară.

Filosofia oferă teorii specifice, care fundamentează consilierea în general. Curentul individualismului susține că obiectivul consilierii constă în contactarea capacității optime a personalității, realizate prin dezvoltarea unor păreri consistente despre lume. Din această perspectivă, demnitatea, libertatea și valoarea persoanei private de libertate sunt afirmative în procesul CS, astfel că individualitatea devine suprema valoare, din care derivă celelalte norme și valori. Spre deosebire de specificul filosofiei moderne, omul nu se poate realiza decât dacă renunță la speculații. Un alt concept filosofic pe care se fundamentează consilierea, este esențialismul, abordarea căruia postulează existența valorilor absolute de adevăr, bine, frumos, încât esența transcende fenomenul, fiind invariabil și neafectat de el [150]. Din punctul de vedere al acestui concept, apar câteva probleme: în ce dimensiune consilierul spiritual a dobândit cunoașterea absolută a valorilor: bine și rău, adevăr și fals. Sau dacă consilierul aderă la aceste valori absolute, în ce măsură îi mai poate lăsa persoana privată de libertate posibilitatea de a alege? Un alt curent important în fundamentarea filosofică a consilierii, și anume cea în mediul penitenciar, este progresismul, manifestat prin înțelegerea și abordarea lumii într-o manieră experimentalistă, instrumentală și pragmatică. Acest concept pornește de la imposibilitatea aprobării unei teorii explicative generale și finale asupra complexității lumii, fiind oportună identificarea problemelor specifice la care se oferă răspunsuri precise. Din acest punct de vedere, faptele sunt valoroase prin utilitatea lor, și nu pentru universalitatea acestora, astfel că valorile în sine nu au existență, ci țin direct de persoană. Din contextul consilierii generale în mediul penitenciar, progresismul pune problema sancționării tuturor manifestărilor ce au consecințe negative, iar specificul acțiunilor poate fi evaluată după capacitatea de adoptare și ajustare la mediul specific. Rezultatul aplicativității acestui concept constă din oferirea unei forme reduse acordate persoanei private de libertate și autonomiei sale. Din această interpretare se justifică curentul existențialismului, considerat drept o realitate suprapusă semnificațiilor oferite de propria existență. Interpretarea consilierii în general, comparată și raportată la cea specială, ține de existențialism, prin care deținutul este abordat din perspectiva nevoilor sale, a atitudinilor cognitive, ce nu se referă la micromediul social special. Baza naturii umane constă în identitatea personală experimentată, astfel condamnatul devenind responsabil pentru acțiunile sale.

Comportamentul persoanei private de libertate este influențat în general de grupul social până la izolare, apoi de interacțiunea socială din mediul penitenciar și de condițiile speciale care

și determină habitatul social din penitenciar. Condiționările formează relații paternaliste stabilite de influențele generale menționate, astfel că „sociologia permite consilierului înțelegerea determinismului și a presiunii pe care societatea o opune individului” [111, p.27]. Teoria fundamentală a sociologiei în consiliere constă din identificarea modului în care condiționările sociale determină manifestarea diverselor relații și gestionarea lor într-o manieră pozitivă, evitându-se producerea conflictelor. Instituirea acestui control social ține de procesul de socializare prin care se transmite anumite grupuri de valori. Pentru societatea privată de libertate eficacitatea realizării acestui postulat ține de specificul juridico-penal al deținutului, precum și de statutul său în relație cu alți condamnați, de aceea, consilierea socială în mediul penitenciar necesită o ajustare substanțială, sau poate chiar o reformulare generală axată pe cerințele aplicativității în IP, proces al socializării care să dezvolte identitatea și conștiința de sine. Din acest punct de vedere, consilierul spiritual din mediul penitenciar necesită să ia în considerație relația dintre cultura sau subcultura deținuților, mediul microsocioal special și gradul de inteligență al condamnatului, pentru a releva grupurile de valori la care se raportează deținuții.

Psihologia oferă cele mai multe concepte sau teorii în CS, unele dintre ele devin antagoniste în aplicativitatea lor. Această cercetare nu are ca scop escaladarea acestora, ci doar să amintească de cele mai importante concepte tangențiale, fundamentării CS. Cea mai importantă teorie este conceptul de percepție, conform căreia comportamentul uman este determinat în mare parte de felul în care persoana percepe lumea. Cu aportul acestui curent, CS percepe schimbările comportamentale ale celor noi încarcerați față de cei aflați în penitenciar pe o perioadă mai îndelungată. Nu doar mediul natural, familia, sau cel colegial are o influență asupra deținutului, ci și subcultura mediului penitenciar, în dependență de gradul percepției condamnatului, dar și a disponibilității transformării lui comportamentale. Aceasta nicidecum nu poate fi o teorie de bază în fundamentarea conceptului de CS specială, deoarece, în opinia lui W. F. Price, specialist în psihologia transculturală, pericolul acestei teorii se manifestă prin faptul că „indivizii sunt forțați să se adapteze la un mediu geometrizat de spațiul natural în care sunt privilegiate iluziile” [199, p.27]. În mediul penitenciar, aceste iluzii nu funcționează, deoarece persoanele sunt condiționate de prezența multor comportamente deviante și diverse crize psihoemotive, iar transformarea comportamentală pozitivă este extrem de dificilă, cel mult se poate accepta o formă de ajustare pozitivă. Totuși, CS, comparativ cu cea psihologică, constă nu doar în înțelegerea specificului perceptiv al deținutului, ci în susținerea și protejarea vieții lui în perioada detenției, indiferent de schimbările valorice existente. Această diferență se axează pe conceptul legii lui G. Murphy, prin care „individul percepe ceea ce „poate” și dorește să perceapă, iar atunci când nevoile individului

nu sunt satisfăcute, percepția devine rigidă” [111, p.32], iar consilierea în acest context este inutilă, din moment ce viața privată este mereu condiționată.

Toate teoriile ce fundamentează consilierea psihologică, cum ar fi cele cognitiviste, al învățării, dezvoltării, al imaginii de sine și stima de sine necesită o ajustare impecabilă la mediul penitenciar, dar aceasta se va realiza doar când consilierul va cunoaște în de aproape grupurile de valori ale acestui micromediu social, dar și manifestările lor.

Cel mai evident aspect al CS speciale este configurarea etică a asistenței. Obiectivul moral al acestui proces poate fi surprins în raportul ceea ce este și ceea ce trebuie să fie, chiar dacă domeniul ce trebuie să fie uneori limitează sau periclitează libertatea deținutului, care de fapt nici nu o are deplină. Acesta poate fi considerat și un obiectiv etic important al unei IP. Conceptul etic al teoriei CS, din punct de vedere psihologic, este axat pe redirecționarea moralei heteronome spre una a Eului ideal, iar sarcina asistentului constă în deconstrucția normelor numite „morale”, stipulate în codul lumii interlope și aplicate în relațiile dintre deținuți. Aplicarea acestei teorii susține condamnatul la o formă de separare conceptuală de grupul majoritar, consecință ce eficacitează CS prin administrarea diverselor metode spiritual-morale. Sarcina CS constă în susținerea condamnatului și în instruirea moralei autonome a Eului real.

Toate aceste teorii, indiferent de specificul lor, nu au rezonanță deplină în procesul CS speciale, ele doar fundamentează și completează conceptul AS ce încă nu s-a consolidat. Nici o intervenție în AS nu poate fi eficientă atâta timp cât nu se axează pe un set de postulate specifice domeniului. Pentru a ilustra mai bine realitatea mediului penitenciar, raportată la aspectul spiritual, este suficientă evaluarea condamnatului din prisma teoriei atașamentului sau a detașării lui de normele morale în perioada detenției. Modelul teoretic aplicat în AS depinde de abilitățile consilierului, de vulnerabilitatea persoanei, dar și de politica IP, raportată la statutul deținutului. Modelul teoretic al intervenției depinde de natura problemelor și nevoilor condamnatului.

O conturare simplistă a teoriei intervenției în CS specială mediului penitenciar a început pe la sfârșitul anilor '90ai sec. XX cu unele studii din Canada și Marea Britanie. O serie de studii au demonstrat care sunt punctele forte, orientative ale consilierului într-o intervenție eficace, raportate la principiul nevoilor criminogene [210; 234], principiul riscului [137], principiul responsabilității [121]. În acest context, o serie de analize au subliniat necesitatea ca toate intervențiile corecționale să se bazeze pe un model conceptual, după o evaluare corespunzătoare, și s-a demonstrat că cel mai eficace model care a dat rezultate benefice schimbărilor comportamentale și reducerii recidivei este cel cognitiv-comportamental.

Chiar dacă teoriile cognitiv-comportamentale au un substrat psihoanalitic social, ele constituie un element necesar în evaluarea modificărilor comportamentale ale condamnaților nu

doar în aspect spiritual, ci și psihologic, importantă e consecința acestei transformări în aspectul psihosomatic al deținutului. Aceste teorii pornesc de la izolarea obiectivă a conștiinței de acțiune. Majoritatea promotorilor acestei teorii în mediul penitenciar susțin că este imposibil de a cunoaște ceea ce e în conștiința criminalului, iar o cunoaștere subiectivă ne-o poate oferi doar acțiunile lui. Totuși, aceste idei sunt insuficient de explicabile, deoarece unele acțiuni ale condamnatului pot fi condiționate de factori psihosomatici sau chiar de însuși mediul privat de libertate. Tocmai din acest motiv o explicare conceptuală definitivă ar fi trebuit determinată și de aspectul etic al vieții persoanei private de libertate, raportate la relațiile lui cu: angajații instituției, colegii de celulă, familia, dar și la nivelul lui intelectual/cultural. Prin abordarea acestei teorii în procesul CS, după opinia lui S. Skinner, importanța consecinței și natura ei diminuează comportamente deviante ale deținuților până la încarcerare [219]. De exemplu, mulți dintre deținuți au fost alcoolici sau drogați până la încarcerare, iar privarea libertății și imposibilitatea de a consuma în continuare, pentru o perioadă de timp s-au abținut de la consum, dacă întrebuițarea acestora declanșa și un comportament violent, atunci consecința condiționată de privarea libertății este dublă.

Teoriile cognitiviste vin ca o extindere a teoriilor comportamentale, unde gândirea este privită ca un comportament, deoarece înseși teoriile cognitiviste definesc comportamentul, ca rezultatul unei evaluări a percepțiilor și interpretărilor pe care și le atribuie sarcina consilierului spiritual. Aplicarea acestei teorii ține de identificarea conduitelor deviante ce aduc prejudicii psihosomate condamnatului sau altor persoane și înlocuirea comportamentului prin cultivarea valorilor moral-spirituale. Din această perspectivă, evaluarea finală a unui program bine stabilit, ancorat în diversele mecanisme de consiliere, poate reuși modificarea comportamentului deținutului delinvent, beneficiu și pentru familie, dar totodată poate reduce și rata recidivelor.

Una dintre cele mai populare teorii în domeniul consilierii generale este teoria intervenției centrată pe sarcină. Această teorie în procesul CS presupune o intervenție de scurtă sau lungă durată asupra problemelor care conduc deținutul spre manifestarea crizelor comportamentale. Identificarea acestor factori pot fi atribuiți de către cineva sau recunoscuți direct de către persoană, în cele mai dese cazuri aceasta se întâmplă în discuțiile private sau la mărturisirea religioasă. Implementarea acestei teorii este divizată în două componente, raportate la factorii care indică problemele deținuților. Unii dintre ei, J. Milner și P. O'Byre [157], susțin aplicativitatea conceptului doar când avem factori de referință, iar altă grupare susține implicarea teoriei când problemele persoanelor sunt recunoscute [103]. Pentru CS ambele demersuri teoretice sunt recomandate. În primul caz, asistentul spiritual poate dezvolta motivația de recunoaștere și asumare a consecințelor de schimbare a comportamentului, iar în al doilea caz, din moment ce se

dispune o minimă motivație de transformare, sarcina asistentului constă în explorarea motivelor și identificarea soluțiilor.

Chiar dacă aceasta este o teorie de sorginte americană, ce constă în administrarea unui tratament de scurtă durată pe diverse etape, reieșind din propria experiență, ea are unele lacune. Cel mai mare risc în experimentarea acestei teorii este sinceritatea deținutului, dacă nu simulează problemele recunoscute pentru unele beneficii și capacitatea asistentului de a oferi soluții satisfăcătoare, deoarece multe din acele probleme recunoscute sunt strict de ordin material sau disciplinar instituțional, ce depășesc forța juridică a consilierului spiritual, iar prin careva compromisuri se discreditează imaginea consilierului. În acest context, aplicativitatea acestei teorii se poate desfășura doar când deținutul participă sistematic la toate activitățile CS, și mai accentuat, solicitând mărturisirea religioasă.

Teoria centrată pe rezolvarea problemelor abordată în procesul CS se conturează pe faptul că majoritatea persoanelor ajungând în penitenciar posedă o multitudine de probleme: personale, sociale, familiale, de sănătate ș.a., amplificându-se pe durata detenției și provoacă multe deraieri comportamentale, cu reminiscențe asupra stării psihosomatice. Abilitățile de rezolvare a problemelor, ce generează repercusiuni asupra sănătății condamnatului, pot fi cultivate și dezvoltate de către consilierul spiritual în acord cu alți specialiști ai instituției. Astfel problema poate fi definită ca o dificultate temporară, ce depășește capacitățile și resursele condamnatului.

În mediul penitenciar, aplicarea eficientă a acestei teorii în CS se desfășoară în comun cu asistenței social, juridic și medical al instituției, deoarece majoritatea problemelor sunt de ordin social, juridic, spiritual și medical. Procesul însuși al AS identifică problema, iar soluționarea ei ține de relația consilierului cu ceilalți specialiști ai IP. În urma propriei experiențe de CS, s-a constatat că majoritatea problemelor sunt de ordin social, iar aplicativitatea acestei teorii devine eficientă dacă se consumă printr-o fructuoasă colaborare, ce ar presupune „un algoritm, o succesiune de faze care-l apropie pe individ de rezolvarea problemelor sale” [192, p.241]. Un aspect important în aplicarea acestei teorii la CS ține de abilitatea și credibilitatea asistentului spiritual atât în fața deținuților, cât și în fața angajaților IP. Un dezavantaj al aplicativității teoriei centrate pe rezolvarea problemelor poate constitui volumul mare de informație, care necesită colectat și triat în timp, fapt ce descurajează deținuții, aceștia dorind soluții imediate. Aceasta rămâne și în continuare o carență a acestei teorii.

Toate teoriile prezentate se concentrează pe sarcinile sau problemele deținuților, care le accentuează vulnerabilitatea sau atentează la starea lui psihosomatică. Teoria punctelor tari redirecționează accentul, schimbându-l pe resursele consilierului și punctele tari ale deținutului. Aceasta se referă nu doar la un nou set de tehnici și metode, ci și de la un nou mod de abordare și

percepere a persoanei private de libertate. Abordarea teoriei punctelor tari în procesul CS se bazează pe o simplă constatare a faptului că deținutul posedă anumite trăsături sau resurse pozitive, cu ajutorul cărora poate obține rezolvarea problemelor. Aceste abilități necesită a fi redirecționate prin prisma valorilor spiritual-morale. Astfel, devine important ca asistentul spiritual să abordeze practica dintr-o perspectivă multidisciplinară și multilaterală. Ținând cont de faptul că punctele tari sunt și relative, adică poartă un caracter contextual, nu pot fi separate de anturajul în care sunt exprimate, apoi ele pot fi personale și interpersonale. Punctele tari sunt importante în toate fazele rezolvării problemelor spiritual-medice ale deținuților, iar aportul consilierului spiritual constă nu doar în realizarea unei atmosfere ocazionale de entuziasm în procesul rezolvării problemelor acestuia, ci și în cultivarea valorilor moral-spirituale, care îi va schimba atitudinea personală față de propria viață.

Toate teoriile intervenției nu trebuie utilizate fragmentar sau separat în procesul CS. Intervenția necesită un caracter de adaptare/ajustare, desfășurat într-o atmosferă de încredere și optimism, în dependență de capacitatea și abilitatea consilierului, de resursele disponibile, de problemele deținutului și altele.

Chiar dacă ar instiga diverse polemici referitor la metodologia consilierii în mediul penitenciar, poziția noastră ar fi de a evita metodele interviului și a anchetei. În mediul carceral aceste metode ridică dileme și probleme în aplicare, de exemplu: deținuții sunt categoria de persoane care manifestă tot felul de dubii față de orice anchetă sau interviu, reacție adversă față de procesul anchetelor penale, care uneori durează până la un an de zile, iar la toate acestea se adaugă și birocrăția IP în realizarea eficientă a acestor metode. Identificarea grupului-țintă prezintă o altă problemă în procesul desfășurării anchetelor sau interviurilor, ținând cont de statusul deținutului, interesul personal la participare, dar și de obiectivitatea răspunsurilor, raportate la nivelul lor actual. În acest context, metodologia cercetării în mediul penitenciar, ar merita să se focalizeze pe instrumentarul metodologic general al eticii și bioeticii, metodelor sistemico-discursive și cele ale teologiei morale, toate abordate prin prisma abilităților consilierului spiritual.

1.3. Concluzii la capitolul 1

În urma cercetărilor realizate s-a constatat că:

1. Există o conexiune între comportamentul deținutului în mediul penitenciar, ajustarea vieții la normele morale în perioada detenției și probabilitatea unor rezultate pozitive după eliberare.

2. Multiplele subiecte implicate în procesul CS a condamnaților promovează un sistem axat pe valorile spiritual-morale. Astfel, în urma experienței noastre în activitatea CS, s-a constatat că

cel mai important subiect al AS speciale, factor primordial în facilitarea acestui proces, este sentimentul religios. Abordat din punct de vedere spiritual, acest subiect potențează valoric în perspectiva recuperărilor somatico-spirituale ale deținuților bolnavi sau cu comportamente deviante, anihilând cele mai periculoase manifestări: automutilarea, auto-agresiunea, suicidul etc. Un alt subiect implicat în CS este cel filosofic, format pe imperativele: sensul vieții, calitatea ei, etc. postulatele bioetice potențează rolul valorilor în mediul privat de libertate, fapt necesar atât pentru consiliere, cât și pentru habitatul condiționat. Din acest subiect derivă și cel hedonist, prin intermediul căruia AS modifică sau redirecționează vectorul plăcerii de la unul egoist și material spre unul altruist sau spiritual-moral. Ultimul subiect ține de postarea autorității în mediul penitenciar, atât a persoanei, cât și a normelor habituale existente, constituind un reper viabil în procesul habitual condiționat. Acest tip de ierarhizare conturează eficacitatea conceptelor abordate în procesul CS, deschizând noi orizonturi în cercetările bioetice cu privire la mediul penitenciar în multiplele sale aspecte.

3. În baza tuturor teoriilor și conceptelor multidisciplinare se poate de formulat o poziție conceptuală integrativă, care ar satisface, în diverse circumstanțe, necesitățile teoretice ale tuturor domeniilor, fiind ajustate la condițiile mediului privat de libertate, dar cu tendințe de a fi completate și perfecționate ulterior de fiecare domeniu în parte. Însă după specificul uman deosebit din habitatul penitenciar este dificil de a formula o teorie universală integră ce ar examina în complexitatea ei fenomenul medical/spiritual în IP naționale. Cel mai potrivit fapt este de a elabora o metodologie în baza principiilor și valorilor bioetice. Bioetca are deja un arsenal teoretic în această privință, doar că acesta trebuie ajustat problemelor CS în condiții de penitenciar.

4. Susținerea tendințelor de a formula și adapta diverse metodologii comune în cercetările medicale, sociale, spirituale, pedagogice și psihologice din mediul privat de libertate. În evaluarea aplicativității lor vor trasa perspective facile în conturarea tabloului spiritual-moral al habitatului privat de libertate, menit să armonizeze funcționalitatea întregii sfere educative din IP, tablou în care rolul de frunte îi revine procesului de implementare a sistemului valoric moral.

2. ASISTENȚA SPIRITUALĂ ÎN CONDIȚII EXISTENȚIALE SPECIALE: ANALIZA CONCEPTELOR CONTEMPORANE

Sistemul penitenciar actual menține o formă specială de izolare a condamnaților prin separare de familie și societate, iar personalul IP necesită o pregătire specială, profesională, inclusiv prin informare privitor la legislația națională penală și cele mai importante aspecte ale habitatului privat de libertate, dar și cu noțiunile cognitiv-existențiale ale micromediului social. Ministerul Justiției al R. Moldova desfășoară respectiva pregătire doar personalului militar angajat (agenți de pază și securitate penitenciară, psihologi, asistenți sociali și juridici, unor categorii de medici, educatori), însă celelalte categorii de specialiști care intră în contact direct cu deținuții prin diverse activități – medici de diverse specialități, asistenți spirituali, avocați, voluntari a mai multor Organizații Non Guvernamentale (ONG) etc., se informează cu mediul penitenciar din propria experiență. Această lacună organizatorică ce ține de pregătirea profesională a tuturor specialiștilor care activează direct sau tangențial în IP poate genera și în continuare formularea diverselor stereotipuri despre habitatul privat de libertate. În țările UE, această problemă e soluționată, deoarece toți specialiștii (militari și civili) fac studii suplimentare de reprofilare în activitatea penitenciară, astfel că majoritatea dintre ei, până a începe activitatea propriu-zisă, cunosc teoretic viața acestui habitat special.

Procesul de informare a tuturor specialiștilor care au atribuție la mediul penitenciar se axează pe regulile și normele de funcționare ale unei instituții de corecție descrise în legislația națională penală, însă despre rolul valorilor spiritual-morale și al fenomenului habitual penitenciar se impune o abordare aparte axată nu doar pe experiență, ci și pe studiile și cercetările în domeniul respectiv. Consilierul spiritual din IP ale R. Moldova nu beneficiază de o pregătire specială în activitatea sa, în comparație cu România, Federația Rusă și în unele țări din Europa de Vest, unde aceștia sunt instituționalizați. Această cercetare vine să completeze conceptele CS internaționale și conexiunea la reperele metodologice ale bioeticii. Toate conceptele AS românești sau internaționale sunt redirecționate spre o interpretare confesională, cu diverse tangențe la principiile bioeticii, ajustate la condițiile particulare ale mediului penitenciar, în dependență de categoria IP.

Cele mai elementare noțiuni ale CS se bazează pe consiliere și spiritualitate. Consilierea se referă la asistența multidisciplinară, indiferent de specialitate, iar spiritualitatea are o arie de interpretare mult mai largă, fiind definită prin diverse concepte, de exemplu, consilierea filosofică în abordare bioetică, consilierea spiritual-pedagogică, consilierea spiritual-psihologică, consilierea spiritual-religioasă și altele.

Conceptul de CS este unul recent în circuitul academic, fiind aplicat ca o conexiune a celorlalte domenii spirituale pluridisciplinare, dar, totodată, având necesitatea de a fi fundamentat pe principiile bioetice. CS specifică mediului penitenciar, axată pe normele morale și de etică specifice vieții condiționate, urmărește protecția vieții și calității ei, precum și creșterea interesului persoanei referitor la starea lui psihosomatică.

Practica CS apelează la potențialul eticii pentru soluționarea unor probleme sau dileme apărute în mediul penitenciar, fiind necesare raportarea la principiile morale existente, la studiile științifice de profil. Principiile morale sunt o parte indispensabilă a bioeticii aplicate, iar eficacitatea implementării lor ține direct de profesionalismul consilierului spiritual.

În urma cercetărilor desfășurate au identificate surse științifice din diferite domenii: Din prima categorie fac parte studiile ce caracterizează problemele și crizele spirituale, medicale, psihologice, juridice etc. manifestate de condamnați în mediul penitenciar. Din a doua - expunerile experiențelor din penitenciar, în mare parte în literatura memorialistică, apoi urmează studiile cu caracter bioetic, etic sau etic-medical. O altă categorie de surse include publicații ce se referă la toate tipurile de consiliere: spirituală, medicală, socială, psihologică, pedagogică etc. Există numeroase studii care prezintă anumite modele de CS, iar cu o referire directă la aspectul habitual carceral nu există, ci doar unele menționări tangențiale. Pentru formarea unor consilieri spirituali competenți, ținându-se cont de mediul penitenciar al R. Moldova, devine oportună elaborarea metodelor și mecanismelor respective. Analiza, sistematizarea și clasificarea publicațiilor ce țin de domeniul CS speciale poate impulsiona formularea unui concept cu valoare aplicativă în sistemul penitenciarele noastre.

Realizarea acestui studiu poate facilita recunoașterea profesională la nivel național al consilierului spiritual în mediul penitenciar, ce are un rol principal în realizarea resurselor și posibilităților spiritual-morale ale IP. Se vor crea oportunități de formare a asistenților spirituali prin asimilarea postulatelor eticii aplicate în cadrul unor programe speciale, astfel consolidându-se procesul bioetizării a micro-societății private de libertate (deținuți și angajați), iar, indirect, familiile acestora și toate persoanele ce interacționează cu aceștia.

2.1. Aspecte etice ale abordării practicii spirituale în condiții de penitenciar

Practica spirituală specială devine azi tot mai actuală în condiția în care poate răspunde la solicitarea persoanelor vulnerabile. Vulnerabilitatea mereu a atras asupra ei o atenție sporită din partea specialiștilor, preponderent a sociologilor, medicilor, teologilor. Spre deosebire de alte state, în R. Moldova persoanele vulnerabile dezvoltă o credibilitate sporită față de persoanele fizice și

deseori dezaprobă instituționalizarea din partea statului. ONG-urile devin și ele o parte componentă a instituțiilor ce prezintă interes din partea persoanelor vulnerabile.

Deținuții sunt o categorie vulnerabilă, cu necesități speciale, iar CS joacă un rol deosebit în soluționarea diverselor probleme parvenite pe tot parcursul detenției [210; 233]. Pe parcursul istoriei s-a conturat efectul pozitiv al unei CS eficiente, iar în prezent succesul acesteia depinde de instituția formatoare a asistenților spirituali. Consecința procesului de CS specială se raportează direct la abilitățile profesionale ale consilierului. AS în condiții de penitenciar, axată pe principiile bioeticii, ar reprezenta un concept nou, deosebit de important. În continuitatea parcursului european al R. Moldova poate miza pe faptul optimizării vieții deținuților printr-un proces de CS. Având ca model perspectiva europeană, normele și studiile cercetărilor în domeniu vor contribui la formarea unui concept modern de CS adaptat condițiilor din R. Moldova.

Indiferent de aspectul abordat în practica spirituală în condițiile de penitenciar, cel etic prevalează, datorită mediului existențial special influențat de o subcultură specifică a contingentului privat de libertate. Penitenciarele, ca spațiu de izolare a inculpaților există din cele mai vechi timpuri. Acestea au trei funcții: coercitivă, custodială și punitivă. Izolarea raportată la rolul punitiv al penitenciarelor a fost utilizată încă din perioada medievală, astfel că prima funcție a deținerii au fost cea custodial-corecțională, după poziția cercetătorului M. Foucault [109]. Clasificarea istorică a sistemelor de sancționare, conform opiniei lui P. Toch, includea trei forme de execuție: pedepsele corporale, a deportărilor și a pedepsei cu moartea; pedeapsa cu privarea libertății, iar cea de-a treia formă de sancțiuni era supravegherea inculpatului și probațiunea, acestea cuprinzând următoarele sancțiuni comunitare: munca neremunerată în folosul comunității sau a victimei, amenzile ș.a. [237]. În majoritatea țărilor europene, inclusiv și în Principatele Române, cele mai populare pedepse presupuneau un adevărat ritual. Însuși procesul pedepsei începea cu o defilare pe străzile marilor orașe a condamnatului. Crima comisă era anunțată în public de supraveghetori, ori scrisă pe o tăbliță și agățată la gât, iar în piața publică se desfășura judecata, în văzul celor prezenți, astfel că mulțimea primea o lecție de morală propriu-zisă. În acest aspect, închisoarea reprezenta doar locul de așteptare până la procesul de judecată, iar pedeapsa varia de la simpla ceartă publică, biciuire sau mutilare până la condamnarea la moarte.

Abia spre sfârșitul sec. al XVIII-lea se înregistrează reforme evidente în procesul judecării inculpatului influențate de creșterea sporită a criminalității, nu doar prin evitarea sau omiterea completă a pedepselor corporale, ci și prin transferarea judecării din sfera publică în cea privată. Din acea perioadă, jurisprudența penală schimbă obiectivul pedepselor din cel al suferințelor somatice în conștientizarea prejudiciului, în dependență de infracțiunea săvârșită, sancțiunea acționa profund asupra gândirii, voinței, înclinațiilor [109, p.49], astfel încep să apară casele de

corecție. În Amsterdam a fost deschisă prima casă de acest tip, găzduind cerșetorii, escrocii, infractorii, prostituatele.

În Principatele Române, casele de corecție erau organizate pe lângă mănăstiri sau schituri, iar hoții mărunți erau judecați de ierarhi sau stareții mănăstirilor. Astfel de mănăstiri, ca și loc de executare a pedepsei, erau: Secu, Golia, Cernica, Snagov, Pantelemon etc. [59, p.8-10]. Pe lângă munca neremunerată în folosul mănăstirilor, infractorii asistau la diverse lecții educativ-morale desfășurate sistematic, totodată beneficiind de hrană și cazare. Unii, după diverse procese educative, deveneau membrii schitului sau mănăstirii, având statut de frate sau monah.

Reprezentanții Iluminismului au făcut primii pași privind detașarea pedepselor de corpul uman. Unul din reprezentanții acestui curent, C. Beccaria, a insistat asupra substituției pedepsei capitale cu sancțiunea predictibilă, raportată proporțional la gravitatea delictului săvârșit. Sub influența acestui curent, domnitorii români introduc închisoarea ca pedeapsă penală în sine. Din anul 1831 intră în vigoare Regulamentul temnițelor, axat pe Regulamentele Organice, unde, pentru prima dată, se identifică locurile de detenție supravegheate de vornicul temnițelor [109]. Organizarea IP moderne, cu toate mecanismele sale de supraveghere și custodiale, reprezintă o nouă formă de percepere, de putere axată pe cele trei utilități istoric statornicite: punitivă, coercitivă și custodială. Până în prezent IP reprezintă puterea statului, ultimativ coercitivă, de aceea ordinea, obiectivele și strategiile desfășurate depind în totalitate de interesele statului.

Penitenciarul ca instituție nu s-a modificat semnificativ, structura sa de bază a suferit puține schimbări. Principalele reforme apărute constau în includerea unor subunități în structura IP, excepție făcând diversele închisori experimentale. O problemă organizațională stringentă penitenciarului ține de menținerea ordinii în interiorul închisorii, care, prin nesoluționarea corespunzătoare, poate afecta grav starea psihosomatică a noului încarcerat. Dezordinea, totuși, nu reprezintă o regulă a vieții din penitenciar, iar disciplina într-o IP se negociază, această mediere nu se obține între egali - ea este realizată, în mare parte, cu acordul condamnaților, care, invariabil, sunt într-un număr mai mare decât personalul supraveghetor al închisorii. Astfel, se creează un sistem disciplinar alternativ, principiile subculturii mediului de penitenciar formează așa-numitul cod al deținuților, care exprimă un set de atitudini și norme de acțiuni. Acest cod reprezintă o organizare și ierarhizare a valorilor criminale aflate într-o poziție clară față de normele mediului și statutul penitenciarului. De exemplu, oferă un prestigiu deținuților care rămân în mod clar în opoziție cu administrația IP, pe de o parte, pe de altă parte, preoții capelani, conform acestor norme, se bucură de privilegii deosebite, conform acestui cod „preoții și surorile medicale nu pot fi luați ostatici, deoarece ambii poartă cruce”. Acest set de legi al deținutului astăzi este valabil activ doar în penitenciarele țărilor post-sovietice.

În urma cercetărilor realizate, s-a constatat că există un număr mare de studii realizate de psihologi, juriști și sociologi în care se demonstrează că integrarea persoanei private de libertate într-o subcultură de tip antisocial este menținută cu succes într-un mediu organizațional, unde scopul magistral este schimbarea este, concomitent subordonat obiectivelor de control sau celor custodiale. Primele penitenciare în Principatele Române s-au format pe lângă mănăstiri, iar slujitorii îmbunătățiți erau obligați să lucreze cu condamnații pentru a le schimba gândirea și comportamentul prin formarea și activarea calităților morale. Astăzi, penitenciarele, împărtășesc trei caracteristici similare: izolarea de societate a persoanei periculoase, izolarea ca pedeapsă și reeducarea condamnatului.

Intervențiile asistentului spiritual în mediul privat de libertate se supun unor rigori speciale caracteristice organizării instituționale a penitenciarelor și depind de însușirile personale specifice ale condamnaților (comportament, tip de comunicare etc.), de raportul dintre persoanele private de libertate, de contingentul angajaților instituției. În condițiile R. Moldova, contingentul angajaților deseori compromise nu doar activitatea consilierului spiritual, ci și a altor categorii de asistenți, fapt întâlnit anterior și în alte țări. Cercetătorul P. Zimbardo susține că „structurile distructive nu au nevoie de persoane rău intenționate pentru a aplica tratamente traumatizante celor aflați în grija lor, deci „răul” se naște și din structurile profund organizaționale ale penitenciarelor” [107, p.74]. În activitatea sa, consilierul spiritual ia în considerație și se ghidează de prevederile juridice normative cu privire la penitenciare, iar E. Goffman definește închisoarea ca pe un loc unde „își desfășoară viața și activitatea un număr mare de indivizi în statut similar, despărțiți de restul societății pentru o perioadă de timp apreciabilă și care duc împreună o viață strict delimitată, reglementată oficial de către instituție” [112, p.11]. Penitenciarul, ca o instituție specifică, are atribuții de limitare a relațiilor dintre societate și grupurile aflate în detenție, totodată acesta se caracterizează și prin ștergerea frontierelor ce delimitează odihna și munca. În penitenciare toate acestea au loc în aceleași condiții.

O serie de cercetători americani, printre care U. Bondenson, H. Cline, I. Yalom ș.a., au studiat inconvenientele puterii instituționale în penitenciare, mai ales în procesul adaptării deținutului la noul mediu, microsocial. Aceste cercetări au contribuit esențial la reorganizările și reformele de jure și de facto a închisorilor americane. CS nu-și stabilește obiectivul doar pe identificarea lacunelor exercitării puterii în IP, ci, în mod special, pe menținerea sănătății psihice și somatice a deținutului, indiferent de perioada și motivul detenției. Concomitent, efectele psihologice ale mediului privat de libertate, conform teoriilor lui E. Goffman, după o detenție mai lungă de un an produc o schimbare enormă a individului, o „dezvățare” de autocontrol, ceea ce îl face pe deținut să devină temporar incapabil să se orienteze personal în anumite condiții ale vieții

cotidiene de după eliberare. Consilierul spiritual, în comun cu alte persoane implicate, participă nemijlocit și la pregătirea deținutului de eliberare.

Toate situațiile expuse de autorii menționați reprezintă o dificultate severă în procesul desfășurării activității de CS în mediul penitenciar. În IP ale R. Moldova nu sunt angajați consilieri spirituali, această activitate e întrucâtva compensată de preoții capelani, consilierii sociali, psihologi și educatori. Or rezultatul consilierii depinde nemijlocit de cunoștințele și abilitățile asistentului. Un aspect important în această activitate ține și de aplicările în procesul consilierii a reperelor bioetice, mai ales că situația deținuților ca și contingent vulnerabil și habitatul acestora într-un micromediu social special are repercusiuni majore asupra stării lor de sănătate.

Un enorm potențial de soluții eficiente ce pot fi aplicate în cadrul CS se identifică în bioetică. Posibilitățile bioetice se pot manifesta în trei aspecte existențiale ale vieții sociale: teoretico-științific, instructiv-educativ și organizațional-practic [177, p.57]. Actualitatea problemelor abordate de bioetică se amplifică în mediul penitenciar deoarece starea de sănătate și viața cotidiană a condamnatului este condiționată de însuși micromediul social existent în IP.

Reieșind din analiza vieții de penitenciar, asistentul spiritual necesită o pregătire specială și prezența unor abilități competitive înainte de începerea activității propriu-zise. Mecanismele și instrumentele aplicate în procesul consilierii necesită o intelectuală prezență bazată pe implicarea principiilor morale, deoarece consilierul spiritual în mediul penitenciar este perceput ca exponent al vieții morale. Această apreciere este împărtășită nu doar de condamnați, ci și de angajații instituției. Devine necesar ca asistentul spiritual din penitenciar să posede cunoștințe temeinice de etică, bioetică, comunicare, psihologie, pedagogie ș.a.

Consilierul spiritual trebuie să posede calități precum: înțelegere, îngăduință, cultură personală evoluată, răbdare, dragoste față de semenii. Toate aceste calități vor crea un climat psihoemoțional facil consilierii. Aceasta contribuie la îmbunătățirea relațiilor dintre deținut și consilier, consolidând autoritatea consilierului. O formă deosebită a delimitării de lumea infracțională captivă reprezintă și mărturisirea religioasă a deținutului. Prezența componentei spirituale divine în acest proces facilitează și încurajează relația consilier-deținut.

Pe lângă unele roluri și sarcini necesare să le realizeze consilierul spiritual enunțate mai sus mai sunt necesare și altele, cum ar fi cele implicate în organizarea evenimentelor culturale, educative, stimulând astfel o participare activă a condamnaților, încurajându-i și susținându-i. Astfel, rolul consilierului spiritual este unul multiplanic, incluzând diverse activități în mediul penitenciar, însă trebuie să prevaleze acelea ce țin direct de starea lor spiritual-morală.

Asistentul spiritual trebuie să realizeze următoarele activități:

1. Să cunoască în ce situații persoana privată de libertate solicită ajutor în protecție.

2. Să perceapă trăsăturile psihologice ale condamnatului reieșind din dialogurile realizate. Indiferent de calitățile asistentului (aspru, autoritar, îngăduitor, indulgent, echilibrat etc.), consilierul spiritual primează în acest raport cu calitatea lui de om, uneori mizând doar la poziția și puterea pe care o posedă într-o situație de criză.

3. Să identifice din dialogurile întreprinse problemele, conflictele interne și externe ale condamnatului și cum acestea raportează la starea lor de sănătate. În procesul consilierii necesită să fie abordate subiecte ce vor dezvălui informații atât din trecutul condamnatului, cât și din planurile de viitor, pentru a evidenția (împreună: consilierul și deținutul) un plan anume.

4. Trăsăturile menționate mai sus țin de competențele consilierului spiritual, necesare exercitării corecte a acțiunilor întreprinse în procesul consilierii deținuților.

5. Alte abilități ale consilierului spiritual țin de valorile spiritual-morale pe care le manifestă. Comportamentul și comunicarea cu persoane aflate în detenție relevă preponderent și calitățile consilierului spiritual. În urma experienței realizate s-a constatat că exemplul propriului comportament proiectează o imagine în fața deținuților de autoritate, de încredere, de stimă. Indiferent ce profesie de bază are persoana ce desfășoară CS: medic, preot, pedagog, psiholog, jurist etc., necesită evidențierea prin propriul comportament și a unei comunicări moral-strategice.

6. Consilierul spiritual trebuie să fie o persoană sociabilă, ușor implicată în proiectele comune cu alți asistenți sau specialiști. Cooperarea în mediul penitenciar constituie un factor ce condiționează eficacitatea consilierii.

Consilierul spiritual, axându-se pe diverse principii în procesul activității sale, orientate spre avansarea stării de bine a condamnatului, se preocupă de reducerea efectelor negative ale încarcerării, acordând o prioritate deosebită posibilităților de redresare a stării lui de sănătate psihosomatică. Dacă asistentul spiritual nu poate identifica problemele etice ale deținuților, consilierul spiritual va prelua rolul unui mediator pentru a negocia cu persoana privată de libertate, cea mai oportună variantă cu interes maxim pentru protejarea vieții, sănătății personale, integrității corporale și a celor din jurul lui. Bioeticianul american K. Bramstedt, pentru soluționarea dilemelor etice, propune formularea unui raport al beneficiilor axate pe principiile bioeticii, care ar minimaliza suferința și ar consolida starea psihosomatică a condamnatului [28]. Același cercetător recunoaște că asistentul, axat în activitatea sa pe reperele bioeticii, necesită a fi nu doar unul „de educație, dar și de clasificare a limitei etice, fiind catalogat drept „polițist moral” [116, p.4].

În activitatea sa, consilierul spiritual, ca și cel medical, necesită să-și ordoneze activitățile după următoarele criterii:

Profilactic. Sunt identificate și înlăturate condițiile care dezvoltă comportamentele și stările nocive ale vieții și sănătății condamnatului. Acestea pot fi personale și de grup, iar consilierea se derulează fiind raportată la caracteristica condiției.

Terapeutic. Terapiile propriu-zise remediează direct sau indirect anumiți factori nocivi utilizând capacitățile CS.

Republica Moldova în parcursul ei european apelează la practica și legislația europeană și la cea internațională, care ar redresa condițiile din penitenciarele țară. Până în prezent, organul statului, abilitat în chestiunile de organizare și utilizare a bunelor practici europene, Agenția Națională a Penitenciarelor de pe lângă Ministerul Justiției a aprobat și a practicat reforme ce țin de securitate, paza și organizarea intensă a unei IP. În ultimii ani se încearcă o reformă, conform standardelor europene, a sistemului medical european ce țin și de organizarea activităților și statutului juridic al consilierului spiritual. La moment această reformă se desfășoară anevoios, deoarece este asociată cu acea de capelan-preot.

Legislația internațională divizează personalul IP în două mari categorii: 1) angajații care asigură paza și 2) responsabilii de tratament. Responsabilii de tratament organizează și desfășoară activități în reabilitarea comportamentală și asigurarea condițiilor de viață și sănătate. Din această categorie fac parte toate tipurile de consilieri: spirituali, sociali, psihologi, juridici, preoți, apoi: medicii, educatorii, instructorii de profesii etc. Despre rolul acestor activități s-au emis diverse acte cu caracter internațional la care a aderat și R. Moldova. Cele mai importante sunt promovate de CEDO – „Regulile Penitenciare Europene” din 1987 și din 2006. Altă recomandare care relevă rolul personalului de tratament este: „Recomandarea M.R. (97)12 privind personalul care implementează măsurile și sancțiunile penale”.

În contextul acestor norme europene, se recomandă, potrivit Regulii nr. 57 (1987), țărilor semnatare. Pe cât mai mult posibil, personalul trebuie să includă un număr suficient de specialiști, cum ar fi: psihiatri, psihologi, asistenți sociali și confesionali, profesori, instructori de educație fizică și sport”, menționându-se apoi că toate aceste activități necesită a fi coordonate și integrate într-un model de management transparent și individualizat de fiecare țară în parte, fiind orientat spre cele două obiective principale ale IP: deținerea și securitatea condamnaților, oferindu-le securitatea, tratamentul necesar și pregătirea lor de eliberare.

Normele europene ale penitenciarelor ilustrează activitatea consilierului spiritual din perspectiva a două poziții, prima înscrie regulile organizatorice generale, iar a doua categorie include cele speciale. În prima categorie se încadrează obiectivele și rolurile generale ale personalului orientat spre tratamentul deținuților. Toate actele juridice naționale și internaționale necesită o abordare din perspectiva celor cinci reguli de bază:

- prima ce relevă faptul că privarea de libertate va fi efectuată în condiții materiale și morale decente, accentuând respectul obligatoriu axat pe demnitatea umană;
- a doua specifică că tratamentul penitenciar se aplică fără nici o abatere, indiferent de rasă, religie, limbă, stare socială, doctrină politică, etc;
- a treia menționează că tratamentul administrat persoanelor deținute să nu le afecteze sănătatea și respectul de sine, dezvoltându-se simțul responsabilității a faptelor întreprinse;
- a patra solicită aplicarea unor inspecții, desfășurate de către diverși specialiști experimentați și calificați, din partea IP și a altor organe de drept cu servicii penal-educative;
- a cincea implică asigurarea protecției drepturilor individuale ale condamnaților prin medierea unor examinări efectuate în conformitate cu normele juridice naționale și internaționale [108, p.243-251].

Pornind de la aceste prevederi, statutul consilierului spiritual și rolul lui în contextul Regulilor Penitenciare Europene poate fi determinat pentru fiecare țară și IP în parte. Regula nr.103.2 din Regulile Penitenciare Europene (2006) obligă pe fiecare asistent să elaboreze un raport individualizat pentru fiecare deținut în parte, ținând cont de vârstă, sex, confesiune, boală. Planificarea ar fi trebuit să includă problemele deținutului în dependență de starea sa de sănătate, de articolul condamnării și de strategiile planificate pentru îmbunătățirea calității vieții. Acest aspect prin excelență devine normă de executare a tendințelor și instrumentelor de susținere a persoanei private de libertate, dar totodată făcând diferență de la o categorie de condamnați la alta.

În IP europene s-a experimentat suficient implicarea preoților capelani în sprijinul deținuților, ajutându-i să se adapteze la condițiile private de libertate, asigurându-le asistența moral-religioasă comună și ore de consiliere religioasă, individuală. De exemplu, în Germania, Austria, Marea Britanie și România, pe lângă pregătirea pastorală generală, preoții capelani absolvec cursurile speciale de pregătire pentru activitatea în penitenciar, care durează de la 6 la 15 luni. Cele mai dotate sisteme de penitenciar în acest aspect sunt cel anglo-saxon și german [108, p.230-236].

În urma cercetărilor realizate, s-a constatat că asistentul spiritual din mediul penitenciar, indiferent cine-l desfășoară (preot, sociolog, jurist, medic, psiholog, voluntar), e obligat să întrunească câteva condiții, stipulate direct sau indirect, în legislația națională și cea internațională.

Cea mai importantă condiție ține de pregătirea deținuților pentru eliberare (Regula nr. 70/1987), care trebuie să înceapă imediat după recepția acestuia în IP. Această poziție nu se execută strict de asistentul spiritual, ci în cooperare cu alți specialiști antrenați în tratamentul deținuților. De integritatea spirituală și somatică a condamnatului sunt responsabili consilierul spiritual, medicul și psihologul.

Urmează asistarea spirituală a deținutului din perioada carantinei sau a arestului și oferirea soluțiilor speciale, care-l vor susține în procesul adaptării la regimul privat de libertate, astfel evitând practicile imorale, tradiționale mediului social carceral, ce vor avea repercusiuni asupra stării de sănătate psihosomatică (Regula nr. 9/1987). În practică, majoritatea condamnaților trec prin perioade dificile în primii ani, mai ales cei fără sprijin din exterior, cei care au avut un statut bun în libertate, femeile însărcinate, bătrânii etc., recurgând la diverse procese de automutilare, chiar suicid. Prevenirea acestora constituie un scop prioritar al asistentului spiritual.

În cazul nașterilor pe parcursul detenției, consilierul spiritual trebuie să se asigure că viitoarea mamă e informată de creșterea și educarea corectă a unui copil, dacă e nevoie să asigure material condițiile ambilor. Legislația europeană prevede anumite facilități mamelor care nasc și-și cresc copiii în perioada detenției. În acest context, se includ și categoriile de condamnați bolnavi, bolnavii terminali și bătrânii.

În colaborare cu administrația IP consilierul spiritual își desfășoară diverse activități colaterale obligațiilor sale, astfel contribuind la sprijinirea deținuților vulnerabili prin cooperare cu personalul penitenciarului, în informarea lor cu drepturile și obligațiile persoanelor private de libertate, să-i susțină pe cei bolnavi, să identifice factorii genezei sau stimulării bolii; să intervină în asigurarea protecției deținuților vulnerabili, după posibilitate să ofere anumite informații, ajutor cu privire la soluționarea problemelor existente, să instruiască alte categorii de asistenți cu cunoștințe necesare pentru îmbunătățirea activității acestora.

Datorită deficitului de experiență în AS din IP ale R. Moldova, mulți din personalul angajat privesc cu suspiciune rolul și atributele consilierului spiritual. Deseori, statutul asistentului spiritual este confundat cu cel al psihologului sau asistentului social, psihiatrului, pedagogului. Confundarea acestora se întâmplă datorită obiectivului comun: oferirea spațiului umanitar benefic și o formă normală a vieții private de libertate. Pentru depășirea acestei probleme necesită ca în sistemul penitenciar european, rolurile și atribuțiile personalului din domeniul terapeutic spiritual să fie formulate explicit [95, p.19]. Nu este clar faptul dacă consilierul spiritual este în drept să ia legătura cu familia condamnatului în timpul vizitelor sau la domiciliu fără acordul acestuia, astfel că rolul referitor la stabilizarea, menținerea, refacerea relațiilor persoanei private de libertate cu familia sa este lipsit de instrumentul juridic necesar. Totuși, cercetătorii români, care participă la adaptarea legislației penale naționale la cerințele practicii autohtone, dar și la experiența europeană, menționează că în cele mai multe situații o consiliere reușită ține de cooperarea mai multor specialiști, fiecare îndeplinindu-și rolurile și atribuțiile profesionale, astfel că „psihologul are rolul de a lucra cu deținutul în raport cu el însuși, asistentul social are rolul de a facilita legătura deținutului cu exteriorul penitenciarului, cu sistemul de suport al deținutului. Educatorul este

specialistul ce organizează și desfășoară programe cultural-educative și de timp liber, organizează cursuri de calificare” [95, p.19-20].

Aspectul interdisciplinar al CS poate crea dileme și dezorientări în contextul obiectivelor profesionale. Asistentul spiritual într-un micromediu special își desfășoară activitatea ținând cont de gradul vulnerabilității, a capacităților personale de luarea deciziilor, de rezolvarea dilemelor etice, de unele dezacorduri privind obținerea unor decizii medicale, etc., toate raportate la îmbunătățirea calității vieții și sănătății persoanei private de libertate. O modalitate de pionierat aplicată în procesul AS, nu doar în sistemul penitenciar, ci și în alte instituții preocupate de persoanele vulnerabile, ține de adaptarea, implementarea și promovarea principiilor bioetice. Aplicarea lor în CS va contura și mai explicit rolul asistentului spiritual. Într-o IP există diverse dileme etice, unele legate de comportamentul deținuților și al angajaților, altele de mediul special de detenție și de practica medicală penitenciară. În sistemul medical public experiența medicală a generat inițial specializări în domeniul eticii medicale și a deontologiei medicale [54, p.20], cu atât mai evident se simte necesitatea afirmării bioeticii medicale și sociale într-o IP. Consilierul spiritual, axat în activitatea sa pe reperele bioeticii, reprezintă un specialist „care va prelua elemente și principii din filosofia moralei, și care, cu ajutorul unor instrumente derivate din practica filosofică, dezvoltate recent de consilierea filosofică, poate interveni cu succes în rezolvarea problemelor de bioetică” [116, p.2].

În mediul penitenciar, CS bazată pe potențialul bioetic, începe de la abordarea cazuistică, care provoacă diverse dileme sau discuții etice, în plan intra și interpersonal al deținutului, al angajatului IP, fapt ce solicită obținerea unei decizii corecte, din punct de vedere moral, în corespundere cu respectarea principiilor primordiale raportate protejării și respectării persoanei umane, de asemenea a vieții și sănătății sale. Relațiile consiliului spiritual cu asistenții sociali, juriști, psihologi, medici etc. completează procesul favorabil, urmărindu-se scopul final la atingerea stărilor de bine ale deținuților și oferirea unui confort spiritual de reformare a inițiativelor și comportamentelor nocive.

Cât ține de activitatea consilierului spiritual într-o instituție penitenciar-spital, devine inevitabilă în susținerea spirituală a lucrătorilor medicali (asistenți și medici). Astfel, asistentul spiritual poate identifica diverse elemente etice oportune unei decizii, contribuind esențial la medierea părților (deținuți – lucrători medicali) prezentând principiile etice, fiind interesat de protejarea vieții și sănătății persoanei private de libertate. În urma practicii realizate în spitalul-penitenciar. nr.16 din mun. Chișinău, s-a constatat că în multe cazuri CS devine factorul decisiv pe rolul de mediator, mai ales în situațiile când lucrătorii medicali se confruntă cu probleme ce nu pot fi rezolvate de unul singur: refuzul deținutului de a urma tratamentul, de a fi investigat,

dificultățile provenite la condamnații care simulează boala, a celor violenți, a celor ce provoacă șantaj de automutilare, autoagresiune, chiar suicid, în schimbul unui statut sau beneficiu egoist. În asemenea circumstanțe asistența medicală solicită suportul consilierilor spirituali și sociali, psihologului sau juristului.

O altă oportunitate a colaborărilor și a completărilor diverselor specialități în soluționarea unei provocări din mediul penitenciar ține și de resursele financiare. Privitor la aceasta, în urma unei cercetări experimentale desfășurată într-o secție de terapie intensivă dintr-un spital american, bioeticianul K. Bramstest ajunge la concluzia că o CS axată pe principiile bioetice contribuie la „înregistrarea cheltuielilor mai reduse, ca urmare a obținerii unei rate reduse de conflicte legate de procedurile medicale. Consilierul poate avea un rol de mediator sau chiar de reprezentant al intereselor subiectului, fiind uneori un adevărat avocat al subiectului” [28, p.79]. O altă oportunitate remarcabilă identificată de profesorul român V. Mureșan, ar fi asistența etică și cea spirituală, contribuind esențial la propulsionarea diverșilor specialiști în identificarea soluțiilor la problemele etice, ajungând la concluzia că implicarea unei asistențe etico-spirituale înlesnește identificarea unor „metode sau instrumente de lucru utile unei etici aplicate, dar și spre instruirea sau formarea unor specialiști în etica aplicată [164, p.89].

O afirmație defectuoasă din punct de vedere etic, identificată în cercetările diverșilor specialiști – sociologi, psihologi, juriști, stipulează că cea mai importantă consiliere în modificarea comportamentelor și stării psihosomatice a deținuților se raportează direct la specialitatea pe care o reprezintă asistentul. Sociologii susțin că fără implicarea directă a asistentului social IP ar fi insuficientă în identificarea soluțiilor avansate [95], de aceeași părere sunt și specialiștii în cercetările psihologiei penale [112; 219]. Din acest punct de vedere, ținem să subliniem poziția cercetărilor în domeniul eticii medicale penitenciare, care susțin că implicarea și coagularea forțelor comune, a tuturor specialiștilor dintr-o IP va contribui nu doar la sporirea securității și a măsurilor disciplinare, ci și la soluționarea problemelor etice, sporind astfel calitatea vieții și menținerea sănătății condamnatului, la reducerea suferinței și la modificarea comportamentului [245]. Totuși, o CS eficientă necesită să fie abordată în aspectele pluri și interdisciplinare.

Odată cu creșterea ratei criminalității s-au produs diverse schimbări în sistemul penitenciar european și cel național. Organizările și reformările instituțional-penitenciare s-au îndreptat doar spre o modificare disciplinară, a organizării și securității IP, mai puțin spre ameliorarea condițiilor din închisoare, sau spre politici productive de creștere a calității vieții în acel micromediu social specific. Totuși, normele și recomandările internaționale, aplicative și pentru sistemul nostru de penitenciar, prevăd cu precizie implementarea și executarea lor în soluționarea problemelor mai mult disciplinar-penale, sociale și medicale, decât celor spiritual-emoțive. În abordarea acestor

subiecte s-au scris diverse comentarii și explicații la aceste legi, adaptate sistemului național propriu. Există menționate în normele juridice internaționale de protejare a drepturilor și libertăților omului diverse noțiuni despre activitatea asistenților sociali, juridici și a altor specialiști într-o IP, iar despre atribuțiile consilierului spiritual nu există ordonanțe normative penale sau civile ce ar stipula concret atribuțiile într-o asemenea instituție. Fiecare stat își elaborează sistemul legislativ penal propriu, racordat la normele internaționale ale statului semnatar, prin care își stabilește atribuțiile și arealul de activitate a tuturor specialiștilor dintr-un sistem penitenciar.

Republica Moldova în continua sa practică de reformare și reorganizare a IP încearcă să-și armonizeze propria legislație națională la cea internațională. În contextul cercetării propuse se vor enumera câteva ordonanțe legislative raportate indirect la CS în mediul penitenciar. Întreaga legislație națională e fundamentată pe Constituție, iar aceasta, prin articolul 16, toți deținuții, ca și cetățeni ai R. Moldova sunt egali în fața legii, beneficiind de dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică (art. 24), la siguranță (art. 25), la apărare (art. 26), la viața intimă, familială și privată (art. 28), la libertatea conștiinței (art. 31), dreptul la ocrotirea sănătății (art. 36) etc. Din perspectiva Constituției Republicii Moldova [72], condamnații au dreptul de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle (art. 23), astfel că este interzisă munca forțată (art. 44), în special, nu constituie muncă forțată pentru persoanele condamnate. Dacă este prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau libertate condiționată (art. 44, alin. 2, lit. b.) etc., în Legea Supremă sunt stipulate diverse privilegii, drepturi și libertăți generale pe care trebuie să le cunoască o persoană privată de libertate. Într-un mod specific, pentru deținuți, acestea sunt formulate și în Codul de Executare a Republicii Moldova (CERM) [63], unde se explică atât modul de organizare al unei IP, cât și drepturile și libertățile unei persoane încarcerate, aspecte descrise pe larg și în Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova [64]. Însă toate actele normative privind drepturile și libertățile cetățenilor R. Moldova, prin articolul 8 al Constituției, se obligă a respecta Cartea Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care a aderat.

Primul document cu impact internațional asupra protecției drepturilor condamnaților este Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată în 1948, la care a aderat și R. Moldova la 28 iulie 1990. Acest act juridic recunoaște ca și „fundament al libertății, justiției și păcii în lume – demnitatea și egalitatea ca drepturi inalienabile ale tuturor membrilor familiei umane”. Cu patru ani mai târziu de la înființarea Consiliului Europei (1949), se adoptă Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1953), ratificată prin hotărârea Parlamentului la 24 iulie 1997, ce prevede și dezvoltă o serie de prescripții juridice care au ca obiect drepturile sociale, civile, politice, economice, culturale ale omului. Cele mai importante privilegii ce au relevanță asupra libertății deținutului la un tratament uman și dreptul la CS pe tot parcursul detenției sunt stipulate atât în

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, cât și în CERM: interzicerea torturii, a pedepselor și tratamentelor inumane ori degradante (Convenția Europeană a Drepturilor Omului art. 3); asigurarea demnității, drepturilor și libertăților pe care le are, inclusiv de a nu fi supus la tortură și nici la pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, precum și, indiferent de consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice care îi pune în pericol viața și sănătatea (CERM. – art. 169 d): dreptul la siguranță (Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 5); statul asigură securitatea personală a condamnaților (CERM. – art. 206); dreptul la libertatea gândirii, a conștiinței și a religiei (Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 9); asigurarea libertății conștiinței și libertății confesionale a condamnaților (CERM. art.2007).

În Declarația Universală a Drepturilor Omului, și în Convenția Europeană a Drepturilor Omului s-a remarcat, în mod special, interzicerea oricărui tip de tortură: fizică, psihică sau a tratamentelor inumane administrate deținuților. Curtea Europeană a Drepturilor Omului poate decide sau identifica dacă fapta este sau nu catalogată drept tortură sau tratamente inumane, însă, cu regret, activitatea juridică a Curții se fundamentează pe plângeri individuale, astfel de reclamații s-au înregistrat nu doar în IP ale R. Moldova, ci și în alte state europene, unde deținuții erau intimidați și chiar împiedicați de către autoritățile penitenciare să scrie la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Pentru depășirea acestei probleme și promovarea unei căi de atac non judiciare de prevenire a torturii și tratamentelor inumane, Consiliul European a înființat în anul 1987 Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante (CPT). Principalul mijloc de acțiune a Comitetului este următorul: „Prin intermediul vizitelor, Comitetul examinează tratamentul persoanelor private de libertate în vederea întăririi, dacă este cazul, a protecției lor împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante” (art. 1, alin. 2).

O atenție sporită CPT o acordă asistenței medicale în mediul penitenciar, deoarece o consiliere necorespunzătoare/inadecvată „conduce rapid la situații de tratamente inumane și degradante, în timp ce personalul medical și cel non-medical din penitenciare, care posedă cunoștințe profesionale și competențe mai bune, înseamnă un mediu mai sănătos și mai sigur pentru deținuți și angajații penitenciarelor” [137, p.6-7]. Dreptul condamnatului la asistența medicală și la verificarea stării de sănătate este stipulat nu doar în CERM (art.230-232), ci și Regulamentul cu privire la modul de asigurare a asistenței medicale persoanelor deținute în penitenciare, aprobat în 2006 prin Ordinul Ministrului Justiției al R. Moldova.

Printre principalele circumstanțe unde consilierul spiritual se poate implica în virtutea îmbunătățirii calității vieții persoanei private de libertate sunt: facilitarea accesului la serviciile medicale, promovarea igienei și a sănătății, protejarea secretului medical și a consimțământului

deținutului. Se acordă o atenție sporită următoarelor categorii de condamnați vulnerabili: cu probleme de sănătate mintală, celor care refuză tratamentul, cu tentative de automutilare și auto agresiune, dar și cu încercări de suicid, a condamnatelor gravide, a bolnavilor HIV-SIDA etc. Inițiativele de tratament spiritual al deținuților, concomitent cu cel medical, sunt recomandate în legislația națională și cea internațională: de exemplu, facilitarea deținutului la utilizarea serviciilor și consultațiilor medicale, mai ales a condamnatului încadrat involuntar într-o categorie inferioară a subculturii mediului carceral, ce ezită solicitarea unei consultații sau întrevederi cu asistentul medical al penitenciarului. În baza legii fundamentale a statului, Constituția Republicii Moldova (art. 36), a Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 2. A CERM, art.230, etc., asistentul spiritual, identificând aceste cazuri, este obligat să convingă deținutul pentru a facilita consultația la medicul din penitenciar, mai ales în situația când starea de sănătate poate aduce daune și celor din jur.

În afară de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și CTP, UE a mai ratificat și alte norme ce protejează drepturile condamnaților. Ansamblul Regulilor Minime de Tratament al Deținuților, adoptate de către ONU în anul 1955, stipulează explicit condițiile de repartizare și tratament individualizat, drepturile de primire a pachetelor și a asistenței medicale devin fundamentale în mediul penitenciar. Pe parcursul anilor, Consiliul Europei adoptă diverse Rezoluții, Recomandări, Regulii (Recomandarea Consiliului European nr. (87), 3, asupra Regulilor Europene privind Penitenciarele; Recomandarea Consiliului European nr. (2006) 2 asupra Regulilor Europene privind Penitenciarele; Recomandarea Consiliului Europei nr. R. (93) referitoare la aspectele criminologice ale controlului bolilor transmisibile, inclusiv SIDA; Recomandarea Consiliului European nr. R.(98) 7 referitoare la aspectele etice și organizaționale ale sănătății în penitenciare; Recomandarea Consiliului Europei nr. R. (2003) 23 asupra managementului deținuților condamnați pe viață și a celor cu pedepse lungi, etc.) privind activitatea și organizarea IP iar, în unele cazuri, sunt însoțite de diverse amendamente sau comentarii explicative privind implementarea lor.

Indiferent de obiectivul normativ al actelor naționale și internaționale, experții în analiza normelor penale își exprimă poziția obiectivă că toate acestea țin de aspectul custodial al penitenciarului, iar accentul principal cade pe condițiile social-umane ale mediului carceral național [163, p.34]. Problematika cu referire la vulnerabilitatea condamnaților, a crizelor spiritual-emotive, a sporirii calității vieții lor rămâne nesoluționată, astfel crescând considerabil, în plan național, inoportunitățile de reintegrare socială a deținutului post-detenție.

Conceptul de CS este în proces de afirmare în diverse instituții sociale, iar în mediul penitenciar necesită a fi adaptat și structurat condițiilor speciale de aici. Prin abordările bioetice,

CS poate fi aplicată de către diverși specialiști care pot participa activ la procesul de îmbunătățire a calității vieții și sănătății în mediul penitenciar, proveniți în mai ales din capelani, personal medical, pedagogi, psihologi etc. Ei pot promova acțiuni pentru respectarea principiilor bioeticii, necesare în soluționarea diverselor probleme etice, identificate în diverse relații ale condamnaților.

2.2. Interferențe interdisciplinare ale consilierii spirituale

Analiza realizărilor științei contemporane generează o imagine integră necesară evaluării și elaborării unor repere spiritual-morale noi. Mediul penitenciar devine unul dintre cele mai solicitate obiective de cercetare, nefiind vorba doar de persoanele încarcerate, ci și de faptul unui micromediu social separat, specific cu propriile sale principii habituale. Totuși, deținutul devine punctul principal de interes în asemenea investigații, pornindu-se de la procesele cognitiv-emoționale ale încarcerării, de la efectele juridico-penale asupra habitatului, ca și consecință, cu starea psihosomatică a acestora. Tot mai des sunt necesare abordările etice determinate prin etica juridică a implementării pedepselor, etica medicală în promovarea sănătății și calității vieții, etica psihologică și cea socială în relațiile inter umane etc [256]. Pe parcursul ultimului deceniu, cercetătorii europeni și cei americani, specialiști în etica medicală și cea penitenciară, s-au axat doar pe subiectele stricte ale somaticului uman: problemele deținuților bolnavi psihic, cei infectați cu HIV-SIDA, sau cu bacilul de tubercul Koch - TBC, alcoolicii sau drogații, iar mai nou – cu problemele bolnavilor cu diabet zaharat, a bolnavilor terminali etc. O problemă medicală existentă și în mediul penitenciar, ce nu a atras o atenție sporită nici a cercetătorilor europeni, este cea a deținuților diagnosticați cu cancer sau diverse patologii cardiovasculare, chiar dacă acest mediu poate deveni unul substanțial în procesul cercetărilor ce țin de îngrijirea paliativă, din motivul că solidaritatea condamnaților față de cei bolnavi este cu mult mai accentuată în raport cu cei din libertate.

Odată cu progresul social, cu implementarea valorilor europene, în majoritatea domeniilor sociale s-au accesat diverse politici ce stimulează realizarea reformelor disciplinar-instituționale. De acest aspect n-au fost scutite IP naționale, ce participă până-n prezent la diverse proiecte europene de implementare a acestor politici. Dintre cele mai importante și recente domenii de activitate în mediul penitenciar a prezentat interes și cel al CS.

O noțiune acceptată de toți specialiștii a AS nu s-a găsit, deoarece fiecare dintre ei încearcă să o definească în raport cu obiectivele importante ale științei acceptate de el. De exemplu, sociologii consideră că aceasta este cea mai autentică formă de a preveni diverse crize interumane [95], pentru psihologi AS reprezintă „utilizarea într-o manieră abilă și principială a relațiilor dintre consilier și client în scopul de a susține și favoriza cunoașterea de sine, autoaprecierea, maturizarea

și dezvoltarea resurselor profesionale” [111, p.12]. Cea mai potrivită definiție aparține profesorului Vasile P. Hațegan, considerând că practica filosofică și CS se concentrează în general pe implementarea „normelor morale și de etică specifice vieții, care urmăresc a proteja atât interesele persoanei, privite la nivel de individ, dar și ca societate, alături de alte elemente ale naturii, toate fiind integrate biosului planetar” [116, p.19]. Această definiție prezintă un nou domeniu al eticii aplicate, cu diverse conexiuni ale disciplinelor din domeniul medical, social, juridic, psihologic, biologic și altor științe ale vieții, dar și cu disciplinele umaniste, concentrate asupra studierii biosului. Menționând termenul bios, ne referim desigur la bioetică, care pornește de la „legătura existentă între etică și filosofie, și care poate fi transmisă similar legăturii create între medicină și științele vieții” [116, p.21].

Necesitatea conexiunilor interdisciplinare ale CS în cazul mediului penitenciar devine tot mai presantă, deoarece destinația este una specifică mediului respectiv generând diverse dileme morale, ce țin de domeniul bioeticii, fapt ce necesită abordări și soluționări deosebite. Aceste conexiuni, în esența lor, prezintă interes de implementare nu doar în domeniul eticii aplicate, ci și pentru alte specialități, creând posibilități de cercetare pentru conturarea unui tablou real și complex al mediului penitenciar. Odată organizat, sistemul penitenciar, este axat pe diverse valori, nu doar medicale sau spirituale, ci și pe cele universale, cu caracteristici specifice habitatului privat de libertate, iar interpretarea lor axiologică prezintă primul aspect al problemei. Al doilea aspect se referă la posibilitățile studierii aplicativității valorilor spiritual-morale implementate în procesul CS, pe lângă cele deja existente, și mai ales cele conceptual-habituale ale specificului mediului (valori sociale, culturale etc.). Ambele aspecte ale interdisciplinarității constituie un sumar de tendințe obiective pozitive pentru această perioadă, ce insistă pe diverse și ample studii ale mediului penitenciar special, obiectivizate pe teorie și practică.

Nici un domeniu cognitiv, teoretic sau practic nu evoluează fără a fi determinat de factorii socioculturali, iar fiecare societate cu a sa cultură specifică, sau un micromediu social concret, oferă persoanei diverse modele expresive de autocontrol în momentele de criză spontană. CS specială depășește aceste împrejurări în procesul desfășurării ei, ea nu se axează doar pe formularea și ajustarea diverselor modele de cultură expresivă [113]. AS orientată către unele valori spiritual-morale, reprezentând axa valorică comportamentală, este utilizată nu doar pe parcursul detenției, sau în perioada de adaptare, ci și după detenție, valori ce contribuie esențial la formarea și ajustarea deținutului la alt tip de habitat, la cel liber.

Cercetătorii contemporani din domeniile jurisprudenței, sociologiei și psihologiei surprind o serie de aspecte conceptuale foarte complexe legate de habitatul în condițiile private de libertate. Luând în considerație dinamica criminalității naționale, aceasta este într-o continuă creștere

(Tabelul A4.4). Majoritatea cercetătorilor din domeniul educativ-penal s-au axat pe identificarea și studierea factorilor ce declanșează această dinamică. În cercetările realizate și a practicii întreprinse s-a constatat că factorii socioculturali nu favorizează atât de mult dinamica acestor indici. Problema totuși derivă din interpretările și consecința condițiilor mediului privat de libertate a persoanei. Nu doar pentru mediul penitenciar, ci și pentru societatea noastră încă prezintă o noutate procesul de bioetizare. CS axată pe reperele bioetice reprezintă o valoare oportună contracarării flagelului criminogen național. O abordare complexă a acestui proces stabilește un context juridic național privind implementarea respectivelor repere bioetice. O importanță deosebită prezintă și evidențierea multiplelor conexiuni, cum ar fi medicină – morală – IP - societate. Cercetări nici pe plan național sau internațional, ce ar prezenta conceptual sau practic această conexiune, sunt scunde.

Consilierea spirituală, ca metodă ce interacționează cu mai multe discipline, are scopul principal de a eficientiza calitatea vieții condamnatului pe parcursul detenției, axată pe diverse mecanisme (psiho-pedagogice, conceptuale, emoționale, cognitive ș.a.), contribuind la reducerea, uneori chiar la eliminarea completă a efectelor negative a condițiilor private de libertate, ajutând condamnatul să acorde o maximă prioritate vieții și propriei persoanei. Dacă anumiți specialiști ai IP (pedagogi, psihologi, administratori, medici) nu reușesc să identifice valorile morale ale persoanei private de libertate care generează în foarte multe cazuri diverse dileme, consilierul spiritual poate prelua rolul unui mediator, orientând deciziile spre protejarea vieții și sănătății psihosomatice a persoanei. Rolul consilierului, în opinia cercetătoarei K. Bramstedt, este unul de educare și de clarificare a dilemei etice, ce poate fi catalogat drept „polițist moral”, în acest aspect consilierul spiritual este unul ce nu se rezumă doar la clarificarea dilemelor etice, ci și cultivă, aprobă, ajustează valorile morale în conduita intra și interpersonală a deținuților [116, p.20]. Implicarea asistentului spiritual nu se rezumă doar în momentele de criză ale condamnatului, ci pe toată durata detenției.

Majoritatea persoanelor implicate în procesul corecției sau a securității deținuților sunt catalogați de către condamnați în două categorii: salvatori sau turnători, ce pot uneori periclita procedura aplicării oricărui tip de consiliere. În afară de această divizare, mai sunt multe probleme ce pot fi grupate diferit. Prima grupă de probleme se referă la persoana consilierului spiritual. Autoritatea consilierului spiritual în mediul penitenciar se evaluează de către deținuți prin tipurile de relații abordate în primele cinci întâlniri ale consilierii. De remarcat că mediul penitenciar limitează relația deținuților cu societatea și familia, și, prin aceasta, se formează o atitudine confuz-ostilă față de toți specialiștii civili ai IP, iar încrederea oferită de asistentul spiritual poate ridica autoritatea lui în fața deținuților, fără a se impune în mod autoritar. Din acest motiv, în țările UE

majoritatea categoriilor de consilieri sunt civili, fără obligații militare. Autoritatea consilierului poate genera pe parcursul detenției multe beneficii și va eficientiza procesul asistenței. Cea mai dificilă perioadă de apreciere devine totuși cea a arestului. Tocmai din acest motiv, atât în IP din România, cât și din țările europene cu dezvoltare evoluată, în instituțiile de izolare preventivă a deținuților sunt angajați consilieri spirituali bine pregătiți, cu experiență, deoarece în această perioadă persoana recent privată de libertate trece prin cele mai complexe și dificile crize. Implicarea pleneră a asistentului spiritual în depășirea și evitarea acestora va contribui enorm la creșterea autorității în tot sistemul penitenciar.

Altă grupă de probleme se deduc din faptul că nu toți asistenții conștientizează impactul mediului penitenciar asupra deținutului, doar condamnații au experiența unui habitat privat de libertate deplin, iar cei care deduc din această experiență nu sunt nici imparțiali, nici reprezentativi. Unii din condamnați se adaptează cu ușurință la aceste condiții, alții le suportă dificil, ducând o luptă vizibilă pe tot parcursul detenției. Identificarea acestor deținuți și asistarea lor spirituală adecvată oferă perspective benefice și pentru deținut, și pentru consilier, dar și creșterea autorității asistentului în fața altor persoane private de libertate.

Altă grupă de probleme sunt strâns legate de procesul CS, iar aceasta se realizează doar atunci când condamnatul solicită susținere. Dacă deținutul nu apelează la susținerea AS, pot apărea alte probleme: cu referire directă la persoana consilierului spiritual (autoritatea, încrederea, cultura, confesiunea etc.), sau de procedura consilierii (fobie de întrebări, boli psihice, deficiențe locomotorii, de auz și vorbire etc.). Tot la această categorie se referă lacunele aplicativității metodelor de CS. Există o puternică rezistență din partea persoanelor private de libertate ce ține de perfecționarea lor spirituală, iar deseori schimbările intraindividuale sunt confundate cu cele interindividuale. Din acest motiv, după opinia lui A. Toch, necesită adaptarea consilierii în mediul penitenciar ca la un laborator continuu de studiere a impactului mediului asupra fiecărei persoane în parte, iar CS necesită să furnizeze instrumente tangibile pentru autoreformă individualizată a deținuților, care doresc acest suport și sunt capabili să-l aplice [237; 238]. Problema nu constă doar în identificarea schimbărilor intraindividuale sau interindividuale, ci și în oferirea continuă a soluțiilor, fapt greu de realizat în IP, mai ales în cele din R. Moldova, datorită lipsei cadrelor specializate în AS, în primul rând, apoi a experienței și întrunirilor focusate pe schimbul de experiență a consilierilor spirituali practicieni, în al doilea rând. În ultimii ani această lacună se soluționează doar în procesul spovedaniei religioase, efectuate de preoții capelani, iar lipsa împărtășirii experiențelor teoretice și practice ale lor formează o altă problemă.

Efortul utilizării experienței practice în elaborarea de teorii și concepte necesită să fie raportat la factorii ce determină creșterea criminalității și a procesului de reabilitare a

condamnatului post-detenție. În acest sens, se cere adaptarea CS nu doar asupra persoanei deținutului, ci și în familiile acestora, inclusiv la copii. Este necesar de a consulta și personalul organelor abilitate în supravegherea post-penală, dar și a informa membrii comunității, care intră în contact direct cu foștii deținuți și familiile lor.

În procesul CS, indiferent de metoda aplicată, sau a rezultatului scontat, ea se desfășoară pe diverse poziții: pedagogică, religioasă, juridică și socială. În acest sens, AS, în dependență de problema deținutului, se realizează complementar.

În prezent CS se realizează în aspect pedagogic, religios și social, deoarece majoritatea problemelor parvenite pe parcursul detenției țin de aceste aspecte. Acest fapt este determinat de factorul social-economic, deoarece o parte de condamnați fac parte din familii social-vulnerabile, confrunțați de un grad redus al culturii personale, cu lipsa intelectului, deprinderilor practice profesionale etc. În aceste cazuri, aplicarea metodei pedagogice se realizează prin cea religioasă și invers, iar ca suport în atingerea obiectivelor se abordează aspectul social, ajutând persoana privată de libertate să se adapteze la micromediul social existent (de penitenciar). În condiția în care problema abordată în procesul CS este complicată, sau nu ține de competența asistentului spiritual, acesta, cu acordul deținutului, apelează la diverși specialiști ai IP, sau îl redirecționează altor categorii de consilieri: sociali, medicali, juridici, psihologi. Din experiența noastră în activitatea din cadrul IP din R. Moldova s-a constatat că în cele mai frecvente cazuri CS se desfășoară în corelație cu alți specialiști, condamnatul solicită și prezența asistentului spiritual în procesul consilierii de către alți specialiști. Indiferent de pozițiile aplicate în procesul AS, ea necesită să fie adaptată condițiilor mediului de penitenciar.

Obiectivul magistral al CS bazată pe implicarea reperelor bioetice în condițiile IP se referă la menținerea vieții, sănătății, și evoluării calității vieții elaborate prin diverse metode. Cele mai multe subiecte se concentrează asupra rolului CS privind menținerea vieții psihosomatice a condamnatului, realizate prin percepția unui spațiu liber din punct de vedere spiritual.

O altă trăsătură a CS ține de faptul ca persoana privată de libertate să se decidă dacă regretă pentru fapta comisă, astfel inițiindu-se un proces de reabilitare interioară, el fiind responsabil de izolarea sa, indiferent de gravitatea pedepsei, ce joacă un rol important în procesul AS a condamnatului. Sub acest aspect, aria de competență a CS s-a apropiat mult de cea a psihologului. Totuși, există diverse instrumente aplicate în procesul CS care nu au ca țintă identificarea patologiilor psihice și soluționarea lor, ci mai curând evidențierea și cultivarea unor comportamente noi, dezvoltându-se, astfel, abilități speciale de soluționare a problemelor ce implică viața și sănătatea condamnatului. În acest aspect, o importanță relevantă revine instrumentarului religios de consiliere.

Altă modalitate a CS se axează pe descurajarea acțiunilor imorale ale condamnatului, prevenind geneza comportamentelor deviante. În acest sens, instrumentele de CS religioasă (mărturisirea, dialogul personal etc.) va proteja deținutul, pregătindu-l pentru a suporta detenția, dar și pentru ziua eliberării, contribuindu-se prin aceasta și la prevenirea recidivelor penale.

Instituțiile penitenciare ale R. Moldova sunt antrenate în procesul adaptării juridice la normele UE, astfel că toate tipurile de consiliere a deținuților parcurg aceeași etapă de adaptare. Atributul esențial al CS în mediul penitenciar al R. Moldova ține nemijlocit de menținerea vieții și sănătății, deoarece tentativele de suicid sunt în creștere, iar soluționarea problemelor de ameliorare a calității vieții și sănătății deținuților încă nu prezintă un obiectiv primordial în strategia funcționării sistemului IP din R. Moldova. Pentru aceasta, devine oportună analiza literaturii și a conceptelor enunțate în mod direct sau tangențial la subiectul cercetării. În plan european, R. Moldova se plasează cu o rată a încarcerării destul de ridicată pe care o și menține în pofida amplului proces de reformare a sistemului penitenciar, experimentat pe parcursul celor 30 de ani de independență. Chiar dacă rata criminalității se menține la cote alarmante, numărul studiilor și cercetărilor asupra problemelor penitenciarelor R. Moldova este surprinzător de mic.

Până nu demult era dificilă identificarea cercetărilor bioetice asupra mediului penitenciar general, deoarece realizarea acestora reprezintă un fapt dificil, dacă nu chiar imposibil. Puținele studii identificate [32; 41; 95; 98; 130; 185; 211; 214] nu s-au referit direct la problema CS, ci au specificat diverse subiecte de profil bioetic, de exemplu: problema deținuților bolnavi TBC, a celor infectați cu SIDA, a bolnavilor psihici, a tentativelor de suicid în IP, a vulnerabilității condamnaților etc. Nu s-au realizat studii care să vizeze procesul CS a deținuților axat pe suport bioetic, deși în mod paradoxal acest tip de studii ar fi trebuit să constituie un fundament în soluționarea diverselor dileme etice și conflicte morale existente în mediul de penitenciar.

Studierea mediului carceral, a specificului de supraviețuire, a comportamentelor deținuților, al raportului lor față de propria sănătate și viață e condiționată, în special, de factorul condiționării libertății, iar accesul cercetărilor este limitat, pe de o parte, iar pe de altă parte, se confruntă cu abordarea unei lumi necunoscute, axată pe principii și reguli ale unei subculturii sociale specifice, ce diferă de la un penitenciar la altul, de la un stat la altul. Din acest motiv, cercetările axate pe IP poartă un caracter direct național-statal, sau, cel mult continental. De exemplu, toate studiile din acest domeniu, desfășurate în IP americane [35; 38; 253; 257], sunt abordate prin prisma unor dimensiuni specifice mediului, fiind identificate de H. Touch [237] și publicate în anul 1977. Chiar dacă aceste studii sunt extrem de valoroase în cercetările americane, totuși, ele prezintă interes doar pentru că abordează minuțios preocupările globale ale mediului carceral american din perspectiva specificului juridico-penal, instituțional-disciplinar,

psihologico-social, dar mai puțin medical și spiritual, iar toate acestea sunt axate pe subculturile și tradițiile carcerale naționale distincte. Pentru această cercetare, prezintă interes în aspect comparativ subiectele legate de: raporturile dintre deținuți – deținuți și societate, relevarea factorilor interni și externi ce influențează comportamentul condamnatului, raportat la propria viață și sănătate, caracteristicile diferitor programe naționale ce poartă un impact pozitiv asupra ajustării deținuților pentru a reduce rata criminalității, a suicidului etc. Unii dintre cercetători au confundat spiritualitatea persoanei private de libertate cu religiozitatea lui. De exemplu, R. Stansfield, Th. O' Connor și J. Duncari [222] oferă o analiză confesională a problemelor strict religioase în mediul penitenciar, uneori devenind motive ale conflictelor interne. Acest fenomen nu are tangență directă cu postulatele, totuși, merită de specificat că studiile americane, dar și cele europene, ce au în vizorul cercetării habitatul penitenciar axate pe subiecte bioetice sunt legate de medicalizarea micromediului privat de libertate, relevă modul de ofertă a serviciilor medicale, precum și calitatea lor [32; 52; 130; 169; 214; 216]. În aceste studii, cele mai frecvente subiecte de bioetică analizate sunt vulnerabilitatea condamnaților, confidențialitatea, etica cercetării în mediul penitenciar, relațiile deținut – deținut, deținut – medic și societate etc. [32; 52; 97; 98; 130; 169; 215; 216].

Dacă la nivel european și american s-au efectuat cercetări în domeniile habitatului privat de libertate, pe diverse subiecte tangențiale bioeticii, asemenea studii s-au realizat și în IP din România [16; 95; 125; 235], o parte dintre acestea poartă un caracter sociologic, teologic, psihologic sau juridic. Totuși, indiferent de numărul și calitatea studiilor întreprinse, CS în mediul penitenciar românesc este cu mult mai avansată decât în sistemul penitenciar al R. Moldova. Această realizare succintă se datorează și interesului mai multor instituții de stat sau private din România în eficientizarea condițiilor din închisori, ce duc inevitabil la creșterea calității și spiritualității vieții persoanei private de libertate. Activitatea instituțiilor naționale (Centrul Național de Probațiune, Biserica Ortodoxă Română, diverse ONG-uri), în procesul asistenței persoanei private de liberate se completează, urmărind același obiectiv: atingerea celei mai înalte cote a calității vieții din acest micromediu social [16; 95; 234].

În R. Moldova, în habitatul penitenciar s-au realizat succinte cercetări științifice. Puținele studii, ce caracterizează tangențial viața și sănătatea persoanei private de libertate, oferă o informație strict comparativă sau narativă a problemei. Din punct de vedere bioetic, s-au desfășurat cercetări doar în cadrul proiectelor realizate de USMF „N. Testemețanu”, Catedra de filosofie și bioetică [176]. Sunt interesante cercetările antropologice realizate de către Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremă a Legii în Moldova (NORLAM) sub egida profesorului universitar E. Saharneanu [212; 213], reprezentând două rapoarte desfășurate în două IP ale R.

Moldova (Penitenciarul pentru femei „Rusca” și Penitenciarul pentru minori „Goian”), ce custodiază categoriile de condamnați mai vulnerabili. Acestea abordează aspecte sociologice ale metodologiei cercetării antropologice în acest micromediu social cu privire la tradițiile și subculturile dominante în închisorile R. Moldova, comportamentele și reconcilierea deținuților etc. Valoarea acestor studii rezidă din metodele aplicate, fiind unele europene, asistați de NORLAM, prezentând aspectul comparat al problemelor menționate la nivelul național.

Reieșind din cele prezentate mai sus, s-au identificat cinci grupuri mari de publicații științifice ce au contribuit la realizarea acestei cercetări. Configurația interdisciplinară a CS, precum și conexiunea bioeticii cu diverse domenii a constituit factorul primordial în identificarea acestui grup. Se relevă cinci categorii de publicații privitor la prezenta cercetare. Din primul grup fac parte studiile ce reflectă în mod direct sau indirect la CS axată pe repere bioetice, reprezentând analizele întreprinse referitor la promovarea calității vieții și a sănătății în mediul penitenciar. A doua categorie include abordări cu relevanță directă sau tangențială din perspectiva CS. Aceasta se clasifică în studii: psihologice, teologico-religioase, sociologice, pedagogice și psihopedagogice. Din a treia categorie fac parte scrierile dizidenților politici, memoriile și impresiile lor, ce conțin subiecte cu manifestări psihosomatice în corelație cu factorul spiritual. Al patrulea grup conțin studiile medico-bioetice din perspectiva habitatului privat de libertate, unde prevalează postulate din cadrul eticii și unele cu elemente de bioetică. Datorită faptului că cercetarea s-a realizat pe persoanele private de libertate, ghidați în habitatul lor specific de legi, documente și acte juridice, formează ultima categorie de literatură utilizată în prezenta cercetare.

Primul grup de publicații include elemente de CS axată pe principiile bioeticii, se caracterizează prin definirea valorilor spiritual-morale specifice bioeticii, care formează obiectivul AS, promovarea acestora ca reper habitual esențial în micromediul specific de penitenciar. Astfel, bioetica, ca știință ce îmbină cunoștințele biologice și valorile umane, pentru studierea mediului privat de libertate prezintă un interes relevant. Ea constituie un suport temeinic pentru formularea și implementarea unor concepte în CS raportată la starea de vulnerabilitate a deținuților, la sporirea calității vieții și sănătății lor. În aspect practic, promovarea valorilor moral-spirituale în mediul penitenciar reprezintă un mecanism de realizare a principiilor bioeticii ca parte componentă a modului de viață. Este necesar de a menționa unele lucrări referitoare la aceste concepte.

Opera ce a fundamentat bioetica și a contribuit un esențial reper teoretic și metodologic constituie publicația lui V. Potter, „Bioetica – o punte spre viitor” [263], în care se evidențiază problema supraviețuirii, făcându-se astfel o conexiune la toate științele ce pot soluționa probleme globale. Lucrarea se alătură interpretării bioeticii în sens larg, astfel că majoritatea studiilor de bioetică socială au dovedit importanța aplicării reperelor bioetice în procesul CS a persoanei

private de libertate. Majoritatea tratatelor de bioetică specială se orientează către posibilitățile de soluționare a diverselor dileme etice în medicină, în acest proces se evidențiază valoarea vieții și a sănătății pacientului. La formularea unor idei au contribuit studiile profesorului T.N. Țirdea. În lucrarea sa „Bioetică: Curs de bază” [242] este analizat potențialul bioetic (teoria bioeticii, imperativele și principiile bioetice) din perspectiva potteriană. În prezentul studiu se subliniază importanța sporirii calității vieții deținutului, deoarece mediul penitenciar constituie o ambianță cu impact evident negativ asupra stării psihosomatice a persoanei private de libertate. Chiar dacă autorul nu se referă în mod direct la subiectele specifice habitatului de penitenciar, totuși, putem întrevedea importanța implicării postulatelor sale teoretice nu doar în domeniul medical, ci și în toate sferile unde e prezentă problema vieții și sănătății. Abordarea aplicată de T.N. Țirdea permite utilizarea acestora în diverse situații ce analizează viața umană, inclusiv cea a persoanei private de libertate. Un studiu al aceluiași autor, publicat în 1999, „Filosofia contemporană – filosofie a supraviețuirii” [244], oferă un cadru științific medical și social de priorități promovării potențialului bioetic în toate sferile vieții umane. Aspectul teoretic al bioeticii cuprinde și problemele persoanelor vulnerabile, iar ideea că toți deținuții devin vulnerabili prin privarea libertății lor se realizează nu doar prin izolarea de societate, ci și prin interzicerea diverselor acțiuni. Criteriul moral suficient de important pentru noi, expus de către T.N. Țirdea [268; 269], relevă un interes deosebit în cadrul implementării principiilor bioetice în CS și în promovarea valorilor spiritual-morale în mediul privat de libertate.

O contribuție teoretică importantă reprezintă studiile cercetătorului V. Ojovanu: „Axiologia și medicina: dimensiuni teoretico-metodologice” [177] și „Comportamente cu risc pentru sănătate. Comunicarea pentru schimbarea comportamentului cu risc pentru sănătate” ș.a. [174; 175; 178; 179; 236]. Primul studiu, în comparație cu alte cercetări, prezintă o taxonomie reușită a valorilor, foarte importantă pentru cercetările nu doar a sferei medicale. Această clasificare și ierarhizare a valorilor a dus la fundamentarea unor principii morale ce pot ghida nu doar la examinarea specificului comportamentului persoanei private de libertate, ci și la elaborarea tehnicilor de CS specială prin promovarea valorilor morale. Postulatele formulate de către autor oferă cercetătorilor idei de aplicare a tehnicilor în diversele procese de socializare, în mersul adaptării comportamentale către valorile morale. A doua cercetare a aceluiași autor evidențiază raportul dintre comportament și sănătate. Această lucrare a servit drept reper teoretic important în procesul identificării mecanismelor de AS axată pe modificarea comportamentului, mai ales prin propunerea ca instrument de reabilitare – comunicarea, fapt indispensabil în procesul CS.

Utilizarea potențialului bioeticii a contribuit la apariția numeroaselor studii cu tematică diversă, dar toate axate conceptului potterian. Astfel, devine oportună evidențierea a două subiecte

importante: în abordarea bioetică a confidențialității și cea a calității vieții. Primul subiect a fost abordat prin prisma mediului penitenciar de către autorii americani B.S. Elger, V. Handihe, T. Wangmo [97; 98]. Spre deosebire de T.N. Țirdea și V. Ojovanu, cercetătorii americani sunt de părere că doar confidențialitatea medicală necesită să fie respectată în mediul de penitenciar [178; 242; 243]. În urma observațiilor întreprinse în IP din R. Moldova, confidențialitatea devine factorul primordial al aprecierii valorii consilierului. Doar în câteva cazuri consilierul spiritual poate divulga secretul: atunci când este pusă în pericol securitatea și viața condamnatului sau a altor persoane. Subiectul calității vieții în mediul de habitat specific au atras atenția mai multor cercetători în etică și bioetică. Un aport deosebit, în acest sens, îl aduce M. Aluaș prin „Conceptul de „calitate a vieții” și relevanța acestuia în dezbateri bioetică actuală” [1]. Această abordare impulsionează dezbateri importante practice și teoretice a CS, fundamentată pe aplicarea principiilor bioetice. Necesită evidențierea lucrării bioeticianului american R. Dworkin [96], care de fapt exprimă aproximativ același concept ca și M. Aluaș. Alți autori, ca D. Breck [31], V. DeRosia [86], A. Charles [52] ș.a., susțin abordarea calității vieții prin prisma sănătății vieții.

Tot în această categorie se includ studiile profesorilor ruși și ucraineni, care dezvoltă ideea bioeticii sociale, împreună cu profesorul universitar T.N. Țirdea, ce fundamentează această cercetare din punctul de vedere al bioeticii [202; 262; 264; 265; 266; 268; 270]. În această categorie de surse necesită să fie menționate și studiile realizate de către V. Hațegan – „Consilierea filosofică și bioetică” [116] și ale lui K. Bramstedt – „Bioethics: Practitioners of applied philosophy” [28]. Contribuția acestora s-a remarcat prin oferirea metodologiei nu doar în cazul identificării subiectelor de ordin bioetic, ci și în cel al soluționării problemelor prin consiliere, oferind diverse instrumente practice. Cu toate că privitor la subiectul abordării reperelor teoretice ale bioeticii în procesul CS s-au înregistrat puține cercetări, totuși acestea au servit drept fundament în elaborarea unor postulate conceptual-metodologice ale CS speciale.

În cea de-a doua categorie se includ studiile cu referire la subiectul CS în mediul penitenciar. Acestea se grupează în câteva categorii: medico-sociale, psihologice, teologico-religioase, sociologice, pedagogice și psihopedagogice. Din primul grup fac parte studiile cu referire directă la problemele actuale legate de evaluarea potențialului medico-social în diverse situații de criză. Aici se includ studiile profesorului I. Mereuță, identificând din punct de vedere medical nu doar fenomenele și riscurile pentru sănătatea lumii contemporane [144, 146], ci oferind soluții axate pe reperele bioetice în condiții extreme: demnitatea oamenilor bătrâni [145], rolul virtuților în spiritul umanismului sau despre filosofia patologiei, etc [144, 147, 148]. Din altă categorie fac parte cercetările psihologice axate pe consiliere psihologică și psihologia deținutului. O contribuție deosebită a avut-o studiul lui M. Georgescu – „Introducere în consilierea

psihologică” [111]. Tehnicile și instrumentele consilierii abordate de M. Georgescu cu greu pot fi aplicate într-un mediu privat de libertate, deoarece majoritatea dintre soluțiile expuse țin doar de supraaprecierea socializărilor sistematice coordonate de consilieri. Din alt punct de vedere, poziția acestuia ține doar de modificarea comportamentului nociv, nu și de nocivitatea mediului. În acest mediu CS se axează și pe aspectul social, cultural, intelectual, de grup etc. Metodologia cercetării realizată de autor totalmente corespunde cu cea a altor psihologi, cum ar fi: A. Cosmovici [74], E. Bontîș [26], B. Brockman [38], fapt ce a servit la elaborarea unui model în abordarea pluridisciplinară a consilierii. În alt grup de studii, ce relevă teoretic psihologia deținuților, sunt evidențiate cercetările ample ale lui J. Ireland [127], prin care se identifică cele mai presante probleme psihologice derivate ale unui comportament deviant. Contribuția acestor cercetări ține doar de extinderea orizontului teoretic în abordarea problemelor psihologice ale deținuților. În acest context, I. Yalom face o distincție teoretică între psihoterapie și CS, medicală, socială [258], ce nu corespunde nici mediului special, nici grupurilor de subcultură penitenciară. Din alt punct de vedere, soluțiile și instrumentele menționate de I. Ireland sunt pe departe spre a fi realizate în sistemul penitenciar al R. Moldova, deoarece psihologia deținuților american diferă mult de cea a deținuților din țara noastră. Astfel, realizările cercetătorului american sunt utile doar pentru propriul continent, iar procedura copy-past, așa cum se realizează la nivel național american, devine insuficientă. Tot la acest tip de cercetare se includ și studiile cu referire directă la diverse probleme din mediul privat de libertate, sau categorii de deținuți: K. N. Wright [257], S. Hurt [253], C. S. Briggs [35], J. Tham [232], dar și cercetările filosofilor autohtoni privind consilierea la general, sau despre valorile filosofice naționale, amintim aici studiile cercetătorilor Sv. Coandă [61; 62], ale A. Pascaru [181; 182; 183], ale L. Troianowski [239; 240].

Studiile cu caracter teologico-religios reprezintă trei grupe: din primul grup fac parte studiile teologice fundamentale ce au contribuit la definirea conceptului larg al spiritualității umane, și cel îngust, al religiozității. Aici se evidențiază opera teologică a profesorului român D. Stăniloae „Teologia Dogmatică Ortodoxă” [224], unde sunt expuse postulatele teologice cu referire la viața, sănătatea, moartea, suferința și fericirea persoanei, de o importanță deosebită aici se prezintă și studiul Sv. Coandă – „Dumitru Stăniloae despre rolul decisiv al valorilor morale în formarea personalității umane” [60]. Tot aici se includ și studiile de teologie a moralei ale lui Gh. Popa – „Teologie și demnitate umană: studii de teologie morală” [193], N. Zăgrean – „Introducere în teologia morală” [260]. Aceste publicații au contribuit la definirea valorilor morale prin prisma religiozității persoanei umane. Un aport deosebit îl au și studiile interdisciplinare, ce cuprind subiecte teologico-bioetice. Astfel, G. Stan în publicația „Teologie și Bioetică” [219], L. Popescu în „Bioetica și perspectiva creștină” [194] și T. Enghelghardt cu cercetarea „Fundamentele

bioeticii creștine” [101], aduc dovezi interesante referitor la rolul bioeticii în contextul problemelor teologiei practice. În al doilea grup se evidențiază din perspectiva spirituală viața și taina persoanei. În acest context, necesită să fie menționate numeroase foruri științifice internaționale organizate de către diferite confesiuni, unde s-au abordat subiecte de spiritualitate și etică a viului. Unele au contribuit la formularea și elaborarea metodologiei CS pe suport teologic. Cele mai importante studii din acest grup sunt: J. Breck „Darul sacru al vieții: tratat de bioetică” [31], C. Oliver „Realitatea biologică a trupului și transcendența persoanei” [180], B. Bobrinskoy „Chipul lui Dumnezeu în centrul tainei persoanei” [23], C. Hiffler „Suntem în lume, dar nu ai lumii” [119], C. Henry „Etica creștină personală” [118] ș.a. Ultimul grup includ studii ce relevă aspectele practice ale consilierii spiritual-religioase aplicate de către asistentul spiritual sau preotul capelan. Pentru reprezentanții confesiunilor religioase din R. Moldova această misiune este una de pionierat, însă analiza mai profunde la acest subiect nu s-au întreprins. O importanță deosebită au cercetările realizate de către reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române, în special cei care și-au desfășurat activitatea în IP. Cercetările profesorilor T. Tia [234; 235] și A. Charles [52] sunt de o deosebită valoare în acest sens. Acestea conțin diverse elemente și instrumente de activitate pastorală, mai ales în situații de criză spirituală. Studiile nu se raportează în mod direct la mediul penitenciar, dar abordarea problemelor, precum și identificarea soluțiilor pot fi adaptate sistemului carceral. Tot aici se pot include și câteva publicații cu referire directă despre activitatea preotului capelan în penitenciar: T. Belei „Preotul și pastorația în penitenciar” [16], I. Ilea „Pastorația celor din penitenciar” [125], R. Stansfield „Religions identity and the longterm effects of religions involment orientations and coping prison” [222] ș.a. Din această categorie face parte și lucrarea pastorului baptist A. Jay „Manualul consilierului spiritual creștin” [129], ce pare a fi un studiu de cercetare bazat pe AS. Manualul fiind destinat pastorilor de confesiune creștină, operează doar cu instrumentarul strict religioas, însă AS generală necesită a fi abordată interdisciplinar. Uzualitatea manualului în cauză este orientat doar la analiza gradului de religiozitate a condamnatului, constituind un instrument specific al CS.

Din categoria studiilor dedicate subiectelor sociale un aport deosebit are cercetarea doctorului I. Durnescu „Asistența socială în penitenciare” [95], care poate fi considerat unul din studiile de căpătâi în micromediul social de penitenciar din spațiul european. Acesta devine important prin faptul că analizează succint aspectul interdisciplinar ale asistenței sociale în penitenciar și rolul asistentului spiritual, astfel, unele probleme ale condamnaților pot fi identificate și soluționate doar de consilierul spiritual. Privitor la activitatea asistenței sociale în penitenciare au lucrări relevante și cercetătorii: J. Elster [99], M. Doel [92], J. Milner [157], K. Miley [152], E. Goffman [112], O. Brezeanu [33], G. Sykes [229].

Puține studii se axează asupra aspectului pedagogic al CS. Majoritatea publicațiilor menționate anterior în primele trei grupuri relatează doar tangențial acest aspect. O lucrare ce se referă în mod direct la consilierea educațională aparține cercetătorului A. Băban [12]. Autorul evidențiază importanța realizării AS prin prisma postulatelor pedagogice axate pe diverse grupuri de consiliați. Totuși, indiferent de metodologie, CS prezintă și o formă pedagogică aplicată în grup sau individual, iar abordarea subiectului consilierii, din punctul de vedere al lui A. Băban, oferă metode pedagogice practice ce pot fi adaptate și în mediul privat. Alți autori se referă indirect la aspectul pedagogic al CS: J. S. Mill [155], C. Oancea [173], A. Bochner [24], I. Yalom [258] ș.a.

Privitor la formarea unei imagini concludente despre viața mediului penitenciar, despre suferințele și crizele detenției, o importanță deosebită constituie memoriile, impresiile și studiile speciale ale dizidenților politici, pale reoților, scriitorilor, profesorilor, ale altor elite intelectuale încarcerate, preponderent în perioada comunistă. Aceste publicații se divizează în două categorii de autori: din prima fac parte scriitorii, medicii, profesorii, alte categorii de intelectuali care au fost încarcerați, iar din a doua – clerul, care a supraviețuit detenției. O lucrare memorialistică deosebită, în privința fundamentării necesității CS a deținutului, elaborării diverselor modalități de asistență în scopul diminuării suferinței aparține lui I. Ioanalide [123; 124]. Prin lucrările sale evidențiază oportunitatea AS religioase, relevând și efectele terapeutice. Despre problemele mediului privat de libertate merită să fie menționate lucrările autorilor: D. Andornescu [4], V. Dumitrescu [100], D. Bordeianu [27], N. Popescu-Vorkuta [197], P. Baciuc [9; 10], A. Valladones [248], G. Răduleanu [200].

Dintre lucrările clericilor care au fost întemnițați mai interesante sunt „Memoriile” lui V. Anania [3], unde se menționează importanța oferirii unui confort spiritual decent necesar supraviețuirii deținutului în scopul menținerii vieții. Autorul asociază vulnerabilitatea persoanei private de libertate cu depersonalizarea. Despre importanța orientării către valorile spiritual-morale în perioadele de criză spirituală, provocate de mediul carceral, au scris mai mulți clerici, dintre care: Gh. Calciu Dumirteasa [45], D. Bejan [13; 14; 15], N. Steinhardt [225; 226], D. Stăniloae [223] ș.a. În acest sens, este interesant studiul cercetătoarei A. Manoilă „Memorialistica de detenție: literatură sau document istoric” [140], în care se argumentează subiectul realității istorice expus prin impresii, precum și rolul lor ca subiect de referință științifică. Aceste scrieri cu siguranță pot fi utilizate drept sursă de practică a CS, propunându-le spre lectură individuală sau de grup. Această modalitate deja a dat rezultate eficiente.

A patra categorie de literatură înglobează diverse subiecte și probleme medicale identificate în mediul de penitenciar. Cele mai concludente studii la acest capitol s-au realizat în penitenciarele americane, cu referire directă la problemele medicale existente. Printre subiectele

abordate cel mai des figurează cea a echivalării îngrijirii deținuților bolnavi cu nivelul calității îngrijirii din spitalele publice. Astfel, G. Nivean [167] și F. Jotterand [129], A. Charles [51], au formulat principiile și limitele acestei echivalențe, raportându-se la principiul echității. Un alt subiect medical, ce prezintă interes mediului de cercetare american, constituie problema îngrijirii paliative în penitenciare. Astfel, W. Bretshneider [31] și B. Elger [96] acuză sistemul american de detenție de incompetență etică, propunând o revizuire a normelor penale privind obținerea eliberării deținutului terminal sau oferirea unui confort spiritual-medical în perioada agoniei. Pentru noi sunt importante opiniile și sugestiile acestor autori prin faptul că sistemul de penitenciar din R. Moldova trece printr-un proces de reformare legislativă și organizațională. Concluziile acestor studii pot contribui la optimizarea sistemului medical din penitenciarele noastre. Un manual de etică medicală de penitenciar a fost editat și la Chișinău, în anul 2016, cu susținerea Consiliului European, autori fiind A. Lehtmetts și J. Pont [137]. Acest studiu este important, deoarece sistematizează cele mai importante probleme medicale, propune soluții deja testate în alte penitenciare, fiind racordate la normele internaționale de drept. Din punctul de vedere al acestor autori, consilierea medicală în mediul penitenciar este indispensabilă și altor tipuri de asistență [137, p.6], iar aportul consilierului spiritual, în acest context, devine unul primordial, mai ales pentru deținuții bolnavi terminal, pentru simulatorii de boală, pentru femeile însărcinate etc. În această categorie de literatură se încadrează cercetările academicianului român N. Paulescu, cel care a descoperit insulina, mai ales acele studii ce fac referire directă la starea somatică și spirituală a bolnavului: „Noțiunile „Suflet” și „Dumnezeu” în fiziologie” [188], „Fiziologie filosofică. Cele patru patimi și remediile lor” [186], „Instincte sociale. Patimi și conflicte. Remedii morale” [187]. N. Paulescu fundamentează prin opera sa importanța CS a condamnatului pentru depășirea conflictelor morale, acestea fiind un factor primordial în destabilizarea sănătății omului. Au o mare importanță și studiile doctorului P. Chirilă [56; 57], care propune soluții spirituale pentru îmbunătățirea calității sănătății psihosomatice umane.

Ultima categorie de literatură include normele juridice ale R. Moldova și cele internaționale care se raportează direct sau indirect la habitatul de penitenciar, precum și comentariile sau diversele abordări ale acestora. Deosebit de necesară în studierea mediului de penitenciar sunt abordările juridico-penale. Printre cele mai importante acte normative naționale vizate în această cercetare sunt: „Constituția Republicii Moldova” [72], „Codul Penal al Republicii Moldova” [65], „Codul de Executare al Republicii Moldova” [63], Hotărârea Guvernului Republicii Moldova „Cu privire la aprobarea statutului executării pedepsei pentru condamnați” [122]. Din categoria normelor juridice internaționale evidențiem: „Declarația Internațională a Dreptului Omului”, „Convenția Europeană a Drepturilor Omului” [71], „Regulile Penitenciare Europene” [71], cât și

toate regulile, ordonanțele emise de „Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Pedepselor sau Tratatelor Inumane și Degradante” [75]. Pe lângă aceste acte, o contribuție deosebită au studiile specialiștilor în drept care comentează sau adaptează aceste norme la diverse probleme din IP. Printre cercetătorii din R. Moldova îl vom evidenția pe S. Brînză [37], care explică modul de aplicare în practică a Codului Penal al Republicii Moldova (CPRM), precum și sistematizarea crimelor și a pedepselor. Cercetătorii penaliști români evidențiază aportul actelor internaționale în procesul reformării setului de norme penale române, printre aceștia se numără V. Dongoroz [93], I. Florian [108]. Dintre cercetările juridice internaționale deosebit de importante sunt cele ce elucidează sau valorifică implementarea normelor juridice în procesul îmbunătățirii calității vieții și a fortificării sănătății deținutului. Aici amintim studiile realizate de F. Berlin [17], J. Murdoch [163], S. Camps [46] ș.a.

Evoluarea universală a bioeticii a catalizat apariția unor lucrări cu o tematică diversă. Însă, cu toate acestea, sunt puține ce se referă la AS în penitenciare. Aria științifică al acestui aspect necesită abordări prin subiecte strâns raportate la starea psihosomatică a persoanei private de libertate. Într-o manieră națională necesită desfășurarea cercetărilor în IP asemenea celor realizate în mediile carcerale americane [32; 97; 98; 130; 169], care ar detabulariza habitatul penitenciar la nivel medical și social național.

În concluzie, pentru soluționarea problemelor vitale din mediul penitenciar este strict necesar de a explora cercetările pluridisciplinare ale habitatului privat de libertate și expunerea comparativă a practicii din diverse țări. Îmbunătățirea calității vieții a deținutului ține de o prodigioasă conlucrare între specialiștii din diverse metode antrenate în activitatea sistemului penitenciar. CS poate coagula aceste tendințe spre identificarea soluțiilor plauzibile și implementarea lor în IP ale R. Moldova.

2.3. Concluzii la capitolul 2

Reieșind din analiza unor subiecte de ordin spiritual cu referire sănătatea fizică și psihică cât și altora:

1. Raportate la calitatea vieții și sănătății persoanei private de libertate, precum și elaborarea unei poziții conceptuale întregi, axată pe aspectele interdisciplinare și cele etice ale CS, formează premise eficiente de redresare spirituală a deținuților. Obiectivele și problemele depistate în procesul CS, vizate și de literatura cercetată, formează o analiză conceptuală modernă și prin faptul că se raportează la reperele biotice.

2. Consilierea spirituală în condițiile existențiale speciale, axată pe principiile bioetice, contribuie la analiza conceptuală interdisciplinară oferind soluții optime dilemelor sau conflictelor

supuse unor dezbateri etice, fapt ce extinde profesionalismul procesului de consiliere aplicat. Incapacitatea IP din R. Moldova de a-și extinde obiectivitatea atributelor – de la cel custodial la cel educativ, și antrenat în sporirea calității vieții se manifestă superficial. Grație factorilor: absența redusă a resurselor financiare adecvate, a lacunelor profesionale ale personalului instituționalizat determină instituirea unui organ de supraveghere a respectării principiilor morale. Realizarea conceptului CS prin reperele bioetice are un rol activ și în formarea viitorilor specialiști în bioetică, dar mai ales prin aplicarea mai multor specializări în realizarea obiectivelor trasate. În procesul CS în mediul penitenciar, indiferent de specializarea asistentului, profesiei de bază, poate funcționa simultan sau complementar.

3. Conexiunile multidisciplinare trasate pentru atingerea obiectivelor propuse în procesul CS, precum și normele naționale și internaționale, identifică remedii pentru soluționarea unor dileme etice, conflicte și maladii generate de micromediul de penitenciar. Abordarea interdisciplinară a CS, mai ales în aspecte bioetice, contribuie la amplificarea acțiunilor de asistență în procesul bioetizării societății.

4. Problemele social-umane legate de vulnerabilitatea, demnitatea, securitatea persoanei etc. își găsesc soluții explicite în contextul bioeticii sociale. În această situație, CS în mediul penitenciar devine veriga de referință dintre bioetica medicală și cea socială prin abordarea corelațională a tuturor subiectelor implicate.

3. CONFIGURAREA SUPORTULUI ETICO-PRACTIC ÎN PROCESUL CONSILIERII SPIRITUALE

Configurarea suportului etico-practic în procesul CS a deținuților se raportează la diverse fenomene deja existente și împrăștiate în habitatul penitenciar. Pe de o parte, insuficiența studierii fundamentale și cunoașterea valorilor, accentuată de prezența unui pluralism de pseudovalori în mediul penitenciar, și, pe de altă parte, prezența unui nivel prin care se percepe nesatisfăcătoare situația valorilor morale în mediul privat de libertate. Prin analiza și comparația multiplelor surse teoretice publicate și a anumitor tendințe social-morale contemporane, se poate realiza o imagine mai integră a proceselor valorice din mediul de detenție. Un avantaj în realizarea potențialului bioetic prin CS a deținuților constituie faptul că până la moment componentul spiritual-moral al medicinei, cu toate că a fost supus diverselor influențe nefaste, a rezistat, completându-se cu diferite mecanisme civilizatoare moderne, cu influențe raportate preponderent la nivelul calității vieții în mediul penitenciar.

Modelarea siluetei spiritual-morale a deținutului prin abordarea potențialului bioetic vizează direct prezența unor forme și metode de taxonomie a valorilor spiritual-morale, iar implementarea acestora depinde direct de abilitățile profesionale ale consilierului spiritual. Accelerarea promovării, perceperea și asimilarea valorilor morale determină în totalitate comportamentul deținutului. CS în mediul de penitenciar are obiect de referință la persoana privată de libertate. În complexitatea vulnerabilității sale el totuși rămâne a fi o vietate, un organism biologic, o entitate existențială bio-psiho-socială, numită om, raportată la universul fizic și spiritual, cu toate că acesta este unul condiționat.

Revelarea valorilor spiritual-morale pretinde la o tratare complexă, axată pe delimitări clasificări și evidențieri de atribute, fructificate în procesul consilierii deținuților, ținând cont de tendințele valorice prioritare, manifestate în perioada detenției. Acest fapt poate determina vectorii existențiali din mediul privat de libertate în dependență de orientările valorice ale grupurilor vulnerabile de condamnați.

Consilierea spirituală axată pe potențialul bioetic și care e necesară să fie aplicată permanent, dar, mai ales în anihilarea perioadelor de criză, are capacități colosale de a forma climatul necesar pentru menținerea și perpetuarea integrității vieții somatice și psihice a condamnatului nu doar pe termenul detenției, ci și în viața post-detenție. Abordările bioetice, alături de valorificarea normelor morale de conduită realizate în practica CS complexe, vor contribui la anihilarea diverselor probleme sociale, inclusiv a celor din sistemul privat de libertate.

3.1. Integrarea potențialului bioetic în constituirea unei strategii eficiente a asistenței spirituale la diferite categorii de deținuți

Remediarea spirituală realizată prin potențialul bioetic va contribui la identificarea multiplelor strategii eficiente în soluționarea problemelor presante ale mediului penitenciar: deficit de încredere, suferința, lipsa confortului fizic, neexplorarea timpului liber, prezența persoanelor cu un comportament deviant (violența fizică și verbală, violatorii, simulatorii de boală, autoagresorii etc.). Pentru elaborarea strategiilor este necesar nu doar de identificat problemele, ci și de repartizat pe diversele grupuri de condamnați raportați la nivelul vulnerabilității lor. În realizarea potențialului bioetic în acest micromediu social special devine oportună cultivarea valorilor morale ce vor contribui esențial la sporirea calității vieții a deținutului, iar impactul negativ al condamnării va fi unul mai puțin degradant.

Consilierea spirituală în mediul penitenciar are scopul de a menține starea de bine a deținutului prin optimizarea condiției sale spirituale. Cea mai presantă percepție a condamnaților pe parcursul detenției este cea a deficitului de încredere în capacitățile modului de viață oferite de penitenciar. Suferința persistentă interioară în perioada detenției provoacă mari carențe comportamentale în relațiile deținutului cu alte persoane, cu gardienii, cu familia sa și cu societatea. Și prin aceasta se explică faptul că unii din condamnați revin la acest sistem prin condamnare repetată de două sau de mai multe ori. La majoritatea dintre ei toate momentele: arestul, izolarea, integrarea într-un regim special etc. sunt însoțite de suferință [261]. Potențialul AS vine să reformuleze sensul noțiunii de suferință în conștiința condamnatului și, prin aceasta, oferindu-se repere de transformare a acesteia în virtute, adică în soluții facile de ameliorare a condiției. Rezultatul incompatibilității conștiinței condamnatului cu suferință provoacă tensiuni psihologice interioare, care dezechilibrează sănătatea psihică și cea somatică. Prezența unor atare situații pune în fața consilierului sarcina reaprecierii valorii vieții în conștiința persoanei private de libertate.

Problematica existentă în mediul penitenciar este analizată de o largă categorie de specialiști, fiecare oferind variante proprii de abordare și de soluționare. CS în acest mediu vine să sintetizeze cunoștințe de divers gen în scopul ameliorării condiției persoanei private de libertate. Una din problemele principale, care se reflectă negativ asupra stărilor psihice și somatice ale deținutului, este neîncrederea în persoane necunoscute. În acest context, CS contribuie la ameliorarea condiției spirituale din mediul penitenciar. Prin împrumutarea din medicina clinică a funcționalității tipurilor de relație medic-pacient – paternalistă sau antipaternalistă, obediență etc., se poate realiza o modalitate optimă de soluționare a diverselor situații de criză comportamentală în perioada detenției. În perioada incipientă (arestul), cea mai oportună este relația dintre asistent

și deținut este cea paternalistă (a monologului) [243, p.40]. Acest tip de relație dintre consilierul spiritual și condamnat va facilita încrederea și susținerea capacităților de recuperare spirituală a deținutului începător, deoarece statutul de tutelă a consilierului are potențialul necesar restabilirii încrederii condamnatului în factorul uman. Aplicând acest statut în relație cu deținutul, asistentul spiritual trebuie să evite imaginea superiorității față de condamnați, pentru prevenirea neîncrederii, așa cum se întâmplă uneori în relația cu angajații penitenciarului sau cu colegii de celulă. Forma acestui tip de relație este asimetrică, deoarece ponderea responsabilității în privința integrității spirituale a condamnatului revine consilierului spiritual.

Perioada încarcerării reprezintă condiționări ce determină efecte psihologice și fizice negative ale deținerii, aspect studiat extensiv de cercetătorii abilitați în drept, psihologie, sociologie, implicând un set de forme și adaptări care se produc în proporții și etape diferite, ca rezultat la extraordinarele solicitări ale vieții private de libertate. În termeni generali, procesul instituționalizării deținuților implică încorporarea, asimilarea normelor vieții în mediul penitenciar de habitare, de gândire, acțiune și simțire al condamnatului, determinând diverse probleme exprimate prin manifestări negative ale acestor persoane. Aceste probleme sunt supuse diverselor clasificări, în dependență de criteriul și specificul teoretic abordat, de exemplu, sociologul american G. Sykes determină o singură provocare negativă pe tot parcursul detenției, aceasta fiind suferința, respectiva producând cinci tipuri de probleme de adaptare a persoanei private de libertate: 1. cele legate strict de privarea de libertate: izolarea dublă (de lumea exterioară și separați în celule), deculturalizarea și devalorizarea eului civil, deposedarea de roluri etc; 2. probleme provocate de suferința deposedării de bunuri și servicii: izolarea și neîncrederea în sine, subaprecierea, anxietatea etc; 3. fiind suferința, după opinia lui G. Sykes, producând probleme legate de privarea de relații heterosexuale: dificultăți fiziologice sexuale și hormonale, psihologic-sexuale, determinarea unor sentimente voluntare sau involuntare de relații homosexuale, agresivitate etc; 4. problemele provocate de suferința pierderii autonomiei: deficit de sinceritate, demnității și integrității persoanei, depersonalizare, diminuarea stimei de sine, deresponsabilizare, anularea inițiativelor; și 5. sunt cele derivate din suferința produsă de privarea de securitate, de violența verbală și fizică, vulnerabilitatea, încălcarea confidențialității, neîncrederea etc. [229, p.65-83]. Unele studii psihologice asupra problemelor deținuților s-au axat pe procesul, modalitățile și strategiile adaptării deținuților la mediul privat de libertate, mulți dintre deținuți își dezvoltă mecanisme proprii defensive, care-i ajută să depășească problemele iscate, uneori chiar și după eliberare, doar condamnatul devine prizonierul acestor mecanisme. Din acest punct de vedere, studiile psihologice au clasificat problemele în trei categorii: din prima fac parte cele legate de efectele privațiunii – pierderea libertății, pierderea contactului cu sexul opus, monotonia,

mortificarea relațiilor cu societatea liberă, alienarea și stigmatizarea; a doua categorie ține de problemele axate pe adaptare: neîncrederea, deficitul de sinceritate, violențele fizice și verbale, ipohondria, depresia etc.; a treia – cele legate de consecința privațiunii de libertate: nevroze instituționale (transformarea deținuților în iritați, apatici, nervoși, anxioși, deprimați), lenea, lipsa intereselor, somn agitat, coșmaruri. Această ultimă categorie unii psihiatri o numesc „sindromul posttraumatic” [128], existent la mulți dintre foștii deținuți. Specialiștii în psihologie care susțin această taxonomie a problemelor [25; 112] introduc un nou concept de interpretare a mecanismelor de apărare prin adaptarea așa-numitului „coping”.

Ambele clasificări (sociologice și psihologice) sunt utile prin specificul lor, dar nu răspund coerent și obiectiv scopului propus în această cercetare. De exemplu, suferința în mediul privat de libertate este sursa principală a problemelor deținuților, așa cum e considerată în abordarea sociologilor, iar în CS aceeași suferință poate fi transfigurată în valoare veritabilă, prin intermediul mecanismelor de confesiune. Or clasificarea problemelor din punct de vedere psihologic nu satisface explorările etice ale analizei axate pe repere bioetice. În urma cercetărilor întreprinse în cadrul acestei teze, s-au evidențiat două mari grupuri de probleme ale deținuților în mediul penitenciar: primul grup include manifestările negative ce-l implică personal pe deținut, și anume: anxietatea, ipohondria, suferința, vulnerabilitatea în fața condițiilor vieții private de libertate, dar și în fața legilor nescrise a lumii interlope. A doua grupă de probleme include manifestările negative ce implică și pe cei din jur: deficitul de neîncredere, agresivitatea, violențele fizice și psihice, perversiunile sexuale. În contracararea acestora necesită CS în grup, axată pe educarea calităților morale: analiza și discutarea diverselor cărți și vizionarea filmelor, conferințelor ce conțin informația necesară în depășirea crizelor existente; participarea în comun la activități culturale și religioase desfășurate cu diferite ocazii, participarea comună la susținerea spirituală a deținuților defavorizați prin implicarea voluntară.

Factorul primordial ce declanșează deficitul spiritual se consideră abținerea pur și simplu a deținutului să „interacționeze cu un partener potențial, iar această interacțiune îl face vulnerabil la incompetență sau oportunism” [99, p.325]. Persoanele private de libertate sunt toate vulnerabile, din motivul lipsei de libertate fizică, a spațiului, a izolării de familie și de societate, de activitatea profesională și de o formă constrânsă a libertății spirituale. Problema stringentă de bioetică, vulnerabilitatea deținuților rămâne în vizorul studiilor juridice, sociologice, psihologice, etice. Principiul metodologic al vulnerabilității în mediul penitenciar trebuie interpretat în perspectiva celor trei sensuri. Primul - abordarea vulnerabilității în sens general, indiferent că persoana este sau nu privată de libertate, se manifestă distinctiv la toate ființele vii care posedă trăsături echivalente cu fragilitatea și moartea. Omul este dezarmat în fața acestor fenomene,

intensificându-se și vulnerabilitatea lor dintr-o stare a libertății constrânse. Vulnerabilitatea constituie o manifestare universală a existenței viului, nu doar a existenței umane. Alt sens al vulnerabilității se referă direct pe condamnat, considerat vulnerabil din perspectiva vitalității, suveranității, exercitării profesionale, culturale, a izolării etc. Din acest punct de vedere toți deținuții sunt vulnerabili, astfel că lipsa libertății depline în diverse acțiuni favorizează vulnerabilitatea în exercitarea autonomiei depline. Al treilea sens se caracterizează nu doar prin vulnerabilitatea în general, ci a unor categorii de deținuți în special, cum ar fi: femeile, minorii, condamnații cu deficiențe mintale și fizice, cetățenii străini, infectații cu HIV-SIDA etc.

Depășind nuanțele vulnerabilității deținuților și a diferitor grupări vulnerabile din sistemul penitenciar, apare un alt subiect important de bioetică – calitatea vieții, derivând, posibil și în altele, cum ar fi: perpetuarea vieții și diminuarea suferinței, raportul libertate-viață, sexualitatea netradițională și deviațiile sexuale, suicidul, autoagresiunea și automutilarea etc. Aceste subiecte de bioetică cercetate în mediul penitenciar sunt tratate în mod insuficient în sfera științifică. Totuși, obiectivele politicilor actuale procedural-penale naționale și internaționale se conturează spre menținerea unei calități vitale de supraviețuire a mediului penitenciar. Bioeticienii americani au atras o atenție sporită la formularea conceptului de „calitate a vieții”. În procesul de îngrijire a sănătății, noțiunea se axează pe cinci criterii de bază, care mențin, restaurează sau furnizează echivalente funcționale vitalității normale umane adaptabile și mediului penitenciar. Cele cinci criterii reprezintă: nutriție adecvată și adăpost; condiții sanitare sigure acasă și la muncă; odihna și alte caracteristici stilului de viață sănătos; servicii medicale de prevenire, curative și reabilitare; servicii de asistență personală non-medicală: socială și spirituală [39; 171]. În acest context, criteriile menționate sunt realizate destul de modest și în IP ale R. Moldova.

Un alt subiect de bioetică ce necesită explorat în mediul penitenciar constituie valorificarea calității vieții, asigurând procesul cotidian de menținere a normalității vieții și diminuare a suferinței, implementate prin diverse proiecte și activități de consiliere și medico-sociale. Abordarea bioetică a acestor subiecte cu suportul CS fructifică efortul asistentului și al personalului IP de a proteja persoana privată de libertate, axând activitatea pe următoarele principii: a moralității, a libertății, a responsabilității, a integrității terapeutice, a respectului față de personalitate, a binefacerii și echității susținând deținutul în crizele psihice declanșate pe parcursul detenției. Dificultatea stringentă în perioadele de criză se manifestă prin accentuarea singurătății și lupta cu tentativele de automutilare până la suicid. CS se desfășoară în baza principiului de bioetică: a socializării axată pe abordarea spirituală a vieții, esența și efectele ei ca fiind „cel mai mare dar primit de la Dumnezeu” [224, p.321]. Menținerea unui confort spiritual adecvat va deveni un prilej de continuitate a vieții în normele fiziologice și psihologice, iar

păstrarea intactă a vieții – ca dar, va avea conotație benefică nu numai asupra colegilor de celulă sau a familiei, ci și asupra întregii societăți. Un subiect nerezolvat în mediul penitenciar ține de diminuarea suferinței. Majoritatea cercetătorilor interpretează această problemă drept una de ordin somatic, rezolvată de metodele terapeutice medicale. Însă, majoritatea condamnaților suferă nu numai din cauza bolilor, ci din „amenințarea propriei identități fizice, psihice și sociale. Și ceea ce se însoțește în mod paralizant mai ales spiritual este frica: teama că totul este pierdut, că nu se poate controla” [196, p.27]. Din acest punct de vedere, e dificil, dar necesar de aplicat diverse modalități de CS ce ar diminua frica deținuților, dar, totuși, cea mai rezonabilă acțiune psihoterapeutică este transformarea suferinței din teamă în virtute veritabilă.

Depășirea situațiilor de criză, ancorate de suferință sau frică, sunt determinate de rolul încrederii, binefacerii și echității abordat în CS, axat pe redefinirea noțiunilor de viață și moarte. De altfel, cel mai discutat subiect în rândul deținuților este raportul dintre libertate și viață. Argumentarea că toată ființa are înăscut sentimentul de luptă pentru viață, este un prilej benefic pentru îmbunătățirea vieții în mediul privat de libertate.

Abordând modelul dialogului între consilierul spiritual și condamnat apare altă problemă esențială: al deficitului de sinceritate din partea deținutului. O abordare etică în eficacitatea acestui tip de relații se bazează pe un dialog sincer, deoarece în forma și metodele de CS sunt antrenate ambele părți. În AS, evident, nu se utilizează șabloane universale de consiliere pentru toți condamnații, ținându-se cont de gravitatea delictului și nivelul de cultură al deținutului. În aceste cazuri, consilierul creează condiții spirituale prielnice pentru ca deținutul să participe activ la o asistență benefică lui, familiei și societății.

O condiție indispensabilă în procesul CS, în ambele tipuri de relație, o constituie confidențialitatea – problemă cercetată riguros în mediul penitenciar de bioeticienii europeni [96]. Cercetările s-au realizat în arealul teoretic dintre normele juridice penale, ce se impun a fi respectate și valoarea autonomiei persoanei private de libertate, care constituie una dintre valorile fundamentale ale modului de viață civilizat. B. Elger propune medicinei clinice de penitenciare să practice preponderent relația paternalistă între medic și deținut, justificată prin două motive: autonomia selecționării cadrului medical nu corespunde sistemului privat de libertate, astfel deținutul nu este în drept să opteze pentru un anumit medic sau o anumită instituție medicală, iar tutelarea deținutului va optimiza valoarea lui umană, evitându-se cazurile de neconfidențialitate [97, p.502]. Din perspectiva eficientizării CS, cu condiția respectării confidențialității, modelul antipaternalist prevalează în fața celui paternalist, deoarece acesta definește deținutul drept o persoană responsabilă și liberă de a lua decizii importante și oportune pentru starea lui spirituală, impunând consilierul spiritual să posede o artă a dialogului impecabilă. Prin intermediul dialogului

e posibil a prinde sensul, a înțelege derularea reală a stărilor spirituale, implicând în același timp continuitatea și compararea notelor anterioare. În urma cercetărilor realizate s-a constatat că principiul confidențialității este deseori neglijat în mediul penitenciar nu doar de consilierii spirituali, ci și de alți specialiști [96, p.50-51], astfel eforturile depuse în consilierea deținuților devin fără valoare. Fără a avea siguranța confidențialității condamnații nu se vor confesa în fața oricui, chiar și în cea a consilierului spiritual. Astfel, inițial consilierul este supus unor dificultăți. De obicei, acestea durează la primele 3-4 întâlniri [26, p.87].

Confidențialitatea în sine nu este o valoare, însă respectarea principiilor confidențialității în asistarea spirituală constituie o valoare veritabilă, debutară încrederii deținutului în asistentul spiritual. În procesul consilierii, ca și în procesul curativ, confidențialitatea este „o necesitate obligatorie. Aceasta va asigura calitatea serviciului de tratament și va amplifica factorii morali, precum încrederea pacientului, sinceritatea, corectitudinea etc.” [245, p.92]. În acest context apare încă o problemă de bioetică: încrederea deținuților în eforturile consilierului, fiind principială pentru asigurarea supraviețuirii biologice și psihice.

Nerespectarea secretului confesiunii de către consilier are drept consecință: neîncrederea condamnaților și cea a gardienilor, pudoarea, excluderea din IP până chiar și la acționarea în judecată. Chiar dacă în majoritatea țărilor UE divulgarea confidențialității de către angajații IP este strict pedepsită, totuși carența rămâne nerezolvată până în prezent, iar soluționarea ei depinde de starea moralității personalului IP [96; 97]. Păstrarea confidențialității se menține pe toată durata detenției și post-detenției.

Privitor la problema confidențialității, specialiștii români propun respectarea următoarelor principii în consiliere, definindu-le ca „cei trei R ai confidențialității: Raport, Respect și Ramificații” [16, p.36-37]. Acestea sunt valabile pentru consilierii spirituali nu doar în mediul penitenciar, dar și în celelalte situații sociale în care viața este desfigurată.

Pentru menținerea confidențialității în urma analizelor proprii s-a evidențiat că în procesul CS necesită a fi respectate trei componente esențiale: 1) obiectivul consilierii – fiind menținerea integrității spirituale și somatice a condamnatului, susținându-l să-și păstreze integritatea în condițiile penitenciare. Nu există obiectiv mai important în proiectele CS abordată prin prisma principiilor bioetice; 2) respectului față de cel consiliat, în toate tipurile de relație consilier-condamnat respectul reciproc va păstra confidențialitatea. Consilierul spiritual manifestă respect față de condamnat în toate situațiile; și 3) consecința. Finalitatea CS în mediul penitenciar este valorificarea sensului vieții în conștiința deținutului, această satisfacție se răsfrânge și asupra colegilor de celulă, asupra familiei și asupra angajaților IP și, evident, asupra consilierului.

Normele juridice ale R. Moldova și ale României îngăduie nerespectarea confidențialității în câteva situații: când este în pericol viața persoanei consiliate (cazurile de automutilare sau sinucidere); când este amenințată viața altei persoane (este pusă în pericol viața membrilor familiei, colegilor de serviciu, prietenilor etc.); când este în pericol siguranța națională (deseori apar conflicte între simpatizanții diferitor doctrine politice, diferitor confesiuni, sau membrii unor organizații) [137, p.14; 200, p.90]. Depășirea acestor riscuri în mediul penitenciar se raportează direct la nivelul de încredere a deținutului în consilierul spiritual, acesta având obligația de a-l convinge să renunțe la faptele imorale preconizate.

Politicile de reeducare penală a țărilor UE se axează pe un mod de abordare principistă a vieții private de libertate, axat pe paradigma cazuistică, accentuându-se principiul bioeticii: principiul autonomiei. Prin abordarea acestui principiu, cel mai atacat subiect de bioetică în literatura americană cu profil moral-penală, europenii au formulat noi principii de nuanță etică: a demnității umane, a integrității și cel al vulnerabilității. Bioetica reprezintă un generator permanent și productiv de sensibilizare a problemelor cu implicație morală nu doar din sfera medicală, ci și din cea socială, inclusiv a celor ce țin nemijlocit de valorile spirituale [177, p.230].

Principiul autonomiei în mediul penitenciar se manifestă condiționat de normele penale disciplinare acestui sistem și „libertățile” sistemului privat de liberate. Totuși, starea universului spiritual a deținutului, conștiința sa individuală, nivelul și tendințele creșterii intelectuale etc. sunează obligativitatea respectării autonomiei deținutului în acest context. Din acest punct de vedere, multe din formele și mecanismele de CS derulează nonconfesional. E dificil să elaborezi diverse paradigme vitale de fortificare a sănătății umane în mediul penitenciar prin oferirea soluțiilor de menajare a autonomiei deținutului, din moment ce el este privat de diverse activități, raportate la libertate. Condamnatul nu viețuiește după bunul său plac, ci selectează valorile propuse după care să existe în mediul penitenciar. Oricât s-ar părea de înguste hotarele libertății în acest mediu, nimeni nu poate contesta că între aceste hotare deținutul, ca ființă liberă în selectarea normelor morale, decide suveran după care valori morale să-și manifeste conduita pe parcursul detenției. Aceasta devine decizia personală legitimă, impunerea oricăror principii sub acest raport antrenează o diminuare a demnității deținutului. Consilierul spiritual în procesul asistării deținutului sunează valorile spiritual-morale practicate, astfel educând „facultatea care face să aleagă potrivit demnității – discernământul” [77, p.14].

Dacă problema autonomiei persoanei private de libertate este condiționată de normele moral-disciplinare, atunci problema demnității umane este preponderent analizată prin viziunile fiecărui om ca personalitate. Din cele cercetate s-a constatat că aplicativitatea acestui principiu în mediul penitenciar se delimitează de noțiunile semantice și factorii destabilizatori sociali,

psihologici și juridici, care influențează direct asupra statutului spiritual-moral al deținutului. În primul rând, determinarea noțiunilor informativ-enciclopedice a demnității umane, induc interpretarea într-o formă extrem de succintă, fără aplicativitate în mediul penitenciar. Dicționarul de Bioetică definește termenul de „demnitate” ca și „autoritate morală, prestigiu” [168, p.53], din start nu este compatibil cu statutul moral al unui deținut. Extinderea noțiunilor axate pe valoarea umană a persoanei private de libertate permite accesibilitatea formării unor relații stabile între deținut și angajat al IP și între deținut și societate. În mediul penitenciar atingerea scopurilor identificate întâmpină obstacole din partea societății, neacceptând atitudinea morală a faptei deținutului. Din punct de vedere medical, valoarea demnității nu-și pierde viabilitatea, în relația medic-pacient deținutul mai întâi este pacient și apoi deținut, și nu viceversa. În urma cercetărilor realizate s-a constatat că la „baza relației deținut-deținut stă anume valoarea demnității umane, percepută de ei din unghiuri diverse. La momentul determinării poziției acestei noțiuni în registrele valorilor constituie un proces investigațional destul de dificil. Aceasta se explică prin rolul fundamental ce-l joacă valoarea demnității umane în societate, în medicină și în mediul penitenciar” [176, p.36].

O altă problemă abordată de bioetică este cea a integrității persoanei, ce se manifestă în perioada incipientă a detenției. Principiul integrității se manifestă prin interpretarea în ansamblu „și de sistem al biosferei ce înglobează în sine cele mai simple și inferioare elemente ale vieții, până la cele mai complicate și superioare ale acestora” [242, p.55]. Este inevitabil de omis acest gest științific în procesul elaborării paradigmatelor de supraviețuire somatică, psihică și spirituală în mediul penitenciar. Valoarea acestui principiu în sistemul penitenciar constă în determinarea securității umane, axată pe vitalitatea antropologică, evitându-se cu precădere tentativele de suicid în rândul deținuților, fenomen nerezolvat la nivel mondial. Arestul este cea mai dificilă perioadă, ea însăși este considerată ca o „problemă morală prin intimidarea statutului, mai ales pentru cei cu studii sau funcții” [27, p.26]. În perioada arestului, până la pronunțarea sentinței, sunt anumite particularități care se manifestă printr-o încordare interioară provocată de mai mulți factori: adaptarea la condițiile de penitenciar, reactualizarea stereotipurilor despre mediul penitenciar sau a unor informații vagi despre regulile penitenciarului (majoritatea oamenilor cunosc foarte superficial condițiile și regulile privațiunii de libertate, informându-se mai mult din filmele artistice cu tematică penitenciară). Pe lângă acești factori, nocivitatea presantă interioară este determinată și de factorii emotivi, provocați de ruperea bruscă de familie și societate, așteptarea deciziei judecătorești și lupta continuă pentru eliberare. Această situație slăbește forța psihologică interioară a deținutului, indiferent de vârstă și sex, gravitatea delictului, mai ales în momentele de singurătate, „încep să-l încolțească gândurile, frământările și reproșurile, iar la unii pot continua

până la suicid” [197, p.67]. La această etapă se înscriu cele mai multe tentative de suicid în rândul condamnaților. Majoritatea deținuților au recunoscut că în momentul arestării au avut un șoc emotiv, care îi depășeau, nu se puteau stăpâni, „din acea clipă apare și neîncrederea în oamenii legii, ba mai mult, boicotarea regimului de detenție, urmat cu diverse pedepse” [208, p.16-17].

Lipsa de prieteni și neîncrederea în colegii de celulă va produce în interiorul noului deținut o suferință survenită în urma singurătății. În asemenea condiții de singurătate și neîncredere este oportună și necesară CS, ea va susține integritatea psihică a deținutului, abordând cele mai prielnice metode de informare privind sensul vieții, oferindu-le un sprijin sigur în crizele de singurătate. Consilierul spiritual accesând posibilitatea de ași afirma în acest moment abilitățile sale de prietenie și încredere pentru anihilarea suferinței și oferirea unui scut moral de menținere a normalității în mediul penitenciar.

Menținerea integrității persoanei deținutului, derivata altui principiu de bioetică, cel al integrității persoanei, implică nemijlocit o altă problemă de bioetică actuală – cea a supraviețuirii. Actualitatea acestui subiect a devenit o realitate presantă și rămâne în continuare drept teză importantă de preocupare a specialiștilor de etică penitenciară în țările UE. Din cele studiate s-a constatat că majoritatea publicațiilor de etică penitenciară editate în revistele de specialitate europene și americane se axează pe mecanismele de îmbunătățire a calității vieții în detrimentul modelelor de supraviețuire în mediul de penitenciar [11; 32; 52; 167; 211; 216]. S-au înregistrat aporturi în formularea unor mecanisme medicale și sociale importante la acest subiect. În IP din R. Moldova pe parcursul anului 2018 s-au înregistrat 564 petiții cu privire la asigurarea dreptului la viață și la integritatea fizică și psihică [204, p.18]. Atitudinea raportată la problema supraviețuirii în IP și implicit cea a securității deținutului pe parcursul detenției a evoluat consecutiv, de la cea europeană spre cea națională, promovând posibilitatea existenței umane în condiții normale și evitând mecanismele care subminează aceste valori. Pe tot parcursul detenției persoana privată de libertate este măcinată de evaluările interioare ale evenimentelor petrecute, dar mai ales a factorilor care au determinat condiția privațiunii - prevalând totuși factorii umani. Imediat după pronunțarea sentinței și privarea de libertate propriu-zisă apare o problemă manifestată printr-o stare psihologică deosebită – cea a răzbunării pe întregul sistem al jurisprudenței. Gândul la evadare și la răzbunare sunt cele mai frecvente în acele momente [154, p.57].

În operele deținuților politici din perioada comunistă se identifică trei soluții de păstrare a integrității psihice și fizice ce formează integritatea persoanei, considerată supraviețuire. N. Steinhardt, cel care a executat ani grei de pușcărie comunistă pentru faptul că făcea parte din grupul filosofului român C. Noica, propune aceste remedii de rezistență și supraviețuire. Prima soluție propusă are rădăcini în operele scriitorului rus Al. Soljenițin, ideea de a te considera mort, astfel

oferindu-ți posibilitatea de a te consola singur [226, p.13]. N. Steinhardt este de acord cu propunerea scriitorului rus, justificând-o astfel: „Dacă gândește că este mort, insul e salvat. Nu i se mai poate face nimic. Nu mai are cu ce fi amenințat, șantajat, amăgit, îmbrobodit. De vreme ce se consideră mort nimic nu-l mai sperie, îmbrobodi, atrage, ațâța” [226, p.13]. Această formă de rezistență este utilă mai ales în țările unde condamnările se fac pe principii politice, așa a fost și condamnarea tânărului filosof și teolog N. Steinhardt. Următoarea soluție Steinhardt a împrumutat-o de la Al. Zinoviev, constând „în totala neadaptare în sistem” [226, p.14], fiind vorba de o formă a manifestării libere în mediul penitenciar, chiar dacă uneori te afli la marginea societății. Din această categorie fac parte, de obicei, persoanele private cu devieri psihice, izolate de restul deținuților. Forma lor de gândire și executare merge pe marginea extremelor. Prin acest model deținutul prinde imunitate și este scutit de tot felul de presiuni, hărțuieli, batjocoriri etc. Ultima soluție este cea mai dură, axată pe principiile de habitat propuse de W. Churchill și V. Bukovsky. Ea constă în faptul că deținutul trebuie să-și mărească pofta de a trăi și de a lupta mai ales când crește tirania, asuprirea, mizeria. Propunerea lui Steinhardt este una ontologică ea rezumându-se că în prezența „tiraniei, asupririi, mizeriei, nenorocirilor, urgiilor, năpastelor, primejdiilor nu numai că nu te dai bătut, ci dimpotrivă scoți din ele pofta nebună de a trăi și de a lupta, aceasta presupune o tărie de caracter excepțională, o concepție militară a vieții, o formidabilă îndârjire morală a trupului și o sănătate spirituală adamantină” [226, p.14;]. În aceste trei soluții N. Steinhardt este convins că toți condamnații din toate timpurile se regăsesc mai ales în perioada arestului, iar dacă se complac în vreo una din ele, atunci continuă pe tot parcursul detenției. Experiența și descrierea acțiunilor morale și imorale în mediul penitenciar de către N. Steinhardt legitimează soluțiile și aplicabilitatea lor.

Consilierul spiritual, cunoscând aceste forme de exprimare a personalității deținuților în penitenciare, își poate consolida și formula metode și mecanisme de consiliere în momentele critice ale perioadei detenției. Cele mai importante metode utilizate în CS specială sunt: metoda observației, metoda convorbirii, metoda biografică și metoda analizei gradului de religiozitate a deținutului. Metoda observației constă în urmărirea intenționată, atentă și sistematică a deținutului problematic, cu scopul de a sesiza reflectarea asupra evenimentelor, normelor, valorilor etc., ce vor permite prin mecanismele de consiliere să descrie contextul și persoanele observate, astfel îmbunătățind starea spirituală și somatică a deținutului. În uzualitatea acestei metode s-au utilizat mecanisme de consiliere personală, individuală prin dialog și mărturisire, stabilindu-se clar și precis scopul propus. Astfel, asistentul spiritual poate elabora un plan riguros de observație, uneori consemnând imediat cele observate, implicându-se cu mecanismele necesare în contracararea manifestărilor negative care îl implică personal pe deținut. Această metodă de consiliere poartă un

caracter flexibil, permițând posibilitatea înnoirii, și chiar furnizând cele mai bogate mecanisme. Prin abordarea acestei metode consilierul nu acționează cu șabloane teoretice prestabilite, ci el este cel care construiește teoriile și aplică mecanismele de rigoare, specifice problemei și categoriilor de deținuți. Unii specialiști resping această metodă de CS afirmând că „e dificil de controlat toate variabilele implicate în fenomenul investigat, fiind epuizantă sub aspectul timpului și a personalului calificat” [26, p.428]. Chiar dacă limitele metodei observației sunt constrânse de factorii interni ai habitatului penitenciar, cum ar fi: limitele juridice ale consilierului spiritual, incultura deținutului, vulnerabilitatea lui etc., totuși ea devine una prioritară în consilierea personală a deținuților cu tentativă de suicid și a minorilor.

O altă metodă de CS uzuală mediului penitenciar este cea a convorbirii, instrumentând-o eficient se poate de obținut anumite date, existența unor probleme, manifestări ale deținutului, fapt ce va crea un tablou mai amplu aflat în obiectivul consilierii. Unii cercetători [74] au definit două tipuri de convorbire: primul – convorbirea liberă și spontană, unde întrebările sunt enunțate în raport cu circumstanțele de rigoare și nu sunt formulate dinainte, aceasta se utilizează în procesul dialogului privat ocazional, în momentele spovedaniei și a consilierii persoanelor identificate în procesul furiei, autoagresiunii, violenței, tentativelor de suicid ș.a., care, va contracara problema confidențialității în mediul penitenciar. Sub acest tip de conversație deseori sunt consiliați și angajații IP. Al doilea tip al modelului convorbirii este cel dirijat sau standardizat, prin care consilierul nu doar că-și formulează întrebările anterior, ci are posibilitatea să-și identifice și locația unde să se desfășoare asistența. Planificarea acestor întâlniri permite consilierului să structureze întrebările raportate la manifestările negative care implică alți deținuți și să formeze grupuri specifice vulnerabilității. De exemplu, pot urmări un film documentar sau artistic prin care se examinează atent problema automutilării în mediul penitenciar, cu aportul întrebărilor bine stabilite se creează un dialog constructiv în contracararea acțiunii. Pentru deținuții ce suferă din motivul pierderii personalității profesionale în urma căreia se formează manifestări negative (ipohondria, neîncrederea, lenea, depresia etc.), CS se desfășoară în aceste grupuri cu întrebări formulate anterior sau se creează cluburi de discuții pe marginea literaturii selectată de asistentul spiritual. Această metoda va contribui la fundamentarea unei relații directe între deținut și consilier, va stimula sinceritatea și încrederea în asistentul spiritual, iar pentru consilier metoda convorbirii permite sondarea directă a vieții spirituale a deținutului, a intențiilor ce stau la baza comportamentului, atitudinilor, opiniilor, sentimentelor, valorilor.

Metoda biografică în CS a deținutului este inevitabilă. Cu aportul ei se dobândesc diverse informații despre trecutul persoanei private de libertate, despre motivele care l-au condiționat la săvârșirea crimei, astfel făcându-se trimiteri la modul de existență actual. Această metodă se

utilizează în particular prin dialog sau spovedanie, urmărindu-se susținerea integrității spirituale și somatice a condamnatului. Metoda biografică este compartimentată în două etape [12]: în prima etapă se culeg date despre istoria vieții condamnatului, iar în etapa următoare se interpretează datele culese, proces destul de dificil, dar foarte important în procesul CS. Această metodă este cea mai frecvent utilizată în penitenciarele din R. Moldova, uneori fiind singura aplicabilă, deoarece majoritatea deținuților practică confesiunea creștin-ortodoxă, iar metoda biografică are evidente similitudini cu practica spovedaniei, astfel că prin acest ritual se efectuează o mărturisire deliberată a propriului trecut, cu accent pe motivele acțiunii criminale, ce implică forța divină în eliberarea emotiv-spirituală a deținutului. În acest proces consilierul spiritual devine „reprezentantul” lui Dumnezeu, iar condamnatul manifestă cele mai sincere relaționări, contracarând riscul de a culege date eronate despre deținut.

Metoda analizei gradului de religiozitate a deținutului, formulată de noi, și bazată pe acțiunile lui concrete, furnizează, din punct de vedere spiritual, foarte multe informații despre însușirile și aptitudinile spirituale ale persoanei private de libertate, despre carențele comportamentale și efectele rezultate din manifestările lui negative. Rezultatul acțiunilor, „desprins” de persoană, devine obiect de investigație spirituală, fapt ce ajută la formularea, adaptarea și practicarea diverselor mecanisme de consiliere. Problemele de bază în CS specială țin de identificarea crizelor și a surselor de crize în diverse perioade ale detenției, astfel că cel mai relevant mecanism devine dialogul sistematic axat pe cultivarea sinelui spiritual prin lectura cărților educativ-morale. Acestea îl vor consolida interior, vor fortifica propriile eforturi în modificarea poziționării în fața valorilor morale, ajungând până la formarea unei consistențe mistice. Contează foarte mult cum consilierul s-a exersat într-o lectură cu inima a realității mediului penitenciar și cât de mult are capacitatea de a percepe și sistematiza evenimentele din jurul său.

În mediul penitenciar, CS definește și elaborează metode de îmbunătățire a calității vieții deținuților, constituie o complexă activitate, ținând cont de cultura, sexul și confesiunea consiliatului. În acest proces contează starea și nivelul cultural, intelectual, artistic, al deținutului, astfel identificându-se încă o problemă majoră – problema diversității sociale, de cultură, de limbă, de intelect etc. Grupurile mediului penitenciar se împart în dependență de statutul social pe care l-a avut persoana în libertate și gravitatea delictului comis. Cele mai oportune metode de CS sunt axate pe creșterea nu doar spirituală a deținutului, ci și pe cea intelectuală, culturală, artistică. La prima întâlnire a consilierului spiritual cu deținuții necesită stabilirea minimelor strategii de cunoaștere și abordare a problemelor la nivelul lor precum și manifestărilor negative la nivel personal, dar și la cel colegial. Un element -cheie în acest sens îl constituie realizarea consilierii

prin terapia neurolingvistică, oferindu-i deținutului posibilități de lectură a cărților. Pe lângă întreținerea spirituală din procesul lecturării, deținutul se va îmbunătăți cultural și intelectual, susținându-l la depășirea crizelor psihologice din perioada detenției, astfel creându-se comoditatea psihologică adaptată mediului [259, p.215-224].

În realizarea CS eficiente se ține cont nu doar de perioada detenției, dar și de categoriile de deținuți. Penitenciarul este o instituție care nu-și selectează beneficiarii. În R. Moldova, în perioada anului 2016, au ispășit pedeapsa în IP 4890 bărbați, 635 femei și 18 minori [207], iar în anul 2017: 5384 bărbați, 623 femei și 12 minori [81; 207]. După aceste criterii sunt împărțite și IP din R. Moldova: Instituții Penitenciare pentru minori [60, art.72, alin. 5-6], excepție făcând Penitenciarul-Spital nr. 16 Pruncu și izolatoarele din Comisariatele de Poliție (Anexa 7). În R. Moldova activează 17 penitenciare; dintre care 14 pentru bărbați (Penitenciarele nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 17, 18 [126; 227]), Penitenciarul pentru femei nr. 7 Rusca „este un penitenciar pentru detenția femeilor, care corespunde penitenciarului de tip închis. Suplimentar în acesta funcționează un sector de tip semiînchis pentru deținerea condamnatelor majore de sex feminin și un sector de tip deschis pentru deținerea condamnatelor minore de sex feminin” [189], Penitenciarul-Spital nr. 16 de la Pruncu, unde se tratează toți condamnați, și un penitenciar pentru minori - Penitenciarul nr. 10 Goian [190].

În toate țările UE și SUA, regulamentele de funcționare a IP separă deținuții pe vârste și sex, pentru a evita ciocnirile de mentalitate și cele sexuale. Din punct de vedere penal, deținuții sunt repartizați și după infracțiunea comisă (gravă și deosebit de gravă), astfel că IP sunt adaptate unor procese de siguranță conform categoriilor de condamnați. Consilierul spiritual, adaptându-se la aceste condiții, își selectează mecanismele de aplicare, ținând cont de contingentul condamnaților instituției, sexul și vârsta, axându-se pe metodele menționate anterior. CS comune sau generale, în grup sau particulare, se organizează în sala festivă a penitenciarului, în birouri special amenajate sau în paraclise și biserici, unde au loc dialoguri interactive, discuții pe marginea filmelor, conferințelor, cărților, predici sau servicii religioase. Pe lângă mecanismele generale de consiliere, necesită o abordare specifică CS speciale, adaptate la problemele anumitor categorii de condamnați. De exemplu, unul din factorii caracteristici vulnerabilității femeilor deținute este predispoziția sporită dezvoltării unor tulburări mintale pe parcursul detenției. Problemele de sănătate mintală apar „în perioada de carantină sau imediat după aceasta și au ca origine abuzurile fizice, psihice, sexuale etc., suferite de către femei în trecut, precum și șocul separării de copii și de cei dragi” [95, p.158]. Stările depresive sau anxioase sunt mai frecvente în mediul penitenciar feminin decât în cel masculin. Cugetarea femeii la forma și prerogativele vieții este abordată altfel în mediul penitenciar decât în libertate. Din punctul lor de vedere, femeia, ca dătătoare de viață,

nu poate fi privată de libertate. Tocmai din acest motiv în unele țări femeile însărcinate sunt scutite de privațiunea de libertate (exemplu Federația Rusă), principiu abordat în CPRM până în anul 2004, iar modificările ulterioare acordă mamei dreptul să stea cu copilul nou-născut în penitenciar până când acesta atinge vârsta de trei ani. Revolta feminismului delicvent s-a manifestat printr-o puternică explozie a întreruperilor de sarcină în momentul detenției. Probleme de bioetică stringente ce cad pe aportul CS este anihilarea unor vicii din penitenciarele pentru femei, și anume: avorturile, alcoolismul, fumatul, orientările spre lesbianism, violența verbală și cea fizică etc.

Femeia deținută, avortând, participă la procesul integru de omucidere, astfel agravându-și singurătatea, ea recurge în sistemul penitenciar la tot felul de unelte care finalizează cu avortul criminal. Frica de a fi sesizată sarcina de colegele celulei și gardieni va recurge la identificarea metodelor criminale de întrerupere a sarcinii în mediul de detenție. La moment nu se cunoaște câte femei cer să li se întrerupă sarcina în perioada satisfacerii pedepsei, nu sunt statistici oficiale, și totuși majoritatea dintre ele recurg la diverse metode subversive de avortare criminală.

În urma cercetărilor realizate, s-a constatat că femeile deținute care au avortat au o tendință sporită spre sinucidere decât cele care nu au avortat [88, p.135-136; 106]. Suferința singurătății și feminitatea privată de libertate nasc traume emotive, iar emanciparea și dominarea feminină în mediul penitenciar produc fisuri comportamentale. Sensibilitatea emotivă feminină se evidențiază și în mediul penitenciar. Lupta pentru eliberare sau pentru dominație dezvoltă în femeia-deținut o formă ascunsă de agresiune. Aceste forme sunt evidențiate prin unele deprinderi vicioase, ca: fumatul, înjurăturile, violența verbală, lesbianismul etc. Un mecanism experimentat în CS a acestor categorii de condamnate ce garantează rezultate pozitive este păstrarea secretului consiliat și apoi oferirea noilor pârghii de schimbare. Respectarea principiului bioetic al confidențialității valorifică efortul consilierului spiritual, întrucât feminismul privat de libertate suferă de neîncredere colegială, astfel că prin metoda comunicării, mai ales prin mărturisirea vieții condamnatei și compătimirea ei ca ființă feminină, contribuie la restabilirea încrederii în asistentul spiritual. Această consiliere se desfășoară în particular, iar datele oferite prin anamneza spirituală devin strict confidențiale pentru consilier. În mediul privat feminin asistentul spiritual deseori este testat anume în respectarea secretului oferit de condamnat, depășind această etapă consilierul va reuși cu succes implementarea și altor mecanisme de AS, de exemplu; formarea cluburilor de interese profesional-didactice, vizionarea filmelor documentare și artistice, discutarea cărților educativ-morale, dialogurile pe diverse subiecte ce vor contracara crizele comportamentale și altele.

O problemă acută în mediul penitenciar feminin este înclinarea spre lesbianism, fapt care necesită o mai amplă tratare bioetică. Unele din deținute, explorând opinia biomedicală privind necesitatea relațiilor sexuale pentru menținerea sănătății somatice și psihice, recurg la actul

lesbian. În mediul penitenciar nu se poate afirma despre lesbianism drept un stil de viață, ci despre unele grupuri alternative, care se satisfac sexual periodic [218, p.335]. În mediul penitenciar feminin, unde lipsesc bărbații, iar energia sexuală necesită să fie realizată, neavând o persoană de sex opus, ea se realizează pe persoane de același sex. În atare condiții consilierul spiritual poate aborda în discuții de grup sensul vieții calitative și consecința non-valorilor, precum și impactul lor biomedical. Tratarea prezentului subiect în consilierea spiritual-medicală, axat pe principiile moralității și integrității, va rezulta că omul necesită să fie o persoană proporționată, iar sexualitatea este preponderent biologică, ea ține de o vârstă anumită, de orientare ce se dezvoltă artificial sau într-un anumit mediu. Conștientizând că pentru unele femei acest mecanism este temporar, prin consiliere se evită factorii ce stimulează această orientare sexuală drept una permanentă. Orientarea respectivă produce o schimbare de personalitate, finalizată prin mari deficiențe în lăsarea urmașilor după expirarea termenului de detenție, în atitudinea față de bărbați, neîncrederea și repulsia față de sexul opus etc. CS în comun acord cu alți specialiști va contribui la contracararea formării unor focare sau deprinderi dezvoltate pe tendințe, unde prevalează o antipatie asupra persoanelor de sex opus sau a copiilor.

Caracteristic tuturor penitenciarelor este dezvoltarea la deținuți a unor forme ascunse de violență verbală și fizică, până la formarea unei conduite deviate, urmată de utilizarea jargoanelor umilitoare, iar post-detenție realizată prin consumul excesiv de droguri și alcool. Violența verbală și fizică atentează la unul din principalele principii de bioetică: al securității persoanei, obiectiv asumat absolut de IP. Rezolvarea acestor curențe comportamentale constituie oportunitatea consilierului spiritual, care va justifica argumentat deținuților consecințele comportamentului nociv pentru sănătate și efectul pozitiv al factorilor ce contribuie la menținerea calității vieții, raportată la libertate-viață. Violența, fumatul, deviații sexuale și alte tipuri de conduită deviantă formează stări persistente de conflict în mediul penitenciar până la tulburări psihiatrice. În penitenciarele feminine stările de conflict pe grupe sunt mai des întâlnite decât în penitenciarele masculine, justificată prin schimbarea bruscă a axei de valori morale abordate în conduita feminină. Pentru toate tipurile de comportament deviant, consilierul spiritual, în comun acord cu cei social, medical și psihologic, abordează subiectele bioetice ce contribuie la respectarea și menținerea integrității vieții, indiferent de situații.

Formele de consiliere a deținutelelor femei, comparativ cu cele ale deținuților bărbați, nu corespund, chiar dacă femeile reprezintă circa 5-7% din populația carcerală [95, p.155]. Principalele cauze ale infracțiunilor feminine sunt legate de viața anterioară, de victimizarea anterioară, femeile suferind niveluri ridicate de abuz atât în copilărie, cât și după, rezultă din

analiza diverselor surse. În acest context derivă că formele și mecanismele de CS a femeilor deținute impune urmărirea unor obiective ce ar valorifica social și cultural ființa feminină.

În urmă cercetărilor întreprinse s-a constatat că femeile sunt dispuse să accepte mai ușor mecanismele consilierului spiritual, dar și sunt expuse mai ușor la simularea deprinderilor morale propuse de asistent. Relația paternalistă dintre asistent și deținutele femei este cea mai oportună în aceste cazuri, remarcată de condiția în care consilierul spiritual este și el de genul feminin [97, p.52-53]. Respectarea principiilor de bioetică a intimității, a fidelității și a responsabilității în procesul CS generale mediului feminin va diminua stigmatele vulnerabile perioadei detenției.

În afară de femeile deținute mature, reprezentative grupului de condamnați vulnerabili, probleme considerabile de CS se ridică și în cazul deținuților minori, specifici aceleiași categorii vulnerabile [69, p.100-102]. Conform studiilor realizate de sociologi și diverși specialiști, s-a remarcat drept o reală sursă a delicvenței juvenile o constituie disfuncționalitățile din sânul familiei, la copii se formează o prezență vie a mentalității infracționale, de la cea mai fragedă vârstă, iar pe viitor se va realiza, în cele mai dese cazuri, în crimă organizată [125, p.118]. Deținuții minori necesită o atenție sporită în formarea calităților morale, pregătirea pentru viață, și mai ales relevanța sensului vieții și al integrității spirituale. În toate sistemele de detenție a țărilor UE minorii constituie 5-10% din totalul deținuților [95, p.159], iar în R. Moldova numărul lor este într-o ușoară creștere (Tabelul A4.4). Indiferent de crimele săvârșite, minorii delicvenți cu dificultate acceptă regulile și condițiile vieții private de libertate cauzate de gradul scăzut de dezvoltare fizică, emoțională și spirituală. În acest context, responsabilitatea consilierului spiritual se axează pe principiile diminuării factorilor negativi progresivi ce contribuie inadaptarea minorului la mediul de detenție, astfel omițându-se replicile violente și distructive care-i pun în pericol viața și integritatea fizică. Drept expresie antipatică mediului penitenciar, inclusiv inadaptarea la normele penale ale instituției, delicvenții juvenili simulează diverse boli, ajungând până la automutilare și chiar suicid, toate acestea fiind doar mecanisme de șantaj.

Pentru această categorie vulnerabilă mediului penitenciar se necesită o CS specifică, fapt obligat și de Consiliul Europei, reglementat prin Regulile Națiunilor Unite privind Protecția Minorilor Privați de Libertate. În atare cazuri, cea mai reușită relație consilier-deținut ar fi cea antipaternalistă, consilierul spiritual creându-și pârgii metodologice de asistență axate pe unele principii: principiul moral al nondăunării, al binefacerii, principiul echității. Tipul de relație paternalist se justifică din câteva puncte de vedere: în primul rând, minorul este slab pregătit de viața de sine stătătoare, în al doilea rând, relația cu familia este întreruptă și din motivul provenirii lui dintr-un mediu social-vulnerabil, și, în ultimul rând, în cele mai dese cazuri familia îl abandonează, el rămânând singur în fața noilor provocări din mediul penitenciar. În această situație

de criză este firească oportunitatea consilierului spiritual de a proteja minorul, oferindu-i consolare și încredere, reconciliindu-l spre o viață mai bună. În acest context, consilierul spiritual în comun acord cu asistenții juridici, sociali, cu pedagogii și profesorii elaborează proiecte de menținere a sănătății somatice și psihice a minorului. Consilierul e obligat să descopere aptitudinile minorului și să le exploreze în formarea lui ca personalitate, cu ajutorul cărora va depăși problemele unei conduite deviante. În aceste situații, CS o poate realiza pedagogul, deoarece sunt cel mai mult timp împreună cu minorul. În cele mai dese cazuri, pedagogul dezonorează principiul confidențialității, astfel crescând tendința de neîncredere, iar CS nu are rezultatul scontat. Un moment deosebit în CS juvenilă este formarea deprinderilor morale în relațiile cu cei maturi (gardieni, pedagogi, medici etc.), în relație cu ei înșiși, dar mai ales în organizarea timpului liber pentru întreținerea și creșterea spirituală, culturală și intelectuală. Fără o colaborare armonioasă între modurile de aplicare a tratamentelor de recuperare spiritual-somatice șansele reușitei spirituale în acest mediu sunt foarte mici.

Consilierul spiritual va propulsa tânărului delicvent idei prin anumite metode sau tactici spirituale de a depăși aceste crize, arătându-i în anumite circumstanțe și calea religioasă drept o modalitate eficientă de a rezista tendinței de a face rău, drept formă de exersare a deținutului minor întru bunătate, ca metodă de creștere a calității vieții umane și metodă ideală de a depăși criza din viața sa în care a derapat cu acordul propriei sale voințe. De remarcat că recomandarea căii religioase se face subtil, la momentul oportun, individual. Religia dispune de un set de valori spiritual-morale fundamentale, și anume: dragostea, nădejdea și credința, ce constituie coloana vertebrală a vieții spirituale a societății, considerată cea mai stabilă, cea mai de durată și cea mai solidă, reprezentând drept sursă de inspirație existențială pentru o mare perioadă de timp. Religia, constituind o parte componentă a culturii, merită valorificată în mediul penitenciar drept soluție de rectificare a vieții deținuților. În acest aspect contează categoria religioasă a deținutului, sau confesiunea împărtășită de el. Pentru depășirea situațiilor dificile, deținutul delicvent are nevoie de repere stabile pe parcursul detenției, care-i va facilita stările de sănătate somatică, spirituală, psihologică și le va întreține depășind crizele vieții post-detenției.

Totuși, problema delicvenței juvenile rămâne nerezolvată nu doar în țările ex-sovietice, ci și în cele europene [32]. Factorii primordialii care stimulează delicvența juvenilă sunt: atitudinea falsă a familiei față de viață, participarea precoce a copilului la violențele domestice, formarea grupărilor nocive din cartier, ce au consecință negativă, de durată, asupra gândirii și formării tânărului. Gravitatea CS a deținuților juvenili se manifestă pe o abordare specială, constituind promovarea unui habitat privat de libertate decent, axat pe valorile interumane ce promovează mecanismele de susținere a calității vieții. Toate situațiile de marginalizare, „de la viața de familie

la cea privată de libertate, de la grupul social la cel privat, de la libertatea însăși la cea condiționată etc., asumă un semnificat diferit, dacă se evaluează după parametrii empirici” [67, p.75]. În urma cercetărilor aplicate s-a constatat că majoritatea acestor minori vor mai reveni pe culoarele penitenciarelor sau, mai grav, vor deveni persoane cu deficiențe mintale în urma consumului excesiv de alcool și droguri.

Categoria deținuților cu deficiențe mintale solicită o CS aparte. Incidența mare a tulburărilor mintale în IP crește responsabilitatea CS. În acest aspect apar două mari probleme, care necesită soluționare nu doar de consilierul spiritual, ci și de personalul medical și de specialiști în dreptul penal. Problema dificilă o constituie faptul că deseori deținutul simulează și medicii îi atribuie o patologie psihiatrică. Simulările se întâmplă mai ales în perioada arestului. În alte cazuri, dacă crima nu este gravă, deținutului i se recomandă tratament psihiatric ambulatoriu sau în spitalele civile și este scutit de privarea libertății, în cazurile crimelor grave, condamnatul își ispășește pedeapsa în IP, continuându-și tratamentul psihiatric. O altă problemă care apare la această categorie de deținuți este raportată la psihiatrul IP, acesta atribuindu-i deținutului cu diagnostic psihiatric simularea bolii, excluzându-l de la tratament. În acest caz boala depășește limitele normalului, iar în urma diagnosticării corecte condamnatul, ne mai dorind să participe la tratament, este izolat de ceilalți bolnavi și starea de sănătate devine tot mai precară. În ambele cazuri implicarea CS poate interveni în soluționarea situațiilor. În astfel de circumstanțe consilierea deținutului se întreprinde în comun cu mai mulți specialiști, fapt recomandat de CPT [75, p.28]. Cei care simulează vor fi deconspirați, iar deținuții cu deficiențe mintale vor urma tratamentul cuvenit, punând accentul pe schimbarea tiparelor comportamentale din obișnuite în dezobișnuite, încât prioritar să fie valoarea vieții somatice și spirituale în mediul penitenciar.

Consilierea spirituală în mediul penitenciar a deținuților schizofrenici constituie cea mai dificilă problemă, deoarece simptomele bolii (suspectarea că cineva mereu îl urmărește, că toți îi doresc răul, aud voci străine, vedenii etc.) condamnatul și le atribuie drept consecința unei înalte trăiri spirituale în dorința de a se evidenția de alți colegi de celulă. În astfel de instituții activează „personal calificat corespunzător în domeniul medical, care poate să dezvolte relații pozitive cu pacienții prin intrarea în contact direct cu aceștia” [137, p.32], recomandând acestor categorii de deținuți să fie supuși unui examen medical riguros, să se excludă bolile organice (tumoare pe creier, tulburare de percepție datorită unei disfuncții chimice a organismului etc.) sau „perioada de insomnie cauzată de stările stresante în perioada detenției ce a adus la o încordare psihologică, la perioade nocive spirituale și somatice” [129, p.408].

Cert e că la această categorie de deținuți necesită utilizarea metodelor sistematice de CS, desfășurându-se în comun acord cu alți specialiști, activități și programe de reconciliere. Relația

paternalistă între deţinutul cu deficienţe mintale şi consilierul spiritual impune adaptarea procesului de CS la pacienţii privaţi de libertate care simulează unele diagnoze psihiatrice, evitându-se şantajarea IP sau a familiei, în scopul de a obţine beneficiul protecţiei oferite deţinuţilor vulnerabili. În această situaţie e oportun de a susţine deţinutul simulator să depăşească problemele uzuale din mediul penitenciar, oferindu-i posibilitatea de recunoaştere a simulării şi complianţă la tratament, dar păstrându-se confidenţialitatea condamnatului, evitându-se discreditarea consilierului spiritual în faţa colegilor şi a instituţiei. Pentru deţinutii cu dizabilităţi mintale CS este cea mai bună metodă de tratament terapeutic pe lângă cel medicamentos.

Metoda convorbirii aduce rezultate eficiente ce ţine şi de menţinerea sănătăţii somatice. În majoritatea cazurilor, deţinutii bolnavi mintal sunt supravegheaţi insistent, astfel prevenind suicidele şi automutilările. Toţi deţinutii identificaţi ca prezentând un risc uşor de suicid necesită să beneficieze de consiliere, sprijin şi relaţii corespunzătoare. Deviaţiile intelectuale şi dorinţa de afirmare duce ca în penitenciare să se recurgă la cele mai tragice forme de manifestare a bolnavilor mintali. Metoda dialogului sincer, amical, precum şi mărturisirea gândurilor, a moravurilor vor proteja condamnatul depăşind momentele de criză. Ambele categorii de deţinuţi sunt izolaţi de restul condamnaţilor pentru a nu perturba liniştea IP.

Tot izolaţi de restul condamnaţilor sunt şi cetăţenii străini care-şi ispăşesc pedeapsa în IP până la extradare sau până la eliberare, catalogându-se şi ei în grupurile deţinuţilor vulnerabili. În urma experienţei de CS în mediul penitenciar, s-a constatat că această categorie de deţinuţi rar solicită AS. În desfăşurarea unei consilieri eficiente se ţine cont de limba, cultura, confesiunea şi statutul condamnatului. S-a constatat că cele mai reuşite consilieri sunt fără traducător, evitându-se barierele între consiliat şi consilier, când nu există suspiciune de violare a confidenţialităţii. În această conjunctură CS se axează pe problema vieţii, a suferinţei, a morţii, ţinând cont de doctrina şi poziţia lui culturală. În urma experienţei realizate, s-a remarcat că pentru un consilier spiritual ce s-a declarat creştin este imposibil de consiliat deţinutii străini de confesiune musulmană. În asemenea cazuri, dacă nu este acceptat asistentul spiritual al IP, necesită identificarea unui consilier spiritual de aceeaşi confesiune. Consilierea se va axa pe principiile libertăţii şi autonomiei.

O categorie aparte de deţinuţi cu vulnerabilitate specială o constituie persoanele cu infracţiuni sexuale, acestea fiind considerate fapte social-periculoase prevăzute de legea penală, săvârşite intenţionat, care încalcă în mod abuziv regula morală stabilită în societate în ceea ce priveşte relaţiile sexuale. Juriştii specializaţi în dreptul penal menţionează că „legea penală nu îndeplineşte funcţia de regulator pozitiv al relaţiilor sexuale, ci stabileşte interdicţia de a săvârşi fapte care vin în contradicţie flagrantă cu principiile eticii sexuale şi ale regulilor fireşti de

conviețuire, încetățenite în societatea noastră” [37, p.174]. Cu aportul acestui postulat s-a punctat în CP al RM o categorie de infracțiuni care atentează asupra libertății și inviolabilității sexuale a persoanei, definindu-le în următoarea poziție: violul. Acțiuni violente cu caracter sexual (art. 171 și 172); Hărțuirea sexuală (art. 173) și Raporturi sexuale cu o persoană care n-a atins vârsta de 16 ani (art. 174 și 175) [60, art. 171-175].

Gravitatea delictului sexual o stabilește judecătorul în baza probelor aduse. Părerile specialiștilor privind factorii declanșatori ai infracțiunilor sexuale sunt împărțite. Juristul canadian K. Blanchette menționa că infracționalitatea sexuală apare atunci când bărbatului i se atribuie caracterul dominant în familie, fapt ce uneori se extinde și în afara acesteia [19]. Acest factor se raportează la o perioadă istorică anume și la tipul de infracțiuni sexuale, cum ar fi incestul. Un alt factor este cel propus de M. Cooper, specificând că o parte dintre delicvenții sexuali comit asemenea infracțiuni din cauza unui deficit psihiatric, sau a unor condiții organice specifice [73]. După anii 1970, această viziune devine dominantă în gândirea jurisprudenței, întrucât infractorii sexuali erau considerați ființe anormale, monștri, perversi etc., justificată din perspectiva disfuncționalității familiale. O serie de studii au demonstrat faptul că există o relație „între abuzul copilului și transformarea acestuia la maturitate din victimă în abuzator” [95, p.167], totuși, această teorie nu explică de ce nu toți copiii abuzați comit atrocități sexuale când devin maturi? În urma studiilor efectuate, s-a constatat că majoritatea deținuților cu antecedente sexuale, anterior au consumat erotică și pornografie, care i-au provocat disfuncții sexuale. În acest context, se impune a evidenția relația între masturbare, fantezii erotice, pornografie și infracțiune. Astfel, se observă o distorsionare în timp a unor paradigme etice ale vieții, criminalii sexuali au percepții greșite despre viață în raport cu alte persoane, toate rezumându-se doar la satisfacerea poftelor sexuale, indiferent de consecințe și împrejurări.

În procesul consilierii spirituale, la aceste categorii de condamnați se ține cont de caracterul complex al infracțiunii: săvârșirea raportului sexual și aplicarea forței fizice sau a amenințării [37, p.177]. Așadar persistă probabilitatea ca deținuții cu asemenea infracțiuni să fie violenți, inculți sau obsedați sexual, de aceea ei nu sunt recomandați consilierului spiritual feminin. Un alt aspect important în procesul consilierii reprezintă poziția infractorului sexual în raport cu ceilalți deținuți. În toate IP din fostele republici sovietice, categoria delicvenților sexuali este considerată vulnerabilă. Majoritatea acestor deținuți solicită de la administrația instituției măsuri speciale de securitate și protecție, mai ales cei condamnați pentru pedofilie și violarea sexuală a persoanelor în etate. În țările UE și SUA nu se evidențiază atât de maniacală tendința celorlalți condamnați de a-i persecuta pe acești delicvenți sexuali.

Din perspectiva respectării principiilor bioeticii, se observă că infractorii sexuali au carențe mari în aptitudinile intelectuale ce țin de înțelegerea sensului vieții, a suferinței și chiar al morții, accentuându-se mai mult satisfacerea poftelor sexuale și menținerea lor. Recomandabil ar fi ca AS la această categorie de deținuți să o desfășoare un consilier cu experiență și autoritate în mediul penitenciar. Observările realizate în mediul penitenciar consideră că referitor la acest subiect sunt următoarele puncte de vedere. În primul rând, condamnații cu infracțiuni sexuale sunt excluși din ierarhia mediului penitenciar, iar pentru un consilier spiritual începător și-ar pierde autoritatea în fața celorlalți condamnați. În al doilea rând, o CS sinceră a delicvenților sexuali chiar de la început trebuie utilizată în formă privată cele trei metode: a observației, convorbirii și analizei gradului de religiozitate, mai ales pentru faptul că ei sunt excluși din ierarhia mediului penitenciar, iar în această relație consilierul spiritual are nevoie de experiență bogată pentru a nu derapa de la normele etice ale consilierii. În al treilea rând, consilierul cu experiență și autoritate în fața condamnaților nu necesită eforturi de credibilitate, de păstrare a confidențialității consiliatului. În al patrulea rând, deținuții cu infracțiuni sexuale sunt anxioși și cooperează doar cu specialiștii experimentați, care pot atinge cele mai sensibile momente ale vieții lor anterioare. Ei trebuie aduși la momentul de a-și asuma obligativitatea față de crima săvârșită, fără acceptarea acestei responsabilități demersul terapeutic prin CS este sortit eșecului.

În urma cercetărilor aplicative s-au conturat trei aspecte ce țin de CS a deținuților cu infracțiuni sexuale. Primul aspect, majoritatea delicvenților sexuali sunt bărbați 95% [95, p.165], iar metodelor de consiliere li se impune o ajustare la această categorie vulnerabilă. Al doilea aspect ar fi obligativitatea consilierului să fie de sex masculin, astfel evitându-se potențialele conflicte sexuale. Ultimul aspect, ar constitui-o identificarea unui spațiu separat în care deținutul să fie în siguranță, păstrându-i-se intimitatea. Consilierea în grup la aceste categorii de condamnați este irealizabilă, întrucât credibilitatea intercolegială nu există. Din alt punct de vedere, remușcările post-crimă se evidențiază în momentul izolării, accentuându-se la condamnații care au comis crima în momentele nelucide, fiind în stare de ebrietate avansată sau consumatori de droguri.

Din categoria deținuților vulnerabili fac parte și cei dependenți de droguri, alcool, jocuri de noroc etc. În mediul penitenciar, chiar din momentul privațiunii de libertate, aceste categorii de deținuți sunt încadrați în diverse proceduri de dezintoxicare, iar readucerea lor în lumea reală cauzează diverse probleme atât de ordin somatic, cât și spiritual [149, p.1542-1546]. Pentru R. Moldova și țările post-socialiste devine dificilă depășirea perioadelor de criză în rândul tinerilor consumatori de droguri, cauzate, pe de o parte, de cultura sovietică, iar pe de altă parte, de „ideologiile ateiste, secularizarea, totalitarismul, ca produse ale culturii europene, ce pun omul contemporan în situația de confruntare cu dezorientarea și lipsa țelului spiritual și cultural” [195,

p.243]. În multe țări au crescut considerabil condamnările pentru încălcarea normelor de interdicție a drogurilor. În țările UE până la 30% dintre condamnați prezintă un istoric de consum de droguri exercitat prin injectare, majoritatea dintre aceștia îndeplinesc criteriile de diagnosticare a dependenței fizice sau psihice de droguri [137, p.76]. Efectele adverse de asemenea sunt psihice și somatice, cauzate de dependența consumării, iar toxico-dependența culminează cu adaptarea la o conduită deviantă și delicventă până la sinucidere [194, p.121]. Unii din cercetătorii fenomenului toxicomaniei susțin că principala cauză a narcomaniei este afecțiunea „considerată în prezent a fi năzuința omului de a-și lărgi posibilitățile intelectuale și fizice” [80, p.33]. În aceste situații de criză cauzate de regulile habitatului privat de libertate și de dependența drogurilor, condamnatul va fi pasibil de automutilare sau chiar sinucidere, iar întreruperea bruscă a consumului de droguri va perturba starea de sănătate. Catalogarea acestei categorii de condamnați la grupurile vulnerabile se manifestă și de cotarea la nivel inferior pe scara ierarhică a deținuților, confruntându-se cu prejudecățile colegilor și a personalului IP. Conform etiologiei, există diverse forme de tratament axate pe tehnici motivaționale, dar una dintre cele mai reușite, paralel cu medicația, o constituie CS [192, p.228-235], adaptată mediului penitenciar, axată pe îmbunătățirea moral-biomedicală a tulburărilor comportamentale umane. Din acest punct de vedere, asistentul se angajează în consilierea acestei categorii de condamnați evitând promisiunile și compromisurile, chiar dacă este supus unui șantaj. Asistentul abandonează procedura consilierii și o reia după dezintoxicarea medicamentoasă.

De această problemă medico-socială este legat și grupul deținuților infectați cu virusul HIV-SIDA sau cu bacilul Koch (TBC). Studiile în domeniul medical constată că în țările cu venituri mici cresc indicii epidemiei duble: HIV-SIDA și TBC [137, p.65]. Toxicomanii fac parte din categoria persoanelor cu risc major de infectare. Faptul că un procent mare de condamnați au comis delictе fiind sub influența drogurilor sau a stării de ebrietate, ne face să concluzionăm că densitatea infecțiilor HIV în penitenciare este mai mare ca cel din libertate. Dacă în societate pacienții infectați cu HIV-SIDA sau TBC sunt stigmatizați, desconsiderați, atunci în mediul de penitenciar aceste persoane nu se deosebesc cu nimic de ceilalți. Probabilitatea ca și în continuare IP să fie focare de infecție este determinată de câteva cauze. În primul rând, problema habitatului în comun repartizat strict pe sexe va crește numărul celor infectați, mai ales în perioada arestului. Din cercetările realizate s-a constatat că majoritatea din condamnați inhalează microbul TBC în perioada arestului, deoarece izolatoarele sunt supra aglomerate atât cu deținuți, cât și cu arestați. În acest spațiu de cercetare se conturează câteva probleme bioetice: confidențialitatea deținuților infectați HIV-SIDA, libertatea condamnaților sănătoși de a-și selecta un spațiu sănătos, responsabilitatea angajaților medicali, care târziu atestă prezența bacilului TBC la noii deținuți etc.

Confidențialitatea bolnavilor necesită respectată în câteva condiții: deținuții infectați să fie izolați de cei sănătoși și să fie supuși tratamentului, iar divulgarea confidențialității se va face doar personalului care supraveghează acești condamnați ori celorlalte persoane care vin în contact direct, obligatoriu și pentru condamnații infectați cu TBC. Pentru ambele grupuri de bolnavi, consilierul spiritual poate desfășura activități și asistență în comun, respectând formele de protecție. Un subiect abordat în CS este cel de transmitere a dublei epidemii, astfel putem axa discuția pe activitățile imorale tradiționale penitenciarelor și consecințele lor în aspect somatic. Acte de desfrânare și de răzbunare prin acțiuni conștiente de a infecta pe deținuții sănătoși sau angajații IP pot fi diminuate sau chiar contracarate prin dialoguri spirituale sistematice, aducându-se la cunoștința deținutului consecința penală și spirituală a acestor acțiuni [220, p.18].

O altă problemă pentru această categorie de deținuți ar fi limitarea fondurilor financiare ale statului pentru acoperirea cheltuielilor de tratament, iar costul îngrijirii unui bolnav de SIDA în SUA atinge suma de la 20-30 000 de dolari pentru o persoană [220, p.42]. Statul nu poate acoperi aceste cheltuieli pentru persoanele în libertate, iar la cele private doar cu mici subvenții, sau cu ajutorul rudelor și a ONG-urilor, astfel, această stare de lucruri constituie un act de eutanasiere pasivă. Consilierul spiritual trebuie să manifeste în acest caz compasiune și caritate pentru fiecare consiliat, ținându-se cont de progresul bolii. O formă a eutanasiei pasive se întâmplă și cu deținuții terminali, ei fiind izolați de rude, izolați de ceilalți colegi, iar susținerea maximă în procesul agoniei o poate asigura doar consilierul spiritual, micșorându-i suferința. O bună parte dintre aceștia neacceptând sfârșitul nici măcar imprevizibil, impune consilierul spiritual să anticipeze aceste forme de boicotare a stării de sănătate, consiliindu-l anterior, abordând cele mai sensibile subiecte: viață și moarte, sănătate și boală, având ca obiectiv transformarea suferinței în virtute. Atât consilierul spiritual, cât și întregul aparat administrativ al penitenciarului, în aceste situații de criză, sunt obligați să evite cazurile de suicid.

În majoritatea perioadelor istorice problema infectării cu TBC nu doar a deținuților, ci și a angajaților a fost unul din principalele proiecte terapeutice de profilaxie. Azi, în R. Moldova condamnații infectați cu virusul HIV sau cu TBC se tratează la spitalul-penitenciar nr. 16, Pruncu, iar cei care refuză tratamentul sau nu colaborează sincer la tratament sunt izolați la penitenciarul nr. 17, Rezina. Mediul penitenciar înglobează în sine multe posibilități de formare a focarelor de infecții, inclusiv și de transmitere a lor. Pe lângă formele de transmitere a virusului HIV amintit mai sus, cazuri nerezolvate în mediul penitenciar prezintă și transmiterea pe calea raporturilor sexuale și relațiile homosexuale, dintre acestea predominantă fiind.

Cel mai complex și dificil subiect axat pe raportul dintre libertate și viață îl constituie CS a condamnaților pe viață. La celelalte categorii de deținuți preocupările interioare principale sunt

legate de expirarea termenului de detenție, gândul la libertate etc., pe când la condamnații pe viață axa de valori a existenței se modifică, formându-și principii personale de habitat în alt statut de deținut. Sensul vieții și al morții, sensul suferinței și al bucuriei este perceput diferit, raportate fiind la relația lor cu administrația IP și angajații ei, precum și de relația cu familia sau societatea. Oportunitatea primordială în CS a acestor deținuți ține de formarea abilităților culturale și intelectuale în timpul liber, care vor susține integritatea vieții. Cele mai dificile momente cu această categorie de deținuți persistă în prima etapă, după pronunțarea deciziei irevocabile, obligând condamnatul ca să se adapteze la noul lui statut și izolarea lui într-un penitenciar de tip închis. În atare situație apar diverse frământări interioare ce stimulează suferința, de exemplu; ruperea definitivă cu libertatea și, cel mai grav, strangularea definitivă a relațiilor cu familia și societatea. În aceste condiții, consilierul spiritual este cea mai importantă figură din sistemul penitenciar, abordând relația antipaternalistă, cea a binefacerii, respectului față de persoană și a responsabilității poate susține integritatea deținutului, dobândind autoritate și încredere.

Problema legată de îngrijirea spirituală a bolnavilor terminali din IP este una de observație europeană, astfel că multe din proiectele medicale în mediul penitenciar sunt redirecționate spre această categorie de condamnați. Anihilarea suferințelor, cauzate de lipsa rudelor în această perioadă, sunt cele mai importante obiective în această consiliere, privite prin prisma credinței, „asistându-l pe omul bolnav cu gândul la Dumnezeu, spiritualitatea se îmbogățește, se înobilează, pentru că în acele momente reușești să-ți limpezești filosofia vieții și să-ți fortifici credința” [43, p.115]. CS a deținuților bolnavi terminali va ușura cu mult efortul medical, R. Moldova rămânând și în continuare restantă la procesul de îngrijire spiritual-paliativă. Mediul penitenciar devine unul deosebit cu diverse dificultăți în acest aspect, astfel „condițiile autohtone de AS în acest proces sunt pe departe de a fi racordate la standardele mondiale, iar poziționarea corectă a problemei în raport cu starea de fapt a lucrurilor va îmbunătăți calitatea vieții deținutului bolnav terminal” [176, p.36].

Un alt subiect de bioetică ancorat în procesul de susținere a calității vieții ține de sexualitatea netradițională și deviațiile sexuale în mediul penitenciar. Studiile internaționale realizate în penitenciare demonstrează faptul că în toată lumea există relații sexuale între persoane de același sex, acestea pot fi consensuale sau constrânse [137, p.62]. Mediul penitenciar reprezintă locul de întâlnire a celor mai dificile caractere și conduite, un univers în care fenomenul homosexual întâlnește condiții prielnice pentru apariție și dezvoltare. Factorii care au dus la dezvoltarea homosexualității în penitenciare sunt:

- Întreruperea forțată a relațiilor sexuale a condamnatului precum și sentimentul de părăsire și distrugere a familiei. Întreruperea de lungă durată a contactelor familiale și imposibilitatea de a-

și continua relația heterosexuală, să-și degajeze energia sexuală. Dacă viața condamnatului este cu o devianță sexuală, atunci asistentul spiritual va susține moral deținutul oferindu-i informația necesară, conștientizând importanța abstenenței și consecința faptei imorale asupra lui și a familiei, mai ales post-detenenței, totodată, cu acordul lui, anunță lucrătorul medical.

- Spațiul de detenție redus și deținerea în comun. Această tendință a dezvoltării homosexuale constituie o problemă de organizare a IP. În atare condiții consilierul spiritual susține condamnatul în utilizarea corectă a timpului liber în perioada detenției, indiferent de împrejurări.

- Persoana slab dezvoltată și nevoia de protecție [251, p.28]. Deținuții condamnați pe delict sexual sunt expuși pericolului de a practica, involuntar, relații homosexuale. În acest context CS generală se face în grup, explicându-le deținuților despre efectele negative atât al practicării, cât și hărțuirii sexuale. Unii din condamnați merg benevol la aceste relații, pentru protecție în mediul penitenciar, alții recurg determinați factologic de violență și dorința de răzbunare pe soție/soț, familie, societate etc.

Pe lângă normele religioase ce caracterizează homosexualitatea drept o mare carență comportamentală, atribuită noțiunii de „mare păcat”, medicina curativă, axată pe imperativele bioeticii, își exprimă atitudinea defavorabilă față de aceste deviații sexuale. Din perspectiva bioeticii, homosexualitatea în mediul penitenciar ridică câteva probleme stringente: în primul rând, homosexualitatea devine factorul principal de infectare cu virusul HIV/SIDA, astfel „homosexualitatea reprezintă în SUA principala cale de transmitere a bolii (73% din cazuri)” [42, p.16]. Cercetările bioetice din acest domeniu concluzionează că „există o diferență în comportamentul și atitudinea față de pacienții HIV în dependență de modul în care aceștia s-au infectat. O apreciere deosebit de negativă a medicilor face referire la pacienții homosexuali și narcomani” [242, p.143]. În al doilea rând, relațiile homosexuale sunt lipsite de urmași, astfel că „actul homosexual este prin definiție ne-procreativ în intenție, și de aceea este imoral” [8, p.452], în acest context există riscul să se dezvolte o altă problemă la această categorie de condamnați, și anume, repulsia față de copii, față de familie și față de sexul opus. Acești factori condiționează starea psihospirituală a deținuților heterosexuali, ei nefiind protejați în mediul penitenciar. În atare situații consilierului spiritual îi este dificil expunerea promptă, fiindcă majoritatea factorilor care indirect dezvoltă homosexualitatea în mediul penitenciar țin de organizarea instituției.

Politicile naționale de prevenire a violenței sexuale trebuie să se racordeze la cele europene și americane, astfel evitându-se supraaglomerarea instituției, asigurarea unui număr suficient de gardieni și supraveghetori, netolerarea ierarhiilor informale în rândul deținuților și îmbunătățirea instituțională, care ar permite protejarea deținuților vulnerabili împotriva violenței sexuale. O altă soluție ar fi desfășurarea proiectelor în comun acord cu ceilalți specialiști, iar consilierul spiritual

să-și aducă aportul în valorificarea vieții, sănătății, chiar și a morții în conștiința deținutului. Există diverse mecanisme de terapie spirituală care finalizează cu succes obiectivul consilierii, astfel ajutându-l pe condamnat să-și modifice preferințele sexuale de la homosexualitate la heterosexualitate. O altă problemă de bioetică, ce planează în jurul acestui fenomen, poate fi considerată compromiterea demnității și onoarei deținutului vulnerabil, victima unei violențe sexuale. În aceste situații de criză se dezvoltă diverse fenomene de stigmatizare din partea colegilor, iar victima riscă să fie supusă tentativelor de suicid.

O categorie specială în mediul penitenciar o constituie grupul de condamnați cu tentativă de suicid, problemă nerezolvată în sistemul penitenciar mondial. Acest subiect de bioetică este cercetat de majoritatea domeniilor socioumaniste, propunând diverse mecanisme de soluționare, totuși, cazuistica lui a rămas nerezolvată, fiindcă sinuciderile sunt în creștere. Pornind de la premisa că „sinuciderea este acțiunea prin care omul își ia singur viața” [90, p.1814], atunci toată acțiunea este benevolă și atribuită voinței individuale. Chiar dacă jurisprudența completează noțiunea suicidului definită drept o „automutilare mortală, care implică absența unui conflict” [93, p.213], totuși, cauza rămâne raportată direct la acțiune și la factorii declanșatori. Toate definițiile redau exclusiv consecința faptei în sine, iar bioeticienii o completează menționând că suicidul este „suprimarea intenționată a vieții” [89, p.315], totodată fiind „un păcat împotriva iubirii față de aproapele, căci prin ridicarea vieții proprii, aproapele nostru este lipsit de sprijinul și ajutorul nostru” [259, p.218]. Toate aceste noțiuni conturează imaginația morală și consecința faptei, nu redau cauzele și factorii declanșatori.

Factorii care declanșează tentativele de suicid în mediul penitenciar pot fi considerați următorii: deficiența mintală a deținutului, crizele psihospirituale multiple, vulnerabilitatea accentuată prin diverse acțiuni imorale ale colegilor: violență fizică, verbală, sexuală etc., suprimarea relațiilor cu familia sau cu angajații IP, simularea unor acțiuni de șantaj prin autoagresiune sau automutilare culminate cu decesul etc. Toți acești factori se declanșează în urma lipsei „relației de încredere între deținut și personalul instituției penitenciare” [137, p.39]. CS prin abordarea bioeticii se axează pe restabilirea voinței condamnatului, participarea lui la habitat până în ultima clipă, utilizându-se cele trei teze morale creștine care condamnă vehement actul sinuciderii: în primul rând, sinuciderea este o crimă împotriva omului și a vieții, în acest sens suicidul vine ca o sfidare asupra firescului uman și depășește dreptul personal asupra propriei vieți știrbind demnitatea general-umană. În acest context consilierul spiritual aducând exemple reale ale unor persoane care prin propria voință au depășite perioadele de criză. Sensul vieții umane este mai presus decât problemele și stările dificile în care se află individul, iar acceptarea tentativei se consideră lașitate. În al doilea rând, suicidul este o crimă împotriva familiei și a societății. Chiar

dacă familia a părăsit deținutul, consilierul spiritual este obligat să-i valorifice utilitatea lui în societate, indiferent de delictul săvârșit. Astfel, CS cuprinde diverse și vaste forme, pe o durată de timp nelimitată, ajutându-l pe deținut să revină la starea lui normală, anterioară detenției. Consilierea familiei deținutului cu tentativă de suicid va restabili relația interfamilială, mai ales cu copiii și prietenii, astfel justificându-se uzualitatea lui socială în perioada post-detenție. Ultimul aspect denunță sinuciderea drept o crimă împotriva lui Dumnezeu, este cel mai mare păcat, este „rezultatul inevitabil al uciderii lui Dumnezeu” [161, p.15], gravitatea se accentuează prin renunțarea la toate formele de întoarcere și transformare a firii umane „prin actul său nefericit i se substituie lui Dumnezeu și se crede el stăpânul vieții și al morții” [53, p.44]. Fenomenul sinuciderii mai este considerat o încălcare grosolană a sanctității vieții umane, care, „conform convingerilor bioetice, este inalienabilă, sacră, unică și inviolabilă, atât fizic, cât și spiritual” [243, p.90].

Suicidul în mediul penitenciar, ca și factor declanșator o constituie fuga de viață, fuga de probleme sau predominarea unui șantaj emoțional ori fizic, în majoritatea cazurilor acestea condiționează autorăniirile sau automutilările, „tăierea venelor, răni superficiale, înghițirea unor obiecte care provoacă răni în zona esofagului, tentative de spânzurare sau otrăvire impulsive” [67, p.74], purtând caracterul de șantaj, unele dintre ele devenind fatale. Obiectivitatea CS în identificarea acestor grupuri de deținuți se desfășoară prin diverse mecanisme, de exemplu, prin dialog sau mărturisire, prin depistarea stărilor spirituale decăzute, prin recunoașterea unor simptome psihiatrice etc., iar anihilarea lor se desfășoară în corelație cu alți specialiști ai IP, oferindu-i un nou model de viață, în care predomină calitatea vieții și integritatea somatică și spirituală a persoanei [66, p.83-90]. În cele mai dese cazuri, CS a deținuților cu tentative de suicid se desfășoară prin dialog, în privat, într-un spațiu anume, unde condamnatul se simte liber și în siguranță [124, p.161-167]. Restabilirea morală durează o perioadă mare de timp, iar păstrarea confidențialității este obligatorie, indiferent de delictul săvârșit, cauza tentativei, confesiune etc.

Legate de problema suicidului, apar alte subiecte de bioetică, care atentează la principiul integrității somatice și celei psihice a condamnatului, acestea fiind definite ca autoagresiunea și automutilarea. Ele sunt strâns legate de fenomenul suicidului în mediul penitenciar. La general, factorii de risc care determină autoagresiunile și automutilările în penitenciar sunt: în primul rând, privarea de libertate și dezonoarea persoanei, manifestate prin: greva foamei, înghițirea diverselor obiecte, strangularea venelor, tăierea membrelor etc., toate purtând un caracter de șantaj [38, p.452-454]. În perioada arestului se numără cele mai dese cazuri de suicid în rândul condamnaților cauzate de autoagresiune. Lipsa de încredere în angajații IP, dar și în asistentul spiritual va constitui bariere în CS. Atitudinea consilierului necesită a fi una prietenoasă și nonconfesională, orientându-se spre depășirea problemelor ce duc la tentative de suicid. În al doilea rând, ruperea legăturii cu

familia în perioada detenției, acest factor se atribuie condamnaților privați de la 5 ani și mai mult. CS în atare situații se axează pe premisa că viața este darul ce trebuie protejat, asistentul abordând subiecte de promovarea imaginii deținutului în mediul penitenciar prin creșterea lui intelectuală și culturală, utilizând benefic timpul liber. Creșterea intelectuală a condamnatului va stimula statutul în fața colegilor. Deținuții „onorați” nu au tentative de autoagresiune sau automutilare. A treia condiție determinantă este statutul social-economic, dezavantajele, dezonorurile sociale, bolile (nevroticii, deprimații, dezechilibrul hormonal, slăbirea unor neurotransmițători) [195, p.141], tulburările psihice și anxioase, depresia. Acești factori necesită un tratament medicamentos, consilierul spiritual susținând complianța la tratament, asigurându-i deținutului un climat spiritual benefic. Factorul dificil ce necesită explorat este cel genetic. Factorul de mediul social se manifestă prin faptul că majoritatea condamnaților cu tentative de autoagresiune provin din familii social-vulnerabile sau cu antecedente morale.

În procesul CS sunt mari posibilități de a crea un confort spiritual adaptat mediului (psihologic, informativ și pedagogic), atingându-se și stările de sănătate somatică și psihică, în baza cărora se identifică condiții de a înfrunța și depăși suferința psihică și fizică. Un loc aparte, pentru o anumită categorie de condamnați, se atribuie sentimentului religios, care, de exemplu, în condițiile R. Moldova este cea mai eficace posibilitate de a îmbunătăți calitatea vieții persoanei private de libertate, chiar și prin suferință. În cele 32% din cazuri dificile, din experiența proprie realizată, CS s-a desfășurat prin abordarea sentimentului religios, devenind cel mai pătrunzător și eficace, astfel anticipându-se cazurile de răzbunare, de violență, de autoagresiune și automutilare, chiar și a suicidului. Obiectivul CS în atare situații se axează pe „regăsirea divinității, împăcarea cu sine, recunoașterea faptei săvârșite, asumarea vinei și dorința de a repara greșeala prin îndreptare, apelând la forța credinței” [184, p.98], astfel, activitatea consilierului transformă într-un act de refacere morală a condamnatului, care va contribui la restaurarea lui interioară. Procesul e de lungă durată, raportat la abilitățile consilierului și receptivitatea condamnatului.

Pe parcursul detenției, consilierul spiritual realizează strategii eficiente de perfecționare a spiritualității la diferite categorii de condamnați, utilizând potențialul bioetic, valorificând, adaptând și implementând cele mai importante principii și imperative ale bioeticii. Potențialul bioetic valorificat în mediul penitenciar nu doar de consilierii spirituali, ci și de alți angajați va determina crearea unor capacități fundamentale de susținere a calității vieții, protejarea grupurilor vulnerabile, păstrarea confidențialității etc., ce vor contribui la elaborarea unor concepte novatoare în realizarea unei strategii eficiente de CS și, totodată, facilitând și unele îmbunătățiri în reformele la legislația penală, la regulamentele interne din penitenciare ș. a., imperios necesare azi în IP ale Republicii Moldova.

3.2. Clasificarea valorilor morale în implementarea asistenței spirituale în mediul privat de libertate

La sfârșitul mileniului doi și începutul mileniului trei, societatea R. Moldova de rând cu celelalte apărute din fostul lagăr sovietic este influențată de o multitudine de factori politico-social-economici, și anume: tranziția economică marcată de o puternică criză, lipsa locurilor de muncă, exodul populației R. Moldova, educarea monoparentală a copiilor etc., aceste procese sociale marcând și influențând în mod redutabil moralitatea societății. Factorii politico-social-economici au modificat și relațiile dintre copil și părinte, părinte-copil-societate, iar factorul spiritual-moral, ca axă valorică, devine mai puțin productiv, simțindu-se o deplasare spre valorile materiale. În atare condiții, studierea valorilor social-morale capătă o actualitate stringentă, fiind abordată în diverse studii, fapt ce permite a determina gradul evaluării moralității și factorii ce l-au influențat. Nivelul moralității în societate, raportat la cel din privat de libertate, a prezentat mereu un interes aparte în studiile axiologice realizate de diferite categorii de specialiști: filosofi, teologi, medici, sociologi, psihologi etc., preponderent în țările din Europa de Vest.

Prin aplicativitatea CS se identifică diverse subiecte privitor la multiple configurații structurale și dinamice ale valorilor, la natura lor, la procesul de implicare a acestora în AS, inclusiv și în cea specială. Un interes aparte constituie aprecierea potențialului valoric cu potență de aplicație în CS specială, ce include și cea a deținuților. Existența valorilor în mediul penitenciar presupune nu doar o prezență principialistă similară societății libere, ci și o autoritate corespunzătoare cu o structură și o funcționalitate respectivă. Făcându-se unele paralele cu societatea liberă, s-a constatat că valorile mediului penitenciar dispun de unele trăsături comune, dar și evident specifice. Acest fapt presupune anumite specificări teoretice, fiindcă particularitățile funcționării valorilor sunt generate de către mediul penitenciar. Referindu-ne la ierarhizarea valorilor funcționabile mediului privat de libertate, s-au constatat doi factori potențiali: primul constă în gradul de percepere, asimilare și promovare de către persoană a valorilor până la încarcerare, ceea ce constituie încărcătura valorică personală; al doilea constituie influența ambianței valorice interne din cadrul mediului penitenciar. Dacă sistemul valoric din societatea liberă, în comun cu alți factori, determină condiția sănătoasă spiritual-morală a întregului mediu social, atunci în cadrul IP setul de valori constituie nu doar o stare de supraveghere în care se realizează habitatul penitenciar, ci și o parte componentă, inseparabilă tuturor acțiunilor de condiționare a normelor privațiunii de libertate, dar și feedback-ul acestei condiționări din partea deținuților. IP au obiectivul moral al schimbării comportamentului persoanelor certate cu propria conștiință și cu legea, procesul revenirii acestora se face cu mult efort, implicând diverse mecanisme, de promovare a valorilor spiritual-morale, inclusiv prin CS axată pe reperele bioeticii.

La modul general, valorile morale diseminează faptele umane în bine și rău, cu atât mai mult în mediul penitenciar, unde răul este „concentrat”. Astfel, prin evidențierea suporturilor spirituale ale sistemului valoric social-moral din mediul penitenciar se conturează reperele spiritual-morale ale acestui sistem. Aceste repere sunt clasificate în două mari categorii: prima categorie include valorile general-morale, cum ar fi: morala religioasă tradițională, tradițiile spiritualității populare, morala socială, deontologia penitenciară, tezaurul spiritual-moral privind viața, sănătatea, suferința, dragostea, credința, speranța, încrederea, demnitatea, securitatea și alte valori menționate în operele marilor savanți umaniști, teologi, scriitori, sociologi, psihologi etc. A doua categorie a reperelor spiritual-morale în mediul penitenciar sunt cele contemporane: valori morale exprimate în principiile și imperativele bioeticii, deciziile forurilor și manifestațiilor științifice internaționale și naționale, concepții, postulate filosofico-științifice referitor la perspectivele umanității în general și în mediul penitenciar în special. Acest fapt este extrem de necesar pentru realizarea CS a deținuților, orientând tactica asistentului spiritual către o anumită clasă de valori în raport cu crima săvârșită, statutul sistemului penitenciar și grupul vulnerabil din care face parte deținutul.

Această clasificare s-a realizat în urma experienței întreprinse în diverse penitenciare din R. Moldova și din cuprinsul unor țări membre ale UE, oferind cercetătorilor în domeniu pârgăii teoretice fundamentate pe coeziunea reperelor general-morale și celor contemporane. Chiar dacă procesul lucrativ al acestora în sistemul penitenciar actual al R. Moldova, dar și în normele juridice de rigoare, sunt stipulate tangențial unele idei, totuși implementarea lor necesită abordare specificului autohton, mai ales celor din a doua categorie, ce obligă la standardizarea europeană nu doar a legislației, ci și a spațiului privat de libertate. Politica penitenciară a țărilor UE e axată pe sincronizarea acestor repere, și nu pe secționarea lor. Acest model de clasificare elucidează valoric potențialul normativ juridic al IP, identificând carențele în aplicativitatea și experimentarea diverselor reguli de conduită în sistemul privat de libertate. Prima categorie de repere fundamentează a doua categorie, iar cea din urmă nu o substituie pe prima, ci o completează și o adaptează la solicitările sistemului, de exemplu, un regulament de deontologie penitenciară se emite respectând toate reperele spiritual-morale generale, dar se aprofundează, se racordează la cele contemporane, în dependență de tipul IP.

Aplicativitatea reperelor morale în mediul penitenciar constituie un obiectiv suprem al sistemului privat de libertate, astfel că unele dintre valorile generale sunt hiperbolizate, iar altele neglijate. De exemplu, conștiința specifică deținuților identifică binele cu fericirea sau cu plăcerea, acestea devenind o motivație prioritară voinței și habitatului penitenciar, în unele cazuri cultivând violențele și dominația, iar respectul reciproc devine o normă facultativă. Pornind de la conștiința

morală și voința liberă, binele este identificat „cu respectarea legilor morale, care obligă la cunoașterea și respectarea lor” [193, p.167]. Majoritatea moraliștilor creștini clasifică valorile morale, numindu-le virtuți, în două categorii mari, ambele raportate la legea morală firească: din prima categorie fac parte virtuțile teologice (credința, dragostea și speranța) și din a doua: virtuțile morale (înțelepciunea, smerenia, cumpătarea, sinceritatea, răbdarea, blândetea, iertarea etc.) [193, p.221-244]. Astfel, virtutea este o capacitate spirituală a omului sau o „categorie etică care are un conținut apreciativ și normativ, ce reflectă însușirile morale pozitive ale oamenilor – respectarea idealurilor etice, normelor și principiilor morale” [89, p.424], pe când valoarea este entitate spirituală, transcendentală, ce există fiind valori de orientare, asumate individual, iar asumate - el devine om valoros. În procesul CS valoarea are mai multe funcții: ca obiect de orientare, apoi ca mijloc, și, în final, capacitatea de a fi asimilată, prin această valoare omul să devină valoros, purtătorul acestor valori. Din acest context, societății în general, dar accentuat în special mediului penitenciar virtuțile teologice fundamentale: credința, dragostea și speranța, din perspectiva instrumentalistă și a asimilării, ele pot fi catalogate drept valori spiritual-morale, axate pe esența cerințelor adresate voinței.

O altă clasificare a valorilor morale o realizează axiologia, determinată de anumite criterii: „al suportului, al aderenței, al condiționalității, al valabilității, al ariei de extindere, al sensului, al raportării la anumite capacități, al obiectivului etc.” [177, p.145]. În CS specială în mediul penitenciar, odată cu limitarea domeniului universal al spectrului valoric de către regulamentele instituției ce limitează libertatea voinței, se constată o formă specifică a categoriilor de valori, din acest punct de vedere e dificil selectarea unui anumit criteriu de apreciere expus mai sus. O taxonomie optimă și reală a valorilor morale în mediul penitenciar poate fi făcută doar conform unei sinteze de principii, rezultând din particularitățile CS, presupunând un feedback dintre valorile specifice mediului și celor universale. Specificul AS în mediul penitenciar antrenează diverse interconexiuni etico-disciplinare la diferite grupuri de condamnați. Procesul clasificării valorilor în mediul penitenciar se raportează la factorii social-culturali, social-economici și deontologico-penali care influențează habitatul privat de libertate.

Reieșind din analiza factorilor micromediului social din cadrul penitenciarelor și din propria experiență, putem evidenția patru grupuri de valori morale: primul grup include valorile primare fundamentale (virtuțile morale): credința, dragostea, speranța, încrederea, competența, informația, responsabilitatea, protecția, corectitudinea, decența etc. Aceste valori se evidențiază predominant la toate categoriile de condamnați, indiferent de perioada detenției. Al doilea grup constă din valorile – instrument, mijloc de aplicare a consilierului spiritual, împărțindu-se în două subgrupuri: în primul subgrup se înscriu calitățile personale (înțelepciunea, vocația, demnitatea,

noblețea, reputația etc.). Aici se înscriu valorile interpersonale: comunicarea, creativitatea, competența, imparțialitatea, echitatea, colegialitatea, sinceritatea, răbdarea, binefacerea, toleranța, grija etc. Al treilea grup de valori cuprinde valorile procedurale sau modulatoare: principiile bioeticii, libertatea, cunoașterea, binele, fidelitatea profesională, eficacitatea, transparența etc. Aceste valori fac parte din categoria social-generală, adaptate mediului privat de libertate, devenind astfel o categorie axiologică ce condiționează procedural CS eficientă. În al patrulea grup se înscriu valorile stringente vitalității habitatului penitenciar general – viața: sensul și perpetuarea ei, dragostea, sănătatea, speranța, binele, supraviețuirea, încrederea, împăcarea, libertatea, egalitatea etc. Aceste valori afirmă cu desăvârșire cadrul CS speciale în mediul penitenciar raportate la asistența socială generală.

Factorul determinant în ierarhizarea valorilor din mediul penitenciar ține nemijlocit de preferințele persoanelor private de libertate. Aceste aptitudini se manifestă nu doar individual sau în celulă, ci și prin diverse exteriorizări interpersonale și interinstituționale: „Întrucât o articulare organizată a existenței presupune, totodată, și un univers organizat al valorilor, conștiința nu respinge ideea de a purcede la o ierarhizare a acestora, numai că ea nu înțelege o astfel de ierarhiza ca fiind nici independentă de cursul existenței, și nici statică sau rigidă” [162, p.78], astfel recunoscându-se o „flexibilitate și niște disponibilități de rearticulare dinamică similară dinamicii existenței” [162, p.78]. Această remarcă este inaplicabilă în acest caz, deoarece se focusează pe un singur tip de valori, nu pe segmentul unor tipuri de valori. Procesul promovării valorilor spiritual-morale în mediul penitenciar, axându-se pe caracterul interdisciplinar și interprofesional, se conturează atributul științific, existând o mixtură legitimă a eticii și științei prin care, se ameliorează starea metodologică neplăcută a eticii. Orice persoană implicată în problemele morale se bazează pe conexiuni cauzale. Axiomele etice în acest context „pot fi minimizezate prin reducerea cauzală a unor valori la altele; adică, prin indicarea faptului că unele dintre actele valorizate vor conta oricum ca valoare în calitatea de mijloace pentru scopuri ulterioare” [203, p.48].

În urma cercetărilor realizate în mediul penitenciar s-a constatat că în vârful piramidei valorice se plasează două valori supreme – viața și sănătatea. Vieții îi sunt subordonate derivatele: perpetuarea, sensul, menținerea și calitatea vieții. Întru însușirea condiției de sănătate (somatică și spirituală) și menținerea ei, implică anumite preferințe valorice, mai ales cele cu tentă spirituală: dragoste, credință, speranță, încredere, respect, demnitate, iertare și împăcare. Datorită faptului că AS se consolidează într-un colectiv de specialiști într-o instituție specială, consilierul spiritual se caracterizează în fruntea altui nivel de valori: înțelepciunea, vocația, demnitatea, noblețea, reputația, comunicarea, creativitatea, competența, imparțialitatea, echitatea, colegialitatea, sinceritatea, răbdarea, binefacerea, toleranța, grija etc.

Consilierea spirituală a deținuților susținută prin implementarea instrumentelor educaționale vizând orientarea valorică și formând calități morale drept „trăsături ale caracterului însoțite de anumite orientări ale activității, dirijate și reglementate de conștiința personalității, perceperea și înțelegerea situațiilor reale” [89, p.54], transformă persoana privată de libertate în unul purtător și generator de valori. Acest proces de metamorfoză este raportat direct la conștiința morală a condamnatului, la propria opinie de ierarhizare și selectare prioritară a valorilor morale, dar și în concordanță cu anumite principii de conduită ale micromediului social din penitenciare și, eventual, inclusiv cu cele ale lumii interlope. Aceasta nu corespunde mediului social liber, astfel deținutului i se obligă respectarea unor asemenea norme. Indiferent de condamnat sau de delictul săvârșit, consilierul spiritual, aducând la cunoștința deținutului consecința valorificării calităților morale drept axă de valori vitale, va îmbunătăți în relațiile interpersonale și interfamiliale. Acest aspect poate servi și ca metodă eficace de contracarare a viciilor morale predominante mediului penitenciar, formând calitățile morale.

Se poate considera drept oportună următoarea clasificare a devierilor de la principiile morale ale condamnaților, simțind-se imperios și în societatea liberă, care predomină și schimbă axa de valori în relațiile interumane. Ca și în societate, după nivelul moralității se disting trei categorii de condamnați: morali, imorali și amoralii [242, p.7]. Cei mai mulți fac parte din categoria care împărtășesc tipul moral de conduită, adică „cunosc, interiorizează și transformă sistemul de valori și principii în conținuturi proprii de conștiință și le aplică în relațiile sale de conduită” [242, p.7]. Deținuții din această categorie sunt deschiși spre schimbare, apti și acceptă facil tendințele propuse de consilierul spiritual să-și mențină echilibrul somatic și spiritual în perioada detenției. Din tipul imoral de conduită fac parte deținuții care cunosc toate normele morale, dar nu le respectă și nu le interiorizează, fie din conflict cu administrația penitenciarului, fie ca formă de răzbunare asupra societății. De obicei, acești condamnați sunt izolați, oferindu-le toate condițiile de revenire la stările normale, acceptând susținerea asistentului spiritual, iar acesta, prezentând o altă axă de valori morale, poate modifica starea psihosomatică a deținuților. Ultima categorie de condamnați după comportament este cel amoral, aceștia având carențe serioase în cunoașterea valorilor morale. Din această categorie fac parte deținuții juvenili, mai ales cei din familii social-vulnerabile, deseori analfabeții (condamnații de etnie rromă). Acești condamnați, însușind normele morale, le respectă și le interiorizează.

Consilierea spirituală, axată pe principiile morale, utilizează ca instrument de operare în formarea valorilor morale la persoana privată de libertate conștiința morală, care „reflectă activitatea și relațiile morale, ce se formează în procesul vieții sociale, formulează principiile și cerințele, care posedă un caracter normativ și reglementează comportamentul oamenilor” [89,

p.75]. Mediul penitenciar, ca domeniu special se potrivește o clasificare bazată pe componentele vieții private de libertate. Această clasificare se face privind ponderabilitatea existențială a modului de viață din închisori, astfel că valorile morale se împart în trei mari categorii: 1) valori ce determină relațiile intercondamnați; 2) valori ce condiționează relațiile deținuți - gardieni și alți angajați ai IP și 3) valori utilizate în relațiile cu familia și prietenii din libertate. Din toate acestea, cea mai importantă valoare pe parcursul detenției este raportată la statutul deținutului, în dependență de aceasta se stabilesc normele morale interpersonale în IP. Acest model de ierarhizare depinde atât de gravitatea delictului, cât și de modul de apreciere în fața colegilor de celulă.

În procesul de clasificare a valorilor implicate în procesul CS în mediul penitenciar, se pot distinge, reieșind din experiența noastră, trei clase de valori ce se interferează având poziții proprii de exercitare: valorile consilierii, valorile consilierului și valorile consiliatului. Din punct de vedere structural-funcțional, pentru toate grupurile prezintă interes valorile nucleu – viața și sănătatea. Aceste două valori de bază reprezintă principalul sens valoric nu doar în consilierea generală sau specială, ci și în medicină, teologie, psihologie etc. Viața constituie valoarea supremă și scopul principal al supraviețuirii omenirii sub toate aspectele. În mediul penitenciar viața devine sensul magistral al existenței, „deoarece existența n-are sens fără ca ea să fie concepută de forma vieții ce dispune de conștiința capabilă să mediteze asupra lumii înconjurătoare, asupra propriei ființe. În acest caz viața ca formă e privită abstract, însă în aspect axiologic e înțeleasă doar aparent abstract, în realitate doar concret” [177, p.192]. În baza celor menționate, se elaborează în continuare diverse proiecte și politici pe plan european, focalizate pe procesul de valorificare a vieții indiferent de criză, un mediu aparte îl reprezintă și cel privat de libertate [7, p.15-65]. În mediul penitenciar valoarea vieții deseori devine condiționată de diferiți factori, care la conflictul valorilor, de exemplu, când apar situații impuse pentru alegerea procedurii de șantaj prin automutilare sau prin greva foamei. În acest context, bioetica constituie un generator de sensibilizare și implicare morală în susținerea nemijlocită a vieții, iar procesul CS, ancorată pe principiile bioeticii și orientarea valorii vieții spre sacralitate, poate rezolva facil problemele spirituale existențiale. Pe parcursul civilizației umane, sacrul a conservat integru nu doar valoarea vieții, ci și diversitatea de valori, constituind apoi axa sistemului valoric. În atare situație, valorificarea vieții, raportată direct la calitatea ei, intervine deosebit la categoriile de condamnați pe viață, condiție ce devalorizează viața, dar n-o transformă în nonvaloare.

O altă valoare de bază în CS a deținuților este sănătatea. Dacă viața în contextul social contemporan devine valoarea supremă, ea este determinată de altă valoare – sănătatea. Valoarea vieții în condițiile speciale din mediul penitenciar se raportează direct la valoarea sănătății, axată pe două semnificații: prima – ca integritate a sănătății somatice și spirituale, ce se impune a fi

menținută. A doua semnificație evidențiază valoarea sănătății ca prezență a unei multitudini de stări ale deținutului. În contextul apreciativ științific, „sănătatea este un indice important al progresului social și este o valoare socială. Ea este valoarea supremă fără de care nu pot exista alte valori. Sănătatea se referă la mijloacele de menținere și ameliorare a vieții și activității omului” [89, p.348]. Sănătatea ca valoare are două sensuri abordate pe deplin în contextul cercetărilor: sănătate somatică și sănătate psihică. În mediul penitenciar, valoarea sănătății somatice se relevă prin diversele consultații și tratamente medicamentoase, prin modul sănătos de viață, prin condiții sociale și ecologice oportune etc. În sens spiritual, sănătatea constituie cea mai dificilă problemă în mediul privat de libertate, în urma căreia survine aspectul vulnerabilității tuturor deținuților. O importanță majoră în mediul penitenciar o constituie CS, ce obiectivizează spre îmbunătățirea relațiilor dintre deținuți, dintre deținuți și angajații IP, oferindu-i mecanisme de protejare a persoanelor în perioadele de criză. Vulnerabilitatea deținutului din momentul arestului se manifestă plenar în deformarea acestor valori: a vieții și sănătății, în primul rând [176]. Ambele sensuri fiind autonome, dar în același timp și subordonate prin diverse trăsături existențialiste.

Un alt aspect al vieții de penitenciar raportat la valoarea sănătății îl constituie perceperea falsă a stării de sănătate. În această categorie se pot înscrie condamnații cu afecțiuni psihice, derutări emoționale, remușcări pentru delictul comis, incapacitate de adaptare la sistem și alte presiuni ce afectează sănătatea spirituală. Aprecierea valorică a stării de sănătate la această categorie de persoane devine denaturată. CS în acest context, axându-se pe superioritatea valorică a vieții și sănătății, propune deținuților mecanisme de menținere și perpetuare a acestora, potențate în corelația condamnatului cu anturajul mediului și regulile habitatului penitenciar. Toate sensurile și atributele vieții și sănătății se raportează la valori derivate din acestea, ca, de exemplu, perpetuarea și menținerea vieții, sensul și calitatea vieții, sacralitatea ei etc.

Valoarea prezentă în CS a deținuților, derivată din cele de bază, este menținerea sănătății somatice și psihice, raportându-se la voința deținutului, ea fiind „capacitatea de deliberare a scopului activității și eforturilor interne” [89, p.426], în cazuri extreme ea poate ceda în detrimentul valorilor morale. Dobândirea unei stări stabile de sănătate, adaptată mediului penitenciar, voința liberă „trebuie să se opună tuturor sistemelor deterministe, fie că ele se bazează pe principii economice, comportamentale sau psihanalitice” [258, p.340], care debusolează starea sănătății condamnatului. CS se axează pe antrenarea voinței în lupta cu patimile mediului penitenciar, care devalorizează viața și sănătatea. Valorificarea voinței personale va impune condamnatul la diverse acțiuni și ocupații pe durata detenției, care vor aduce beneficii în menținerea sănătății psihice și spirituale. Menținerea și perpetuarea vieții și sănătății deținuților se impune a fi axată pe securitatea condamnaților, asigură acțiuni de îmbunătățire a calității vieții [36, p.163-190]. Valorificarea lor

în CS a deținuților, axate pe principiile bioeticii – responsabilității, integrității, binefaceri și echității, formează baza eticii CS generale. Securitatea ca imperativ al societății contemporane necesită includerea promovării valorilor viață și sănătate.

În tentativa de menținere a sănătății spirituale, în mediul penitenciar se optează la păstrarea unui echilibru emoțional, ce va diminua suferința condamnatului și va contribui esențial la păstrarea integrității vieții și sănătății. În opinia psihologului O. Rank, care descrie cele trei stadii ale dezvoltării voinței: voința contrară, voința pozitivă și voința negativă [258, p.345], persoana privată de libertate nu se adaptează la mediul penitenciar, fiindcă transformarea voinței depinde de anturajul și de colegii celulei condamnatului. Deținutul dezvoltă voința în relație cu pulsunile instinctual native – de a-și prelungi viața. În urma cercetărilor, s-a constatat că mulți dintre deținuți recurg la automutilare, șantajând angajații doar pentru atingerea scopului de a menține sănătatea și viața. Raportându-ne la conștiința deținutului, fiind considerată drept „o forță a minții, o punte pentru legătura cauzală dintre minte și acțiune” [254, p.17], forța cauzală este mereu însoțită de intenții, iar în perioadele de criză este însoțită de păreri, dorințe, planuri relevante etc. Deținutul politic V. Maxim menționa despre cele mai dificile momente din temniță și depășirea lor cu precădere în propria voință: „Valoarea ta e mereu în devenire, este aceea a stadiului pe care l-ai atins în raport cu divinitatea, utilizând forța propriei voințe” [250, p.424].

Altă valoare indispensabil implicată în CS din mediul privat de libertate este sensul vieții. Procesul CS nu se axează doar pe educație, ci și pe întreținerea spirituală a deținutului, identificându-i mecanisme și procedee de sensibilitate vitală obiectivate spre factorii determinanți la îmbunătățirea calității vieții, acesta fiind altă valoare, derivata celei mai superioare, a vieții. Definirea conceptului de „calitate a vieții” oferit de Organizația Mondială a Sănătății o atribuie drept „percepția pe care o are un individ cu privire la existența sa, în contextul cultural și a sistemului de valori în care el trăiește, în relație cu obiectivele, cu așteptările, cu normele și cu preocupările sale” [1, p.85-86]. Intersecția acestei valori cu mediul penitenciar este un indicator ce interesează CS pentru susținerea calității vieții deținutului. În acest context, fie spus, nu se exclude noțiunea și conceptul de sacralitate a vieții, prevalând în gândirea multor condamnați religioși.

Calitatea vieții determină o altă valoare – cea a sacralității vieții. Sacrul nu constituie doar o valoare esențială, ci și o realitate ce impulsionează și transcende alte valori. Prezența sacrului în sistemul valoric abordat în mediul penitenciar presupune o echilibrare a spațiului spiritual cu diversele influențe social-private. Abordarea sacrului în consilierea penitenciară este una dintre cele mai subtile subiecte, fiind o parte valorică integră și deosebită cu evidente necesități morale. Din experiența realizată, a fost cel mai potrivit și eficace abordarea sentimentului religios în CS, în proporție de 85 %, în atare situații conceptul de sacralitate a vieții are ceva important din punct

de vedere instrumental, dacă valoarea „depinde de utilitatea sa, de capacitatea de a susține factorul uman să obțină obiectivul, mai ales în medicină, când pacientul trebuie tratat dublu: somatic și spiritual” [96, p.160]. Tandemul sacralitate – calitate a vieții, abordate în procesul CS, contracarează diverse situații de crize morale și psihologice, inclusiv și tentativele de suicid. Astfel, deținuții se clasifică în câteva categorii: credincioși, necredincioși și liberi cugetători. CS în mediul penitenciar nu are obiectiv convertirea condamnaților la confesiunea consilierului, ci doar să restaureze în ei principiile spirituale de conduită, care vin să întrețină și să mențină integritatea vieții pe durata detenției.

Pentru categoria deținuților credincioși, abordarea CS prin valorificarea sacrului începe de la sensul vieții umane, cu continuitate în viața veșnică. Pentru aceștia viața devine mecanismul de reafirmare în fața divinității, ea valorează dintr-o necesitate intimă și într-un fel inevitabilă, „viața nu valorează decât atunci când este așa cum trebuie să fie, ea poartă pecetea unei porunci” [55, p.74]. Pentru acest grup de condamnați, detenția este echivalentă cu etapele de curățire spirituală, realizată prin perioadele lungi de reflectare și macerare. Pentru cei care au depășit crizele spirituale și psihologice ale penitenciarelor cu ajutorul credinței, viața are prioritate indiferent de situațiile inadecvate umanității. Pentru ei libertatea nu ține de privarea drepturilor, ci libertatea este un atribut al vieții, dependente de divinitate, astfel aduc recunoștință și mulțumire Domnului pentru „fericita libertate divină” [128, p.615]. Tocmai în acest context Valeriu Gafencu, supranumit „Sfântul Închisorilor” [226, p.133], pe patul de moarte cere lui Dumnezeu: „Doamne, dă-mi robia care eliberează sufletul și ia-mi libertatea care îmi robește sufletul” [124, p.189]. În acest context există bogata experiență a deținuților politici din perioada comunistă, care au asimilat viața prin lucrarea interioară. Majoritatea din ei explicau faptul că în temniță și-au păstrat sănătatea morală încrezându-se în răsplata cerului [10, p.161], efortul rezistenței era divinizat. În IP de azi există grupuri de deținuți care împărtășesc în comun o trăire religioasă profundă. Calitatea și sensul vieții în mediul penitenciar abordat prin valorificarea sacralității vieții se regăsește des în scrierile deținuților politici, de exemplu, la Nicole Valery-Grosu: „Viața este darul neconceput firii umane ce trebuie legat de morală și divinitate” [247, p.106]. Pentru deținuții credincioși viața este „cel mai mare dar primit de la Dumnezeu” și trebuie perpetuat indiferent de criză și condiționări. Sacralitatea vieții se întâlnește și la condamnații pe viață, atunci când rolul de victimă se dizolvă într-o formă spirituală.

Sacrul se afirmă drept un fenomen complex atingând diferite registre și modalități de exteriorizare, unele transcendente vieții, ca de exemplu moartea. Moartea ca valoare în CS a persoanelor private de libertate are o interpretare diversă, cu accente deosebite la deținuții terminali, care se raportează consilierului drept persoana forte, atât în evaluarea propriei vieți, cât

și în promovarea intereselor personale posterioare. Nu doar pentru societatea liberă, ci și pentru cea privată de libertate moartea devine fenomenul cel mai enigmatic, misterios și afectiv, cu adânci repercusiuni psihologice, sociale și culturale. Pentru actuala civilizație moartea rămâne a fi concepută diferit, fiind „încetare a vieții, oprire a tuturor funcțiilor vitale; în știință – noțiune medico-biologică, ce semnifică încetarea definitivă a vieții, sfârșitul inevitabil al organismului viu” [89, p.249]. Multiplele poziții conceptuale privitor la moarte influențează cardinal asupra determinării statutului valoric al morții. În mediul penitenciar, moartea este concepută specific, în dependență de starea spirituală a deținutului. În procesul asistării spirituale, apelarea la suportul valorii morții se face foarte subtil, evitându-se stimularea tentativelor de suicid. Tocmai în acest context se utilizează simultan „calitatea vieții” – „sacralitatea vieții”, asigurându-se depășirea situațiilor de criză morală și spirituală în vederea contracarării tentativelor de suicid. Utilizându-se conceptul „sacralitatea vieții” în procesul de CS în mediul penitenciar, abordând și valoarea morții prin ascensiune sacramentală, se evită postulatele religioase despre sinuciderea martirică, ocolind sensul de curmare a suferințelor fizice și psihice irezistibile, ce apelează la diverse metode de suicid [66; 67]. Sacrul și moartea, ca valoare în CS, au trăsături specifice, raportate la alt tip de registre valorice, la cele teologice.

După taxonomia teologică a valorilor morale, cele mai importante sunt: dragostea, speranța și credința, fiind bazate pe vasta gândire și interpretare creștină. Una din valorile esențiale implicate personal de consilierul în procedura asistării spirituale este dragostea. Ea este caracterizată drept „răspunsul ultim la toate problemele vieții de care se ocupă consilierul spiritual” [129, p.147] și implementată prin propriul comportament. În toate discuțiile cu persoanele private de libertate, asistentul spiritual trebuie să reprezinte gloria dragostei, utilizată ca mecanism terapeutic în restabilirea valorii vieții în conștiința condamnaților cu comportament deviant. Restabilirea postulatelor bioetice în comportamentul condamnaților se face prin diverse metode, toate „alimentându-se” din dragoste. În primul rând, se abordează dragostea ca model de viață în mediul penitenciar, se înlocuiește suferința cu dragostea, devenind valoare de bază pentru o viață sănătoasă. În IP din țara noastră educarea acestei calități, spre regret, nu face parte din obiectivele principale ale programelor de reeducare, astfel AS axată pe educarea calităților morale susține condamnatul la prevenirea și depășirea unor patologii spirituale.

O altă valoare din această categorie o constituie speranța. Aceasta este utilizată cel mai des în mediul penitenciar, fiind divizată în câteva obiective: speranța de viață, de eliberare, de dreptate, de reîntregirea familiei, de păstrarea integrității sociale și profesionale ș.a. În procesul de CS, bazată pe principiile bioeticii ca libertate și responsabilitate, asistentul determină persoana privată de libertate să fie axată pe diverse speranțe, predominând cele orientate spre păstrarea integrității

somatice și spirituale. Deziluzionarea deținutului și ancorarea lui în speranțe relativ reale poate determina schimbarea unui comportament adecvat. Aceste două valori creștine fundamentale – dragostea și speranța, sunt completate de altă valoare, cea a credinței, orientată spre perceperea sacralității vieții. Credința poate determina și influența ordinea existențială a deținutului și transforma într-o facultate spirituală. Credința fiind o „putere de legătură între divin și uman” [34, p.105], producând astfel diverse și complexe mecanisme de reabilitare morală a persoanei. În mediul penitenciar, CS abordată prin prisma reperelor bioetice poate fi axată pe valoarea credinței, drept mod de viață, raportată la puterea de sacralizare a habitatului privat de libertate, nu doar adeziunea intelectuală la existența divinității. Ancorarea vieții deținutului la valoarea credinței formează capacitatea de a evita sau facilita depășirea perioadelor de criză în perioada detenției intra și interpersonală.

În relațiile dintre condamnați și gardieni, sau alți angajați ai IP, se relevă alte valori morale, ca, de exemplu, încrederea și respectul. În mediul penitenciar, încrederea reprezintă o valoare nu doar în aspect medical, axată pe încrederea pacientului, pe autoritatea profesională a medicului, pe taina medicală, erorile medicale etc. [89, p.59], ea constituie un obiectiv primordial în clasificarea relațiilor interumane și intersociale. Dacă valoarea încrederii în aspect medical din societatea liberă este axată pe posibilitatea bolnavului de a alege medicul sau alt specialist, atunci sistemul privat de libertate interzice acest prilej, devenind un factor în confirmarea vulnerabilității deținutului, subiect discutat în mediul eticii penitenciare europene [52; 169]. Utilizând acordul informat, se pot soluționa aceste situații în plan medical, facilitând relația medic-pacient. Lipsa unei relații stabile între deținuți și alți angajații IP cauzează diverse metode de identificare a persoanelor de încredere, atât dintre angajații penitenciarului, cât și dintre colegii de celulă. Pentru identificarea acestei categorii de condamnați, angajații instituției sunt supuși unor testări, prin care se determină demnitatea umană și scopul deservirilor. Un exercițiu des explorat fiind examenul confidențialității, pe care-l trec toți angajații instituției, rezultând și ierarhia angajaților în viziunea condamnaților. După acest criteriu este apreciat și consilierul spiritual, demnitatea lui, uneori fiind cel mai des sondat pentru justificarea respectului moral pe care-l promovează.

Un criteriu de apreciere ce valorifică statutul deținutului în fața organelor de drept o constituie demnitatea umană, care este „cunoscută preponderent drept o noțiune morală ce exprimă viziunile fiecărui om ca personalitate, ca atitudine morală deosebită a omului față de sine însuși și a societății față de el, în care se recunoaște valoarea personalității” [177, p.243]. Însăși condiționarea libertății umane în mediul penitenciar denaturează viziunea societății față de persoana condamnatului, tangibilă cu consecința delictului comis. Din punct de vedere medical și al CS, această valoare nu-și pierde viabilitatea, în relația medic-pacient persoana privată de

libertate mai întâi este pacient și numai apoi deținut, nu viceversa. În urma cercetărilor noastre, s-a constatat că la baza relației dintre deținuți stă anume interpretarea individuală a valorii demnității umane. La momentul determinării rolului acestuia în registrele valorilor constituie un amplu proces investigațional destul de dificil, explicându-se prin atributul fundamental ce-l reprezintă valoarea demnității umane în societate, în medicină și în mediul penitenciar [176]. Pe lângă această valoare în mediul penitenciar, o altă entitate morală, apreciată de condamnați, este solidaritatea interpersonală, deseori impulsionând deținutul spre iertare și împăcare.

Valorile morale iertarea și împăcarea creează deținutului confortul spiritual în relația interumană, dar, posibil, cu anumite distorsiuni morale, vizând direct statutul consilierului spiritual. Toate persoanele private de libertate sunt condamnate în baza unor delictе, deseori considerându-se vulnerabili că n-au beneficiat de iertare din partea instanței de judecată. Deseori neiertarea se raportează și în relațiile cu membrii familiei, cu societatea liberă. O consiliere specifică o constituie grupul de condamnați care recunosc fapta săvârșită, cerând ajutorul instanței să-și ispășească pedeapsa conform normelor penale. În urma cercetărilor întreprinse în IP, s-a constatat că deținuții care au recunoscut vina la delictul săvârșit sunt mai deschiși spre dialog și apti de schimbare. Iertarea devine pentru ei un mijloc de supraviețuire, formându-i confortul spiritual implicând utilitatea lui în mediul penitenciar.

Iertarea este abordată divers în specificul științific, pentru mediul penitenciar consecința iertării are un sens de înaltă trăire morală, astfel că ea devine opusul răzbunării, inducând condamnatul spre o libertate spirituală [255, p.33], manifestări întâlnite des în mediul penitenciar. Dacă „iertarea este un atribut al sufletului” [186, p.161], atunci anihilarea dificultăților improprietărite acestui atribut în relațiile deținutului îi revine consilierului spiritual. Asistarea spirituală a deținuților cu tentative de răzbunare este axată, în primul rând, pe acceptarea iertării ca virtute, dar și ca model de eliberare conștiințioasă. Iertarea adevărată în relațiile interumane din mediul penitenciar necesită a fi sinceră și irevocabilă. Deținutul politic din perioada comunistă, N. Steinhardt distinge patru tipuri de iertare: „1. Iertarea greșităților noastre, 2. Iertarea celorla căroră noi le-am greșit, 3. Iertarea de sine, 4. Iertarea păcatelor și greșelilor de către Dumnezeu” [225, p.149]. Indiferent de forma iertării, ea este factorul stringent ce reface relațiile dintre condamnați, dintre gardieni sau familiei, dacă este trăită are putere terapeutică [167, p.32] și eliberează persoana din mrejele orgoliilor. Este dificil să formezi în mediul penitenciar practicarea iertării, pentru cei care îl acceptă are un aport terapeutic benefic.

Pentru iertare și împăcare, consilierul spiritual justifică puterea lor pe care o exercită în relația cu diverse categorii de condamnați. În această abordare, asistentul spiritual justifică deținuților beneficiile iertării, unul, cel mai important, este că „se observă schimbările de dispoziție

și de sănătate fizică, se modifică perspectiva sa asupra vieții, a relațiilor și a obiceiurilor la locul de muncă, se așază pacea interioară” [102, p.29]. Rezultatul scontat va fi diminuarea sentimentelor amare față de societatea liberă, dându-i posibilitatea să canalizeze energia și timpul în formarea calităților, ajutându-l să-și mențină echilibrul spiritual și sănătatea somatică în mediul penitenciar [131]. O consecință primordială a iertării, necesară în formarea confortului spiritual-moral interuman în mediul penitenciar, o constituie împăcarea, care poate surveni în urma conștientizării efectului iertării, contribuind masiv la promovarea valorii umane în raport cu colegii de celulă, cu gardienii și cu familia. Un efect nociv ce derivă din neiertare este răzbunarea și depresia. Aceste patologii spirituale sunt des întâlnite în mediul penitenciar la toate etapele detenției, la toate vârstele și la toți condamnații. Din cercetările aplicate în rândul deținuților, s-a constatat că problema depășirii crizelor morale o întâmpină condamnații care nu pot ierta din diverse motive. Continuitatea stărilor de panică și derutare spirituală va dirija deținutul spre lipsa de comuniune și de dragoste, astfel îndreptându-se spre suicid [158, p.26-28]. Pentru asemenea categorie de condamnați, în procesul CS necesită a fi abordată compasiunea, raportată la moralitate, responsabilitate și respectului față de persoană.

Pentru societatea contemporană, compasiunea devine o problemă extrem de actuală, iar în mediul penitenciar poate amplifica statutul vulnerabilității condamnatului. Compasiunea definită ca o „stare psihică de receptivitate și sensibilitate în care se manifestă atât sesizarea, cât și coparticiparea activă la suferința sau nefericirea altei persoane: milă, compătimire” [177, p.240], mediul penitenciar o valorifică în toată diversitatea ei, mai ales în relațiile cu grupurile de condamnați vulnerabili. Cercetătorii susțin că această valoare necesită o formare cultivată din copilărie, însă ea poate fi consolidată și ulterior, în dependență de trăsăturile individuale ale persoanei. Compasiunea s-a experimentat cu succes în temnițele comuniste, unde condamnații politici își ispășeau termenul de detenție, dezvoltând o altă valoare incontestabilă în relațiile deținuților, respectul fiind „circumscribit moralității, căci este produs de rațiune, pe când iubirea de sine este circumscribită sensibilității, pentru că este dependentă de interes practic” [78, p.102]. În mediul penitenciar respectul se clasifică în două categorii: respectul veritabil cunoscut și explorat în societatea liberă, dar și respectul microcultural al mediului, ultimul determinat prin autoritatea unei persoane sau a unui grup de condamnați în relație cu ceilalți. Poziționarea și autoritatea lor este explicată desfășurat în așa-zisul „cod al lumii interlope”, ce condiționează relațiile interpersonale în IP, iar toate acestea sunt axate pe respectul obligat. CS poate dezvolta eficient respectul necondiționat în perioada detenției, contracara astfel diverse nonvalori ce predomină în mediul penitenciar, ca: răzbunarea, pâra, neglijența, șantajul, suicidul. Într-o abordare excesivă

a compasiunii riscă să intensifice vulnerabilitatea deținutului, astfel deformând statutul profesional al condamnatului.

Un climat specific de aplicativitate în mediul privat de libertate constituie și câteva nonvalori, ca, de exemplu: boala, suferința, lipsa de libertate. Acestea, fiind valorificate în mediul spiritual, pot deveni valori veritabile prin curățirea spirituală a deținutului. De exemplu, boala drept opus al sănătății, de regulă, în mediul privat de libertate se manifestă și ca factor valorizant. Prezența la unii deținuți a formelor false de spiritualitate duc spre evitarea consultațiilor medicale, a tratamentului, pe motive spirituale. Mulți dintre deținuții bolnavi au recunoscut că prin boală și suferință se coagulează dezvoltarea spiritualității, conștiinciozității, inteligenței, moralității, formă accesibilă pentru unii condamnați sănătoși, în realitate însă majoritatea dintre cei bolnavi se manifestă intolerant în fața bolii, provocând diverse carențe, inclusiv și în relațiile medic-pacient [137]. O problemă bioetică actuală din mediul penitenciar o constituie și simularea bolii. Simularea constituie o provocare serioasă pentru lucrătorii medicali ai mediului penitenciar, „fiind un comportament comun în rândul deținuților” [237, p.153].

Fără o descriere amănunțită a factorilor care declanșează simularea bolii, considerată în comun acord cu autorăniirile și tentativele suicidale rezultatul reacțiilor extreme ale agresiunilor suferite. Modalitatea cea mai eficientă pentru a înțelege din punct de vedere medical relația dintre comportamentele reale și cele simulate constituie explorarea simptomelor și rezultatele investigațiilor, toate efectuându-se în baza consimțământului deținutului. Orice demers simplist, dacă vrea să dea dovadă de onestitate raportată la persoana privată de libertate, se lovește de taina persoanei: „Persoana nu poate fi definită decât ca ființă nedefinibilă. Nevoia de libertate, de adevăr și bunătate – pecete a transcendenței – depășește cruzimea, minciuna și sclavia acestei lumi” [180, p.41]. Identificarea greșită a pacienților bolnavi drept simulatori pot avea repercusiuni negative asupra personalului medical. Excepție fac doar deținuții cu patologii psihiatrice, care necesită un tratament separat și o AS aparte. Conform Regulilor Penitenciarelor Europene, medicul se obligă să consulte fiecare deținut chiar de la încarcerare și ori de câte ori el acuză îmbolnăvire, și înainte de eliberare [71]. Etica medicală se pronunță pentru toleranță maximă față de toate categoriile de bolnavi și față de persoanele „care simulează (mint) boala pentru a obține un avantaj, sau când din pricina unei psihoze sau atitudinii revendicative sunt agresivi” [57, p.152]. Mințirea bolii este un efect al anormalității comportamentale, nu doar unul al agresiunii, manifestându-se accentuat în IP.

Lipsa de libertate în mediul penitenciar constituie principalul criteriu ce determină vulnerabilitatea deținutului, dar în același timp reprezintă și o formă vizibilă de pedeapsă a inculpatului. Pentru mediul social general, lipsa libertății rămâne a fi intuit la nivel psihologic, iar

în mediul specific aceasta se manifestă în raport cu personalitatea lui, în corelare cu alte valori morale. Lipsa de libertate poate orienta omul vulnerabil spre o apreciere corectă a libertății, dar și metamorfoza spre oribilitate. În atare situație un aport deosebit îl are CS orientată spre valorificarea demnității umane, indiferent de criza parvenită și evitarea conflictelor de personalitate. Libertatea privată cu nimic nu limitează libertatea morală, ce ține de poziția persoanei raportată la delictul săvârșit, susținându-l să accepte „libertatea ca regăsire de sine” [230, p.115], care devine nu doar valoare, ci și instrument de transformare. Din punct de vedere ontologic, libertatea se corelează cu responsabilitatea, fiind realități spirituale ce nu pot fi definite decât în termeni antinomici, rezultate din natura umană inteligibilă. Pentru determinarea valorică a lipsei libertății, aceasta necesită să fie analizată prin prisma spiritualității, în care persoana individuală devine subiectul [193, p.205-216]. Deci, lipsa libertății, disociată de responsabilitatea faptelor, poate cauza mari carențe în focusarea corectă a libertății. În cele mai dese cazuri lipsa libertății nevalorificate poate cauza suferințe de o gravitate majoră.

Suferința devine predominantă mediului privat de libertate, iar subiectul ei a persistat mereu, atât în cercetările de rigoare, cât și în formularea diverselor mecanisme de depășire a stărilor negative. Delimitarea conceptuală a durerii în raport cu suferința determină explicativ și soluționarea lor. Durerea fiind o senzație fizică, pe când suferința una psihică, „fără simptome dureroase, fiind de fapt o stare mentală” [141, p.182]. Cercetătorii contemporani vorbesc despre suferință mai mult decât despre fericire, căutându-se mereu soluții în depășirea momentelor suferinde. Pentru unii suferința este „durerea fizică și morală” [90, p.1923], din această perspectivă o parte bună a vieții omenești este suferință. Specialiștii în dreptul penal explică suferința ca „rezultat al infracțiunii” [218, p.398], rezultând că deținutul suferă meritat și pe bună dreptate, deci penitenciarele sunt instituțiile care nasc suferințe pentru încarcerării cu manifestare dificilă în comportament. Unii cercetători susțin că suferința este pentru marea majoritate a oamenilor „modul cel mai cert în care ei percep viața, datorită faptului că suferința este prea intim legată de viața fiecărei zile” [209, p.51]. O definiție deosebită o dă teologia, chiar dacă suferința nu se bucură de prea multă atenție din partea teologilor, totuși „suferința este un instrument pedagogic pe care Dumnezeu îl folosește întotdeauna pentru binele omului, pentru izbăvirea lui din capcanele sau din captivitatea unei existențe autonome, suficiente sieși, dedată plăcerilor trecătoare” [134, p.5].

Ca și în societate, persoanele private de libertate greu acceptă suferința, ei caută reabilitări prin diverse avantaje. În urma experienței consilierii, s-a constatat că pentru o categorie de deținuți penitenciarul devine pilonul de sprijin în continuitatea vieții (15%), acceptând pedeapsa pentru repararea faptei. Aceștia se acomodează ușor în mediul privat de libertate, concomitent păstrându-și intacte capacitățile profesionale și intelectuale, iar tendințele spirituale oportune susțin depășirea

momentelor de criză. În atare situație, suferința devine nu doar valoare, ci și metoda care transfigurează deținutul la nivelul conștiinței morale personale.

Deținuții constituie categoria de persoane care suferă mai mult moral decât fizic. În soluționarea acestei probleme se încearcă a găsi soluții sau tehnici după care să fie asistați de diverși specialiști. Depășirea crizelor de suferință a condamnatului se face în comun de către mai mulți consilierii: spirituali, psihologici, sociali, juridici sau medicali. Astfel că, AS propune susținerea deținutului prin anumite convingeri și instrumente, care transformă suferința din non-valoare în valoare veritabilă, perpetuând integritatea spirituală și somatică a persoanei private de libertate pe tot parcursul detenției. În justificarea acestei tehnici s-au pronunțat și psihologii, menționând că „există mai multe feluri de a gestiona suferința: să o ții pentru tine, să fugi de ea, să o transferi altcuiva, să-i pui capăt în interior sau să o transformi în ceva util” [141, p.190]. Mediului penitenciar i se atribuie doar ultimul mecanism, celelalte vor intensifica stările de criză interioară, sau vor denatura relațiile interumane, de o necesitate stringentă acestui anturaj. CS, axându-se pe reperele bioetice obiectivizate în susținerea integrității și calității corespunzătoare a vieții deținutului, pledează pentru transfigurarea suferinței, din nociv în util. Drept exemple se aduc viața privată a deținuților politici din perioada comunistă, care au reușit transfigurarea suferinței. Mulți dintre deținuții politici au redat din perioada detenției diferite tehnici de transformare [13; 45; 87; 228; 246]. Aceștia, perioada detenției, saturată de suferință, au consacrat-o consolidării calităților morale, opunând rezistență tuturor intemperiilor care aveau ca scop distrugerea umanului din condamnat (cazul „reeducării” de la Pitești, România, sau Oranki, Rusia). Unii dintre acești deținuți politici au fost buni intelectuali, profesori, medici, preoți etc., și într-un final transformarea suferinței i-a ajutat să-și mențină integritatea vieții și integrității intelectuale. Preotul Gh. Calciu-Dumitreasa ajunge la concluzia, în cea mai grea perioadă de rezistență, că „suferința nu poate fi înlăturată, dar poate fi îndumnezeită” [45, p.79]. La aceeași stare ajunge și prof. Petru Baci după perioada celor 16 ani de temniță comunistă, comunicând posterității că „suferința e un dar, e o binefacere atunci când omul o acceptă” [9, p.60]. În acest aspect, filosoful român Emil Cioran menționa, că „suferința este în stare să răpească omului umanitatea sa, adică să-l deumanizeze, să desfigureze omul, atât din punct de vedere fizic cât și spiritual, dar în spiritualitatea creștină voluptatea suferinței nu numai că poate să reumanizeze omul, ci să și-l transfigureze, să-l aducă din nou în lumea sensului” [58, p.12-26].

În mediul penitenciar, suferința exterioară se manifestă prin cea interioară, deci „suferința exterioară prin foame, inactivitate, frig ce se transformă într-un frig interior. Suferința fizică declanșează un resort misterios ce produce o forță și o efervescență interioară nemaiîntâlnită” [29, p.22]. E mai dificil de rezistat în fața suferințelor morale și redirectionându-le spre virtuți, decât în

fața suferințelor fizice. Deținuții de azi nu mai suferă de foame sau ger, ci de inactivitate, necomuniune cu libertatea și, cel mai des, din pierderea calităților personalității pe parcursul detenției. Unii din ei suferă și din lipsa sensului vieții, iar pentru menținerea calității ei, în acele momente, inevitabilă este transformarea suferinței.

Metodele transformărilor suferinței nu sunt facile, ele pornesc de la substituirea patimilor cu virtuțile [154, p.118], această metodă debutantă procesului transfigurator o susțin toate confesiunile creștine [44; 100; 136; 250], ba mai mult, „după conceptul bioeticienilor americani, suferința ocupă un loc proeminent în bioetica de azi, și nu este transferată doar teologiilor creștine” [120, p.45]. Astfel, transformând virtutea nu în principiu, ci în viața însăși [134, p.40-41], ajută condamnatul la identificarea procesului de perpetuare a vieții ca obiectiv superior, astfel depășind cu seninătate toate crizele provocate de mediul penitenciar. În cazul acesta virtutea este „categoria etică ce reflectă însușirile morale pozitive ale oamenilor – respectarea idealurilor etice, normelor și principiilor morale” [89, p.424]. Atunci când viața însăși devine o virtute, suferința nu mai provoacă durere, iar transformarea ei este pansată de voința condamnatului și de credința lui. Experiența preotului român D. Bejan, deținut politic în perioada comunistă, afirma că „suferințele și încercările prezente au un credit la Dumnezeu, atâta vreme cât sunt liber acceptate și purtate cu creștinească seninătate. Eu, mărturisesc, stau tare pe această convingere, că greutățile le suport cu resemnare, conștient și credincios, acestei ispășiri îmi protejez integritatea psihică și fizică” [15, p.23]. Trăirea vieții într-o formă altruistă va duce la schimbarea radicală a paradigmatelor sociale despre viață în mediul de penitenciar, adică valorificarea principiilor morale, „care constă în consolidarea, servirea dezinteresată a altor oameni, în sacrificarea intereselor personale pentru binele și fericirea lor” [89, p.16]. Poziționarea vieții deținutului pe principii orgolioase și egoiste va contracara posibilitatea transfigurării suferinței în virtute veritabilă. Acest aspect se referă nu doar la suferința cauzată de mediul penitenciar, ci și la cea din libertate cauzată de diverși factori. O oportunitate deosebită revine grupului de condamnați credincioși, care ridică sensul vieții la obligație divină. În acest aspect se cunosc cărțile de adevărată filosofie religioasă, scrise în celulele temnițelor, prin care condamnatul își mărturisește experiența sa trăită în căutarea sursei spirituale, fapt care poate alimenta sănătatea și integritatea vieții spirituale a deținutului actual în perioadele de criză [4; 10; 14; 26; 94; 123; 124; 138; 208; 241; 249]. Aceștia, și mulți alții, care au scris despre suferința penitenciară din propria experiență, depășind-o prin transformare, că „suferința umană este transfigurată în starea teopatică, aflată în raportul acesteia cu martiriul” [160, p.77]. În procesul transformării suferinței în virtute veritabilă la persoanele private de libertate nu contribuie doar consilierul spiritual, ci și cel medical din cadrul contingentului de angajați ai instituției [196, p.27-31], social, psihologul etc.

Din cele expuse, rezultă că mediul penitenciar prezintă o mare provocare pentru toți condamnații, mai ales în procesul evoluării, orientării de la nonvalori către valorile morale. În atare situații, deținuții își justifică prezența nonvalorilor ca fiind instinctuale sau obiceiuri formate în libertate. Fiziologul român N. Paulescu răspunde acestui proces afirmând că omul poate să se împotrivescă imboldurilor instinctive, depinzând totul de propria voință [186, p.6]. Cultivarea valorilor morale organizează și sistematizează timpul condamnatului în penitenciar, iar valorificarea vieții în fața multor crize și diversiuni va plasa deținutul în fața unui progres individual axat pe propria voință. Rezultatele firești ale suferinței axate pe dragostea altruistă va genera progresul altor valori necesitare existenței mediului penitenciar: iertarea, împăcarea, responsabilitatea etc.

O problemă profundă a mediului penitenciar este și raportarea deținutului la nonvalori, astfel periclitând o CS facilă. Structura fenomenului nonvalorilor morale a fost studiată de diverși specialiști, clasificând viciile în dependență de statutul lor. De exemplu, academicianul N. Paulescu, cel ce a descoperit insulina, menționa că numărul patimilor coincide cu numărul trebuințelor instinctive și le împarte în patru categorii: „1. Patimi de nutriție: beția de alcool, de tabac, de morfină etc; 2. Patimi de reproducere: desfrâu; 3. Patimi de proprietate: hoția; 4. Patimi de dominație: trufia” [186, p.15], toate experimentate persistent în mediul penitenciar. Prin această abordare este descris fenomenul cooperării stărilor de sănătate la actul imoral propriu zis. Această clasificare este strâns legată de instinctele fiziologice, care-l aduc pe om la împătımire, iar contracararea non-valorilor morale este strâns legată de tratamentul spiritual-somatic propriu zis. Dacă crima a fost săvârșită într-o stare decăzută moral, persoana nu este scutită de pedeapsă. Cercetătorii în jurisprudență au clasificat patimile după delictele săvârșite: grave, deosebit de grave și extrem de grave [37]. În dependență de aceste fapte se aplică și pedeapsa, astfel pentru justificarea crimei săvârșite nu există teme juridic, excepție făcând momentele de autoapărare. Cercetătorii în etică numesc nonvalorile drept patimi și le clasifică după gravitatea păcatelor: „1. Păcate actuale și păcate habituale; 2. Păcate formale și păcate materiale; 3. Păcate ale încălcării și păcate ale omiterii; 4. Păcate ale ignoranței, ale slăbiciunii și ale răutății; 5. Păcate grele și păcate ușoare; 6. Păcate față de Dumnezeu, față de aproapele și față de sine însuși; 7. Păcate interne și externe, păcate trupești și sufletești” [250 p.139-140]. Aceasta se consideră cea mai amplă clasificare ce înglobează acțiunile imorale săvârșite de condamnat. Pe acest criteriu de structurare a nonvalorilor se poate axa și consilierul spiritual, pentru contracararea activităților imorale din mediul penitenciar. Indiferent de clasificare, toate nonvalorile au o dublă origine: „un sentiment exagerat de neliniște, de grijă pentru viitor și un sentiment excesiv de plăcere” [187, p.243].

Evoluția orientării către nonvalorile morale în mediul penitenciar poate atinge cote maxime, iar intersectarea mai multor caractere cu comportament deviant, să se manifeste prin dominație și prin diverse forme și vicii exteriorizate. Cele mai dificile forme de manifestare a nonvalorilor morale în mediul penitenciar sunt: răzbunarea, mânia, minciuna, pâra, invidia, violența etc. Acestea se regăsesc atât la condamnații de sex masculin, cât și la femei și minori.

Conceptul manifestării nonvalorilor în mediul penitenciar este abordat în mod divers, drept o atribuție specifică condamnaților cu detenții duble, triple și mai mult. Expertizele psihologice au demonstrat că aceste manifestări se întâmplă datorită formei de dezorientare și neintegritate socială la care sunt supuși condamnații pe parcursul detenției, dar și a stigmatizării societății a persoanei private de libertate prin abolirea drepturilor de angajare în câmpul muncii, excluderea din sânul familiei etc. În această constrângere se simte simularea valorilor, această manifestare specialiștii în etică o redau explicând că valorile sunt condiționate de aprecieri false și nu sunt mereu de respins, cât conștiința are posibilitatea de a delimita potrivit criteriului corectitudinii, datorită regretului. Aceste valori, cu caracter în mod vădit denaturat sunt false, și anume „valorile care sunt proiectate intenționat de conștiință în mod greșit ca fiind corecte, cu scopul ca direcții încă neconștientizate ale unor existențe care nu au dobândit un control de sine să le fie făcute conștiente acestora din urmă, nu pentru a corespunde mereu aprecieri corecte ale experiențelor existențiale, ci pentru a fi avantajos conștiinței care proiectează aceste valori false” [162, p.84]. Falsificarea valorilor, ce determină în procesul recuperării morale a deținuților periclitarea utilizării adevăratelor valori și conflictul valorilor, va crea în mediul penitenciar condiții prielnice de promovare a recidivelor, fenomen actual studierii psihopenale a societății din R. Moldova și nu numai. În aceste condiții presante ale mediului penitenciar, pentru evitarea recidivelor, CS anticipează următoarele probleme: „luarea de contact cu un viitor tot mai puțin luminos, rapidele mutații și fluctuații de atitudine filosofică față de anumite realități, confuzia codurilor etice etc.” [234, p.155], ducând la denaturarea normelor morale post-detenție, favorizându-se o dezorientare generală privitor la valori, idei și norme de conduită.

Consilierea spirituală a deținuților, considerat drept proces de integrare, sub acțiunea catalizatoare a reperelor bioetice, constituie un domeniu filosofico-științific ancorat pe definirea și adaptarea valorilor morale în medii speciale, inclusiv cele de penitenciar. Din cercetarea realizată se deduc câteva teze importante, considerate scopuri și programe în promovarea valorilor morale în IP: în primul rând, valorile morale joacă un rol important nu doar CS, în al doilea rând mediul penitenciar coabitează o diversitate referitoare la statutul și conținutul valorilor morale în comparație cu cele ale societății libere. În al treilea rând, formarea unui cadru valoric comun între mediul special de penitenciar și cel social liber, care va facilita orientarea deținutului spre valorile

spiritual-morale și post detenție. CS axată pe reperele teoretico-practice ale bioeticii va iradia diverse tactici de promovare și experimentare a valorilor morale în mediul penitenciar.

3.3. Perspective ale aplicării unei tactici optime în consilierea spirituală bazată pe principiile bioetice în condițiile penitenciarelor din Republica Moldova

Bioetica, ca și „știință a supraviețuirii”, îmbinând cunoștințele biologice cu valorile umane răspunde noilor provocări ce țin de sănătatea somatică și echilibrul spiritual al omului, viața, securitatea, libertatea și integritatea lui. În opinia cercetătorilor din domeniu, principiile bioeticii asigură securitatea umană și edifică strategiile de supraviețuire [242, p.49], obiective primordiale în consolidarea habitatului din mediul penitenciar. Abordarea principiilor bioetice se aplică prin prisma valorilor morale concepute și adaptate la specificul sistemului carceral.

Percepția morală a condamnatului se manifestă în dependență de o serie de factori: sociali, spirituali, siluetă intelectuală, stări de sănătate ș.a. pe tot parcursul detenției. Abordările principiilor bioeticii în mediul penitenciar ar corespunde paradigmei principiste, atribuindu-i-se paradigma supraviețuirii la nivel individual, fortificată prin oferirea soluțiilor de orientare valorică pentru a îmbunătăți calitatea vieții. Principiile autonomiei, nondăunării, binefacerii, echității etc. vin doar să consolideze strategia CS a condamnatului. În atare situație obiectivele AS în mediul penitenciar, realizându-se prin prisma principiilor bioetice, se bazează pe valorile persoanei axate pe solidaritate și coeziune socială.

Pentru elaborarea unei tactici în CS, care să se axeze pe principiile bioetice, necesită elaborarea unei strategii care ar conține următoarele componente: a) stabilirea domeniului (problemei, crizei) consilierii, imediat după încarcerarea persoanei private de libertate acesta se confruntă cu diverse probleme specifice mediului, de exemplu, relația deținutului cu diferite persoane, relația cu familia sau lipsa ei, neadaptarea în mediul penitenciar, agresivitate, credința, starea psihologică etc. b) caracterizarea problemei sau a subiectului înaintat în consiliere fie în grup sau individual, de exemplu, stigmatul social al condamnatului, carențele bolilor insuportabile, lipsa libertății fizice, anxietate etc. c) se caracterizează prin determinarea scopului CS, de exemplu, depășirea stigmatului de condamnat în fața societății pentru persoanele ce urmează a se elibera, diminuarea stării psihosomatice a deținutului, reabilitarea morală, susținerea în evitarea crizelor comportamentale și evitarea acțiunilor imorale, restabilirea dorinței de a trăi, celor ce refuză tratamentul medicamentos sau cu tentativă de suicid etc; d) aplicarea metodelor pentru fiecare problemă și scop în parte, de exemplu, pentru unii deținuți cu tentativă de suicid se aplică metoda convorbirii prin diverse instrumente (ședințe de lucru în grup, lecturarea cărților și vizionarea filmelor specifice problemelor, identificarea uzualității lui în mediul penitenciar, mărturisirea etc.),

ce ar contracara tentativa și ar restabili moral condamnatul; e) studierea problemelor CS reieșind din diferite condiții și condiționări. O importanță specială o are caracterizarea apariției unor momente în procesul activității de CS în general, și anume: caracterizarea condițiilor curente, a facilităților, dificultăților, soluțiilor propuse și perspectivelor. Tactica ce revine unui consilier spiritual în mediul penitenciar este limitată de posibilități depline, de condițiile detenției sistemului, astfel utilizându-se în cele mai dese cazuri uzul cuvântului și explorându-l în majoritatea mecanismelor aplicate.

În urma cercetărilor realizate, s-au identificat două metode de AS în mediul penitenciar: metoda bioetică și metoda practică, din care derivă unele metode concrete. Ambele metode se axează pe promovarea valorilor și anihilarea nonvalorilor, astfel constituind un component stringent în funcționalitatea acestora. Funcționalitatea firească a valorilor în mediul privat de libertate constituie un fapt condiționat obiectiv, dificil realizabil, ținându-se cont de factorii diverși atât în identificarea problemelor spiritual-sociale, cât și în depășirea lor. Promovarea valorilor în mediul penitenciar nerealizându-se presant, ci prin tactici oportune, adaptate, urmărind menținerea integrității somatice și spirituale a deținutului.

Metoda bioetică, axată pe analiza faptului valoric în mediul penitenciar și exprimată prin abordările subiectelor bioetice de către consilierul spiritual, prezintă generatorul obiectiv de promovare a diverselor soluții în pluralismul crizelor deja existente mediului (Tabelul A2.1 și A3.1). Această metodă devine domeniul primar de transformare a conștiinței condamnatului și a comportamentului lui, orientându-se spre valorile clasice, iar conjunctura mediului penitenciar plasează bioetica în categoria valorilor, astfel explorând diversele opinii etice europene și nu doar, ci și alegând poziția unei etici practice, devenind astfel un fenomen universal, ce nu are contradicții de principiu cu etici ale diverselor culturi și confesiuni. Plasarea metodei bioetice printre tactica cea mai reală de aplicat este dedusă din analiza axiologică a unor subiecte de ordin etic în mediul penitenciar și raportate la sistemul valoric general.

Importanța acestei metode ce caracterizează esența sa sensibilă spirituală, fiind una dintre particularitățile „structurilor subtil-sociale constituind esența lor spirituală, intelectuală, mai bine zis, conținutul, tendința acestora de a menține și dezvolta potențialul intelectual al societății, bazele morale ale vieții, numite fine, fiindcă ele reflectă un grad mai superior de diferențiere a societății, asigură posibilitatea de a concepe domeniile latente al practicii sociale” [132, p.81]. Această metodă ar include o serie de subiecte sensibile în procesul CS a deținutului.

Printre acestea se evidențiază problema sensului vieții și a morții, constituind cea mai enigmatică realitate existențială, cu fond suficient de a fi abordată în CS specială. Comparativ cu asistența medicală, axată preponderent la corpul uman, CS valorifică sensuri spirituale, inclusiv

ale vieții și morții, orientându-le spre dimensiuni morale ori sacre. AS axată pe viață, supremă libertății, definește orientările comportamentale adaptabile mediului ce permit deținutului să-și protejeze integritatea somatică și spirituală. Utilizarea postulatelor bioeticii despre valorile morale și a celor medicale (viața, moartea, sănătatea dragostea, compasiunea, demnitatea, respectul, competența, profesionalismul, corectitudinea [177, p.272]), în definirea vieții și a morții, consilierul spiritual facilitează restabilirea reperelor axiologice de conduită a deținuților pe toată perioada detenției. De exemplu: majoritatea din categoria condamnaților cu tentative de suicid sunt sănătoși fiziologic, alterată fiindu-le valoarea vieții în comportamentul și habitatul lor privat de libertate, iar CS axată pe tehnica reflectării momentelor frumoase experimentate și identificarea uzualității lui post detenție va proteja viața deținutului. Apelând la doctrina medicinei creștine, care abordează persoana în forma dihotomiei lui, enunțând cele două forme de sănătate: trupească și sufletească [56, p.6], consilierul spiritual întreprinde măsuri terapeutice de susținere a vieții spirituale, raportându-se valoarea vieții proporțional cu starea de sănătate trupească, e firesc să fie abordată sănătatea integrală, ca o stare perfectă a persoanei. Există grupuri de condamnați care-și schimbă percepția axiologică privind valoarea vieții în detrimentul sănătății spirituale și fiziologice, manifestându-se în așa mod dorința de libertate, astfel prevalând sau condiționând determinanți ai calității vieții, chiar și a dreptului de a exista. Îndreptarea responsabilității consilierului, conform competențelor sale, la ceea ce constituie sursa valorică cu atribuție specifică de a asista deținutul vulnerabil, îndemnându-l să protejeze viața, oferindu-i soluții. În acest sens, a îndemna echivalează cu a motiva, a solicita o alegere, punându-i în față nu numai riscuri și avantaje, ci și repere de bază, astfel facilitând evaluarea propriei situații. În atare situație, cunoașterea persoanei deținutului în criza morală, este atât de importantă ca și cunoașterea factorului declanșator al crizei, astfel stabilindu-se o relație personală cu asistentul spiritual. Respectarea deciziei deținutului, decizie atribuită doar celor capabili să o ia, excepție deținuții bolnavi mintal sau ce în crize anxioase, nu devine indiferentă consilierului spiritual dacă atentează la integritatea somatică și spirituală personală, sau la cea din jur [151]. Aici, intervine obligația unei consilieri profesionaliste, constituind din sfatul terapeutic care precede practica terapeutică de CS specială, axată pe mecanisme: demonstrarea atenției și interesului față de vulnerabilitatea deținutului, reflectarea sentimentelor, adresarea întrebărilor comode, monitorizarea stărilor de criză, facilitarea rezolvării problemelor declanșatoare a crizelor etc. Abordarea subiectului vieții și a morții în CS devine mecanism eficient privind evitarea diferitelor crize de comportament, dar și a situațiilor spirituale decăzute.

Ca și continuitate a sensului vieții ar constitui calitatea vieții în mediul privat de libertate, integrând autonomia, sensul pozitiv al vieții și puterea personală [1, p.83], subiect principal în

dezbatere bioetică contemporană. Delimitând conceptul de „calitate a vieții” din punct de vedere bioetic, cu cel uzual societății contemporane, axat pe confortul material, raportat la achiziționarea bunurilor [51, p.175-176], CS în mediul special penitenciar se obligă în oferirea criteriilor de selecție a valorilor morale necesare creării condițiilor vitale mediului penitenciar. AS se axează pe oferirea metodelor de protejare a vieții și adaptare a deținutului la noul regim lipsit de libertatea particulară. Integrarea valorilor morale de menținere a calității vieții în mediul penitenciar prin CS se raportează la o componentă individuală, în funcție de aspirații și valori personale, de regulile sistemului penitenciar și de abilitățile intelectuale ale deținutului, exprimându-se un echilibru între condițiile habituale ale mediului și dezvoltarea personală a condamnatului. Acest ultim aspect, de dezvoltare personală, accesându-se în procesul CS prin diverse metode: lecturarea cărților profesional-didactice, însușirea unei limbi străine, scrierea versurilor și a muzicii etc., devine unul primordial în menținerea facilă a calității vieții, activități nu doar permise de legislația penală, ci și promovate de diverse ONG-uri.

Un subiect din categoria metodei bioetice ar constitui armonia stărilor psihică și fizică, aceasta din urmă fiind distrusă prin izolare și singurătate. Indiferent de crizele somatico-spirituale parvenite pe parcursul detenției, consilierul spiritual abordează în dialog cu deținutul subiecte ce vizează supremația vieții, astfel, din punct de vedere bioetic, corpului uman i se atribuie obiectivul de a perpetua sănătatea somatică și psihică. Această armonie necesită să fie cultivată în diversele întâlniri și convorbiri ale asistentului spiritual cu deținutul, comune sau private, astfel vigorând echilibrului psihosomatic și subliniind implicarea rațiunii în dominarea propriilor acțiuni. Raportându-se la numărul mare a condamnaților de confesiune creștină, argumentul teologic al acestui subiect ar fi „nimeni niciodată nu și-a urât trupul său, ci fiecare îl hrănește și-l încălzește” (Efeseni V, 29), accentuându-se datoria firească și obligația divină de a păstra integritatea fizică și spirituală a omului, indiferent de situație. Izolarea și singurătatea nu au suficientă putere de a modifica sensul vieții deținutului, fiind orientată spre o axiologie valorică specifică mediului penitenciar, mecanism atribuit consilierului spiritual. În depășirea crizelor extremiste de auto-mutilare, des întâlnite în mediul penitenciar, axarea CS pe factorul estetic uman devine mecanism benefic pentru categoria de condamnați familisti, sau pentru cei care mențin corespondență cu persoanele din societatea liberă. Tot în acest mecanism, pot fi luate în considerație efectele rezonabile la femeile deținute, care pe parcursul detenției își manifestă dorința de a se reconstitui estetic, anihilând afecțiunile defectuoase provocate de mediul penitenciar.

Proporționarea și optimizarea necesităților biologice și a celor spirituale constituie un obiectiv imperios, reflectat în diversele studii europene de etică penitenciară. Această problemă sensibilă devine tot mai dificil realizabilă datorită complexității necesităților social-umane

contemporane. CS de optimizare a acestor necesități, orientându-se către același subiect – valoarea vieții, oferă repere de remediere morală a consecințelor faptelor săvârșite. Dificultatea adaptării diferitelor soluții o desemnează incapacitatea intelectuală a unei categorii de condamnați. Oportunitatea CS poate fi orientată spre adaptarea deținutului la diverse programe autodidacte, prin oferirea mediului de lecturare sau aclimatizare intelectuală și spirituală. Din alt punct de vedere, AS în penitenciar, axându-se pe cultivarea orientărilor valorice prielnice sistemului, contribuie la optimizarea necesităților biologice și spirituale. Un alt mecanism oportun devine și conversațiile personale cu persoana recent privată de libertate, contribuind esențial la adaptarea deținutului la noul regim, dar și evitarea diferitelor crize comportamentale estimate perioadei.

Un alt subiect în mediul penitenciar constituie catalizarea dorinței deținutului de a se înmulți. Acest aspect de o importanță deosebită spiritual-morală, se axează pe etica sexualității umane, prezentând trăsăturile specifice adaptabile mediului penitenciar. Delimitându-se necesitatea biologică a poftei sexuale, de dorința condamnatului de a se înmulți, legislația națională [60] a prevăzut în normele executării pedepsei posibilitatea întâlnirilor de lungă durată (48 de ore) cu membrii familiei. CS delimitată pe cele două categorii de probleme: pofta sexuală și reproducerea umană, se axează pe orientarea valorică a perpetuării speciei umane. Mai ales pentru deținutele feminine, problema se acutizează privind oferirea serviciilor de supraveghere a condamnatelor gravide, pe de o parte, iar pe de altă parte și lipsa afecțiunii paterne în procesul gravidității. În ambele cazuri, mecanismele de CS se axează pe oferirea spațiului spiritual de creștere a copilului și de orientarea valorică a energiei mamei, astfel concentrându-se asupra fenomenului gravidității, depășind diverse probleme spirituale declanșate de mediul izolator [105]. Prin intermediul acestor două principii ale bioeticii: responsabilității și binefacerii, CS accesează diverse mecanisme filantropice privind creșterea și menținerea sănătății somatice și spirituale a mamei și a copilului. Tot în acest context, AS insistă adaptarea mecanismelor de consiliere, ținând cont că mama deținută cu propriul copil formează cea mai vulnerabilă categorie de condamnați, iar protejarea să nu dăuneze statutului. Vulnerabilitatea se manifestă dublu asupra ambilor: mama și copilul sunt lipsiți de afecțiunea și supravegherea soțului/tatălui, și - lipsa opțiunii de a selecta medicul curativ în perioada de sarcină, dar și în procesul nașterii, iar copilului atribuindu-se sintagma „copil născut și crescut în mediul penitenciar”. În R. Moldova copii născuți în penitenciar se cresc până la vârsta de 4 ani, apoi se dau familiei, în adopție sau în instituții speciale. CS în comun cu alți specialiști din sistemul penitenciar se axează pe educația și profilaxia morală a mamei însărcinate, abordând discuții, training-uri, oferind cărți și suport audio/video ce ar consolida voința deținutei în perpetuarea sănătății personale și a fătului.

Metoda bioetică de CS în mediul penitenciar include o altă problemă: subiectul detașării deținutului de la acțiunile sexuale perverse sau de alt gen. Problema aceasta devine una foarte dificilă în mediul social actual, dar cu precădere în cel special - penitenciar, deoarece, educarea abstenenței sexuale devine o metodă abstractă. În procesul CS, preponderent grupului de condamnați cuprinși între vârstele 18-50 ani, se abordează diverse discuții consolidând capacitatea de a controla propria voință, această metodă fiind una psihologică de a domina pornirile biologice. Această tactică de CS necesită a fi desfășurată împreună cu asistentul medical, ambii axându-se pe diverse programe orientative spre abstenență: discuții în privat cu mediul și consilierul spiritual, oferirea materialelor tipografice orientative etc. Factorul ce sistematizează randamentul necesar pentru armonizarea consilierii comune: spirituale și medicale, constituie „afilierea sistemului valoric specific activității medicale clasice și a principiilor eticii universale constituite de-a veacuri în baza moralei creștine” [177, p.222]. Pentru categoria de condamnați credincioși o soluție în acest aspect poate fi considerată și postul, ca mijloc de consolidare a voinței și a abstenenței.

Un alt subiect al metodei bioetice o constituie relația deținutului cu cei din jur raportată la sănătatea psihică și somatică. Pregătirea persoanei private de libertate să posede abilități de a nu-și prejudicia sănătatea psihică și somatică în condițiile de criză, persistente în mediul penitenciar, constituie obiectivul primordial în procesul consilierii. Formele complexe de relațiile între deținuți impun prezența și adaptarea la valorile moral-comportamentale, încurajate de consilierul spiritual prin propriile abilități și calități, dar și prin expunerea rolului acestora în menținerea sănătății somatice și psihice a persoanei private de libertate. Astfel că respectivele relații impun consilierului spiritual abilitatea și profesionalismul, orientate spre specificul valorilor asimilate, apoi aplicate în conexiunile sociale din mediul penitenciar. Merită a fi menționată poziția consilierului spiritual – drept tactică de orientare și funcționalitate, astfel, el fiind dependent de factorii sociali și valorici ai micromediului penitenciar în activitatea sa, dar și de multiplele prezențe nonvalorice. În atare situație, prioritară devine relația lui cu deținuții, axată pe valorile ce vor perpetua sănătatea psihică și somatică nu doar a condamnaților, ci și a altor angajați ai IP. Abordarea corectă a postulatelor bioeticii, vor contura modele eficiente de relații între consilier și consiliat. Împrumutând tipurile de relații medic-pacient, abordate în medicină, și adaptându-le CS în mediul penitenciar, se vor păstra obiectivele și postulatele filosofice. După unii cercetători, abordarea relațiilor „tutolare” dintre persoane își pierde tot mai mult pozițiile în practica socială. În mediul penitenciar, ideea monologului este viabilă în CS a deținuților cu tentativă de suicid, a minorilor și a bolnavilor terminali. În mediul penitenciar, aceste categorii de condamnați sunt izolați de majoritatea deținuților bolnavi. Propunerea unei relații paternaliste este acceptată atât cât consilierul contribuie la creșterea imaginii condamnatului. Această abordare ajută la depășirea

problemelor de criză spirituală și anticipează eventualele mutilări, chiar sinucideri. Valorificarea morală a autonomiei deținutului s-a dovedit a fi foarte importantă și vastă, iar binefacerea consilierului contrar voinței și dorinței condamnatului pot fi inutile, chiar inadmisibile. Individualitatea CS a deținuților cu carențe morale este un imperativ impunându-se a fi respectat. Astfel în diverse condiții și la diverși condamnați, relațiile între consilierul spiritual pendulează între modelul monologului și cel al dialogului.

Subiectul morții, este unul accentuat în mediul penitenciar, fiind un „fenomen enigmatic și misterios, afectiv, cu adânci repercusiuni psihologice, sociale și culturale” [177, p.232] și pentru societatea liberă. Abordând acest subiect, CS realizându-se prin modalități subtile, în dependență de situație, cu precauție. Tratatând acest subiect într-o formă simplistă poate stimula suicidul, astfel că se va evita în consiliere a persoanelor cu tentativă de suicid a subiectului morții eroice, deoarece, în aceste situații, suicidul poate fi înțeles simplu și ca urmare justificat. Recomandările lecturii cărților necesită a fi triate de către asistent sau bibliotecarul penitenciarului. Pentru categoria de condamnați religioși un alt mecanism este abordarea subiectului morții în sensul religios, devenind doar o condiție de separare a unității trup-suflet, iar viața sufletească se orientează spre nemurire [34, p.265]. În procesul CS a deținuților religioși, moartea are alt sens, fiind învinsă, iar antidotul morții este învierea „prin care se reconstituie elementele trupului muritor” [34, p.266]. Abordarea acestui aspect în CS va contribui pozitiv la pregătirea părăsirii vieții a deținuților bolnavi terminali. Abordat subiectul prin prisma teologiei creștine, care urcă sensul vieții mai presus de moarte [252, p.407], astfel moartea doar stăpânește firea omenească, iar salvarea persoanei este tocmai ridicarea lui mai presus de moarte. O bună parte dintre condamnați provoacă o stare de fobie la gândul morții, astfel creându-se diverse blocaje comportamental-medicale: fobie de medici, noncompliance la tratament, refuzul actului medical etc. Este suficient de abordat postulatul stoicismului despre moarte ca fiind „cel mai important eveniment al vieții. A învăța să trăiești cum trebuie înseamnă a învăța să mori cum trebuie și reciproc” [259, p.152]. Tactica expunerii condamnatului despre experiențele și abordările subiectului morții a unor deținuți politici din perioada comunistă devine oportună, de exemplu, afirmația lui N. Steinhardt: „veți protesta, poate considerând că soluțiile subînțeleg o formă de viață echivalentă cu moartea, ori mai rea ca moartea implicând riscul morții fizice în orice clipă. Asta așa este. Vă mirați? Iar secretul celor ce nu se pot încadra în hăul totalitar e simplu: ei iubesc viața nu moartea” [226, p.16-17]. Pentru deținuții politici din acea perioadă, mai ales pentru cei care făceau parte la Aiud din grupul „misticilor”, sensul morții preuala asupra sensului vieții. Sensul vieții unui deținut de astăzi este eliberarea, nu transfigurarea vieții, pe când atunci sensul morții devine transfigurat în sensul vieții. Acesta din urmă fiind influențat de sensul vieții a „omului modern”, care este „longevitatea prelungită până

la absurd” [201, p.160]. În urma practicii realizate s-a constatat că subiectul morții abordat în CS specială este admis în mai multe poziții: ca metodă de protecție a deținutului în diversele derapări comportamentale anterioare morții (tentativele de suicid, automutilările, violențele fizice, greva foamei etc.); aprecierea morții ca și consecință a faptelor ireversibile (omorul premeditat, avortul etc.); ca instrument de îngrijire și perpetuare a vieții (pentru toate categoriile de condamnați); ca fenomen de trecere în alte dimensiuni existențiale (condamnații bolnavi terminali). Condițiile private în mediul penitenciar devin ținta unor acțiuni directe sau indirecte distructive a valorii vieții, astfel pentru majoritatea condamnaților moartea devine valoare așteptată, sau reper de orientare vitală, chiar și pentru cei tentați de suicid.

Mediul penitenciar, în baza legislației naționale și internaționale, necesită să accepte diversitatea modurilor de CS a condamnaților, elaborate în baza surselor teoretice, fapt ce oferă deținutului dreptul de a selecta într-o manieră liberă nu doar consilierul, ci și forma consilierii, ținându-se cont de confesiune, starea socială, intelectuală etc. Consecințele pozitive ale CS se deplasează ușor spre dialogul facil între condamnat și consilier, între condamnat și familie sau societate, asimilându-se tot mai mult valorile morale și identificării, creându-se posibilitatea factorilor declanșatori de crize, evitării ori anihilării lor. Promovarea modelului monologului sau al dialogului de către bioetică și preluarea acestora în CS a deținuților relevă unele aspecte, raportate la condițiile privării de libertate (regimul de condamnare), delictul săvârșit, statutul social, familial și intelectual a condamnatului. Indiferent de tipul relației abordat este strict necesar să se examineze și individualitatea condamnatului în relațiile interumane.

Prin prisma subiectelor de bioetică enumerate, consilierul spiritual are scopul de a caracteriza deținutul drept un subiect responsabil și liber, capabil de a lua decizii vitale importante și oportune pentru el însuși, adaptate mediului penitenciar (condiții și reguli), punând la dispoziția persoanei private de libertate informația utilă pentru unele decizii. Indiferent de situație și de tipul relației utilizate, asistentul spiritual manifestă încredere în fața condamnaților. Analiza teoretică a principiilor bioeticii și a soluțiilor ei, nu răspund suficient calității CS a deținuților, dacă nu sunt transpuse în practică prin diverse mecanisme, programe și instrucțiuni.

A doua categorie de metode, cele practice ale CS sunt cele practice: observației, convorbirii, biografiei, analizei gradului de religiozitate, includ diverse instrumente, desfășurate în procesul AS. Unul din instrumentele magistrale îl constituie uzualitatea cuvântului. Consilierea prin utilizarea unui set de cuvinte corespunzătoare ar influența mai tranșant mentalitatea deținuților în scopul reabilitării sale în mediul privat de libertate. Această metodă de CS are la bază valoarea cuvântului pe care îl administrează consilierul în acest proces. Cuvântul devine instrumentul cel mai des utilizat aducând realizări atât consilierului, cât și consiliatului. Încadrarea cuvântului în

aria metodelor eficiente din cadrul CS reprezintă recunoașterea forței și relevanței lucrării prin cuvânt, specifică demersurilor de relaționare inter-umană din diverse domenii. Procesul comunicării verbale devine mecanismul utilizat în toate procesele de CS, realizat prin transmiterea intenționată a informației destinată să explice sau să influențeze condamnatul. Din momentul transmiterii informației se produce o acțiune asupra subiectului receptor și efectul de feedback devine rezultatul influențat de consilier. CS plecând de la convingerea că toți condamnații sunt „speciali”, valoroși, responsabili de propriile decizii și liberi în exprimare, atribuie mai multe forme de asistență prin uzul cuvântului.

Cuvântul terapeutic în mediul general, dar și în special, are aceeași valoare curativă, atât în mediul penitenciar, cât și în cel general, reieșind din strânsa legătură psihosomatică a omului. Cuvântul devine instrumentul care tratează conștiința umană, fiind studiat și aplicat terapeutic de mai multe categorii de specialiști: medici, consilieri, preoți, psihologi etc. Ideea părintelui R. Noica atribuind cuvântului energii divine, chiar creatoare [170, p.28], justifică tendința consilierului spiritual de a exploata cuvântul în procesul consilierii și de a transfigura comportamentul și integritatea spirituală a condamnatului. Puterea curativă a cuvântului [114] în CS a deținuților capătă o valoare miraculoasă atunci când i se oferă ajutorul cu naturalețe și dezinteresat. Pentru fiecare viciu există modelul terapiei narativă, astfel consilierul spiritual permițând condamnatului să-și interpreteze experiența de viață din propria perspectivă, atenționând semnificația identitară în relație cu alți oameni, modificând potențialul formei de răzbunare, abundente mediului penitenciar. Faptul că deținutul se gândește mereu la libertate, la felul cum a fost săvârșită crima, sau cum a decurs procesul de judecată, devine deținut răzbunător pe cei care l-au denunțat sau l-au condamnat. În procesul de răzbunare sunt ignorate cele mai importante valori umane, inclusiv viața. Terapia narativă prin cuvânt formează în habitatul penitenciar valori importante, ca rezistența, răbdarea și iertarea, astfel evitându-se derapările morale în perioada detenției și post-detenției. Chiar și în medicină puterea curativă a cuvântului, în actul medical este indispensabil, astfel după V. Anania „doctorii știu mai bine că o vorbă bună, de prietenie și încurajare, spusă la căpătâiul bolnavului, prețuiește uneori mai mult decât un vârf de bisturiu, un ac de seringă sau un lichid medicamentos” [2, p.118]. Într-un final, cuvântul are capacitatea de a descoperi și transforma, uneori cu intervenția confruntării, având scopul de a modifica imaginea deținutului despre anumite arii ale existenței sale.

Consilierul spiritual aducând fantasmelor condamnatului față-n față cu realitatea îl ajută să depășească diversele stereotipuri existențiale mediului penitenciar, iar pe cele axate pe nonvalori să le anihileze. În momentul confruntărilor B. Berenson descrie câteva tipuri terapeutice de confruntare [184, p.144-145]: primul tip, cel experiențial – include nepotrivirile dintre modul în

care se vede condamnatul pe sine și felul în care este perceput de consilier, cele mai elocvente sunt cazurile la deținuții considerați „eroi” după delictul săvârșit. Realizarea unei consilieri eficiente în atare situație se dobândește prin deturnarea imaginației false asupra propriei fapte, în raport cu viața comunitară și chiar cu cea planetară, îndemnând condamnatul spre formarea valorilor dragostei și acceptării benevole a situației reale. Următorul tip este cel didactic, realizat prin analizarea informațiilor pe care le posedă deținutul asupra subiectului discutat, datele asupra unei eventuale afecțiuni etc. În momentul confruntărilor, condamnatul oferă informații noi, neafiliate celor expuse recent, ele nu sunt receptate satisfăcător, întrucât însușirea lor corectă necesită a fi verificată pe parcursul discuției [173, p.137]. Din această categorie fac parte deținuții ce se subapreciază, iar AS axându-se pe principiile socializării și respectului față de propria persoană cultivă valorile răbdarea și rezistența. Al treilea tip ține de confruntarea terapeutică asupra calităților. Foarte mulți deținuți, axați pe victimizare sau vulnerabilitate își ignoră aptitudinile și calitățile lor reale, chiar și cele remarcabile. CS în atare situație se axează pe valorificarea calităților, chiar formarea grupurilor de formatori dând posibilitatea unei performanțe abilităților existente. Astfel, formarea cercurilor scrierea poeziilor, compunerea muzicii, educarea analfabeților etc., acestea formând valorile speranței, cel mai puternic ingredient al terapiei prin cuvânt, și dezvoltării profesionalei în mediul privat de libertate. Al patrulea tip confruntare este orientat asupra viciilor, spre deosebire de tipul anterior, aici delicatețea și prudența consilierului spiritual devine strict necesară, deoarece deținuții apreciază să le expui propriile calități, dar ignoră discuțiile despre propriile slăbiciuni. În atare situație CS se axează pe promovarea optimismului în anihilarea factorilor declanșatori ai viciilor prin metode de creșterea voinței: abținerea, meditația și lecturarea cărților care prezintă efectele negative a viciilor, rugăciunea, mărturisirea etc., cultivând o calitate strict necesară deținutului – credința în forța proprie de schimbare. Ultimul, al cincilea tip, de confruntare, descris de B. Berenson este cel stimulatoriu. În atare situație asistentul spiritual dezvoltând în grup sau particular atitudini active față de viață, evidențiind și efectele pasivității în acest aspect, educând orientările către valorile ce contribuie la menținerea calității vieții spirituale și somatice pe parcursul detenției: rezistență la viciile mediului penitenciar, împăcarea cu condiția privată de libertate și acceptarea benevolă a situației, speranța.

Complexitatea uzuală a cuvântului în procesul CS a deținutului se afirmă și prin puterea de convingere. Pe lângă aspectul curativ al consilierii prin cuvânt, ipostaza influențării se determină de limbajul utilizat. Expresiile (limbajul nonverbal și paraverbal) și cuvintele repetate în mod constant în procesul consilieri spirituale-verbale susțin inducerea unor atitudini, devenind parte a unui tipar de gândire care necesită modificată, pentru a ajunge la rezultate rezonabile [85]. În acest proces este important ca asistentul să recunoască, poate chiar să redea exact ce spune consiliatul,

astfel justificându-se deraparea morală. Un alt instrument utilizat în această metodă este și repetiția afirmației în conversație cu voce tare, indicând existența deja a unei atitudini personale față de obiectul consilierii. Acest mecanism utilizându-se frecvent, mai ales cu deținuții ce posedă un comportament deviant în relației cu ei, dar și cu IP, formează diverse trăsături intelectuale orientate valoric spre jertfa de sine, dragostea și respectul față de aproapele, împăcarea și iertarea. Același mecanism de influență prin cuvânt CS îl utilizează în contracararea nonvalorilor, ca: furia și mânia. Un grup mare de condamnați pe tot parcursul detenției, în comportamentul lor interuman sunt alimentați de o furie pe propria viață, pe propria familie, chiar pe proprii părinți etc., astfel evidențiindu-se cultura condamnatului. O parte dintre aceste derapări se găsesc ascunse în acțiunile imorale ale deținuților, și anume: invidia, înverșunarea, mânia, indignarea, ferocitatea, iritarea etc. Toate aceste acțiuni întâlnindu-se des și în societate, diferența e că în mediul penitenciar condamnații le acceptă drept fapte morale sau valori, justificându-le cu diverse metode ce susțin rezistența în IP. Referitor la invidie, adică „părerea de rău pentru binele aproapelui și bucuria pentru nefericirea lui” [104, p.272], este viciul predominant în mediul penitenciar și cel mai des întâlnit, fiind direct îndreptat împotriva colegilor. Depășirea acestui viciu este suficient de greu și pentru mediul social liber, dar mai ales pentru cel penitenciar, el alimentând pe parcursul detenției răzbunarea. Consilierul spiritual aducând la cunoștința condamnatului efectele negative ale invidiei și felul cum se răsfâng asupra sănătății spirituale și somatice, definindu-le drept „otrava care lipsește individul de pace, dar în schimb chinuie conștiința, strică sufletul, usucă trupul. Pierde omul” [104 p.275]. Utilizând mecanismul CS prin cuvânt, și anume repetițiile afirmative despre efectul schimbărilor, vor influența condamnatul să nu-și urască colegul, ci să-l respecte, pentru a învăța multe de la el și împărtăși împreună perioada detenției. Confortul interior al deținutului în mare măsură depinde de starea colegilor de celulă, astfel invidia îl va separa de colegi și-l va sugruma spiritual. Tratatamentul spiritual pentru această categorie de condamnați este cultivarea iubirii ca puterea de convingere prin cuvânt.

Mânia este un viciu ce alimentează răzbunarea, irascibilitatea și supărarea pentru tot ce nu acceptă deținutul în perioada detenției. Ea se manifestă pe parcursul primului an de privare, în perioada adaptării condamnatului la programul și regulile mediului penitenciar, tot atunci se înscriu cele mai dese cazuri de mânie sau agresivitate față de colegii de celulă sau angajații I.P., sau față de familie și societate. Încarceratului îi vine foarte greu să-și stăpânească emoțiile, astfel revărsându-și sentimentele de răzbunare pe colegii de celulă. Factorul care declanșează epidemia bolilor mintale în mediul penitenciar este mânia, pentru-că deținutul posedat nu poate niciodată să se bucure de liniște, fierbe-n interior, astfel sporind în fiecare zi gândurile, actualizând mereu vorbele și faptele aceluia care-i ține mânie [115, p.50-66]. În urma cercetărilor efectuate, s-a constatat

că o bună parte din condamnații diagnosticați cu patologii nevralgice au fost stăpâniți de mânie, ei înșiși recunoscând că în momentul amintirilor despre casa, haina, vocea, strada acelei persoane începeau simptomele patologiei. O formă de manifestare a mâniei este agresivitatea, ea îl transformă pe condamnat în „prizonierul propriei uri” [235, p.436], fiind incapabil să accepte realitatea, este în continuu conflict cu colegii de celulă, administrația penitenciarului și chiar familia. Carențele neadaptării deținutului la mediul penitenciar îi transformă habitatul într-un infern, fiind destinat falimentului, iar consecința agresivității asupra altora este izolarea definitivă în IP, în această etapă unii ajung în depresii netratabile. În atare situație, mecanismul CS prin cuvânt și influențarea vieții deținutului se axează pe valorificarea vieții proprii, a colegilor, dar și pe alt mecanism, mărturisirea religioasă - cu consecințe rezonabile pentru deținuții credincioși. Complexitatea consilierii deținuților depresivi se i se desfășoară în comun cu diferiți specialiști din IP: medici, psihologi, juriști, asistenți sociali etc. Mecanismul de consiliere prin cuvânt și influențarea comportamentului deținuților se realizează pe termen lung, în corelare cu alt instrument: consolidarea voinței.

Cuvântul consilierului își exercită puterea în formarea calităților morale prin sporirea voinței, obiectiv urmărit de asistentul spiritual. În procesul CS este necesară identificarea cuvintelor speciale, care restabilesc în comportamentul persoanei private de libertate încrederea și puterea de a-și menține echilibrul spiritual, puterea de a personaliza esența însăși a vieții. D. Stăniloae menționează în ce condiție puterea cuvântului are conotațiile profunzimii de a spori puterea de voință „puterea cuvântului se accentuează, pentru că în ea se pune și o simțire de simpatie sau de dușmănie, care-l afectează pe cel căruia i se adresează. Prin cuvânt se comunică înțelesuri unite aproape totdeauna cu sentimente, care leagă și mai mult pe oameni fie prin simpatie, fie prin antipatie” [223, p.151]. Astfel că prin CS condamnații necesită a conștientiza consecința nonvalorilor experimentate în habitatul privat de libertate, iar ca această identificare să fie orientată spre soluționarea nonvalorilor, trebuia ca tactică rezonabilă să se desfășoare prin sporirea propriei voințe. Dacă lumea valorilor preexistă în conștiința condamnatului, atunci primirea efectivă a valorilor se înrădăcinează prin opțiunea activă în favoarea binelui, baza acestei acțiuni fiind abordările și discuțiile intenționate aplicate de consilieri, având capacitatea de a crește puterea voinței în modificarea valorilor comportamentale, sau revenirea la cele anterioare, bune. Instrumentul acesta este axat și pe eternitatea valorilor morale, drept reper temeinic în construirea relațiilor interumane. Puterea cuvântului de a întări voința morală a deținutului este indispensabilă în procesul CS, fiindcă „voința morală bună este facultatea care poate pune deoparte interesele practice și înclinațiile ce se înscriu în ordinea naturală, îndreptându-se către raționalitatea ideală a moralității, ea are șansele cele mai mari de a deveni o voință rațională” [78, p.30]. Formarea și

promovarea reperelor morale în CS a deținuților, constituie un temei rațional de a modifica comportamentul și viziunile despre viață [18, p.19], contribuind astfel la sporirea calității vieții și perpetuarea ei. Apare un element specific privind sporirea voinței condamnatului de a respecta normele morale: meditația sau contemplarea, drept cea mai importantă etapă, apreciată și în domeniul psihologiei, ce modifică persoana. Consilierul identifică în comportamentul și conștiința deținutului opțiuni și gânduri negative, uneori ele pot fi mărturisite benevol, astfel oferindu-i posibilitatea și pârgurile necesare de transformare a comportamentului [166, p.411-412].

Succesul CS, utilizând tactica cuvântului, obține și realizează obiective performante doar pe calea dialogului. Această metodă a comunicării în procesul asistării spirituale a deținuților, individuală sau colectivă, rămâne promovată de mai multe categorii de specialiști, inclusiv: psihologi, pedagogi, medici, teologi etc. Discuțiile creează relații durabile între consilieri și consiliați, iar consecința acestor relații pot atinge performanțele transformării radicale a celor din urmă [11], urmărindu-se perpetuarea valorilor morale propriu-zise în mediul penitenciar. Mediul penitenciar condiționează deținutul să fructifice alte tipuri de valori sau chiar nonvalori, astfel că, obiectivul CS necesită să urmărească restabilirea axei valorilor morale în conduita lui.

O altă tactică cu rezultate rezonabile în procesul CS a condamnaților este ocupația intelectuală: lectura cărților și meditația. Acest instrument perpetuează valoarea profesională a condamnatului, susținând și extinderea orizonturilor intelectuale, experimentat cu precădere în penitenciarele țărilor UE. CS, pe lângă faptul că creează în confort intelectual în mediul penitenciar, cultivă și susține efectele valorice precum rezistența, răbdarea și speranța la uzualitatea post-detenenței. Toate acestea depind de nivelul culturii condamnatului și de anturajul uman din instituție. Intelectul majorității deținuților este inferioară regimului, dar există perspective de ajustare a nivelului pe parcursul detenției și prin CS, în dependență de interesul fiecărui condamnat, de exemplu, profesorul român P. Baci, care a făcut temniță comunistă 15 ani, menționa că „temnița deșteaptă puteri necunoscute, uriaș potențial creator, care sălășluiesc în fiecare om – latent – și pot izbucni oricând, mai ales în perioadele de criză” [10, p.159]. La asemenea concluzii ajunge și Mitropolitul Clujului, Bartolomeu (Valeriu) Anania, trecut și prin temnița comunistă de două ori, explicând generațiilor că „două erau armele defensive prin care deținuții politici supraviețuiau spiritual: credința și cultura” [2, p.47]. Penitenciarele pot deveni adevărate centre de culturalizare și instituționalizare a păturilor vulnerabile, această metodă necesită aplică prin diverse acțiuni, implicând factorii educativi ai sistemului, totul raportându-se la perpetuarea vieții și îmbunătățirea calității ei în mediul penitenciar. Exemplul SUA justifică această tendință prin formarea în mediul penitenciar a grupurilor de studiu pe diverse domenii [142]. Există posibilitatea în R. Moldova, ca metodele de intelectualizare și culturalizare să fie

utilizate pe larg de majoritatea consilierilor din IP, însă, în multe cazuri, lipsește interesul din partea deținuților. Consilierul spiritual susținând deținutul să acceseze diverse cărți educative din biblioteca instituției, îi poate activa interesul din partea condamnatului la lectură, cultivându-se intelectual, de exemplu: unii dintre ei scriu poezii, compun muzică, își formează deprinderi intelectuale și profesionale, toate acestea creându-i avantaje specifice pentru depășirea crizelor din perioada detenției, care pot deteriora sănătatea somatică și psihică a deținutului.

În urma studiilor realizate în baza scrierilor deținuților politici din perioada comunistă, s-a constatat că mediul penitenciar de atunci era cu mult mai agresiv, în raport cu persoana condamnată, decât în prezent. În acea perioadă deținuții politici nu aveau dreptul la nici un tip de lectură, dar majoritatea dintre ei erau intelectuali, iar lipsa lecturii în mediul penitenciar devenea cea mai perfectă armă utilizată în procesul schimbărilor (reeducării). Deținuții au transformat lectura prin însușirea pe de rost a poeziilor scrise în temniță de R. Gyr, M. Vulcănescu, N. Crainic, V. Gafencu etc. [191], iar la unele le-au scris note. Consilierul spiritual utilizând această metodă, drept una terapeutică-construcitivă și de profilaxie în menținerea intactă a spiritului și romantismului condamnatului. Valorificarea acestui segment de posibilități va contribui la creșterea intelectuală a grupurilor de condamnați. În acea perioadă, majoritatea deținuților politici eliberați s-au menținut intelectual în cele mai grele momente prin: „meditații asupra diverselor subiecte spirituale și morale, memorarea și repetarea frecventă a poeziilor lui R. Gyr, sau N. Crainic, dar cel mai de folos, ca hrană zilnică a tuturor era trăirea religioasă manifestată prin rugăciuni și metanii” [2, p.49]. Dacă în perioada comunistă la o parte s-a reușit menținerea intactă a vieții condamnatului, chiar și creșterea sa intelectuală, cu atât mai mult aceste metode merită valorificate și implementate în mediul penitenciar actual.

În acest context, necesită menționat că autorii menționați mai sus erau deținuți în perioada comunistă, iar aceștia se deosebesc de condamnații de azi prin: în perioada comunistă contingentul deținuților era format din intelectuali, majoritatea fiind religioși, unii cu sentimente profund patriotice, se ghidau după un ideal dominant (politic, religios sau social). Astfel că AS actuală în mediul penitenciar necesită a fi adaptată după cerințele și factorii ce condiționează sănătatea persoanei private de libertate, iar ocupația intelectuală și azi este valabilă.

Majoritatea IP azi au funcționabile bibliotecile cu diverse volume de cărți. Utilizarea lecturii, drept metodă de CS a condamnatului devine una benefică asupra tuturor categoriilor de condamnați. Promovarea lecturii în mediul penitenciar oferă persoanei private de libertate un refugiu în acest univers al cunoașterii, astfel depășind cu ușurință momentele deprimante ce predomină în perioada detenției. Această abordare o propun cercetătorii în soluționarea diverselor patologii sociale [91]. Propunerile filosofilor din R. Moldova sunt binevenite în CS a persoanelor

cu comportament deviant, ce pot fi adaptate și la mediul penitenciar, de exemplu, filosoful V. Capcelea propune soluționarea și depășirea problemelor morale pentru societatea modernă prin „cunoaștere, care va produce schimbări în privința responsabilității morale individuale și colective” [47, p.99], mai ales în condițiile în care îndatoriile morale se lasă a fi uitate [48; 49; 50]. În același context, eticianul român E. Maxim, indicând anumite „proiecte comportamentale revelatoare de sens pentru omul ce trebuie să-și asume un timp al contrastelor” [143, p.97]. Această cunoaștere și acest timp al contrastelor pot fi oferite în mediul penitenciar doar prin lecturarea cărților educativ-morale, surse triate pentru a nu declanșa orientările spre diverse acțiuni deviante experimentate deja. O importanță deosebită prezintă și lucrările științifice ale profesorului Gh. Bobâna, prin care se aduce la cunoștința societății aspectele etico-valorice în raport știință-societate, dar mai ales cu specific românesc [20; 21; 22; 133]. Descrierile și istorisirile educativ-morale orientează condamnatul spre fericire și bucurie. În multe din IP europene se creează grupuri de lectură pe diverse domenii, astfel împărțându-se influența revigorării somatic-spirituale a deținuților, orientată spre formarea diferitor calități intelectuale cu diverse efecte comportamentale. Participanții la aceste grupuri de lectură descriu acest proces drept fericire, ajutându-i în diverse circumstanțe să utilizeze bucuria „ca pe o modalitate spirituală de a înțelege lumea aflată în strânsă legătură cu exprimarea recunoștinței” [85, p.140]. În acest context, un mecanism derivat din lecturarea cărților este și vizionarea filmelor, conferințelor, lecțiilor etc. cu caracter educativ-moral. Dotarea tehnică a IP permite implementarea acestui mecanism, drept formă de CS. Mai ales la categoria de condamnați analfabeți, sau cu deficiențe intelectuale, iar rezultatul va fi unul rezonabil dacă se va organiza după un program sistematic.

Legat de competiția aptitudinilor intelectuale ale condamnatului, în afară de lecturarea cărților și vizionarea filmelor, s-a identificat o altă tactică: menținerea calității și integrității vieții prin utilizarea îndeletnicirilor artistice: pictatul și sculptatul. După adaptarea deținutului la mediul privat de libertate, ruperea cu familia, cu prietenii, apoi pierderea reputației îl obligă să identifice un refugiu, acesta poate fi axat pe diverse activități culturale adaptate sistemului instituțional de execuție a pedepsei. Metoda de CS în mediul penitenciar poate fi și antrenarea în timpul liber a deținuților cu abilități artistice în pictarea sau sculptarea diverselor portrete și icoane, a obiectelor de uz casnic sau a unor suvenire. Arta poate influența nivelul conștiinței sociale comune iar lectura și meditația influențează conștiința teoretică [89, p.76]. Delimitarea spațiului privat civil nu împiedică deținutul la identificarea unui spațiu imaginar, fără frontiere, unde se poate regăsi, iar antrenarea acestor preocupări pot fi utilizate în creșterea intelectuală a deținutului din surplusul timpului din perioada detenției poate fi utilizat în formarea lui, după diverse reguli [155, p.197-210]. În IP din R. Moldova, art-terapia este cea mai des utilizată, ca metodă de întreținere

intelectuală, astfel ea „devine valoare umană, având dintotdeauna un mesaj de înnobilare a sufletului, care transcende frumusețea sensibilă a lumii, ancorând-o la țărnul frumuseții spirituale” [193, p.177]. Această metodă este justificată de către cercetătorii mediului micro social, menționând că „realizarea lucrării artistice oferă posibilități unice ca metodă de practică spirituală, datorită capacității sale de a călători înainte și înapoi între oricare pereche de contrarii, care compun experiența dualității în sensul general, în timp ce simultan permite apariția lecțiilor personale pentru individ” [185, p.285]. Prin art-terapie condamnatul dezvoltă calitățile spirituale care-l detașează prin activitatea de granițele spațiului închis, creându-i efecte spirituale ca: răbdare, speranță și axare a habitatului privat pe libertatea spiritului creator, de aceea operele de artă ale deținuților devin deseori o infinită singurătate, revărsată prin iubire față de creație. CS evitând elementele de critică, determină deținutul să competeze în continuare spre realizarea noilor obiecte de artă nu doar pentru artă, ci și pentru viață, concretizate prin reperele axiologice morale. O problemă neesențială ține și de definirea esteticului ca valoare în artă și morală, de inspirație - instrumente eficiente utilizate în CS. Despre arta în artist și experimentarea acestui mecanism în penitenciare menționează și N. Crainic [76], justificându-se astfel cu certitudine că metoda poate fi utilizată cu succes în CS a condamnaților.

Pe lângă aceste metode, există și altele, tot atât de suficiente, neimplicând direct atribuțiile consilierului spiritual. Un instrument în CS, dar și un refugiu interiorizator în mediul penitenciar, se consideră activitățile sportive, manifestându-se în defavoarea abuzivă dezvoltă în conștiința condamnatului instinctul de putere și dominație, în detrimentul CS. Aceste metode pot fi considerate ca obiective sociale ce recompensează timpul liber din perioada detenției, fiind nocive doar cât timp condamnatul manifestă un comportament deviant după aceste acțiuni. Consilierul spiritual indicând unele activități sportive pentru menținerea sănătății fizice: șahul, damele etc. Reactivarea sau menținerea comportamentelor vicioase a condamnaților denaturează obiectivul IP, fiind stringent necesar să se țină cont de „ciocnirile excepționale și relativ puțin importante, - provocate de trebuințele instinctive normale,- cele mai multe și mai grave conflicte omenești sunt efectele patimilor” [187, p.126].

Un mecanism eficient este considerat mărturisirea în general, devenind astfel instrumentul principal în utilizarea metodei biografice, prin care condamnatul vorbește despre el însuși, despre singurătatea lui, despre derapările existențiale, despre criza sensului vieții pe care o experimentează în perioada detenției, despre diversele sentimente care-l stăpânesc. Acest tip de mărturisire la general condamnatul o poate realiza în fața oricărui tip de asistent din sistemul penitenciar. Un specific aparte, derivat din instrumentul mărturisirii la general, îl constituie mărturisirea religioasă, devenit cel mai eficient, deoarece ea devine cea mai sigură, fiind o

descărcare emotivă foarte mare, realizată sub autoritatea divinității nu doar a consilierului, asigură cel mai înalt grad de păstrarea confidențialității, pentru deținutul religios ea are efecte rezonabile. În urma cercetărilor realizate pe baza operelor scrise de foștii deținuți se constată efectele benefice asupra sănătății spirituale, psihologice și chiar fiziologice după mărturisirea religioasă ca metodă de întrerupere a activităților pătimase. Categoria deținuților politici, puțini sau mai puțini religioși, exprimă efectele mărturisirii și lupta acerbă de a te elibera de nonvalorile formate în trecut, devenind în perioada detenției obiectivul suprem [124; 247, p.107]. Mărturisirea religioasă se încheie cu o dezlegare, prin care omul experimentează cât de terapeutic și euforic este sentimentul că Dumnezeu te primește la Sine în mod necondiționat. Abilitățile spirituale a consilierului se manifestă prin felul de a purcede la recuperarea condamnatului prin asigurarea unui habitat adecvat după mărturisirea propriu-zisă și antrenarea lui în depășirea viciilor. Dimensiunea terapeutică spirituală a mărturisirii încurajează deținuții să-și exercite examenul de conștiință oferind o susținere stabilă pe parcursul detenției, cu condiția să nu fie viciat de un formalism. Pentru categoria deținuților afectați de vicii severe (condamnații pe omor premeditat, pe delikte sexuale, recidiviști etc.), mărturisirea induce o mare cantitate de energie către întărirea unui protector în relației cu alți deținuți. Consilierul spiritual, în acest context, preotul capelan, devine persoana forte, care menținea integritatea vieții acestor condamnați, iar relația condamnat-capelan devine marcantă și complexă. În mediul penitenciar efectele unei spovedanii sincere sunt fenomenale, existente și azi în majoritatea instituțiilor, de exemplu, fostul deținut politic I. Ioanalide sublinia: „ajuns la conștiința păcatului am plâns greșelile personale, și a colectivității. Suferind o mare înfrângere a orgoliului din mine, rușinându-mă de mine, am putut să-mi spun: sunt un ticălos! Și simțind nevoia să mă mărturisesc sincer în fața tuturor, dintr-o sete de umilință pe care nu o avusesem până atunci” [124, p.40]. Astfel ajungând la prima spovedanie adevărată menționa consecințele pozitive, fiind „povățuit de un bun duhovnic și sprijinit cu râvnă de colegii de celulă. Am eliminat păcatele cu ușurință, deoarece năvălea în mine lumina. Virtutea nu era un principiu, ci lumină și viață” [124, p.41]. În aceste situații mărturisirile propriu zise i-au încărcătură religioasă, divină, astfel condamnații își impun o stare de schimbare (pocăință) a comportamentului în baza recunoașterii greșelilor în fața divinității, culminând cu iertarea celor mărturisite, realizându-se o descărcare emotivă colosală. În doctrina creștină acest tip de mărturisire devine taină, desfășurându-se prin intermedierea unui preot investit cu dreptul de ierta greșelile mărturisite. Deținuții politici din perioada comunistă au transformat spovedania într-o prezență activă în viața lor, ajutându-i să se întrețină spiritual pe parcursul întregii detenții, culminând cu bucuria dezlegării conștiinței de greșelile săvârșite sau gândite [13, p.91; 27, p.376; 124, p.131-132; 226, p.96-97].

În majoritatea IP din R. Moldova, România, Federația Rusă și în țările UE există persoane speciale, numiți capelani de diferite confesiuni, astfel fiecare condamnat are posibilitatea să beneficieze de instrumentul mărturisirii pentru menținerea sănătății spirituale. În urma cercetărilor aplicate s-a constatat că o parte dintre condamnații cu devieri comportamentale, utilizând spovedania în fața unui preot capelan, a dus la schimbări benefice în anturajul spiritual [68; 231]. S-a reușit editarea un ghid de CS a condamnatului numit „Povara dulce a libertății” [198], ajutând persoana privată de libertate să acceseze mai ușor acest mecanism, astfel utilizându-se în IP aducând un efect deosebit în relația condamnatului cu el însuși dar și cu colegii sau gardienii.

Alt aspect al metodei mărturisirii religioase îl constituie confidențialitatea, fiindcă spovedania devenită cea mai eficientă, fiind cea mai sigură constituie o descărcare emotivă foarte mare, realizată sub autoritatea divinității nu doar a consilierului, asigurând și cel mai înalt grad de păstrare a intimității spirituale. Problema păstrării confidențialității condamnatului, este stringentă, deoarece însăși sistemul penitenciar fiind dotat cu diverse metode de supraveghere, anticipează excepțiile comportamentale ce vor destabiliza liniștea instituției. Păstrarea secretului informațional ridică autoritatea consilierului spiritual, acestuia impunându-i-se diverse restricții penale, care ar permite consilierului de a încălca confidențialitatea, fiind abordat la discreția consilierului. De exemplu, legislația României aprobă trei situații prin care confidențialitatea poate fi încălcată: 1. când este în pericol viața persoanei consiliate. În procesul desfășurării CS se indică semnale justificate că persoana consiliată se află într-o stare ce reprezintă amenințare față de viață, aici se înscriu cazurile întâlnite la condamnații cu tentativă de suicid sau automutilare (Tabelul A4.2). Petru soluționarea acestora, consilierul are datoria de a interveni, anunțând persoanele abilitate, de a luând măsurile cuvenite; 2. când este amenințată viața altei persoane. Consilierul concluzionează că viața altei persoane este pusă în pericol: colegi de serviciu, alți condamnați chiar și membrii familiei, astfel că asistentul are obligația morală și profesională față de persoanele amenințate, divulgând planurile acestora. De cele mai dese ori, aceste cazuri se întâmplă în perioada primelor trei ani de detenție, atunci când răzbunarea atinge cote maxime. Și 3, când este în pericol siguranța națională: a statului, a comunității sau a unei organizații, fiind pusă în pericol și viața persoanelor. Membrii care aparțin unor organizații pot fi manipulați, hărțuiți sau răniți. În aceste situații consilierul spiritual are datoria să anunțe persoanele sau instituțiile juridice să acționeze pentru înlăturarea pericolului [200, p.90].

Încălcarea confidențialității fără justificare poate avea urmări extrem de păgubitoare în relația consilierului spiritual cu deținutul, cât și cu IP Consecințele nerespectării confesiunii pot fi: rușinea, acționarea în judecată, eliminarea de la IP până la pierderea locului de muncă. Autoritatea și încrederea pe care o așteaptă consilierul spiritual din partea deținuților se manifestă în cele mai

dese cazuri prin respectarea secretului personal, de aceea capelanul trebuie să fie conștiincios de atributele lui, mai ales în momentele mărturisirii. Pe lângă faptul că tactica mărturisirii religioase duce condamnatul la o eliberare emotivă enorm de mare, încurajează încrederea în consilier, mai creează efecte și experiențe covârșitoare, cum ar fi eliberarea de anxietate și diminuarea evidentă a inhibițiilor și a controlului excesiv de sine [235, p.301]. Acestea toate formează capacități fundamentale în procesul execuției termenului de detenție, ca: rezistența, răbdarea, smerenia, iertarea, împăcarea, dragostea și credința în divinitate.

Un alt efect deosebit după utilizarea mecanismului mărturisirii religioase, este evitarea în comportamentul deținutului a răzbunării, fiind primul și cel mai teribil viciu ce necesită a fi contracarat din momentul arestării, existând forme native apersonale de a nu accepta niciun fel de îngrădire a libertății, sentimentelor, emoțiilor etc. Gândul la răzbunare îl va face pe deținut vulnerabil în fața altor provocări morale, care sunt frecvente în mediul penitenciar, generatoare de încălcări grave a Regulamentului Instituției Penitenciare și pasibil de pedeapsă. Din alt punct de vedere, automutilarea și suicidul devin cele mai teribile forme de răzbunare întâlnite în mediul penitenciar. Mulți dintre deținuții politici au rezistat detenției și post-detenției, practicând postulatul cunoscutului gânditor român M. Vulcănescu, făcând și el temniță comunistă, „Să ne răzbunați” [215, p.6]. Acest mesaj depășește limitele răzbunării personale, întâlnite azi în IP, nu acceptă răzbunarea sub nici o formă, mai mult, cerând înaintașilor să nu se răzbune pe cei care i-au maltrat și schingiuit viața. Riscul transmiterii fenomenului răzbunării există și azi, mulți dintre copiii condamnaților o continuă până la sfârșitul vieții lor. În mediul penitenciar răzbunarea este alimentată de: furia și mânia, invidia și violența.

Aceste nonvalori morale secundare, întâlnindu-se și în societate, alimentează cele mai neordinare fapte. Mulți dintre condamnați mărturisesc că au purces la cele mai odioase delictes fiind stăpâniți de furie sau mânie și invidie prin răzbunare [217]. În mediul penitenciar toate stările negative sunt cauzate sau catalizate de lipsa libertății, de spațiul limitat, absența comunicării interpersonală sau interfamilială. Astfel toată furia se concentrează pentru identificarea vinovatului acestor stări. Învinuirea fiind atribuită altcuiva, sau chiar unui obiect, „atunci când altcineva este învinuit pentru prejudiciul sau pierderea suferită de individ, rezultatul probabil va fi direcționarea furiei în exterior” [135, p.290]. În asemenea cazuri condamnatul este supus unei presiuni psihologico-spirituale determinându-l la răzbunare.

Un fenomen negativ întâlnit în mediul penitenciar actual este considerat creșterea recidivelor. IP contemporane propun persoanelor private de libertate să renunțe efectiv la autonomia de a acționa singur după, propriile convingeri, să renunțe la libertate și la propriile decizii. Procesul acesta presupune o adaptare dureroasă pentru majoritatea categoriilor de

condamnați, unora dintre ei nu li se reușesc aceste acțiuni pe toată durata detenției. Pe parcursul detenției alți deținuți se adaptează la etapa diminuării propriilor decizii și inițiative, astfel devenind dependenți de diverse persoane sau chiar de instituție. Grupul de condamnați profund instituționalizați de micromediul penitenciar, pot deveni extrem de inconfortabili și incompatibili cu societatea liberă, dacă libertatea și autonomia deciziilor și acțiunilor nu le sunt returnate. Irascibilitatea și indignarea acestor categorii de condamnați se justifică doar la nivel instinctual, atunci când viciile apar ca forme de reacție la diverse stări. Observând simptomele irascibile, consilierul spiritual se obligă acordând atenție sporită deținuților, iar asistența lor se face în mod particular, nu în grup. În urma experienței realizate s-a constatat că relația antipaternalistă în respectivele cazuri aduce rezultate rezonabile. O alternativă spirituală la tratarea devierilor morale, legată de răzbunare, irascibilitate o dă profesorul N. Paulescu, menționând necesitatea schimbărilor directivelor energetico-spirituale umane. Toată cercetarea în domeniu, profesorul Paulescu o axează pe schimbarea voinței, concluzionând în final cu modificarea instinctelor native sau formate, transcendența viciilor este reperul tuturor modificărilor. El propune următorul echilibru spiritual: consilierul spiritual necesită să ajute condamnatul transformându-i invidia sau înverșunarea la iubire și ajutorare, mânia și agresivitatea la răbdare și blândețe [187, p.246-283]. Această formă de precauție și anticipare devine cea mai utilă în contracararea non-valorilor morale predominante în mediul penitenciar.

Un scop important în procesul CS îl constituie formarea deprinderilor de interiorizare a condamnatului, axată pe creșterea calității vieții în mediul penitenciar. Cu aportul metodelor practice: convorbirii și analizei gradului de religiozitate se obține adaptarea deținutului la diverse forme de meditație - viață, lume, libertate, fericire etc., astfel poziționând concluzia consilierului spiritual la una aleatorie. M. Heidigger era de părerea că există două moduri fundamentale de a fi în lume: prima fiind starea de uitare a ființei, iar a doua stare de meditație asupra ființei [259, p.153], ambele regăsindu-se în sistemul penitenciar. Faptul că interiorizarea poate accesa noțiunile de existență umană într-o formă neclară v-a reuși transformarea deținutului și impunerea lui în lupta pentru menținerea sănătății și integrității pe parcursul detenției. Instrumentul de corijare a deținuților interiorizați este în mâna capelanului, cercetându-l prin discuție sau mărturisire. Utilizând aceste mecanisme, consilierul spiritual readuce viața la un obiectiv sacru, iar perpetuarea ei este scopul divin al omului, indiferent de situație. Meditația la propria persoană, la sensul vieții și al morții, la sensul iubirii și a urii, sunt unele dintre cele mai importante subiecte la care meditau deținuții politici din perioada comunistă. Astfel multe din celulele penitenciarelor se transformă în săli de curs, în care deținuții își manifestau public trăirile și simpatiile etice, filosofice, religioase și chiar politice. Transformarea perioadei de pedeapsă într-o experiență educativă poate fi

echivalată cu o facultate, care va duce la îmbunătățirea sănătății intelectuale a condamnatului. Metoda lecturii de întreținere intelectuală în mediul penitenciar este practică de IP americane [130], care au dat rezultate eficiente societății.

Multe dintre tacticile de CS întâmpină dificultăți de realizare normală a acestora datorită degradării IP naționale, lipsei suportului juridic al consilierului spiritual, lipsa finanțelor de a susține o consiliere abilitată la normele europene etc. Astfel, se identifică o categorie de condamnați care resping categoric orice tactică de consiliere, manifestându-se astfel rezistența în fața oricărui tip de AS, desfășurându-se benevol, fără obligații de participare. Există și câteva stări ale deținutului, care se dovedesc prin rezistența față de CS: absența relațiilor stabile între persoanele străine chiar și în perioada pre-detenției, stereotipuri și justificări superficiale a dezacordului, apariția simptomelor psihiatrice etc. Aici, CS se axează doar pe tacticile practice ce susțin adaptarea deținutului la noile probleme existențiale mediului, utilizându-se de exemplu: acțiuni filantropice (donarea materialelor igienice de strictă necesitate, haine, încălțăminte, cărți etc.), discuții în grup pe diverse subiecte de interes comun, (film, cărți, artă), participarea în comun cu alți colegi la acțiunile filantropice din mediul penitenciar (îngrijirea paliativă a deținuților terminali, suplinirea funcției de bibliotecar) etc., toate aceste activități necesită a fi redirecționate spre susținerea integrității vieții și sănătății deținutului pe parcursul detenției, mai ales dacă condamnatul ce opune rezistență este privat într-o instituție deschisă sau semideschisă. Deci rezistența deținutului se manifestă ca o repulsie la identificarea și acceptarea propriilor dificultăți, iar sarcina consilierului se orientează spre analiza acestora și contracararea lor.

Societatea de astăzi evită să pună accentele pe creșterea și valorificarea normelor morale, astfel, în foarte multe cazuri CS în penitenciar este utilizată și în societate, iar beneficiarii direcți ai acestui proces sunt familiile celor consiliați. Ar fi eficient faptul ca asistentul spiritual să aibă acces și la consilierea familiei deținutului, sarcină dificil realizabilă, pentru ca ar impune o mare problemă de ordin financiar, material și organizațional, dar efectele ar fi extraordinar de eficiente, deoarece odată cu privarea de libertate a unui membru al familiei, efectele negative se extinde și asupra lor, suferind întreaga familie. Prin intermediul CS reușindu-se restabilirea unor relații benefice a familiei cu deținutul, activitate desfășurată fără a încălca normele penale existente. Aportul adus de către consilierul spiritual este semnificativ pentru creșterea și întreținerea în societate a valorilor morale, drept axă de conduită interumană. Instrumentele cele mai des utilizate în CS a familiilor deținuților sunt dialogurile, oferirea cărților eficiente pentru lectură și mărturisirile. Acestea se organizează separat sau în comun cu deținutul, în perioada întâlnirilor de lungă durată desfășurate în IP. În atare situație, AS necesită să cultive valori și trăsături intelectuale

asupra membrilor familiei deținutului, orientate valoric spre: răbdare, iertare, împăcare cu situația creată, formarea intereselor uzuale pentru perioada post-detenție etc.

Aplicarea suportului etic privitor la decență, fidelitate în căsătorie aduce condamnatului un avantaj deosebit în procesul detenției și uzualitatea lui în această instituție, se axează pe speranța de a-și reorganiza familia în perioada post-detenție. Pentru categoria de condamnați unde căsătoriile și familiile sunt solide și sănătoase, perioada detenției îl supune la mai puține tentative de ricoșări morale, astfel că AS în atare situație se axează pe valorificarea jertfei familiei pentru calitatea spirituală a condamnaților în mediul penitenciar.

Abordarea situațiilor survenite prin implicarea principiilor bioetice în mediul penitenciar, în procesul CS, facilitează modificarea comportamentului deținutului față de propria persoană și cei din jur, față de viață și sănătatea proprie, față de familie și societate. Elaborându-se un climat valoric specific, mai adaptat mediului privat de libertate, se tinde spre o standardizare valorică universală, valabilă și mediului liber. Prin acestea se oferă un spațiu practic de exercitare a tacticelor de CS, exercitate conform grupurilor, vulnerabilităților, perioadelor crizelor comportamentale. Exercițarea instrumentelor de CS se realizează prin consolidarea temeinică a reperelor morale în convingeri și conduită și întreținerea relațiilor interumane firești pe tot parcursul detenției. În acest aspect nu se pot utiliza șabloane de instrumente pentru fiecare categorie de condamnați, fiindcă acest tip de consiliere ține direct de specificul stării spirituale a fiecărui deținut, de vulnerabilitatea personală și autonomia exercitării acțiunilor. Problema consilierii eficiente rămâne nerezolvabilă doar cu oferirea posibilităților practice în acest proces, ea urmează a fi implementată și adaptată pentru fiecare persoană separat. Doar instituționalizarea unei CS la nivel național, adaptată celei internaționale, va asigura un rezultat rezonabil în penitenciar.

3.4. Concluzii la capitolul 3

Consilierea spirituală în mediul penitenciar prin configurarea suportului etico-practic se realizează prin:

1. Asigurarea unei evaluări a perfecționării habitatului condamnaților bazat pe strategii eficiente, realizate cu suportul potențialului bioetic și presupune realizări practice eficiente. Administrarea CS necesită o perfecționare continuă pentru a stabili reguli și beneficii în vederea restabilirii stării de sănătate somatică și mintală a încarceratului, reieșind din schimbările vieții sociale.

2. Postulatele bioeticii despre viață, sănătate, suferință etc. vin să realizeze în procesul consilierii noi strategii de rezolvare a curenței sociale la condamnați dreptul la viață. Tot efortul AS merită canalizat în dezvoltarea politicilor de conviețuire în mediul penitenciar de a nu dăuna

stării de sănătate a condamnatului. Strategiile eficiente ale perfecționării spirituale diferă de la un deținut la altul, astfel nu se pot utiliza în totalitate șabloane specific elaborate mediului. Trecerea de la un tip al relației la altul (monologului și dialogului) cu fiecare condamnat în parte identifică nivelul culturii și ale intelectului, precum și crima săvârșită. Vulnerabilitatea tuturor deținuților modifică CS în libertate cu cea în mediul penitenciar. Examenul bioetic la care sunt supuși toți consilierii este confidențialitatea deținutului, astfel tendințele prioritare în procesul consilierii sunt restabilirea sănătății somatice, spirituale și susținerea lor.

3. Individualitatea CS stă la baza principiului de consiliere colectivă, adică de la singular la plural. În acest context se manifestă și aspectul deontologic al confidențialității, promovat intens de mediul penitenciar. O consiliere adecvată normelor morale, începând cu perioada arestului și pe tot parcursul detenției, va restabili integritatea spirituală a condamnatului, raportându-se asupra colegilor, familiei, societății, extenuându-se și post-detenției. Consilierul spiritual nu are atribuții de a modifica structura habitatului în penitenciar, contribuind doar la adaptarea deținutului formei private de libertate, așa încât să nu sufere el, colegii, familia, societatea. CS raportată la diferite categorii de condamnați nu cere obligatoriu modificarea legislației penale, ci adaptarea potențialului bioetic pentru fiecare categorie în parte, ținându-se cont de vulnerabilitatea fiecăreia.

4. Postulatele filosofice ale normelor morale și interpretarea lor în procesul CS susțin și promovează o nouă formă de conviețuire a mediului penitenciar. Abilitatea asistentului spiritual de a schimba non-valorile morale în valori veritabile va contribui la formarea unei strategii de habitat acceptat de toți. Accesarea acestei metode necesită și identificarea valorilor non-morale, considerate de deținuți valori veritabile și transfigurarea lor. Instituirea unui comportament normal în relație cu sine, cu colegii, dar și cu societatea va beneficia de păstrarea integrității spirituale. Contracurarea non-valorilor morale se va desfășura prin cele mai ample metode particulare de CS.

5. Indiferent de sex și vârstă, păstrarea și integritatea vieții condamnatului pe parcursul detenției devine obiectivul suprem al consilierii. Metodele practice cele mai accesate sunt de conotație intelectuală, prin care deținutul participă personal la creșterea și culturalizarea lui, astfel ocupațiile îi vor aduce beneficii atât spirituale, cât și somatice.

6. Societatea așteaptă schimbarea deținutului, iar el așteaptă suportul societății de a se schimba. Procesul CS a deținuților prin realizarea potențialului bioetic va puncta un nou reper în rezolvarea problemelor vitale mediului penitenciar – păstrarea integrității vieții și sănătății condamnatului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme importante se regăsește în realizarea potențialului bioetic la interferența cu alte discipline în procesul CS a persoanelor private de libertate, eficientizarea condițiilor spirituale ale condamnaților în perioada detenției. Cu aportul CS se dorește omiterea și minimalizarea crizelor spiritual-morale create de mediul specific, ce denaturează atât valoarea ființei umane, cât și starea psihosomatică a condamnatului.

Ideile științifice expuse în lucrare reprezintă convingerile cercetării autorului, fiind elaborate de sine stătător și sunt oglindite în 20 de articole științifice, în marea lor majoritate fără coautori, prezentate la 27 foruri științifice internaționale și naționale.

În rezultatul cercetărilor efectuate s-au formulat următoarele concluzii:

1. Analiza celor mai relevante investigații ce pot servi baza unui concept pentru CS a deținuților, care este axat pe reperele bioetice. Acesta contribuie la dezvoltarea cercetărilor științifice cu scopul de a elabora suportul teoretic al AS, dar și identificarea metodelor și mecanismelor terapeutice și de consiliere eficiente.

2. Sistematizarea unor conexiuni pluridisciplinare în raport cu CS specială bazată nu doar pe formarea multilaterală a asistentului spiritual, dar și prin faptul colaborării cu diverși specialiști, inclusiv angajați ai IP, permite identificarea și soluționarea celor mai acute probleme ale deținutului, totodată, însă, și ceilalți specialiști ai sistemului privat de libertate se informează cu subiectele identificate, metodele aplicate și principiile bioeticii. În cadrul consilierii se aplică cu succes modelele: chestionarea deținuților și angajaților, observația, dialogul confidențial, analiza gradului de religiozitate etc.

3. Modul de viață în mediul privat de libertate trebuie ancorat în menținerea vieții și oferirea unui model ce ar spori calitatea vieții deținutului pe parcursul detenției, factor indispensabil în reeducarea acestuia. Rezultatele obținute în urma cercetării sunt în măsură să contribuie la determinarea rolului special al eticii viului în acest micro-mediu privat de libertate, ce trebuie axat pe promovarea valorilor spiritual-morale.

4. Potențialul bioetic permite extinderea orizontului teoretico-practic al misiunii consilierului spiritual din mediul penitenciar al R. Moldova, actualmente limitat doar la explorarea instrumentarului religios, prin aplicarea principiilor bioetice, contribuie nu doar la cultivarea unor trăsături individuale pozitive, la identificarea propriului lui statut, dar și la poziționarea corectă în diverse dileme morale, frecvent întâlnite în mediul penitenciar. Reperele bioetice aplicate în IP și, în baza acestora, se stabilesc relații eficiente deținut-angajat. În procesul soluționării diverselor

probleme habituale din mediul penitenciar se valorifică postulatele de bază ale bioeticii, ce permite consilierului spiritual aplicarea soluțiilor eficiente.

5. Consilierea spirituală axată pe principiile bioetice cuprinde comportamentul, atitudinea, emoția, sentimentul și valorile de care asistentul se orientează în realizarea propriei experiențe la procesul asistării spirituale a deținutului. Fiind experimentate diverse metode, cu specific diferit, raportate la grupurile de condamnați, devine oportună poziționarea teoretico-metodologică a conceptului de consiliere spirituală bazat pe principiile bioetice.

6. Mediul penitenciar este unul special, iar caracterizarea tuturor activităților terapeutice de recuperare morală și somatică a deținuților trebuie abordată nu doar prin prisma reperelor bioetice, ci și analizată, adaptată la axiologia eticii viului și la cultura socială existentă. Componentele teoretice ale procesului de CS - conceptualizarea, metodologia implementării, axiologia etc., sporesc eficacitatea AS, prin raportarea la reperele bioetice, deoarece este cert prezentă starea de vulnerabilitate a tuturor deținuților. Astfel se menține echilibrul spiritual-somatic, plasarea valorii vieții drept una centrală, diminuarea maladiilor specifice detenției etc.

7. Deosebit de oportună se dovedește a fi apelarea la postulatele bioetice în delimitarea subiectelor habituale din mediul penitenciar, deoarece CS nu poate fi eficientă în soluționarea tuturor problemelor cu care se confruntă deținutul pe parcursul detenției. Printr-o configurare reușită a dificultăților existente se va contribui nu doar la soluționarea lor, ci și la identificarea factorilor declanșatori ai acestora. Problema suicidului, a automutilării, a agresiunii, a violențelor etc. caracterizează habitatul privat de libertate al R. Moldova.

În baza concluziilor conturate pentru atingerea scopului și obiectivelor propuse, se înaintează următoarele *recomandări*:

1. A propune Administrației Naționale a Penitenciarelor din Republica Moldova formarea unei comisii pentru crearea/elaborarea unei strategii de implementare a CS în mediul privat de libertate, axate pe un concept interdisciplinar, eficient, având drept suport potențialul teoretico-aplicativ al bioeticii;

2. Ținând cont de faptul că în R. Moldova la moment nu există niciun centru de pregătire profesională a consilierilor spirituali pentru mediul penitenciar, se recomandă Ministerului Justiției al Republicii Moldova organizarea unor cursuri de perfecționare a consilierilor spirituali cu activitate în respectivele instituții. În general, toți angajații mediului penitenciar, pe lângă o pregătire profesională specială, necesită și o instruire în domeniul bioeticii, raportată la principiile bioetice și adaptarea la acestea a codului deontologic al angajatului în mediul penitenciar.

3. În privința eficientizării aplicării conceputului teoretico-practic al CS speciale, este binevenită organizarea forurilor științifice naționale și internaționale, unde să se dezbată diversele

aspecte ale acesteia, conexiunea cu diverse domenii, stabilind relații instituționale și interdepartamentale în scopul ridicării calității vieții în mediul penitenciar.

4. A recomanda Ministerului Justiției Republicii Moldova, în special Administrației Naționale a Penitenciarelor, utilizarea rezultatelor prezentei investigații pentru optimizarea aplicării politicilor de strategie a educației în mediul carceral (de obicei bazate pe cele europene și americane, unde ponderează în mod strict problemele medicale ale deținuților), pe suportul consilierii spirituale axate pe principii bioetice.

5. Necesită a fi revizuite atât Codul Penal al Republicii Moldova, Codul de Executare al Republicii Moldova privind modul de viață în penitenciare, cât și normele ce reglementează aspecte ale asistenței medicale de acest mediu, respectându-se cu strictețe prevederile bioeticii.

6. A propune diverselor instituții cu implicarea societății civile organizarea unor proiecte comune (conferințe, training-uri etc.) cu diferite confesii religioase pe diverse subiecte stringente habitatului privat de libertate, inclusiv participarea în mass-media, fapt care ar micșora stigmatizarea condamnaților în timpul post-detenție.

BIBLIOGRAFIE

1. ALUAȘ, M. Conceptul de „calitate a vieții” și relevanța acestuia în dezbaterile bioetice actuale. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Bioethica*. Cluj-Napoca, 2011, nr. 2, pp. 83-92. ISSN 2247-0441.
2. ANANIA, B. *Corupția spirituală*. Cluj-Napoca: Ed. Eikon, 2011. 384 p. ISBN 978-973-757-549-4.
3. ANANIA, V. *Memorii*. Iași: Ed. Polirom, 2008. 696 p. ISBN 9789734611751.
4. ANDRONESCU, D. *Peisaj lăuntric, versuri din închisoare*. Pitești: Ed. Fundația Sfinții Închisorilor, 2014. 188 p. ISBN 978-606-93464-3-3.
5. ARISTOTEL. *Etica nicomahică*. București: Ed. IRI, 1998. 393 p. ISBN 973-98377-4-3.
6. ARISTOTEL. *Organon*. Vol. II. București: Ed. IRI, 1998. 670 p. ISBN 973-97627-4-3.
7. ATKINS, P. *Despre viață și moarte*. București: Ed. ALL, 2013. 129 p. ISBN 978-606-587-144-1.
8. ATKINSON, D.J., FIELD, D.H. *Dictionary of Christian Ethics and Pastoral Theology*. Downers Grove: Ed. Illinois Inter Varsity Press, 1995. 452 p. ISBN 978-0851106502.
9. BACIU, P.C. *Răstigniri ascunse – mărturii*. București: Ed. Fundației Culturale „Buna Vestire”, 2009. 317 p. ISBN 973-99507-6-0.
10. BACIU, P.C. *Sunt strigățul din urmă*. Bacău: Ed. Babel, 2012. 199 p. ISBN 978-973-7888-56-3.
11. BANDLER'S, R. *Ghidul lui Richard Bandler'S pentru transformare*. București: Ed. VIDIA, 2010. 351 p. ISBN 978-606-92477-1-6.
12. BĂBAN, A. *Consilierea educațională*. Cluj-Napoca: Ed. Presa Universitară Clujeană, 2001. 308 p. ISBN 978-973-7973-65-8.
13. BEJAN, D. *Bucuriile suferinței. Viața unui preot martir*. Sihăstria: Ed. Mănăstirii Sihăstria, 2010. 192 p. ISBN –
14. BEJAN, D. *Oranki. Amintiri din captivitate*. Iași: Ed. Trinitas, 2009. 319 p. ISBN 978-973-155-118-0.
15. BEJAN, D. *Vifornița cea mare*. București: Ed. Ileana, 2013. 319 p. ISBN 978-973-881188-6-7.
16. BELEI, T. *Preotul și pastorația în penitenciar*. Sibiu: Ed. Agnos, 2010. 105 p. ISBN 978-973-1801-72-8.

17. BERLIN, F.S. Sex Offender Treatment and Legislation. In: *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*. 2003, nr. 31(4), februarie, pp. 510-513. ISSN 1093-6795.
18. BERNARD, W. *Moralitatea. Introducere în etică*. București: Edit. Paideia, 2015. 140 p. ISBN 978-606-748-094-8.
19. BLANCHETTE, K., MATIUK, L. *Female Offender Risk Assessment: The Case Management Strategies Approach*. Toronto: Edit. Charlottetown, 1995. 203 p. Fără ISBN.
20. BOBÂNĂ, GH. Aspecte etico-valorice ale raportului știință-societate. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. Chișinău, 2010, nr.1, pp. 9-14. ISSN 1957-2294.
21. BOBÂNĂ, GH. Immanuel Kant și începuturile filosofiei românești moderne. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. Chișinău, 2014, nr.3, pp. 152-163. ISSN 1957-2294.
22. BOBÂNĂ, GH. Orientări eticovalorice în știința contemporană. În: *Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”*. Chișinău, 2011, nr.4, pp. 26-31. ISSN 1857-0461.
23. BOBRINSCKOY, B. Chipul lui Dumnezeu în centrul tainei persoanei. În: *Bioetica și taina persoanei: perspective ortodoxe*. București: Ed. Bizantină, 2006. pp. 71-74. ISBN 978-973-9492-75-1.
24. BOCHNER, A.P., RIGGES, N.A. Practicing narrative inquiry. In: *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. New York: Oxford University Press, 2014. pp. 195-222. ISBN 978-0-19-981175-5.
25. BODERSON, U. *Prisons in Prison Societies*. Transaction Publishers. New Jersey: Edit. New Brunswick, 1989. 380 p. ISBN 978-1412842358.
26. BONTIȘ, E., ROȘEANU, G., DINDELEGAN, C.-M., SECUI, M.-L. *Psihologie generală*. Oradea: Edit. Universității din Oradea, 2006. 458 p. ISBN 9789737591258.
27. BORDEIANU, D. *Mărturisiri din mlaștina disperării*. București: Ed. SCARA, 2001. 415 p. ISBN 973-9955-6-x.
28. BRAMSTEDT, K. Bioethics: Practitioners of applied philosophy. In: *Philosophical Practice A.P.A. Journal*. 2005, nr. 1(2), pp. 72-81. ISSN 1742-8181.
29. BRÂNZAȘ, L. *Raza din catacombă*. București: Ed. Scara, 2001. 351 p. ISBN 973-9955-7-8.
30. BRECK, J. „Prunc S-a născut nouă”. Etica ortodoxă și copilul care vine pe lume. În: *Bioetica și taina persoanei: perspective ortodoxe*. București: Ed. Bizantină, 2006, pp. 75-91. ISBN 978-973-9492-75-1.

31. BRECK, J. *Darul sacru al vieții: tratat de bioetică*. Cluj-Napoca: Ed. Patmos, 2007. 341 p. ISBN 978-973-1799-01-8.
32. BRETSCHEIDER, W., ELGER, B., WANGMO, T. „Ageing prisoners” health care: analysing the legal settings in Europe and the United States. In: *Gerontology* [online]. 2013, 59, pp. 267-275 [citat 16.04.2018]. ISSN 1423-0003. Disponibil: <https://www.karger.com/Article/Abstract/345333> sau DOI: 10.1136/medethics-2013-101981.
33. BREZEANU, O. *Integrarea socială și post-penală a infractorilor, între realitate și perspectivă*. București: Ed. Fundației Române de Măine, 1999. 90 p. ISBN 978-973-5821-71-5.
34. BRIA, I. *Dicționar de Teologie Ortodoxă*. București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994. 428 p. ISBN 973-9130-31-3.
35. BRIGGS, C.S., SUND, J.L., CASSELLANO, Th. C. The of super maximum security prisons on aggregate levels of institutional violence. In: *Vriminology*. 2003, vol. 41, pp. 1341-1376. ISSN 1745-9125.
36. BRITTO, D. *Science and Bioethics*. Coord. D.C. THOMASMA, T. KUSHNER. New York: Ed. Cambridge University Press, 2003. 382 p. ISBN 0 521 46 297 5.
37. BRÎNZĂ, S. *Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*. Chișinău, 1999. 234 p. ISBN 9975-917-09-7.
38. BROCKMAN, B. Food refusal in prisoners: a communication or a method of self-killing? The sole of psychiatrist and resulting challenges. In: *Journal of Medical Ethics*. Bethesda. 1999, nr. 25, pp. 451-456. ISSN 0306-6800.
39. BROCK, D. Quality of life measures in health care and medical ethics. In: *Bioethics*. Coord. John HARRIS. New York: Ed. Oxford University Press, 2004, pp. 387-428. ISBN 0-19-87527-1.
40. BROWN, B. *Curajul de a fi vulnerabil: schimbă felul în care trăiești, iubești, educi și conduci*. București: Ed. Cartea Veche Publishing, 2013. 300 p. ISBN 978-606-588-864-7.
41. BRUNO, Șt. *Mediul penitenciar românesc. Cultură și civilizație carcerală*. Iași: Ed. Institutul European, 2006. 250 p. ISBN 973-611-402-3.
42. BUCUR, Gh. *SIDA și prevenirea ei*. București, 1991. 86 p. ISBN -.
43. BUTA, M.G. Spiritualitatea actului medical în fazele terminale de boală. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Bioethica*. Cluj-Napoca, 2010, nr. 1, pp. 109-116. ISSN 1843-598X.
44. CAHILL, L.S. Sufering: catholic theological – Ethical view. In: *Suffering and Bioethics*. Coord.: R.M. GREEN, N.J. PALPANT. New York: Oxford University Press, 2014, pp. 231-248. ISBN 978-0-19-992617-6.

45. CALCIU-DUMITREASA, Gh. *Suferința ca binecuvântare*. București: Ed. Cathisma, 2008. 94 p. ISBN 978-973-88442-3-0.
46. CAMPS, S.D., GAES, G.G. Criminogenic effect of the prison environment on inmate Behaviour: some experimental evidence. In: *Crime & Delinquence*. 2005, Ed. University of Massachusetts Lowell, USA, nr.51, pp. 425-442. ISSN 011-1287.
47. CAPCELEA, V. *Etica în fața provocărilor societății post-moderne*. Bălți: Ed. Idigou-Color, 2016. 142 p. ISBN 978-9975-3145-7-2.
48. CAPCELEA, V. *Etica și conduita umană: Manual pentru instituțiile de învățământ superior*. Chișinău: Ed. Arc, 2010, 328p. ISBN 978-9975-61-598-3.
49. CAPCELEA, V. Locul și rolul datoriei morale în existența societății postmoderne. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei. Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale*, 13-14 septembrie 2019. Red. resp. T.N. Țîrdea. Chișinău: CEP „Medicina”, 2019, pp. 16-19. ISBN 978-9975-56-682-7.
50. CAPCELEA, V. Responsabilitatea morală pentru celălalt – imperativ categoric al eticii societății contemporane. În: *Sănătatea, Medicina și Bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale*, 06-07 noiembrie 2020. Red. resp. V. Ojovanu. Chișinău: Centrul Editorial Print-Caro, 2020, pp. 163-167. ISBN 978-9975-56-805-0.
51. CERNEA, A- M., CERNEA, V.J.P. Postmodernism și civilizație creștină în problema bioeticii. În: *Pleroma*. 2007, anul IX, nr. 3, pp. 109-198. ISSN 1454-7015.
52. CHARLES, A., DRAPER, H. „Equivalence of care” in prison medicine: isequivalence of process the rightmeasure of equity? In: *Journal of Medical Ethics* [online]. 2011, vol. 38, [citată 16.05.2017]. ISSN 03066800. Disponibil: <https://jme.bmj.com/content/38/4/215>, sau DOI: 10.1136/medethics-2011-100083.
53. CHERHAȚ, A. Sinuciderea – act de nesăbuintă și disperare. În: *Rost. Revistă de cultură creștină și politică*. 2007, anul V, nr. 55, pp. 43-45. ISSN 1583-6312.
54. CHILDRESS, J.F. Methods in bioethics. In: *The Oxford Handbook of Bioethic*. Coord. B. STEINBOC. New York: Ed. Oxford University Press, 2007, pp. 15-45. ISBN 978-0-19-927335-5.
55. CHILEA, S. *Etică și estetică*. Craiova: Ed. Mitropoliei Olteniei, 2007. 192 p. ISBN 978-973-7763-39-6.
56. CHIRILĂ, P., VASILICĂ, M. *Spitalul creștin. Introducere în medicina pastorală*. București: Ed. Christiana, 2004. 188 p. ISBN 973-8125-61-8.

57. CHIRILĂ, P. *Vindecarea*. București: Ed. Christiana, 2009. 249 p. ISBN 978-973-1913-15-5.
58. CIORAN, E. *Lacrimi și sfinți*. București: Ed. Humanitas, 2017. 180 p. ISBN 978-973-50-5568-4.
59. CIUCEANU, R. *Regimul penitenciar din România, 1940-1962*. București: Institutul Național pentru studiul Totalitarismului, 2001. 384 p. ISBN 978-973-8545-46-5.
60. COANDĂ, S. Dumitru Stăniloae despre rolul decisiv al valorilor morale în formarea personalității umane. În: *Cercetarea, inovarea și dezvoltarea din perspectiva eticii globale. Materialele Conferinței Științifice Interuniversitare*, 26 iunie 2020. Red. resp. E. Lozovanu. Chișinău: Tehnica-UTM, 2020, pp. 10-17. ISBN 978-9975-45-654-8.
61. COANDĂ, S. Nicolae Steinhardt: pledoarie pentru umanism. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Materialele Conferinței Științifice Naționale cu participare Internațională*, 9-10 noiembrie 2017. Red. resp. Gh. Ciocanu. Chișinău: CEP USM, 2017, pp. 155-158. ISBN 978-9975-71-568-3.
62. COANDĂ, S. *Valori filosofice naționale în context european*. Chișinău: CEP USM, 2003, 345 p. ISBN 9975-70-207-4.
63. Codul de Executare al Republicii Moldova nr. 443 din 24.12.2004. Publicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.34-35/112 din 03.03.2005.
64. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003. Publicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.104-110 din 06.07.2003.
65. Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 28.04.2002. Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009.
66. COJOCARU, V. Realizarea potențialului bioetic în construirea unei strategii eficiente a perfecționării spirituale la condamnații cu tentativă de suicid. În: *Sănătatea, Medicina și Bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 16-17 noiembrie 2018. Red. resp. V.Ojovanu. Chișinău: Print-Caro, 2018, pp. 83-90. ISBN 978-9975-82-119-3.
67. COJOCARU, V. Premise bioetice în consilierea spirituală a deținuților cu tentativă de suicid. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Bioethica*. Cluj-Napoca. 2018, nr. 1-2, pp. 71-78. ISSN 2247-0441.
68. COJOCARU, V. Țiganka Zamfira, chip al pocăinței zilelor noastre. În: *Familia Ortodoxă*. București. 2012, nr. 4(39), pp. 49-51. ISSN 2067-4597.

69. Conducting Research with vulnerable populations. In: *Research ethics consultation*. Coord. M. DANIS, E. LARGENT, D. WENDLER et al. New York: Ed. Oxford University Press, 2012, pp.100-104. ISBN 978-0-19-979803-2.
70. CONROY, S.A. A pathway for interpretative phenomenology. În: *International Journal Qualitative Methods* [online]. 2003, article 2,3,4. [citat 15.01.2017]. ISSN 1609-4069. Disponibil: http://www.ualberta.ca/-iiqm/backissues/2_3final/pdf/conroy.prf.
71. Consiliul Europei. *Regulile Penitenciare Europene* [online]. Recomandarea 2006, alineatul 42, punctele 1-3. [citat 04.02.2019]. Disponibil: <https://torture-prison.eu/wp-content/uploads/2017/07/Regulile-europene-pentru-penitenciare.pdf>.
72. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016.
73. COOPER, M. *Setting standards and guiding principles for the assessment, treatment and management of sex offenders in British Columbia* [online]. Vancouver, 1994. 441 p. [citat 24.09.2019]. Disponibil: <https://www.csc-scc.gc.ca/research/r48e-eng.shtml#toc>.
74. COSMOVICI, A. *Psihologie generală*. Iași: Ed. Polirom, 1996. 253 p. ISBN 973-9248-27-6.
75. Council of Europe. European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. In: *Text of the Convention and Explanatory Report* [online]. European Treaty Series, No.126/CPT/inf/C(2002)1/english, 34 p. [citat 19.09.2019]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806dbaa3>.
76. CRAINIC, N. *Nostalgia paradisului*. Bacău: Ed. Babel, 2012. 311 p. ISBN 973-7888-69-3.
77. CREȚIA, P. *Luminile și umbrele sufletului*. București: Ed. Humanitas, 2015. 158 p. ISBN 978-973-50-4358-2.
78. CROITORU, R. *Fericire și lege morală la Kant*. București: Ed. ALL, 2008. 190 p. ISBN 978-973-571-862-6.
79. CUHNA, T., GARRAFA, V. Vulnerability: A Key Principle for Global Bioethics? In: *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics*. 2016. vol. 25, pp. 197-208. ISSN 1469-2174.
80. DANION, V. *Lanțurile drogurilor*. Galați: Ed. Egumenița, 2004. 265 p. ISBN 973-795-247-2.
81. *Date statistice cu privire la persoanele deținute în instituțiile penitenciare la 1 octombrie 2017* [online]. [citat 17.12.2017]. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/0B3cDJ-pp652HWWJJM0xrUERwUUE/view>.

82. *Date statistice privind dinamica persoanelor private de libertate pe perioada 01 ianuarie 2018-1 ianuarie 2019* [online]. Chișinău, 2019. [citat 12.02.2019]. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/11Zs1TJWqda2fGc35V9BjNDm5L03A8krU/view>.
83. *Date statistice privind dinamica persoanelor private de libertate pe perioada 01.01.2020-30.06.2020* [online]. Chișinău, 2020. [citat 10.09.2020]. Disponibil: https://drive.google.com/file/d/1F_e-o1CMbrxFRibWgX2xPG3oQGLJ3j5W/view.
84. *Date statistice privind numărul, componența și mișcarea deținuților în izolatoarele de urmărire penală pe parcursul anului 2017* [online]. [citat 04.08.2018]. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/1IiVg-IsS616Y8hmVR2hcT3baB2P60iel/view>.
85. DAVID, D. *Psihologie clinică și psihoterapie: fundamente*. Iași: Ed. Polirom, 2006. 323 p. ISBN 973-681917-5.
86. DE ROSIA, V.R. *Living inside prison walls. Adjustment behavoir*. London: Ed. PRAEGER, 1998. 88 p. ISBN 0-275-95895-7.
87. DELEANU, I. Suferința, calea spre fericire. În: *Familia Ortodoxă*. București. 2001, nr. 8, pp.23-26. ISSN 2067-4597.
88. *Despre avort. Motive, traume, consecințe*. București: Ed. Agapis și Ed. Pridvor, 2015. 193 p. ISBN 978-606-93703-1-5.
89. *Dicționar de Filosofie și Bioetică*. Autori: T.N. ȚÎRDEA, P.V. BERLINSCHI, D.U. NISTREANU, A.I. EȘANU, V.I. OJOVANU. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic „Medicina”, 2004. 440 p. ISBN 9975-907-33-4.
90. *Dicționar Explicativ Ilustrat al limbii române*. Chișinău: Ed. Arc și Guinivas, 2007. 2240 p. ISBN 978-9975-61-155-8.
91. DILTS, B.R. *Schimbarea sistemului de crezuri prin programare neurolingvistică*. București: Ed. VIDIA, 2017. 286 p. ISBN: 9786068414621.
92. DOEL, M., MARSH, P. *Task-Centered Social Work*. Arena: Routledge, 1992. 160 p. ISBN 978-1857420708.
93. DONGOROZ, V. *Explicații teoretice ale Codului Penal Român*. Vol. 3, partea specială. București: Ed. Academiei Republicii Socialiste, 1971. 86 p. ISBN-.
94. DUMITRESCU, V. *Mărturisirile unui criminal politic*. Bacău: Ed. Babel, 2013. 265 p. ISBN 978-973-7888-46-4.
95. DURNESCU, I. *Asistența socială în penitenciar*. București: Ed. Polirom, 2009. 221 p. ISBN 978-973-46-1335-9.
96. DWORKIN, R. What is Sacred? In: *Bioethics*. Coord. John HARRIS. New York: Ed. Oxford University Press, 2004, pp.157-204. ISBN 0-19-875257-1.

97. ELGER, B.S., HANDTKE, V., WANGMO, T. Informing patients about limits to confidentiality: A qualitative study in prisons [online]. In: *International Journal of Law and Psychiatry*. 2015, vol. 41, pp. 50-57. [citat 28.01.2017]. ISSN: 0160-2527. Disponibil: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25862306?fbclid=IwAR3rJrsAki5MTkhybZyKH226coFfSQ0SIRXI0gAt1X6-QfGVmVk7YSi9Egs>, sau DOI: 10.1016/j.ijlp.2015.03.007.
98. ELGER, B.S., HANDTKE, V., WANGMO, T. Paternalistic breaches of confidentiality in prison: mental health professionals' attitudes and justifications [online]. In: *Journal Medical Ethics*. 2015, vol. 41, p. 501-503. [citat 15.01.2017]. ISSN 1473-4257. Disponibil: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25587043> sau DOI: 10.1136/medethics-2013-101981.
99. ELSTER, J. *Comportamentul social: fundamentele explicației în științele sociale*. București: Ed. ALL, 2013, 447 p. ISBN 978-606-587-068-0.
100. ENGELHARDT, T.H. The orthodox christianview of suffering. În: *Suffering and Bioethics*. Coord. Ronald M. GREEN, Nathan J. PALPANT. New York: Ed. Oxford University Press, 2014, pp. 249-261. ISBN 978-0-19-99-2617-6.
101. ENGELHARDT, T.H. jr. *Fundamentele bioetice creștine: Perspectiva ortodoxă*. Sibiu: Ed. Deisis, 2005. 508 p. ISBN 973-7859-08-1.
102. ENRIGHT, R.D. *Cum să dăruiești iertarea. Pașii către dizolvarea furiei și recăpătarea speranței*. București: Ed. Trei, 2008. 350 p. ISBN 978-973-70-7221-4.
103. EPSTEIN, L. *Brief Treatment and a New Look at the Task-Centered Approach*. New York: Ed. Macmillan, 1992. 352 p. ISBN 978-0205291502.
104. FELEA, I.V. *Spre Tabor. Pregătirea*. Vol 1. Piatra-Neamț: Ed. Crigarux, 2007. 497 p. ISBN 978-973-7799-26-5.
105. FINEMAN ALBERTSON, M. Vulnerability in Law and Bioethics. In: *Journal of Health Care for the Poor and Underserved* [online]. 2019, vol. 30, nr. 4, pp. 52-61. [citat 18.09.2019]. ISSN 1548-6869. Disponibil: DOI: <https://doi.org/10.1353/hpu.2019.0115>.
106. FISHER, B.E. Avortul. *Ultima exploatare a femeilor*. București: Ed. Pro valori Media, 2014. 193 p. ISBN 978-606-93811-0-6.
107. FLORIAN, Gh. *Fenomenologie penitenciară*. București: Ed. Oscar Print, 2006. 328 p. ISBN 973-8338-95-6.
108. FLORIAN, Ivan. *Criminologie și știința penitenciară*. Timișoara: Ed. Presa Universitară Română, 2002. Fără ISBN.
109. FOUCAULT, M. *A supraveghea și a pedepsi – nașterea închisorilor*. București: Ed. Paralela 45, 2005. 410 p. ISBN 973-697-417-0.

110. GENDREAU, P., GOGGIN, C., CULLEN, F. The effects of prison sentences on recidivism. *Public works and Government Services Canada*. [online]. Usser Report, 1999-3. [citat 15.07.2019]. Disponibil: <https://www.prisonpolicy.org/scans/e199912.htm>.
111. GEORGESCU, M. *Introducere în consilierea psihologică*. București: Ed. Fundația România de Măine, 2009. 144 p. ISBN 9789737259363.
112. GOFFMAN, E. *Aziluri. Eseuri despre situația socială a pacienților psihiatrici și a altor categorii de persoane instituționalizate*. Iași: Ed. Polirom, 2004. 336 p. ISBN 973-681-427-0.
113. GORAȘ-POSTICĂ, V. Provocări și deschideri pentru consilierea spirituală. Excurs în baza teoriei și practicii comunitare americane. În: *Didactica Pro*. 2015. nr. 4 (92). pp. 30-34. ISSN 1810-6455.
114. GUILMARTIN, N. *Cuvinte care vindecă: ce poți spune când nu știi ce să spui*. București: Ed. Trei, 2010. 387 p. ISBN 978-973-707-385-3.
115. HARE, R.M. *Essays on bioethics*. New York: Ed. Oxford University Press, 2002. 248 p. ISBN: 0-19-823678-6.
116. HAȚEGAN, V. Consilierea filosofică și bioetică, legături interdisciplinare. În: *Revista de Filozofie* [online]. 2018, vol. 5, pp. 449-459. ISSN: 0034-8260. [citat 16.03.2020]. Disponibil: http://www.institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/Revista%20de%20filosofie/2018/Rev.%20filos.,%20LXV,%205,%202018/VASILE%20PETRU%20HATEGAN,%20Consilierea%20filosofica%20si%20bioetica,%20legaturi%20interdisciplinare.pdf.
117. HAVE, H. *Vulnerability: Challenging bioethics*. New York: Ed. Routledge, 2016. 220 p. ISBN 9781138652668.
118. HENRY, C.F. *Etica creștină personală*. Oradea: Ed. Cartea Creștină, 2004. 687 p. ISBN 973-9317-70-7.
119. HIFFLER, C. Suntem în lume, dar nu a lumii. În: *Bioetica și taina persoanei: perspective ortodoxe*. București: Ed. Bizantină, 2006, pp. 9-34. ISBN 978-973-9492-75-1.
120. HOFFMASTER, B. Understanding suffering. In: *Suffering and Bioethics*. Coord. R.M. Green, N.J. Palpant. New York: Ed. Oxford University Press, 2014, pp. 31-50. ISBN 978-0-19-992617-6.
121. HOLLIN, C.R., PALMER, E.J. *Offending Behaviour programmes: Development, Application and Controversies*. Londra: Ed. Badsford Ltd, 2006. 279 p. ISBN 978-0-470-02335-8.

122. Hotărâre a Guvernului Republicii Moldova „Cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați”: Nr. 583 din 26.05.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* [online]. 2006, nr. 91-94 [citat 15.07.2019]. Disponibil: https://www.asianbioethicsreview.com/ojs/index.php?journal=abr_sbc1&page=issue&op=view&path%5B%5D=38.
123. IANOLIDE, I. *Deținutul profet*. Bacău: Ed. Bonifaciu, 2009. 190 p. ISBN 978-973-88575-1-3.
124. IANOLIDE, I. *Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă*. București: Ed. Christiana, 2006. 536 p. ISBN-10: 973-8125-80-4.
125. ILEA, I. Pastorația celor din penitenciare. În: *Porunca Iubirii*. Făgăraș, 2004, nr. 5-6, pp. 107-126. ISSN 1453-7567.
126. *Instituțiile penitenciare subordonate Administrației Naționale a Penitenciarelor* [online]. [citat 18.03.2018]. Disponibil: <http://www.justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=403>.
127. IRELAND, J.L. Social Self – Esteem and Self – Reported Bullying Behaviour Among Adult Prisoners. In: *Aggressive Behavior*. U.K. 2002, pp. 184-197. ISSN 1098-2337.
128. JAMEISON, R., GROUNDS, A. Release and adjustment: perspectives from studies of wrongdoers convicted and politically-motivated prisoners. În: *The Effect of Imprisonment*. Coord. A. LIEBLING, S. MARUNA. Cullumpton: Ed. Willam Publishing, 2005, pp.33-63. ISBN 978-1843922179.
129. JAY, A.E. *Manualul consilierului spiritual creștin. Practicarea consilierii spirituale nouetice*. București: Ed. Societatea Misionară Română, 1993. 491 p. ISBN 5868922115.
130. JOTTERAND, F., WANGMO, T. The principle of equivalence reconsidered: assessing the relevance of the principle of equivalence in prison medicine. In: *The American Journal of Bioethics* [online]. 2014, vol. 14, pp. 4-12. [citat 14.09.2019]. ISSN 1536-0075. Disponibil: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15265161.2014.919365> sau DOI: 10.1080/15265161.2014.919365.
131. KAEBNIC, G.E. Moral enhancement and sentiment. In: *The ethics of human enhancement Understanding the debate*. Coord. S. CLARKE, J. SAVULESCU, A. COADY et al. New York: Ed. Oxford University Press, 2016, pp. 225-238. ISBN 978-0-19-875485-5.
132. KANÎGHIN, Iu. M., ȚÎRDEA, T.N. Fenomenele subtil-vibratile ale societății: aspectul socio-filosofic. În: *File de Filosofie*. 1996, nr. 2-3, pp. 77-87. Fără ISBN.
133. KANT, I. *Critica rațiunii practice*. București: Ed. Științifică, 1972. 342 p. Fără ISBN.

134. KRAIOPOULOS, S. *Taina suferinței*. București: Ed. Bizantină, 2007. 320 p. ISBN 978-973-9492-89-8.
135. LAZARUS, R.S. *Emoție și adaptare. O abordare cognitivă a proceselor afective*. București: Ed. Trei, 2011. 687 p. ISBN 978-973-7075-40-6.
136. LEBACUZ, K. Redemptive suffering redeemed: a protestant view of suffering. In: *Suffering and Bioethics*. Coord. R.M. GREEN, N.J. PALPANT. New York: Ed. Oxford University Press, 2014, pp. 262-274. ISBN 978-0-19-992617-6.
137. LEHTMETS, A., PONT, J. *Îngrijirea sănătății și etica medicală în penitenciare*. Manual pentru personalul medical și alți angajați ai penitenciarelor, responsabili de bunăstarea deținuților. Chișinău: Consiliul Europei, 2016. 88 p. ISBN 978-9975-53-610-3.
138. LUCINESCU, D. *Jertfa. Transfigurări*. București: Ed. SIAJ, 2008. 271 p. ISBN 978-973-88898-1-1.
139. MACKLIN, R. Bioethic, vulnerability, and protection. In: *Bioethics*. 2003, vol. 17, pp. 472-486. ISSN 1467-8519.
140. MANOILĂ, A. Memorialistica de detenție: literatură sau document istoric? În: *Memoria. Revista gândirii arestate*. București. 2009, nr. 3-4, pp. 38-40. ISSN 1220-6369.
141. MARINOFF, L. *Întrebări fundamentale: filosofia îți poate schimba viața*. București: Ed. Trei, 2013. 592 p. ISBN: 978-973-707-7417.
142. MARINOFF, L. *Ghidul filosofului practic. Teorie, metode, aplicații*. Timișoara: Ed. ESPSYSTEM, 2016. 398 p. ISBN 9786068606323.
143. MAXIM, E. Reevaluarea conceptului de responsabilitate morală în etica postmodernă. În: *Secolul XXI. Orizonturi umaniste*. Suceava: Ed. Universității Suceava, 2004. pp. 94-98. ISBN 973-666-0923.
144. MEREUȚĂ, I. *Filosofia patologiei și dezvoltării societății noastre*. Chișinău: 2003. 235 p. ISBN 9975-9655-5-5.
145. MEREUȚĂ, I. *Demnitatea oamenilor bătrâni și asistența lor medico-socială*. Chișinău: 2004, 116 p. ISBN 9978-9975-995-1-4.
146. MEREUȚĂ, I. Fenomene, riscuri și provocări pentru sănătatea umană la interfața mileniilor. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei. Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale*, 13-14 septembrie 2019. Red. resp. T. ȚÎRDEA. Chișinău: CEP „Medicina”, 2019, pp. 170-173. ISBN 978-9975-56-682-7.
147. MEREUȚĂ, I. *Virtuțile spiritului și umanismului*. Chișinău: Ed. Elan INC, 2008, 248 p. ISBN 978-9975-66-077-8.

148. MEREUȚĂ, I., LEORDA, A. Etica, bioetica și dreptul cercetării. În: *Sănătatea, Medicina și Bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale*, 06-07 noiembrie 2020. Red. resp. V. OJOVANU. Chișinău: Centrul Editorial Print-Caro, 2020, pp. 27-37. ISBN 978-9975-56-805-0.
149. MESSINA, N., CALHOUN, St., WANDA, U. Gender-responsive drug court treatment: a randomized controlled trial. In: *Criminal Justice and Behaviour*. 2012, vol. 3, pp. 1539-1558. ISSN 00938-8548.
150. MICLEUȘANU, Z., CUZNEȚOV, L. *Bazele consilierii*. Ghid metodologic. Chișinău: 2015. 128 p. ISBN 978-9975-110-24-2.
151. MIHAILOV, E. Complexitatea judecării morale: limitele metodelor de decizie și tipuri de contexte. În: *Romanian Journal of Philosophical and Social Studies*. București. 2017, vol. 2/1, pp. 51-66. ISSN 2537-1258.
152. MILEY, K., O'MELIA, M., DU BOIS, B. *Practica asistenței sociale*. Iași: Ed. Polirom, 2006. 624 p. ISBN 9789736819971.
153. MILGRAM, S. *Obedienceto Authority: An Experimental View*. London: Ed. Printer & Martin Ltd, 2005. 240 p. ISBN 978-0953096473.
154. MILITARU, V. *Biserica din temniță: mărturisire și jertfă creștină în închisorile comuniste*. Bacău: Ed. Vicovia, 2008. 258 p. ISBN 978-973-85459-7-7.
155. MILL, J.S. *Eseuri etice*. București: Ed. Pandeia, 2015. 286 p. ISBN 978-66-748-061-0.
156. MILL, J.S.. *Utilitarismul*. București: Ed. All, 2014. 118 p. ISBN 978-606-587-185-4.
157. MILNER, J., MYERS, S., O'BYRNE, P. *Assessment in Social Work*. New York: Ed. Macmillan, 2002. 358 p. ISBN 978-1-352-00941-5.
158. MINA, I. Tămăduirea deznădejdi. În: *Presa Ortodoxă*. București. 2009, nr. 8, pp. 26-28. ISBN 978-606-93086-0-8.
159. MLADIN, N., BUCOVSCI, O., PAVEL, C., ZĂGREANU, I. *Teologia Morală ortodoxă pentru facultățile de teologie*. Vol. I. Alba Iulia: Ed. Reîntregirea, 2003. 480 p. ISBN 973-8252-25-3.
160. MOLDOVAN, I. Viața, suferința și moartea în condiția spirituală a existenței creștine. În: *Sensul vieții, al suferinței și al morții*. Materialele simpozionului științific internațional, 29 februarie - 2 martie, 2008. Alba Iulia: Ed. Reîntregirea, 2008, pp. 69-87. ISBN 978-973-7897-98-1.

161. MOLODEȚ, P. *Ni se conferă un nou drept – dreptul de a ne sinucide și de a fi eutanasiați*. În: *Presa Ortodoxă*. București. 2009, nr. 6, pp. 15-22. ISBN 978-606-93086-0-8.
162. MOUTSOPOULOS, E. *Valorile. Obiectivitatea intenționalității conștiinței. Spre o fenomenologie a valorilor*. București: Ed. OMONIA, 2005. 119 p. ISBN 973-8319-2-X.
163. MURDOCH, I.N. *The Treatment of Prisoners: European Standards*. Vol. 784. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2006. 402 p. ISBN 978-928-7159274.
164. MUREȘAN, V. Este etica aplicată o aplicare a eticii? În: *Revista Română de Filosofie Analitică*. 2007, vol. 1. pp. 70-108. ISSN 1844-2218.
165. MUREȘAN, V. *Etica lui Aristotel*. București: Ed. Universității din București, 2011. 151 p. ISBN: 978-973-737-928-3.
166. MURPHY, T, HOFFOBERLIN L. *Agresivitatea pasivă: cum să o recunoști și controlezi la tine și la ceilalți*. București: Ed. Trei, 2013. 447 p. ISBN 978-707-814-8.
167. NICULAE, M. Un cuvânt cu putere multă: Iartă-mă! În: *Familia Ortodoxă*. București. 2012, nr. 4(39), pp. 31-32. ISSN 2067-4597.
168. NIȚA, M. ș. a. *Dicționar de bioetică*. Craiova: Ed. Aius Print, 2009. 369 p. ISBN 978-606-8021-62-1.
169. NIVEAU, G. Relevance and limits of the principle of „equivalence of care” in prison medicine. În: *Journal of Medical Ethics*. 2006, vol. 32. [online]. [citat 16.04.2018]. ISSN 1473-4257. Disponibil: <https://jme.bmj.com/content/33/10/610.full> sau DOI: 10.1136/jme.2006.018077
170. NOICA, R. *Cultura Duhului*. Alba Iulia: Ed. Reîntregirea, 2017. 200 p. ISBN 973-8252-20-0.
171. NORMAN, D. Healthcare needs and distributive justice. In: *Bioethics*. Coord.: John HARRIS. New York: Ed. Oxford University Press, 2004, pp. 319-346. ISBN 0-19-87527-1.
172. O’DANNELL, I., EDGAR, K. Routine victimization în Prison. In: *The Howard Journal of Crime and Justice*. 2002, nr. 37(3), pp. 266-279. ISSN 1478-2311.
173. OANCEA, C. *Tehnici de sfătuire/consiliere*. București: Edit. Vavila, 2002. 354 p. ISBN 9738155029.
174. OJOVANU, V. Problema sacrului în medicină. În: *Anale Științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”*. Vol. 1. Probleme medico-biologice și farmaceutice. Zilele universității 18-19 octombrie 2000”, Chișinău, 2000, pp. 273-277. Fără ISBN.
175. OJOVANU, A., OJOVANU, V. Bioethics and Dentistry: The Establishment of Essential Subjects. În: *Studia UBB Bioethica*. Cluj-Napoca, 2012, nr.1 (LVII), p.59-64. ISSN 2247-0441.

176. OJOVANU, V., COJOCARU, V. Subiecte bioetice în cadrul consilierii spirituale a deținuților. În: *Pluralismul cultural în lumea post-modernă: sfera publică, religie, etică socială*. Colocviul internațional de antropologie. 22-23 sept. 2016. Com. org. E. SAHARNEANU ș.a. Chișinău: CEP USM, 2016, pp.36-37. ISBN 978-9975-71-827-1. (0,1 c.a.).
177. OJOVANU, V. *Axiologia și medicina: dimensiuni teoretico-metodologice*. Monografie. Chișinău: UASM, 2012. 304 p. ISBN 978-9975-64-222-4.
178. OJOVANU, V. Axiologie medicală – bioetică: conexitate obiectivă a două fenomene contemporane. În: *Analele Universității Dunărea de Jos, Galați*. 2012, fasc. XX, Sociologie, nr. 7, pp. 165-171. ISSN 1842-6492.
179. OJOVANU, V. Comportamente cu risc pentru sănătate. Comunicarea pentru schimbarea comportamentală cu risc pentru sănătate. În: *Comunicare și comportament în medicină: (cu elemente de bioetică)*. Suport de curs. Coord. Vitalie OJOVANU. Chișinău: CEP Medicina, 2016, pp. 171-220. ISBN 978-9975-82025-7.
180. OLIVER, C. Realitatea biologică a trupului și transcendența persoanei. În: *Bioetica și taina persoanei: perspective ortodoxe*. București: Ed. Bizantină, 2006, pp. 40-56. ISBN 978-973-9492-75-1.
181. PASCARU, A. Contemporanietatea conexiunilor filosofice. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. Chișinău, 2016, nr.1, pp. 149-154. ISSN 1957-2294.
182. PASCARU, A. *Societatea între consiliere și conflict: cazul Republicii Moldova*. Chișinău: Ed. Arc, 2000, 192 p. ISBN 978-9975-61-123-7.
183. PASCARU, A. Valorile și confliența spațiilor culturale în societate. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. Chișinău, 2009, nr.1, pp. 5-15. ISSN 1957-2294.
184. PAȘCA, M., TIA, T. *Psihologie pastorală. Repere psihologice ale consilierii pastorale*. Vol. I. Alba Iulia: Ed. Reîntregirea, 2007. 263 p. ISBN 978-973-7879-76-9.
185. PAT, A. Realizarea lucrării artistice drept cale spirituală: atelierul deschis de practicare a art-terapiei. În: *Art-terapia: Teorie și tehnică*. Coord.: Judith Aron RUBIN. București: Ed. Trei, 2009, pp. 282-299. ISBN 978-973-707-281-8.
186. PAULESCU, N.C. *Filosofie fiziologică. Cele patru patimi și remediile lor*. Bacău: Ed. Vicovia, 2014. 206 p. ISBN 978-973-1902-73-9.
187. PAULESCU, N.C. *Instincte sociale, patimi și conflicte, remedii morale*. Iași: Ed. Credința Străbună, 2009. 527 p. ISBN 978-973-8256-46-0.
188. PAULESCU, N.C. *Noțiunile „Suflet” și „Dumnezeu” în Fiziologie*. București: Ed. Credința Strămoșească, 2007. 432 p. ISBN 978-973-8256-46-0.

189. *Penitenciarul pentru femei Rusca* [online]. [citat 04.08.2017]. Disponibil: <http://www.penitenciar.gov.md/ro/penitenciarul-7-rusca>.
190. *Penitenciarul pentru minori Goian* [online]. [citat 04.08.2017]. Disponibil: <http://www.penitenciar.gov.md/ro/penitenciarul-10-goian>.
191. *Poeți după gratii*. Petru Vodă: Ed. Mănăstirii Petru-Vodă, 2010. 639 p. ISBN 978-973-0-09453-4.
192. POLEDNA, S. Modelul rezolutiv. În: *Manualul consilierului de reintegrare socială și supraveghere*. Edit. I. DURNESCU. Cariova: Ed. Themis, 2001. pp. 216-248. ISBN 973-8237-04-6.
193. POPA, Gh. *Teologie demnitate umană. Studii de teologie morală contextuală*. Iași: Ed. Trinitas, 2003. 300 p. ISBN 973-8179-94-7.
194. POPESCU, L. *Bioetica și perspectiva creștină*. Brăila: Ed. Istros, 2009. 184 p. ISBN 978-973-1871-49-3.
195. POPESCU, L. Pastorația copiilor și a tinerilor în noul context social. În: *Teologie și Educație la Dunărea de Jos*. Galați: Ed. Episcopiei Dunării de Jos, 2003, pp. 243-259. ISSN 1843-8660.
196. POPESCU, L. Suferința între practica medicală și actul moral. În: *Sănătatea, Medicina și Bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale*, 16-17 noiembrie 2018. Red. resp. V. OJOVANU. Chișinău: Print-Caro, 2018, pp. 27-37. ISBN 978-9975-82-119-3.
197. POPESCU, V.N. *Crez și Adevăr*. București, 2009. 342 p. ISBN 978-973-0-070101.
198. *Povara dulce a libertății*. Rugăciuni. Mic catehism ortodox și cuvinte de înțelepciune pentru cei care vor să obțină libertatea și mântuirea sufletului. Alcăt. Pr. V. COJOCARU. Chișinău: Ed. Cu Drag, 2017. 171 p. ISBN 978-9975-3126-3-9.
199. PRICE, W.F., CRAPO, R. H. *Cross-Cultural Perspectives in Introductory Psychology*. Western: Cengage Learning, 2001. 192 p. ISBN978-0534546533.
200. *Programe de reeducare a deținuților* [online]. București: Ed. Ministerului de Justiție, 1996. 97 p. [citat 18.09.2017]. Disponibil: <http://www.just.ro/strategii-si-politici/proiecte-si-programe/programe-preaderare-finalizate>.
201. PURIC, D. Sensul vieții, al morții și al suferinței în mileniul III. În: *Sensul vieți, al suferinței și al morții*. Materialele simpozionului științific internațional, 29 februarie - 2 martie, 2008. Alba Iulia: Ed. Reîntregirea, 2008, pp.151-161. ISBN 978-973-7897-98-1.
202. PUSTOVIT, S., PALEI, L. European bioethics: modern dimentions. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei. Materialele*

Conferinței a 25-a Științifice Internaționale, 13-14 septembrie 2019. Red. resp. T. ȚÎRDEA. Chișinău: CEP „Medicina”, 2019, pp. 35-39. ISBN 978-9975-56-682-7.

203. QUINE, W. N. Despre natura valorilor morale. În: *Axiologie și moralitate*. Editor V. Mureșan. București: Edit. Punct, 2001, pp. 41-50. ISBN 973-99870-2-8.

204. *Raport de bilanț al activității sistemului administrației penitenciare pentru anul 2018* [online]. Chișinău, 2019. [citat 12.02.2019]. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/11Zs1TJWqda2fGc35V9BjNDm5L03A8krU/view>.

205. *Raport de bilanț al activității sistemului administrației penitenciare pentru anul 2019* [online]. Chișinău, 2020. [citat 18.03.2020]. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/1VwhMq9G4iILqyrXcYLQHvKba0YlKxZZO/view>.

206. *Raport de bilanț al activității sistemului administrației penitenciare pentru semestrul I al anului 2020* [online]. Chișinău, 2020. [citat 14.08.2020]. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/1VwhMq9G4iILqyrXcYLQHvKba0YlKxZZO/view>.

207. *Raport de bilanț al activității sistemului penitenciar al Republicii Moldova pentru anul 2017* [online]. Chișinău, 2018. [citat 04.08.2018]. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/1kg8hZLnWqybPzP8uPbuMGjkfa6GmfHIm/view>.

208. RĂDULEANU, G. *Repetiție la moarte... din spatele gratiilor*. Pitești: Ed. Fundația Sfinții Închisorilor, 2003. 367 p. ISBN 978-606-93464-1-9.

209. RĂȘINĂRESCU, V. Paradoxurile facticității sau despre trăirea suferinței într-o lume fără sens. Suferința în orizontul preocupărilor rațiunii umane. În: *Sensul vieții, al suferinței și al morții*. Materialele simpozionului științific internațional, 29 februarie - 2 martie, 2008. Alba Iulia: Ed. Reîntregirea, 2008, pp. 50-56. ISBN 978-973-7897-98-1.

210. RIES, N.M., THOMSON, M. Vulnerability: Exploring the ethics and practices of research participation. In: *Medical Law Review*. 2019, vol.28, nr. 2, pp. 293-316. ISSN 0967-0742.

211. ROTH, E. Art-terapia comportamentală. În: *Art-terapia: Teorie și tehnică*. Coord. Judith Aron, RUBIN. București: Ed. Trei, 2009, pp. 308-329. ISBN 978-973-707-281-8.

212. SAHARNEANU, E., MARGARINT, T. *Tabuuri și rituri de trecere prezentate în penitenciarul pentru minori*. Chișinău: Misiunea Norvegiană de Experți pentru promovarea supremației Legii în Moldova, Universitatea de Stat din Moldova, Centrul de Cercetări Calitative în Antropologie, 2017. 44 p. ISBN 978-9975-87-216-4.

213. SAHARNEANU, E., MARGARINT, T. *Violența în familie și femeile din penitenciarul de la Rusca: trecut, prezent, viitor*. Chișinău: Misiunea Norvegiană de Experți pentru promovarea supremației Legii în Moldova, Universitatea de Stat din Moldova, Centrul de Cercetări Calitative în Antropologie, 2017. 58 p. ISBN 978-9975-87-213-3.

214. SASSO, L., DELOGU, B., CARROZZINO, R., ALEO, G., BAGNASCO, A. Ethical issues of prison nursing: A qualitative study in Northern Italy. In: *Nursing Ethics* [online]. 2016, vol. 25, pp. 393-409. [citat 16.04.2018]. ISSN 1477-0989. Disponibil: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0969733016639760>
215. *Să nu ne răzbunați. Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia*. Editor Monahul Moise. Alba Iulia: Ed. Reîntregirea, 2012. 354 p. ISBN 978-606-509-214-3.
216. SHAW, D.M., WANGMO, T., ELGER, B.S. Conducting ethics research in prison: why, who, and what?. In: *Journal of Bioethical Inquiry* [online]. 2014, vol.11, pp. 275–278. [citat 16.04.2018]. ISSN 1872-4353. Disponibil: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11673-014-9559-7> sau DOI: 10.1007/s11673-014-9559-7.
217. SINDGWICK, H. The Axions of Ethics. In: *Ethics*. Coord. Peter SINGER. New York: Ed. Oxford University Press, 2013, pp. 134-136. ISBN 978-0-19-289245-4.
218. SINGER, P. *Tratat de etică*. București: Ed. Polirom, 2006. 605 p. ISBN 978-973-46-0243-8.
219. SKINNER, B.F. Reinforcement today. In: *American Psychologis* [online]. 1958, nr. 13, Issue 3, pp. 94-99. [citat 16.04.2018]. ISSN 0003-066X. Disponibil: <https://doi.org/10.1037/h0049039>
220. STAN, G. *Teologie și bioetică*. Alexandria: Ed. Biserici Ortodoxe, 2001. 159 p. ISBN 973-99838-81-2.
221. STANCIU, C. *Tehnici și abilități în consiliere* [online]. Târgu-Mureș. [citat 16.04.2018]. Disponibil: <https://cantemir.ro/cursuriudc/1sem1/Master/PCTI/Anul%201/Tehnici%20si%20abilitati%20in%20consiliere/Stanciu%20-%20Tehnici%20si%20abilitati%20in%20consiliere.pdf>
222. STANSFIELD, R., O'CONNOR, Th., DUNCA, N. Religions identity an the longterm effects of religions in volvement orientations and coping prison. In: *Criminal Justice an Behavior*. 2018, vol. 46, pp. 337-354. ISSN 0093-8548.
223. STĂNILOAE, D. *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*. București: Ed. Elion, 2001. 201 p. ISBN 973-85040-9-0.
224. STĂNILOAE, D. *Teologia Dogmatică Ortodoxă*. Vol. I. București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 2010. 528 p. ISBN 978-973-6161-47-6.
225. STEINHARDT, N. *Dăruind vei dobândi. Cuvinte de credință*. Rohia: Ed. Mănăstirii Rohia, 2006. 401 p. ISBN 973-87153-3-4.
226. STEINHARDT, N. *Jurnalul fericirii*. Rohia: Ed. Mănăstirii Rohia, 2005. 461 p. ISBN 973-87153-0-X.

227. *Subdiviziunile Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Republicii Moldova* [online]. [citat 04.08.2017]. Disponibil: <http://www.penitenciar.gov.md/ro/content/subdiviziuni=subordonate-dip>.
228. *Suferințele Mamei Blondina. O martiră a Siberiei*. Sihăstria: Ed. Mănăstirii Sihăstria, 2010. 167 p. ISBN 978-606-8217-04-8.
229. SYKES, G.M. *The Society of captives. A study of maxim un security prison*. New York: Ed. Princeton University Press, 2007. 200 p. ISBN 9780691130644.
230. ȘTEF, T. *Despre realitatea umană*. Cluj-Napoca: Ed. Paralela 45, 2000. 150 p. ISBN 973-593-18-8.
231. TĂNĂSESCU, R. „Omul sfințește locul” – mărturisirea unui deținut. În: *Familia Ortodoxă*. București. 2012, nr. 5(40), pp. 37-42. ISSN 2067-4597.
232. THAM, J., GARCIA, A., MIRANDA, G. *Religions Perspectives on Human Vulnerability in Bioethics*. New York: Ed. Spiringe, 2014. 251 p. ISBN 978-94-017-8735-2.
233. THOMSON, M. Bioethics & Vulnerability: recasting the objects of ethical concern. In: *Emory Law Journal* [online]. 2018, vol. 67, pp. 1207-1233. [citat 04.08.2019]. ISSN 0094-4076. Disponibil: <https://law.emory.edu/elj/elj-online/volume-67/index.html>.
234. TIA, Teofil. Criza valorilor: un produs al tralaliului speculativ al Occidentului. Reflecții pastorale și posibile terapii ale decadențelor post-iluministe. În: *Invazia non-valorilor într-o lume multimedia. Criza spirituală și discreditaarea sacralului*. Materialele simpozionului teologic internațional, 6 - 8 mai 2010. Alba Iulia: Ed. Reîntregirea, 2010. pp.154-173. ISBN 978-606-509-122-1.
235. TIA, T. *Elemente de „Pastorală Misionară” pentru o societate post-ideologică*. Alba Iulia: Ed. Reîntregirea, 2003. 550 p. ISBN 973-8252-37-7.
236. TIRDEA, T.N., OJOVANU, V., FEDERIUC, V. Bioethical Knowledge in the Strategy of Safe Planetary Development: Education and Scientific Research Experience in the Republic of Moldova. In: *Asian Bioethics Review* [online]. 2015, December, Volume 7, Issue 5, pp. 468–480. [citat 04.08.2019]. ISSN 1793-8759. Disponibil: DOI: 10.1353/asb.2015.0039.
237. TOCH, H. *Living in Prison: The ecology of survival*. Hiattsville: Ed. American Psychological Association, 1992. 405 p. ISBN 1-55798-176-0.
238. TOCH, H. *Living in Prison: The Ecology of Survival*. New York: Ed. Free Press, 1996. 208 p. ISBN 9780029326800.

239. TROIANOWSKI, L. Cultura de masă: veritabil derapaj din spațiul valorilor estetice tradiționale. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. Chișinău, 2009, nr.1, pp. 16-22. ISSN 1957-2294.
240. TROIANOWSKI, L. Discursul memoriei în contextul sociocultural contemporan. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. Chișinău, 2019, nr.1, pp. 151-169. ISSN 1957-2294.
241. ȚEPORDEI, V. *Drumul Golgotei*. București: Ed. Eminescu, 1995. 258 p. ISBN 793-22-0245-9.
242. ȚÎRDEA, T.N. *Bioetica: Curs de bază*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic „Medicina”, 2017. 331 p. ISBN 978-9975-56-399-4.
243. ȚÎRDEA, T. N. *Elemente de Bioetică*. Chișinău: Univers Pedagogic, 2005. 176 p. ISBN 9975-9906-0-6.
244. ȚÎRDEA, T.N. Filosofia contemporană – filosofie a supraviețuirii. În: *Filosofie, Medicină, Ecologie: probleme de existență și de supraviețuire ale omului*. Materialele Conferinței a IV-a științifice internaționale, 7-8 aprilie 1999. Red. șt. T.N. ȚÎRDEA. Chișinău: CEP „Medicina”, 1999, pp. 5-8. Fără ISBN.
245. ȚÎRDEA, T.N., GRAMA, R. *Bioetica medicală în Sănătate Publică*. Suport de curs. Chișinău: Bons Offices, 2007. 248 p. ISBN 9789975-80-036-5.
246. VALERY-GROSSU, N. *Binecuvântată fii închisoare*. București: Ed. Univers, 1997. 252 p. ISBN 973-34-0865-4.
247. VALERY-GROSSU, N. Fericirea pe care am cunoscut-o în închisoare. În: *Memoria. Revista gândirii arestate*. București. 2004, nr. 4, pp. 106-109. ISSN 1220-6369.
248. VALLADARES, A. *Memories de prison. Un temoigne hallucinant sur les prison de Castro*. Paris: Ed. Albin Michel, 1986. 522 p. ISBN 2-226-02593-6.
249. *Viața părintelui Gheorghe Calciu după mărturiile sale și ale altora*. București: Ed. Christiana, 2007. 351 p. ISBN 978-973-8125-95-7.
250. VIRGIL, M. *Imn pentru crucea purtată*. Bacău: Ed. Babel, 2012. 453 p. ISBN 978-973-7888-26-6.
251. VIRGILIU, Gh., DÂRLĂU, A. *Fața nevăzută a homosexualității*. București: Ed. Christiana, 2014. 279 p. ISBN 978-973-1913-72-8.
252. VLACHOS, I. *Știința medicinei duhovnicești: practica psihoterapiei ortodoxe*. București: Ed. Sophia, 2017. 447 p. ISBN 978-973-136-568-8.

253. WARREN, J.I., HURT, S., LOPER, A.B., CHAUHAN, P. Exploring prison adjustment among Female Inmates-Issues of Measurement and prediction. In: *Criminal Justice and Behavior*. 2004, vol. 31(5), pp. 624-645. ISSN 00938-8548.
254. WEGNER, D., M. *Iluzia voinței conștiente*. București: Ed. Humanitas, 2012. 458 p. ISBN 978-973-50-3853-3.
255. WHEATON, A. *Iertarea și compasiunea: cum să-ți păstrezi liniștea sufletească*. București: Ed. Cartea Veche, Publishing, 2006. 192 p. ISBN 973-669-198-5.
256. WOLDREDGE, J. D. Inmate experiences and psychological wellbeing. In: *Criminal Justice and Behavior*. 1999, nr. 26(2), pp. 235-250. ISSN 00938-8548.
257. WRIGHT, K.N. Developing the prison environment inventory. In: *Journal of Research in Crime and Delinquency*. Maryland. 1985, nr. 22, pp. 257-277. ISSN 00224278.
258. YALOM, I.D. *Psihoterapia existențială*. București: Ed. Trei, 2012. 605 p. ISBN 978-973-707-691-5.
259. YALOM, I.D. *Selecție din opera unui maestru al terapiei și al povestirii*. București: Ed. Trei, 2012. 387 p. ISBN 978-973-707-706-6.
260. ZĂGREAN, I. *Morala creștină*. Cluj-Napoca: Ed. Renașterea, 2006. 325 p. ISBN 973-8248-86-8.
261. ZOLOTH, L. Suffering: reflections from the Jewish Tradition. In: *Suffering and Bioethics*. Coord. R.M. GREEN, N.J. PALPANT. New York: Ed. Oxford University Press, 2014, pp. 275-295. ISBN 978-0-19-992617-6.
262. КУЛИНИЧЕНКО, В. Методология биоэтической экспертизы. În: *Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XIV-a Științifice Internaționale*, 11-14 aprilie 2009. Red. resp. T. ȚÎRDEA. Chișinău: CEP Chișinău-Prim, 2009, pp. 39-41. ISBN 978-9975-925-04-4.
263. ПОТТЕР, В.Р. *Биоэтика: мост в будущее*. Под ред. С.В. ВЕКОВШИНИНОЙ, В.Л. КУЛИНИЧЕНКО. Киев: Видавец Вадим Карпенко, 2002. 216 с. ISBN 966-7833-20-8.
264. ПУСТОВИТ, С. Биоэтика как постнеклассическое кентавровое знание. În: *Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XV-a Științifice Internaționale*, 14 aprilie 2010. Red. resp. T. ȚÎRDEA. Chișinău: Ed. Print-Caro, 2012, pp. 40-43. ISBN 978-9975-4152-8-6.
265. СЕДОВА, Н. Биоэтика как феномен культуры. În: *Strategia supraviețuirii din perspectivă bioetică, filosofică și medicală. Culegere de articole științifice*. Vol. 2. Chișinău: Print-Caro, 2012, p. 14-19. ISBN 978-9975-56-044-3.

266. ТИЩЕНКО, П. Феномен биоэтики. В: Вопросы философии. Москва, 1992, №3, с. 104-113. ISSN 0042-8744.

267. ЦЫРДЯ, Т. Н. Особенности становления и развития методологии этики жизни: философского теоретический анализ. În: *Profesorul Universitar doctor habilitat în filosofie Teodor N. Țirdea la 75 de ani. Bibliografie*. Chișinău: UASM, 2012, pp. 107-119. ISBN 978-9975-64-233-0.

268. ЦЫРДЯ, Т. Проблема дефиниции социальной биоэтики: методологические аспекты. В: *Актуальні питання сучасної біомедичної етики та деонтології. Матеріали Науковопрактичного семінару 14 жовтня 2011*. Київ: НАНУ, 2011, с. 40-42. Fără ISBN.

269. ЦЫРДЯ, Т. Статус, предмет и проблемное поле социальной биоэтики: методологический анализ. В: *Биоэтика. Федеральный научно-практический журнал*. Волгоград, 2012. № 1, с. 5-11. ISSN 20070-1586.

270. ЯКСЕВИЧ, Я., МИШАТКИНА, Т. Динамика современной биоэтики в контексте выживания человечества. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei. Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale*, 13-14 septembrie 2019. Red. resp. T.N. ȚÎRDEA. Chișinău: CEP „Medicina”, 2019, pp. 100-103. ISBN 978-9975-56-682-7.

ANEXE

Anexa 1

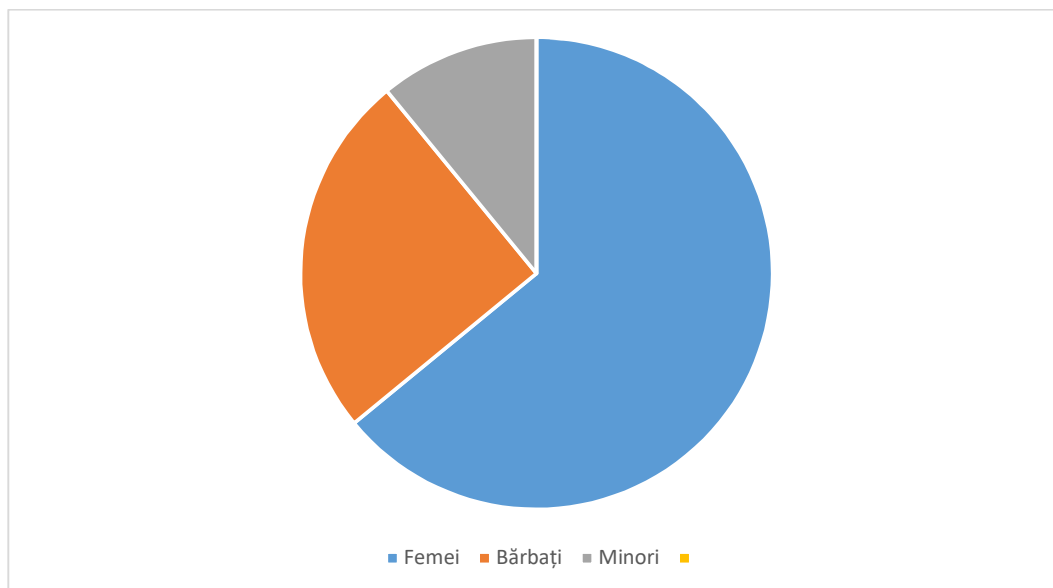
**Repartizarea pe categorii a problemelor depistate la deținuți ce necesită soluționare prin consiliere spirituală în penitenciarele din R. Moldova
(în cadrul realizării studiilor asupra subiectului tezei)**

Tabelul A1.1. Manifestări negative ce implică personal pe deținut conform unor categorii

Nr. d/o	Categorii de deținuți	Anxietatea	Ipohondria	Suferința	Vulnerabilitatea	Influența privării de libertate
1.	Bărbați	12%	10%	42%	85%	85%
2.	Femei	27%	19%	65%	95%	95%
3.	Minori	5%	2%	15%	90%	90%
4.	Bolnavi	87%	97%	100%	100%	100%
5.	Afecțiuni psihice	99%	85%	100%	100%	100%
6.	Deținuți pe viață	22%	67%	70%	100%	90%
7.	Comportament deviant	10%	27%	36%	90%	90%

Tabelul A1.2. Manifestări negative ale unor deținuți cu implicarea celor din anturajul său repartizate după unele categorii (în cadrul realizării studiilor asupra subiectului tezei)

Nr. d/o	Categorii de deținuți	Neîncrederea	Agresivitatea	Violențele fizice și psihice	Perversiuni sexuale
1.	Bărbați	77%	44%	53%	16%
2.	Femei	88%	65%	64%	27%
3.	Minori	15%	78%	80%	6%
4.	Bolnavi	90%	15%	10%	2%
5.	Afecțiuni psihice	-	89%	78%	18%
6.	Deținuți pe viață	88%	15%	10%	-
7.	Comportament deviant	90%	89%	86%	17%

Femei – 66,5%
Bărbați – 31,5%
Minori – 2%

**Figura A1.1. Manifestarea suferinței conform celor trei mari grupuri de deținuți
(în cadrul realizării studiilor asupra subiectului tezei)**

**Tabelul A2.1. Modelul consilierii spirituale a deținuților în unele penitenciare
din R. Moldova
(în cadrul realizării studiilor asupra subiectului tezei)**

Nr. d/o	Problema identificată	Metoda consilierii	Procedeul aplicat	Eficiența rezultatului (Note: 1-10)
Deținutele femei				
1.	Anxietate	Convorbirii/observației	Ședințe particulare; discuții cu medicul; valorificarea autonomiei acțiunilor; identificarea uzualității lui și implicarea în viața comună	10
2.	Suferința	Dialogului	Ședințe particulare sau în grup, lecturarea cărților și discuții pe marginea lor	8-9
3.	Agresivitate	Observației/biografică	Dialog sistematic personal; ședințe particulare sau în grup; mărturisirea religioasă; artterapia (croșetat, pictat, cusut, etc)	9-10
4.	Neîncrederea	Convorbirii/analizei gradului de religiozitate	Protecția deținutului în perioade de criză; dialog sistematic axat pe cultivarea sinelui spiritual; mărturisirea religioasă	9-10
Deținuții minori				
1.	Agresivitate (violență fizică și verbală)	Observației/biografică/convorbirii	Identificarea factorilor ce declanșează agresivitate; dialog sistematic în comun cu alți consilieri (medici, pedagogi, psihologi, asistenți sociali); implicarea în diverse activități; artterapia (pictură, muzică, sculptură, etc)	8-9
2.	Adaptarea	Observației/dialogului	Protecția față de grupurile agresive; oferirea suportului material privind menținerea legăturilor cu rudele, prietenii, etc; dialog sistematic în comun cu alți consilieri (pedagogi, psihologi, asistenți sociali); oferirea spațiului spiritual ce necesită explorat	9-10
3.	Neîncrederea	Convorbirii	Dialog sistematic personal axat pe cultivarea valorilor ce-l vor ajuta în viitor; oferirea suportului spiritual sau religios prin diverse binefaceri (jocuri, creioane, caiete, cărți, etc); implicarea în activitățile sistematice de grup; în comun cu alți angajați ai instituției, soluționarea problemelor vitale	9-10
4.	Anxietate	Convorbirii/observației/biografică	Dialog sistematic personal sau în colaborare cu consilierii medicali și psihologii; identificarea uzualității lui și formarea unor deprinderi profesionale – oferirea unui suport material; lecturarea cărților educativ-morale; artterapia	9-10
Deținuții bolnavi				
1.	Suferința	Convorbirii	Dialog sistematic în colaborare cu lucrătorul medical și asistentul social –	

			oferirea unui confort spiritual eficient; solicitarea administrației penitenciare de a fi izolat de persoanele violente, perversi, manipulatori, simulatori, etc; mărturisirea religioasă sau/și participarea la activitățile religioase (după caz); oferirea unui suport material-medical în caz de necesitate în colaborare cu alți asistenți; identificarea sau anunțarea membrilor de familie despre starea de sănătate a bolnavului (după caz)	9-10
2.	Ipohondria	Observației/dialogului	Identificarea factorilor ce declanșează această stare în colaborare cu alți angajați ai penitenciarului și soluționarea după posibilitatea a acestora; dialog sistematic personal cu deținutul obligator separat de ceilalți, nu în celulă; mărturisirea religioasă	8-9
3.	Subaprecierea	Dialogului/biografiei	Dialog sistematic personal cu deținutul; implicarea în diverse activități de celulă; ridicarea nivelului spiritual în perioada de boală; oferirea posibilităților de manifestare profesională (după caz)	9-10
4.	Neîncrederea	Dialogului/observației/analizarea gradului de religiozitate	Dialog sistematic personal axat pe cultivarea încrederii în lucrătorii medicali, pe convingerea urmării unui tratament eficient; oferirea unui suport material-medical (după caz); mărturisirea religioasă ajută la contracararea suicidului, frecvent întâlnit la această categorie de condamnați	10
Deținuții pe viață				
1.	Anxietate	Observației/convorbirilor	Dialog sistematic în colaborare cu lucrătorul medical și psihologul instituției penitenciare; lecturarea cărților ce prezintă interes; mărturisirea religioasă	10
2.	Suferința	Observației/dialogului/identificarea gradului de religiozitate	Convorbiri sistematice personale și identificarea factorilor declanșatori, soluționarea lor după posibilitate; oferirea unui spațiu spiritual de activitate și gândire; artterapia; lecturarea cărților educativ-morale; mărturisirea religioasă (după caz)	9
3.	Neîncrederea	Observației/Biografiei	Discuții cu medicul și asistentul social privind oferirea informației despre importanța calității vieții și depășirea perioadelor de criză; identificarea calităților personale și explorarea lor în interesul comunității; mărturisirea religioasă	9
4.	Pierderea definitivă a autonomiei	Dialogului	Dialog sistematic personal privind oferirea unui spațiu spiritual de gândire și acțiune; artterapia	10

**Tabelul A3.1. Aplicarea reperelor bioetice în procesul consilierii spirituale a deținuților
(în cadrul realizării studiilor asupra subiectului tezei)**

REPERE BIOETICE					
În abordarea problemelor personale a deținutului, nu doar cele cu referire directă la viață și sănătate, ci și la integritatea publică a condamnatului, la progresul lui spiritual, ce va îmbunătăți starea lui	În abordarea problemelor de sănătate în colaborare cu personalul medical informându-i cu necesitatea și utilitatea aplicării principiilor bioetice în activitatea lor cu pacienții deținuți	În consultarea intercolegială cu alți angajați ai penitenciarului privind coordonarea activităților comune spre soluționarea eficientă a problemelor din penitenciar	În consilierea membrilor familiei, a rudelor, a prietenilor deținutului	În informarea populației referitor la problemele contingentului de deținuți, sau foști deținuți. orivind viața, problemele lor, etc.	În procesul consilierii condamnaților post detenție (după caz)

Date statistice oficiale privind deținuții din penitenciarele R. Moldova

Tabelul A4.1. Date statistice privind numărul deținuților în penitenciarele R. Moldova în perioada anilor 2016-2019 [83; 205; 206]

Clasificarea după ani	Bărbați	Femei	Minori	Total
2016	7288	520	64	7872
2017	7074	491	70	7635
2018	6471	448	71	6990
2019	5202	352	44	5598
2020 (01.10.)	6028	400	54	6482

Tabelul A4.2. Date statistice privind cazurile de automutilare, tentative de suicid și suicid în penitenciarele din R. Moldova în perioada anilor 2009-2019 [204; 205; 206; 207]

Clasificarea după ani	Cazuri de automutilare	Tentative de suicid	Cazuri de suicid
2017	908	13	3
2018	612	15	6
2019	536	17	9
2020 (01.01-30.06)	341	7	3

**Tabelul A4.3. Date statistice privind numărul de deținuți infectați cu virusul HIV
SIDA și microbul TBC în penitenciarele R. Moldova în perioada anilor 2009-2019**
[204; 205; 206; 207]

Clasificarea după ani	Numărul deținuți HIV infectați	Numărul cazurilor noi HIV în rândul deținuților	Numărul deținuților TBC infectați
2009	120	23	245
2010	112	11	192
2011	104	13	164
2012	114	16	161
2013	120	21	127
2014	124	26	90
2015	116	16	99
2016	110	8	109
2017	124	15	70
2018	131	30	89
2019	178	29	98
2020 (01.01.-01.06)	165	4	61

**Tabelul A4.4. Date statistice privind numărul de deținuți care au apelat la
consilierea spirituală în penitenciarele din R. Moldova în perioada anilor 2016-2019**
[82; 88; 205; 206]

Clasificarea după ani	Numărul deținuților
2016	3935
2017	4701
2018	4911
2019	4617

CONSILIEREA SPIRITUALĂ A UNUI DEȚINUT CU TENTATIVĂ DE SUICID

Studiu de caz real

(în cadrul realizării studiilor asupra realizării cercetărilor asupra subiectului tezei)

La ședința de dimineață a instituției penitenciare Z, ofițerul de serviciu anunță angajaților problemele înregistrate pe parcursul celor 24 de ore de gardă, printre altele, s-a identificat și o tentativă de suicid a unui bărbat X în vârstă de 46 de ani, cu studii medii speciale, șomer, apt de muncă, fără antecedente penale, condamnat la privațiune de libertate pe un termen de 8 ani. Nu s-au înregistrat plângeri sau solicitări pe numele acestuia pe parcursul celor șapte ani și jumate de detenție. S-a menționat și faptul că periodic este vizitat de familie.

Pentru soluționarea acestui caz administrația penitenciarului a instituit o comisie internă formată din: psiholog, jurist, medic și asistentul spiritual. În procesul convorbirilor desfășurate s-a constatat că acel deținut este în conflict cu un condamnat Y, acesta din urmă făcând parte din ierarhia superioară a subculturii lor, și șantajează persoana X cu diverse acțiuni. Acest conflict a început cu doi ani în urmă și este cunoscut de ceilalți condamnați. Printre acuzele principale care i se aduc condamnatului X sunt: pâra nedreaptă la administrația penitenciarului și neparticiparea la unele acțiuni ale obștii. În urma convorbirilor cu deținutul X membrii comisiei s-au expus diferit, în concluzie s-a hotărât izolarea lui pentru o perioadă de timp. După câteva zile, condamnatul X repetă tentativa de suicid. Componenta aceleiași comisii încep din nou convorbirile cu acest condamnat, dar de această dată separat, nu în comun.

Procedura consilierii spirituale a deținutului X cu tentativă de suicid:

- Utilizând metoda biografică, se colectează informații: despre starea de sănătate psihică a condamnatului X; a relației lui cu familia; a relației lui cu colegii de celulă. Se utilizează instrumentul dialogului, în asemenea cazuri este contraindicat colectarea informației în scris, de față cu deținutul. În urma acestei convorbiri s-a constatat că șantajul din partea condamnatului Y nu s-a oprit, ba din contra, a sporit. Condamnatul X se simte nevinovat în conflictul cu deținutul Y, iar izolarea lui l-a recondamnat, astfel a intrat într-o stare de anxietate și ipohondrie. La finele discuției, persoana privată X a fost întrebată de către consilierul spiritual de ce are nevoie, răspunsul acestuia a fost negativ, explicând că toți membrii comisiei sunt în cârdășie cu deținutul Y. Consilierul spiritual nu a insistat în explicații. S-au aplicat separat câteva întrebări și colegilor de celulă deținutului X. După aceasta revine iarăși în discuție cu persoana X, dar în biroul asistentului, nu în celulă, important ca asistentul să-l conducă din celulă la birou, astfel asigurându-i-se securitatea.

- În birou se utilizează metoda bioetică prin oferirea diverselor materiale privind necesitatea menținerii calității vieții spirituale, se urmăresc câteva filme de scurt mesaj, iar la sfârșit i se distribuie câteva bunuri (de obicei, obiecte de igienă) și 1-2 cărți de lectură. În această perioadă condamnatului X i se explică consecința acțiunii fatale a suicidului atât pentru familie, cât și pentru el personal, acesta, fiind o persoană religioasă, s-au utilizat noțiunile de păcat și iertare, propunându-i-se să i se officieze mărturisirea religioasă. Deținutul X a refuzat acest mecanism, dar în schimb a luat cartea de rugăciuni și obiectul religios pe care l-a oferit asistentul. Apoi el a fost condus în celulă.

- A doua zi consilierul spiritual a mers de dimineață să-l salute. Condamnatul X dorea să-i mărturisească ceva confidențial asistentului spiritual, dar nu avea curajul. După scurt timp consilierul spiritual a invitat deținutul X în biroul lui. În urma discuțiilor deținutul a mărturisit că a furat bunuri de la unii colegi de cameră și a fost descalificat din subcultura lor, iar el, pentru a se proteja a adus diverse învinuiri altor condamnați, care-l agresau, unele dintre aceste învinuiri erau verbale, iar altele erau prin scrisori anonime. Stafful subculturii condamnaților a hotărât să-l pedepsească cu cea mai grea pedeapsă, să-i modifice pseudonimul și să-i tatueze în frunte, desigur, în urma unei violențe fizice. Toate acestea erau preconizate să se desfășoare cu două luni înainte de eliberare, iar pseudonimul era unul extrem de

rușinos. Faptul că realizarea acestei pedepse era ușor de îndeplinit într-o instituție de penitenciar de tip semiînchis, faptul că urma eliberarea și că pseudonimul tatuat în frunte era greu de exclus chirurgical, apoi acasă îl aștepta soția cu cele trei fete, l-a determinat să se sinucidă.

➤ Soluționarea problemei. Consilierul spiritual a convins deținutul X să mărturisească această situație și comisiei, pentru a i se oferi o protecție specială, iar izolarea pentru cele șase luni este strict benefică pentru el, în schimb asistentul spiritual a promis că nu va influența cu nimic la eliberarea lui aceste acțiuni și nici la programul detenției. După aceasta, condamnatul Y a fost transferat în alt penitenciar de tip închis, pentru încălcarea regulamentului și condiționarea colegului la tentativă de suicid.

Tabelul A6.1 Modelul bioetic de consiliere spirituală

Nr. d/o	Problema identificată	Repercursiuni psiho-somatice	Suportul aplicativ al bioetice	Metoda consilierii
1.	Suferința.	Dereglări cognitive cu accente psihice/psihiatrice.	Promovarea integrității terapeutice și a demnității persoanei.	Convorbire/observație.
2.	Anxietate.	Repulsie față de comunitatea delincvenților cu repercursiuni asupra stării psiho-somatice; dureri în sistemul gastrointestinal.	Consultarea deținutului într-un context multidisciplinar (medic, psiholog, jurist, consilieri spiritual).	Dialog/lecturarea cărților.
3.	Neîncrederea	Dereglări neuropsihiatrice, cefalee.	Integritatea persoanei, libertatea spirituală și cea cognitivă. Confidențialitatea.	Convorbiri/analiza gradului de religiozitate; oferirea suportului spiritual sau religios prin diverse binefaceri (jocuri, creioane, caiete, cărți, etc.); implicarea în activitățile sistematice de grup; în comun cu alți angajați ai instituției, soluționarea problemelor vitale.
4.	Agresivitate (violență fizică și verbală).	Reacție negativă față de habitatul privat de libertate; dereglări psiho-somatice. Simularea bolii.	Protecția deținutului în perioade de criză; dialog sistematic axat pe cultivarea sinelui spiritual; mărturisirea religioasă; asigurarea securității individului.	Observație/biografică Identificarea factorilor ce declanșează agresivitate; dialog sistematic în comun cu alți consilieri (medici, pedagogi, psihologi, asistenți sociali); implicarea în diverse activități; artterapia (pictură, muzică, sculptură, etc).
5.	Adaptarea.	Repulsie față de toți condamnații și față de angajații IP. Cefalee.	Integritatea persoanei, abordarea vulnerabilității și eficientizarea calității vieții personale private de libertate.	Convorbire și protecție față de grupurile cu tentă agresivă; menținerea dialogului sistematic cu rudele și prietenii.
6.	Manipularea.	Dereglări psihice.	Respectarea autonomiei pacientului deținut în aspect medical, intelectual, spiritual și cognitiv.	Dialog cu mai mulți specialiști; utilizarea timpului liber prin lectură, artterapie, etc.
7.	Ipohondria.	Cefalee, dureri în sistemul gastrointestinal, identificarea bolilor inexistente.	Integritatea și demnitatea persoanei, respectarea confidențialității.	Observație/dialogul în comun cu lucrătorii medicali.
8.	Subaprecierea.	Dereglări cognitive cu accente psiho/psihiatrice, anxietate, dereglări neuro-vegetative.	Siguranța și securitatea deținutului; respectarea dreptului la opinie publică în comunitatea privată de libertate.	Dialogul/biografie/mărturisire spiritual-religioasă.
9.	Pierderea definitivă a autonomiei.	Dereglări psihice.	Calitatea vieții; demnitatea persoanei și autonomia permisivă într-o IP.	Dialog; asistență spiritual-socială prin forme intensive.

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, COJOCARU Viorel, declar pe propria răspundere că materialele prezentate în teza de doctor în filosofie, se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar, urmând să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

COJOCARU Viorel

Semnătura

Data: 18.11.2022

CURRICULUM VITAE

Nume: Cojocaru

Prenume: Viorel

Data nașterii: 07.09.1980

Cetățenie: R. Moldova

Date de contact: Str. Doina și Ion Aldea-Teodorovici, 12/3, ap. 65, or. Chișinău, Republica Moldova

Telefon: 373 69057795

e-mail: prviorelcojocaru@gmail.com

Studii:

2014 – prezent competitor în realizarea tezei de doctorat la Catedra de filosofie și bioetică, USMF „Nicolae Testemițanu”;

2004-2005 – masterat în „Drept canonic și instituții comunitare”, Facultatea de Drept și Științe Administrative, Universitatea „Ovidius” din Constanța, România;

1997-2003 – studii de licență la specialitatea „Teologie Pastorală. Pedagogie”, Academia de Teologie Ortodoxă din Chișinău;

1987-1997 – studii medii generale, Școala Generală Medie Completă din satul Ciuciulea, r-nul Glodeni;

Experiență profesională:

2014 – prezent lector la Catedra de filosofie și bioetică, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Chișinău, Republica Moldova;

2012 – prezent cadru didactic (profesor) la Școala Specială nr. 12 pentru copii cu deficiențe de auz și vorbire din mun. Chișinău;

2001-2005 – lector universitar al Academiei de Teologie Ortodoxă din Chișinău;

2006 –2020 –capelan voluntar la Instituția Penitenciară nr. 16, Pruncu, mun. Chișinău;

Participări în proiecte științifice:

membru–executor al grupului de lucru, cercetător științific în cadrul proiectului instituțional: „*Promovarea și implementarea practică a Bioeticii medicale în Republica Moldova*” (01.01.2015 - 31.12.2019);

membru–executor al grupului de lucru, cercetător științific în cadrul proiectului de cercetare: „*Abordarea interdisciplinară bioetico-socio-medicală a contingentului vulnerabil de populație cu stare severă de sănătate și posibilitățile de reabilitare*” din cadrul Programului de Stat 2020-2023.

Participări la manifestări științifice (naționale și internaționale):

- Conferințe științifice internaționale (peste hotare) – 7
- Conferințe științifice internaționale (organizate în țară) – 9
- Conferințe științifice naționale – 5
- Conferințe științifice instituționale – 8

Lucrări științifice și științifico-metodice publicate:

- Articole în reviste științifice peste hotare – 1
- Articole în reviste științifice din țară – 1
- Articole în culegeri științifice peste hotare – 4
- Articole în culegeri științifice din țară – 7
- Teze în culegeri științifice peste hotare – 2
- Teze în culegeri științifice din țară – 8
- Ghid practic de consiliere spirituală – 1

Apartenență la societăți/asociații științifice naționale și internaționale:

- 2011– prezent - președintele Fundației „VASILIADA”;
- 2009-2019 – reprezentatul Republicii Moldova la Institutul de Drept Bisericesc din Bologna, Italia;
- 2006 – prezent - membru corespondent și consultant al Ligii Internaționale și Nonconfesionale a Capelanilor din Penitenciare, Bruxelles, Belgia;
- 2000 – 2006 - Președinte-fondator al Organizației Obștești „ICHTHYS-MOLDOVA”;

Activități în cadrul colegiilor de redacție ale revistelor științifice:

- 2007 – prezent – redactor-coordonator al revistei „LUMINĂTORUL”;
- 2007 – prezent – redactor-editor a buletinului parohial „AMVON”.

Cunoașterea limbilor:

- Limba română (maternă),
- Limba rusă (C2),
- Limba franceză (B1),
- Limba engleză (A2).

Premii, mențiuni, distincții:

- 2010 – Crucea „PENTRU MERIT” de clasa II a Ministerul Justiției al Republicii Moldova.